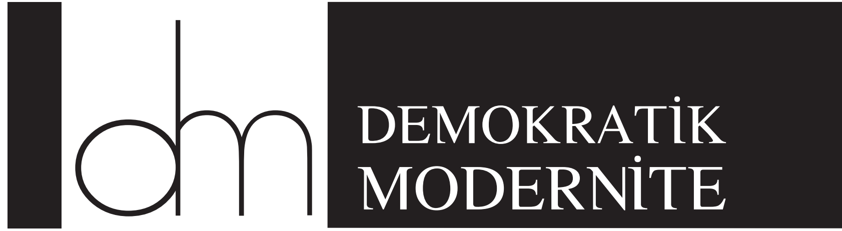

Düşünce ve Kuram Dergisi | SAYI 14

Demokratik Modernite

Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi Yerel Süreli Yayın

Sayı: 14 / Ekim-Kasım-Aralık 2015
ISSN: 2147-1703

Roza Yayınları Adına
Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

S. Mehmet Sezgin

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması
yayın kurulunun kararına bağlıdır.

editor@demokratikmodernite.org
demokratikmodernite@gmail.com

Grafik Tasarım

Ali Can Elagöz

Basım Yeri
Gün Matbaacılık Reklam Film Bas. Yay. San. Tic. Ltd. Şti.
Beşyol Mahallesi Akasya Sok. No: 23/A Küçükçekmece / İstanbul
Tel: 0 212 580 63 81

Abonelik Koşulları

Yıllık Abonelik Bedeli: 50 TL
Yurtdışı Abonelik Bedeli: 65 Euro

Türkiye İş Bankası Galatasaray Şubesi / S. Memet Sezgin
Hesap No: 102209953766 IBAN: TR 82 0006 4000 0011 0220 9537 66

Roza Yayınları

Asmalımescit mah. İstiklal cad. No: 174 Kat: 4 Aktarhan / Beyoğlu / İstanbul
Tel: 0212 256 57 69

www.demokratikmodernite.org

İÇİNDEKİLER

ULUS-DEVLET HAPİSHANESİNDEN TAHLİYE OLMAK

Editör

editor@demokratikmodernite.org

İnsanın insan üzerindeki hegemonyasının hikâyesi oldukça eskidir. Köleliği, bir baskı ve tahakküm nesnesi olarak bizzat insan icat etti. Köleliğin başlangıcı derin bir ibadet olgusu ve kırılma olarak değerlendirilebilir. İnancın toplumsallaştıran, ortak etiği mümkün kılan ve kimlik kazandıran yönünden, oluşturulan yeni tanrılar adına kendinden ve klanından vazgeçişe dönüşümü, burada bir hayli etkilidir.

Beden üzerinde süren tüm bedenlerin (toplumsalın kolektif bedeninin) tahakküm altına alınması, bir ideolojik alt üst oluşun yaşandığına işarettir. Bedenin köleleştirilmesinin koşulu, zihnî köleliğin tesisine bağlıdır. Dolayısıyla insanın toplum olarak baskı ve sömürü sistemine kapatılmasının tarihi, sanıldığının aksine modern çağın çok daha gerisinde bir hakikate sahiptir.

Devletin oluşumu, tür olarak insanın kendinden, doğa ve klanından vazgeçişi ve uğruna her şeyi gözü dönmüşçesine yok edebileceği bir araca dönüşünün hikâyesidir. Bu nedenle halen özgür insanın devlet öncesine dair bir tarifini yetkince yapamıyoruz.

Spinoza, Ethica'da, "İnsanın duygularını yönetmedeki ve denetlemedeki acizliğine esaret adını veriyorum. Çünkü duygularına boyun eğen bir insan kendi denetimi altında değil, daha çok kaderin denetimi altındadır," der. Bunun için anacıl toplumun tüm kurumlarıyla tasfiyesinin ardından kayıtsız-koşulsuz iman sürecinin ve bağlanmanın başlaması gerekliydi. Nitekim bu, tüm veçheleriyle yapıldı. Sömürgecilik/kolonyalizm başlığıyla sömürü ve toplum kırımı tanımlıyor olsak da gerçekte toplum-doğa karşıtı olan, anacıl toplumun tasfiyesinden itibaren başlayan uygarlığın ta kendisi olduğu unutulmamalıdır.

Uygarlığı nasıl tanımlamalıyız? Uygar olmak, medeni ve modern olmak; pozitif ve ideal olan mıdır? Uygarlığın başlangıç mekânını kent ve kent devrimiyle başlatırsak; kent, özgürlük, demokrasi ve etik, toplumun mekânı olarak olumlanabilir mi? İnsanın gerçek hikâyesini modernite yazmadığı halde özgürlüğe dair söylenecek neredeyse tüm sözleri o söyledi. Özgürleşmeye dair tüm sözler, daha fazla sömürü ve baskıyı derinleştirmek, yeni komploların dolaşıma sokulması ve devletin daha yetkin tesisi uyarıncaydı. Uygarlıkla yalnızca devleti büyüttük. Bu arada tür olarak kapitalist uygarlığın zirvesindeyken en küçük ve fakir bir duruma geldik. Tüm uygarlıkların birikimi ve sentezi olan kapitalist uygarlık, tür olarak insanın en atıl, fakir ve edilgen hale geldiği; etik, estetik ve politik gerçeklikten kopuk zamansallığın adıdır.

Sömürgecilik de modernite kimliği taşır. Modern çağ ya da kapitalist modernite, sömürgeciliği toplu halde kullanma ve ezme politikası olarak yarattı. Buradaki paradoks şudur: Modern olarak kendisini olumlayan özne, başka coğrafyalarda yaşayan "öteki" insanları kendisine benzeterek kendi dünyasına dâhil edecektir. Kapitalizme ve ulus-devlete girerek kendisini modernitenin kafesine kapatan insan, bu kafesi başka insanlarla doldurmak için akıl almaz şeyler yaptı. Sömürgecilik bu yeni tahakküm sisteminin adıdır. Aynı oranda "akıl almaz"dır. Buna

göre insan devletsiz, zincirsiz, kilisesiz, evraksız ve ordusuz ise "geri", "barbar" ve "vahşi"dir. Dolayısıyla en ince yönteminden, gerçek anlamda en vahşi ve kaba olanına, tüm "benzetme" yöntemleri uygulanacaktır. Örneğin bir kimlik kırım olarak asimilasyonun doğuşu böyle başlar.

Tür olarak kendisini kapattığı kafese "modernite" adını veren insan, sömürüyü yaygınlaştırarak sömürgeciliği bilmediği coğrafyalara taşıyacak, böylece hem kâr sağlayarak zenginleşecek hem de medenileştirme (uygarlık, modernlik) uygulanmış olacaktı. Ulus-devletlerin eğitim sistemleri aynı temayı halen işlerler. Yeniden Spinoza'ya dönelim...

"Şayet ruhlara hükmetmek dillere hükmetmek kadar kolay olsaydı, bütün hükümdarlar güvenli bir şekilde hüküm sürerdi ve zalim güç diye bir şey olmazdı. Zira o zaman bütün insanlar hükümdarlarının fıtratına göre yaşar, neyin doğru neyin yanlış, neyin iyi neyin kötü, neyin adil olduğunu neyin olmadığını sadece onların buyruklarına göre değerlendirirdi. Fakat [...]bir insanın ruhunun, başka bir insanın hakkına tamamen bağlı olması imkânsız bir şeydir. Hiç kimse kendi doğal hakkını yani her konuda özgürce akıl yürütme ve özgürce değerlendirme yetisini bir başkasına devredemez; dahası, hiç kimse bu bapta baskı altına alınamaz. İşte bu yüzden diyoruz ki devlet ruhlara yöneldiğinde şiddet uygular."[1]

Gerçekte devletin en profesyonelleştiği alan olarak sömürgeciliği tartışmamızın sebebi, özgürlüğün mümkünlük koşullarını hep birlikte hatırlama çabasından ötürüdür. Demokratik modernite, zihniyetlerin özgürleşmesiyle gerçekleşebilir. Zihniyetlerdeki faşizm, sömürü ve kölelik, tüm cürufu ve cerahatiyle temizlenmeden yeniye koşmak zordur. Dolayısıyla zihniyetimize bir karabasan gibi çöken sömürgecilik, sömürge kişiliği ve ona dair her durum, yetkince yüzleşilerek aşılmadan demokratik toplumu kurma mücadelesi hep özgüvensiz, yaratıcılıktan yoksun ve korkunç acılı olmaya devam edecektir. Bu çabayı günümüzde ısrarla ve inatla sürdüren Öcalan, sömürge ötesi bir toplum olan Kürdistan halkına anti-sömürgeciliğin çok ötesine geçerek bir özgürlük zihniyeti kazandırdı. Dosyamızda aynı zamanda anti-sömürgeci mücadelede Simon Bolivar, Frantz Fanon, Steve Biko, Amilcar Cabral, Tupac Amaru'lar ve sömürge karşıtı mücadeleye damgasını vurmuş nice büyük insanlık değerini ve yaptıklarını anlamaya çalıştık. Ancak Öcalan'ın buradaki durumu daha ilginçtir. Kürt halkının müthiş düşürülüşünü bize gösterirken hepimiz kızdık ona. Bizi sömürgeciliğin de ötesindeki halden çıkarak hakikatle yaşamaya ve kendi hakikatimizi kurmaya davet ettiğinde, çağının en fazla iftira ve karalamaya maruz kalan insanı olarak pek çoğumuz ona inanmadık. Tıpkı bir dönemin başbakanı Ecevit'in, "Bize neden verildiğini anlamadım," sözünde olduğu gibi bizler de neden Öcalan'a, "Dünyanın en tehlikeli teröristi," dendiğini anlayamadık. O'nun çıkışıyla ulus-devletin inşa ettiği yanlış Türklük ve yanlış Kürtlük, Öcalan karşısında yeni bir yol ayrımına girmiş oldu.

Bugün özgürlük, demokrasi ve barış mücadelesinin öncü halkı Kürtlerin diğer halklarla oluşturmak istediği Demokratik Ulus ve Demokratik Modernite düzlemi, öncelikle özgüvenli ve öz örgütlü olmakla mümkün. Bu, çağımızda Kürtleri hem yerel hem de evrensel kılan yeni bir dünyalılık. Dosyamızda hem sömürgeciliği hem de demokratik siyasetin hakikatini tartışmaya çalıştık. Aydını, memuru, beyefendisi, askeri, güçlü-beyaz adamı ve uygulamalarıyla sömürgecilik; özgürlük, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde halklarımızın çokça tartışacağı, yüzleşilmesi gereken ağır bir külfet. Ama tahribatları da büyük olan bu külfet; yerleşik, kanıksanmış ve normalleşen bir algı yarattı. Bizleri özgürlükten alıkoyan, bu zihniyettir.

Spinoza'nın kendilik etiği, Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın da xwebûn (kendi olma) adını verdiği hakikat, etik, estetik ve politik toplum için hayati öneme sahip. Bir taraftan uygarlığın bedenlerimize ve ruhlarımıza çöken kâbusundan uyanma çabamız, diğer taraftan da tür olarak yalnızca kendimize, kendi etik ve hakikatimize bakarak geliştirdiğimiz demokratik toplum mücadelesi, özgür yaşam için tarihin her döneminden fazla mümkün bir seçenektir. Günümüzde aynı halk, kendisini ulus-devlet hapishanesinden "tahliye etme" kudretini yakalamıştır artık…

1 Spinoza, Benedictus de. *Teolojik-Politik İnceleme.* Çev: C. B. Akal & Reyda Ergün. Dost Kitabevi. Ankara: 2008

SÖMÜRGE KÜRDİSTAN TEORİSİ DOĞRU BİR BAŞLANGIÇTI

Abdullah Öcalan

Toplumsal bunalım, sistemin kendini sürdüremez duruma düştüğü dönemleri dile getirir. Sorun kavramına nazaran daha genel bir anlama sahiptir. Bunalımlar daha çok devrevi karakterli iken, sorunlar olay, olgu, ilişki ve kurumlarda günübirlik yaşanır. Aynı sistem içindeki bunalımlara "konjonktürel", bizzat sistemin kendi bunalımına ise "yapısal" kavramıyla karşılık verilir. Toplumsal bunalımların çok yönlü nedenleri vardır. Siyasal, ekonomik ve demografik alanlardan kaynaklı olanlar gibi, jeo-biyolojik kaynaklı olanları da vardır. Hiyerarşi ve devletin (genelde iktidar kurumları) gelişmediği toplumlar ağırlıklı olarak jeo-biyolojikseldir. Doğal bir deprem veya kuraklık ciddi toplumsal bunalımlar doğurabilir. Çevrenin beklenmedik bozulması benzer sonuçlar yaratır. Beslenemeyen nüfus kadar, çok azalmış nüfus da bunalım etkenleri olabilir.

İktidar kaynaklı bunalımlar ise gerek savaş tekniğiyle, gerekse mali, ticari ve endüstriyel araçlarla sağlanan kâr oranlarının sürekli düşmesiyle yaşanır. Savaşların maliyeti kazancını aşınca, başka araçlarla giderilmemesi halinde toplumsal bunalım kaçınılmazdır. Piyasalar üzerindeki mali, ticari ve sınaî tekellerin kâr oranları sürekli düştükçe ve bu kâr oranları yeni savaşlarla ikâme edilmedikçe, sistem içi bunalımlar kaçınılmaz olur. Bunalımların konjonktürden (kapitalist sistemlerde bunalım süreleri genellikle 5 ile100 yıl arasında değişir) kaynaklı olanları daha da uzarsa sistemik bunalıma dönüşür. Artık sistem altında toplumun sürdürülemezliği söz konusudur.

Sistemin yapısı dağılarak, yeni sistemsel yapıların gelişmesi için kaotik bir ortam doğar. Toplumsal güçler içinde ideolojik ve yapısal hazırlıklarına göre daha gelişkin yanıtları olanlar, yeni sistem inşasında başat rol alma şansını veya misyonunu kazanmış olurlar.

Her sistemin dağılıp yenisinin kurulması sorunu, pozitivist bilim anlayışında çarpık adlandırmalara yol açmıştır

Özellikle düz çizgisel tarih anlayışlarının yeni bir kaderci anlayışla toplum biçimlerini belirlemeye çalışmaları çok olumsuz sonuçlar vermiştir. Toplum gibi çok karmaşık bir doğayı mühendislik çalışmaları biçiminde projelendirmek, tarih boyunca bunalımlara çare olmak şurada kalsın, bunalımları daha da derinleştirmiştir. İster metafizik (İslam, Hıristiyan, Hindu vb.) ister pozitivist (ulus, ekonomi, hukuk) yaklaşımlar olsun, hepsi aynı kapıya çıkmaktadır. Hatta pozitivist metotlar, faşizm olgusunda ortaya çıktığı gibi, bunalımdan öte toplumsal soykırımlara kadar varan sonuçlara yol açmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan bilimsel ve felsefi devrimler sonucunda toplumsal doğa konusunda daha derinlikli tartışmaların geliştiği söylenebilir. Ekoloji, feminizm, kültür, demokrasi söylemleri toplumsal doğayı daha aydınlatıcı olmakta, çözüm olanaklarını doğru belirleyip çözüm şansını arttırmaktadır.

Marksizm'in kapitalist bunalım teorisi olguyu resmetse de, beklediği çözüme -sosyalizm veya komünizm- her geçen gün yaklaşmakta olmayıp daha da uzaklaşmaktadır. Bu durum toplum doğasının eksik ve yanlış tanınmasıyla ilgili olduğu kadar, önerilen çözüm modelleri ütopik olmaktan öte anlam ifade etmemektedir. Daha da vahimi, önerilen eylem yöntem ve araçları istemeden de olsa kapitalizmin güçlenmesine hizmet etme durumuna düşmüştür. Tarih bu konuda sonu gelmez hayali çözümler ve umutsuz çırpınışlarla doludur. Toplumsal bunalım ve çareler konusunda tarih boyunca yaşanan gerçeklerin en önemli sonucu bilme eyleminin daha da derinleşmesidir; bunun ihtiyacının duyulmasıdır. Bilim ve felsefe, hatta din ve sanatlar bu anlamda ağır toplumsal bunalımlara yanıt olma ihtiyacıyla yakından bağlantılı olarak gelişmişlerdir.

1973 Newrozu'nda ilk grup toplantısına sunduğum ve bana göre o günlerde bir sır gibi saklanması gereken kavram "Kürdistan'ın bir sömürge olduğu" gerçeğiydi. Bu dönemde işbirlikçi asimilasyonist eğilimin iki önde gelen grubunun temsilcileri olan Kemal Burkay ve Mümtaz Kotan da bu kavramı kullandıklarını iddia etseler de, bunun doğru olmadığı kanısındayım. Öyle olsaydı, bu kavramı sır gibi saklama gereği duymazdım. Daha sonra Kürtlere ilişkin tartışmalar "Sömürge Kürdistan" kavramı üzerinden gelişmeye başladı. Türk solundan çoğunluk, "Bütün Türkiye sömürge veya yarı sömürgedir" deyip sorunu bulandırma derdindeydi. Benim açımdan Kürtlerin devrimci tarzda varlığı, başta Mahir Çayan, Deniz Gezmiş ve İbrahim Kaypakkaya ile arkadaşlarının ölümleri pahasına kelime olarak bu kavramı dile getirmeleriyle kanıtlanmıştı. Gerisi mevcut statüden kurtuluş ve özgürlük sorunuydu.

Sömürge Kürdistan teorisi bu yolda doğru bir başlangıçtı. Rasyonalizm ve ampirizm, Kürt gerçekliğinde de iki temel araştırma yöntemi olarak işlevselliğini ortaya koydu. Rasyonalistler Kürt gerçekliğinin kanıtlanmasıyla amaçlarına ulaşacaklarına

kendilerini inandırmışlardı. İhtiyatlı burjuva aydınlar dernekler kurarak, dergiler çıkararak ve suya sabuna dokunmayan parti hareketleriyle bu yolda sonuç alacaklarından emindiler. Kapitalist modernite mantığının bir gün kendilerinden yana çark edeceği beklentisi içindeydiler. Dar deneycilik çabası içinde olanlar, daha çok isyancı duyguların patlamasını tercih edenlerdi. Devrimci gençlik konjonktür gereği bu konumu yaşadı.

Kürt gerçekliği Kürt sorunu bağlamında kavramlaştırılmaya çalışıldı. Sorundan bahsederken ne tür bir gerçeklikle karşılaşıldığına ilişkin kapsamlı bir bilinç geliştirilmemişti. Sorunla bağlantılı olarak, Kürt gerçekliği öncelikle farklı dil ve kültür yönleriyle kanıtlanmaya çalışılıyordu. Ayrıca Kürt gerçekliği resmi ideoloji tarafından yoğun bir inkâr ve imha kampanyasıyla kuşatıldığından, Kürtlerin varlık olarak kanıtlanması öncelikli sorun biçiminde gündemleştirilmişti. Bu, gerçekliğe çok geriden ve hatalı bir yaklaşımdı. Zaten ortada olan bir varlığı kanıtlamaya çalışmak, güneş var mı yok mu tartışmasına benzerdi. Bu da boş yere çene çalmak ve vakit öldürmek, sömürgeci ve soykırımcı rejimin gündemine çekilmek demekti. Bu tartışmayı esas olarak asimilasyondan geçirilmiş işbirlikçi Jön Kürtler geliştiriyordu.

Bu işlere el atarken bu tür tartışmalara fazla alet olmadım. Doğru olanı derinden çözümlemesem de, sorunun varlık-yokluk tartışması biçiminde değil, kurtuluş ve özgürlük kavramlarıyla dile getirilmesinin daha doğru bir yöntem olacağına inandığım için bu temelde giriş yaptım... Yöntem doğru seçilince, er geç bizleri gerçeğin kendisine götürecekti. Fakat bu yöntemin yol açtığı bir eksiklik, Kürt gerçekliğinin dogmatik yorumuna açık olmasıydı. Kürt gerçekliğinin de herhangi bir halk veya ulus gerçekliği gibi ele alınabileceğine dair önyargılar güçlüydü. Gerçekliği gerçeklik olarak tartışmamak ne kadar doğru bir yöntemse, nasılının çok farklı olabileceğini öngörmemek ve şüpheyle karşılamamak da o denli eksik bir yöntemdi.

Ulusun kendisi kavram olarak bir zihniyet durumunu ifade eder. Kürtler açısından bu zihniyet durumu gerçekleşmiştir. Fakat aynı hususu bedenleşme için söyleyemeyiz. Salt zihinle yaşanmayacağına göre, bedenleşme önemli bir gerçekleşme, dolayısıyla hakikat durumunu ifade eder, edecektir.

KADIN İLK VE SON SÖMÜRGE OLARAK TARİHİNİN EN KRİTİK ANINI YAŞAMAKTADIR

Eğer sömürgecilik kavramını ülke ve ulus bazından çıkarıp insan gruplarına indirgersek, kadının konumunu rahatlıkla en eski sömürge olarak tanımlayabiliriz.

Gerçekten ruh ve beden olarak hiçbir toplumsal olgu kadın kadar sömürgeciliği tanımamıştır. Kadının sınırları kolay belirlenemeyen bir sömürge statüsünde tutulduğu anlaşılmak durumundadır.

Toplumda öncelikle kadının yaşadığı sorunları tarihsel-toplumsal boyutları içinde değerlendirmek önem taşır. Bu, tüm sorunların kaynağındaki bir sorundur. Daha sınıflı-devletli topluma geçiş olmadan kadın üzerinde sert bir erkek egemen (ataerkil) hiyerarşinin kurumlaştığını görüyoruz. Erkek egemenliğinin gerekçesi için birçok mitolojik ve dinsel söyleme başvurulmuştur.

Kadın doğası karanlıkta kaldıkça, tüm toplum doğası aydınlanmamış olarak kalacaktır. Toplumsal doğanın gerçek ve kapsamlı aydınlanması, ancak kadın doğasının kapsamlı ve gerçekçi aydınlanmasıyla mümkündür. Kadının sömürgeleşme tarihinden ekonomik, sosyal, siyasal ve zihinsel sömürgeleştirilmesine kadar konumunun açıklığa kavuşturulması, tarihin diğer tüm konularının ve güncel toplumun her yönüyle açıklığa kavuşmasına büyük katkıda bulunacaktır.

Şüphesiz kadının statüsünün açıklığa kavuşması meselenin bir boyutudur. Daha önemli boyut kurtuluş sorunuyla ilgilidir. Diğer bir deyişle sorunun çözümü daha büyük önem taşımaktadır. Toplumun genel özgürlük düzeyinin kadının özgürlük düzeyiyle orantılı olduğu çokça söylenir. Doğru olan bu deyimin içinin nasıl doldurulacağı önemlidir. Kadının özgürlüğü ve eşitliği sadece toplumsal özgürlük ve eşitliği belirlemiyor. Bunun için gerekli teori, program, örgüt ve eylem düzeneklerini de gerektiriyor. Daha da önemlisi, kadınsız demokratik siyasetin olamayacağını, hatta sınıf politikacılığının bile eksik kalacağını, barışın ve çevrenin geliştirilip korunamayacağını da gösteriyor.

Eğer sömürgecilik kavramını ülke ve ulus bazından çıkarıp insan gruplarına indirgersek, kadının konumunu rahatlıkla en eski sömürge olarak tanımlayabiliriz

Tüm uygarlık tarihinde olduğu gibi, en acımasız dönemini kapitalist uygarlık aşamasında yaşamaya başlayan "ekonomisiz kılınmış kadın" gerçeği, en çarpıcı ve derinlikli toplum çelişkisi haline gelmiştir. Kadın nüfusu ezici olarak işsiz bırakılmıştır. Ev işleri en zor işler olduğu halde, beş metelik değer etmemektedir. Çocuk doğurma ve yetiştirme hayatın en zor işi olduğu halde, sadece değer etmemekle kalmamakta, giderek başa bela olarak düşünülmektedir. Hem ucuz, işsiz, çocuk doğurma ve binbir zahmetle büyütme makinesi, hem ücretsiz ve hatta suçludur! Kadın uygarlık tarihi boyunca toplumun zemin katına yerleştirilmiştir. Ama hiçbir toplum kapitalizmin yürüttüğü ve çok sistemli hale getirdiği istismarı geliştirme gücünde olamamıştır. Bu sefer kadın sadece zemin katta değil, tüm katlarda eşitsizliğin, özgürlüksüzlüğün, demokrasisizliğin nesnesidir! Daha da vahimi, tarihin hiçbir dönemiyle kıyaslanamayacak şiddette ve yoğunlukta cinsiyetçi toplum iktidarını insanın en mahrem organlarına kadar şartlandırıp çoğaltarak, bir seks endüstrisine dönüştürerek, işkenceyi toplumun tüm katmanlarına yayarak, "erkek egemen toplumu" kapitalist uygarlık döneminde azamiye çıkartarak, "ekonomostan", ekonominin yaratıcısı özneden intikam alırcasına kadın ve ekonomi düşmanlığını her yerde ve her anda kanıtlamaktadır!

"Güçlü ve kurnaz adam" kadının ev ekonomisine bir hırsız gibi girdi. Talanla yetinmedi. Daha da vahimi, kadını daimi tecavüzü altında tutarak, kutsal aile ocağını kırk haramiler yatağına

dönüştürdü. Ne yaptığını bilen bir hainin ruh halini hiçbir zaman terk etmedi. İlk sermaye birikimlerinin tohumları bu iki mekânda atıldı. Birincisi, ev ekonomisinin yakınlarından bizzat evi işgal etme; ikincisi, devletin resmi, meşrulaşmış tekeline karşı özel tekel halinde kırk haramilerin üs merkezlerinde veya yakınlarında mekân tutma.

Kadından sonra gerçek ekonomiyle ilgilenen başta çiftçiler, çobanlar, zanaatkâr ve küçük tüccarlar da iktidar ve sermaye tekel aygıtları tarafından adım adım ekonomiden dışlanarak tam bir ganimet ortamı yaratılmıştır.

Kadının karılaşması (kadın köleliği anlamına gelir) ardı sıra toplumun sömürülen, baskı altına alınan erkek nesnelere de olduğu gibi yansıtılır

Toplumun üst siyasi, askeri ve rahip kliği egemen cinsiyet konumuna taşınırken yönetilen alt kesim gittikçe karılaştırılır. Cinsiyetçilik, tarih boyunca da uygarlık sistemlerinin en çok kullandığı (ahlaki ve politik topluma karşı) silah olmuştur. Kadının çok amaçlı sömürgeleştirilmesi bunun en çarpıcı örnek anlatımıdır. Zürriyet üretir, ücretsiz işçidir, en kahırlı işlerin sahibidir, en uysal köledir. Cinsel arzunun süreklileştirilmiş nesnesi durumundadır. Reklâm aracıdır. En değerli metadır, metaların kraliçesidir. Erkeğin sürekli tecavüz aracı olarak iktidarını gerçekleştiren fabrikası görünümündedir. Güzellik, ses (süs) nesnesi olarak, erkek egemen toplumun manevi olarak da sürdürücüsüdür. Kadın tüm bu yönleriyle erkek toplumun içindeki konumuna azami olarak ulus-devlet yapısı içinde kavuşur. İlahe olarak ulus-devlet toplumundaki imge kadın, en hakarete uğramış ve alçaltılmış kadındır. Ulus-devlet toplumundaki cinsiyetçilik bir yandan erkeği azami iktidarlaştırırken, kadın şahsında toplumu en dipteki sömürge haline dönüştürür. Bu anlamda kadın ulus-devlette en geliştirilmiş, tarihsel-toplumun sömürge ulusu konumundadır!

Uygarlık tarihi, kadının kaybedişi ve kayboluşu tarihidir aynı zamanda. Bu tarih tanrı ve kullarıyla, hükümdar ve tebaalarıyla, ekonomi, bilim ve sanatıyla erkek egemen kişiliğin pekiştiği tarihtir. Dolayısıyla kadının kaybedişi ve kayboluşu, toplum adına büyük düşüş ve kaybediştir. Cinsiyetçi toplum, bu düşüşün ve kaybedişin sonucudur. Adeta sermaye tekellerinin uygarlık tarihi boyunca toplum üzerinde sürdürdüklerine benzer, paralel ikinci bir tekel zinciri de kadın dünyası üzerindeki "erkek tekeli"dir. Hem de en eski güçlü tekeli. Kadın var oluşunu en eski sömürge âlemi olarak değerlendirmek daha gerçekçi sonuçlara götürür. Belki de kendileri için millet olmamış en eski sömürge halkı demek en doğrusudur.

Kadının statüsü erkek egemen topluma sınırsız iktidar duygusu ve düşüncesi verir. Öte yandan tavizci işçiliğin oluşumundan işsizliğe, ücretsiz işçilikten asgari ücretliye kadar her olumsuzlukta bedel ödetilen kadın emekçilerdir; kadının kendisidir. Liberalizmin eklektik cinsiyetçi ideolojisi bu durumu saptırıp farklı göstermekle kalmaz; bir de kadınlar için özenle geliştirilen ideolojik variyetlere dönüştürülür. Kendi eliyle kendi köleliğini benimsetmek gibi bir şey. Denilebilir ki, sistem ideolojik ve maddi olarak kadını istismar etmekle sadece en ağır krizlerini aşmıyor, kendi var oluşunu da sağlıyor ve güvence altına alıyor. Kadın genelde uygarlık tarihinin, özelde kapitalist modernitenin en eski ve en yeni sömürge ulusu konumundadır. Eğer her bakımdan sürdürülemez bir kriz durumu yaşanabiliyorsa, bunda kadın sömürgeleşmesinin payı başta gelmektedir.

Demokratikleşmenin özünü teşkil etmekle birlikte, kendi başına ele alınması gereken olguların başında kadın ve etrafında oluşan ilişki ve çelişkiler düzeni gelmektedir. Komünal ve demokratik duruş dengeleri sosyal bilimlerin alanına ne kadar geç ve yetersiz girmişse, ondan daha fazlasını kadın olgusuna yaklaşımda görmekteyiz.

Kadınlığın kölelik tarihi daha yazılmamıştır. Özgürlük tarihi ise yazılmayı bekliyor. Kadın köleliğinin derinliği kadar karanlıkta bırakılması, toplumda yükselen hiyerarşik ve devletçi iktidarla yakından bağlantılıdır. Kadının köleliğe alıştırılmasıyla hiyerarşiler -ayrıcalıklı kutsal yönetimler- kurulmuş, toplumun diğer kesimlerinin kölelik yolu açılmıştı.

Cins köleliğinin sınıf ve ulus köleliğinden farklı yönleri de vardır. Meşrulaştırılması ince ve yoğun baskılarla birlikte duygu yüklü yalanlarla sağlanır.

İktidarın doğası kölelik ister. Eğer iktidar sistemi erkeğin elindeyse, sadece insan türünün bir kısmı değil, bir cinsin tümü bu iktidara göre şekillenmelidir. İktidar sahipleri devlet sınırlarını nasıl hane sınırları gibi görüp her uygulamayı bu sınırlar dâhilinde bir hak olarak görürlerse, onun mikro modeli olan ailede de erkek iktidarının sahibi olarak her uygulamaya –gerekli görürse öldürme dâhil- kendini hak sahibi görür.

Mülkiyetin en temel kaynağı yine ailede, kadın üzerindeki kölece tasarrufta aranmalıdır. Mülkiyetin kaynağında köleleştirilmiş kadın yatar. Kadın üzerine yayılmış kölelik ve mülkiyet dalga dalga tüm toplumsal düzeye yayılır. Böylelikle de toplum ve bireyin zihniyet ve davranış yapısına mülkiyetçi ve köleci her duygu ve düşünceyi yerleştirir. Toplum her tür hiyerarşik ve devletçi yapılanmalara uygun hale getirilir. Bu ise, uygarlık denen sınıflı her tür yapılanmanın rahatça ve meşruiyet kazanmış olarak sürdürülmesi demektir. Böylece kaybeden sadece kadın olmuyor. Bir avuç hiyerarşik ve devletçi güç dışında tüm toplum oluyor.

İKTİDAR ELİTLERİ VE KURUMLARI AVININ PEŞİNDEKİ AVCI GİBİDİR

Kadının gittikçe derinleşen köleliğiyle tanrı-kralın hastalık haline gelen iktidarsal çıkışları uygarlığın ilk büyük diyalektik çelişkisidir. Köle-efendi çelişkisi de bu temel çelişkiden kaynaklanacaktır. Günümüzün işçi, işsiz ve her soydan yoksullaştırılan kölelerine kadar bu öykü derinleşerek ve yaygınlaşarak devam edecektir. Evrensel tarihin uygarlık aşamasını tamamlamak ve ana momentlerinde belirlemelerde bulunmak büyük önem

taşır. Kırsal alanın ticaret ihtiyacını iyi kullanan, bunu daha verimli üretimle karşılamanın tasarı ve tekniği üzerine inşa edilen kentler başlangıç itibariyle olumsuz rol oynamazlar. Tersine kırsal alanla uyum ve işbirliği içinde toplumsal gelişmeyi hızlandırırlar.

Fakat yol açılan ve büyük birikim arz eden toplumsal artıklar üzerine yürütülen mücadele ve savaşlarla kente dayalı sınıflaşma ve devletleşme aşamaları, gittikçe kırsal ve kentsel emekçilerle tüm kabile sistemleri için tehlike haline gelirler. Hegel'in deyişiyle toplum genel bir efendi-köle ilişkisi ve çelişkisine tabi tutulmuş bulunmaktadır. Evrensel tarihin uygarlık aşaması hep bu çelişkiden kaynaklanan savaşlarla, bu savaşlarla birlikte kurulan devlet biçimlenişleriyle dolu geçecektir. Tarih bu anlamda bir "insan mezbahası"dır.

Uygarlık toplumlarında hiyerarşinin sürekli iktidar ve devlet üretmesini doğru çözümlemek, doğru tarih anlatımı için büyük önem taşıyan diğer bir husustur

İktidarlı toplum süreci daha önceki toplumlardan nitelik olarak çok farklıdır. İktidar veya efendi kurumu uygarlık tarihi boyunca toplumda sürekli gelişen, yoğunlaşan ve yaygınlaşan bir özelliğe sahiptir. Adeta kanser hastalığı gibidir; yayılmadan, yoğunlaşmadan ayakta duramaz. Tıpkı kapitalist tekellerin sürekli birikim ve kâr hastalığı gibidir iktidar kurumu. Özünde ikisi de yoğunlaşmış toplumsal artıkla yaşarlar. Sınıflaşma olgusu toplumsal artıkla yürüyebilir. Bu artık kesildiği veya azaldığı oranda devletli toplumun krizi kaçınılmazdır. Sonuç, kendini sürekli üreten savaş ve yeni devlet, iktidar parçası olma arayışıdır. Avının peşindeki avcı gibidir iktidar elitleri ve kurumları. Devletler ise bu işin meşrulaştırılmış biçimleri olarak tanımlanmalıdır. Bazı toplumsal yönetimler gerekli bir ihtiyaç olarak meşru görülebilir: Güvenlik, büyük sulama ve endüstri girişimleri, adalet işleri gibi. Fakat iktidar ve devlet yönetimlerinde bu toplumsal işler hep ikinci planda tutulur ve kendilerini meşrulaştırma temelinde kullanılır. İktidarlı toplumlar erkek egemen toplumlardır. Yönetilenlere ilişkin Kutsal Kitaplarda da çokça geçen "çoban-sürü" ilişkisi geçerlidir. Bu ilişkinin günümüze doğru gelişimi çevre ve emekçinin genel karılaşma eğilimi biçimindedir. Bunu iktidarın erkeklik karakteri sağlar. Neolitik toplumda kadın ağırlıklı yönetimler esas olarak üretim, güvenlik ve üreme amaçlıyken, uygarlık toplumlarında iktidar yönetimleri içte ve dışta sömürü ve savaş amaçlıdır. Dolayısıyla savaş ve iktidar teknolojisine birincil sırada önem verilir. Ayrıca çevreyi sürekli fethedilecek bir sömürü alanı olarak görürler.

MEZOPOTAMYA, EVRENSEL TARİHİN OMURGASINI TEŞKİL EDER

Evrensel tarihin omurgasını teşkil eden Mezopotamya ana kaynaklı ve kesintisiz akıp gelen beş bin yılı aşan merkezî uygarlığı en temel tarih birimi olarak incelemek temel metodolojik öneme sahiptir.

Bu konuda dar ekonomist sınıf yaklaşımı yöntemlerinden tutalım, hukuk ve ulusal devlet eksenli, üretim sistemli yaklaşım yöntemleri tarihin bütünlüğünü vermekten uzaktırlar. Özellikle gittikçe yaygınlaşan pozitivist mikro tarih yöntemleri tam bir anlam katliamı rolüne bürünmüş gibidirler. Tarihi birey, olay, hanedan, ulus, devlet, sınıf ve ekonomi unsurları başta olmak üzere indirgemeci tekil unsurlarla çözümlemek, anlatı haline getirmek gerçeğin parçalanarak katledilmesine götürür. Kapitalist tekellerin ideolojik hegemonyası altında geliştirilen bu mitik anlatımlar ezici yönleriyle propaganda rolünü oynarlar. Şüphesiz tikel anlatımlar gerekli ve önemlidir. Ama evrensel tarih akışları ile bütünleşmeden, gerçeğin bütünlüklü kavranışına hizmet etmezler.

Günümüzde tarih anlatımı çok sorunlu bir konudur. Doğru anlatımlar büyük güç ve çabaları gerektirmektedir. Hem düşünce çabasından hem de eylem gücünden bahsediyorum. İktidarın sürekli kâr peşindeki sermaye gibi bir özelliğinin olduğunu kavramadıkça, uygarlık toplumları çözümlenemez. Aslında iktidarı en rafine örgütlü sermaye olarak düşünmedikçe tam kavranması başarılamaz. Sermayeyi ne tam ekonomik (Marxistler ve liberaller için böyledir) ne de politik olarak (ulus-devletçi yaklaşım) düşünmek doğrudur. Birbirini doğuran, biri olmaksızın diğerinin edemeyeceği ikizler olarak kavramlaştırmak gerçeğe daha yakın sonuçlar verir.

Merkezî uygarlık sistemini bu tanımlar çerçevesinde beş bin yılı aşkın süreli bir tarihsel-toplumsal sistem olarak değerlendirmek mümkündür. Üç ana versiyon ve birçok alt kümeler halinde şemalaştırabiliriz.

Birincisi, Sümerik orijinal çıkıştır. Uruk örneğinin kendini çoğaltması çığ gibi büyüyen şehir öbeklenmelerine yol açmıştır. Merkezî alan Aşağı Mezopotamya'dır. Hegemon güç Uruk site devletidir. Yaklaşık beş yüz yıl sürmüş, ulaşabildiği her yerde yarı-çevreler ve koloniler oluşturmuştur. Bütün Verimli Hilal'i merkez ve çevre olarak örgütlü kıldığını belirtebiliriz. Sistemin yaşadığı konjonktürel bunalım sonucunda M.Ö. 3000 yıllarında hegemonik güç Ur sitesine geçmiştir. Ur Çağı çeşitli bunalımlarla kesintili olarak bin yıl kadar sürmüştür. M.Ö. 3000-2000 dönemini Ur Çağı olarak değerlendirebiliriz. Uruk'un tüm çevre ve merkez rolünü devralmıştır. Daha da genişletmiş ve kentleri çoğaltmıştır. Kentleşmeler merkez ve çevre alanlarında Uruk döneminin çok üstünde gelişim göstermiştir. Düzinelerce kentleşmeye tanık olmaktayız. Toplumda hem yatay hem de dikey örgütlülük artmıştır. Yazı gelişmiştir. Bilim ve eğitim kurumlaşmıştır. Nippur bir nevi üniversite kentidir. Yakın komşu, doğusunda yer alan Elam bölgesinde Sus, batısında Aleppo ve Ebla, kuzeyinde Mari ve Kazaz gibi Fırat kıyısında çok sayıda koloni inşa edilmiştir. Mısır-Nil ve Pencab vadilerindeki kentleşme daha uzak çevrenin alt kümeleri olarak değerlendirilebilir. Nil ve Pencab vadileri özerk kentlerden ziyade adeta koloniye benzemektedirler. Mısır uygarlığı Firavun'un saray, mezar ve tapınak üçgeninden oluşan mekanikleşmiş bir köle komününe benzemektedir. Sümer uygarlığındaki özerk, rekabetçi kentleşmeyi sağlayamamıştır. Kolektifleşmiş büyük bir köyü andırmaktadır. Firavun sosyalizmi denmesi de bu

niteliğinden ötürüdür. Pencab'daki Harappa ve Mohenjodaro yerleşkeleri daha çok bir koloniyi andırmaktadır. Sümer kolonisi olmaları ihtimal dâhilindedir. Daha sonra (M.Ö. 1500'ler) gelişecek Çin uygarlığı, Sarı Irmak deltalarında boy veren ikinci bir Mısır örneğine çok benzemektedir.

Kuzey Mezopotamya'daki kentleşmeleri daha değişik görmekteyiz. Bu alandaki toplulukların kendi öz dinamikleriyle M.Ö. 3000'lerden itibaren kentleşmeye geçtikleri ve Uruk, Ur (M.Ö. 4500-3500 döneminde El Ubeyd kültür yayılmacılığına karşı) kolonizasyonlarına karşı kendilerini korudukları, kısa süre içinde bu kolonizasyon güçlerini kendi içlerinde erittikleri gözlemlenmektedir. Bölgenin çok güçlü kabile sistemi ve tarımcı köy yapısı bunu mümkün kılmaktadır. ABD karşısındaki Avrupa'ya benzemektedir. Bir alt küme veya çevreden ziyade, ikinci bir merkez rolüne daha yakın konumdadır.

Uruk ve Ur hegemonik sistemleri içte kent (Babil ve Ninova başta olmak üzere) rekabetleri, dıştan Semitik kökenli Amorit ve kuzeydoğudan Aryenik boyların savunma ve saldırı savaşlarıyla (belli başlı olanları Gutiler ve Akadlardır) M.Ö. 2000'li yılların sonlarında güçlerini yitirmişlerdir. Yeni hegemonik güçler Babil ve Asur'dur. Babil tüm dönemlerinde hegemonya merkezidir. Kapitalist hegemonyanın Londra ve Newyork'unu andırmaktadır. Sanayi, ticaret, din, sanat ve bilim merkezidir. Çünkü ünlüdür. "Yetmiş iki millet" sözü Babil'den kalmadır. Çekmediği boy ve kabile yok gibidir. Dönemin Yunanlıları için Paris ve Londra'dır. İlk filozofları Babil ekolünden geçmişlerdir. Kısaca döneminin hegemonik dünya kentidir.

Asur hegemonyasını da üç dönem halinde ayrımlamak mümkündür. M.Ö. 2000-1600 Babil'e bağlı ticaret kolonileri dönemi, M.Ö. 1300-1000 tam hegemonik dönemdir. Son dönem ise M.Ö. 900-600'dür. Zagros'tan Akdeniz'e, İç Anadolu'dan Mısır ve Umman'a kadar geniş bir coğrafyada hegemonik güç olabilmeyi başarmıştır. Ticaret ve sanayide ilerleme sağlamıştır. Mamul-mal satıp hammaddeleri metropollerine taşımıştır. Kapitalizmin birçok özelliğini (muhasebe, tartı, ölçü, kredi, para benzeri işler) geliştirmiştir. Asurlular tüm hegemonya dönemlerinde güçlü koloniler oluşturmuşlardır. Doğuda Medler ve Persleri, batıda Mısır, İsrail ve Fenikelileri, İç Anadolu'ya kadar birçok beylikleri kontrolleri altına alabilmiş ve kolonileştirmişlerdir.

Asur sonrası Ortadoğu'nun yeni hegemon gücü Pers-Med ittifakına dayalı Pers İmparatorluğu'dur. M.Ö. 550-330 döneminde dünya hegemonu rolünü oynayan Pers imparatorları en geniş küresel sistemi kurmayı başarmışlardır. İktidar alanları Ege kıyılarından Pencab'a kadar uzanmış olup, Çin hariç dünyanın o dönemine göre tüm uygarlık alanlarını aynı gücün hegemonyası altında birleştirebilmişlerdir. Bu başarıda manevi kültür olarak Zerdüştlüğün belirgin payı vardır.

DOĞUDAN BATIYA İLK HEGEMONİK GÜÇ KAYMASI OLARAK GREKO-ROMEN UYGARLIĞI

Yeni hegemonik güç, üstünlüğünü kanıtlayan Helen uygarlığına ve onu temsilen Greko-Romen güçlerin eline kaymaktadır. Bu, Doğu'dan Batı'ya doğru ilk ciddi güç kaymasıdır. Ege kıyılarındaki İon kent kültürüne (M.Ö. 600-M.S. 500) dayalı Greko-Romen uygarlığı, evrensel tarihte ikinci büyük kentleşme dalgasına yol açmıştır.

Bu kent uygarlığının başlıca güç kaynakları belki de yüzlerce yıl süren özümsemeyle devralınan Mısır, Babil, Hitit, Girit ve Med-Pers maddi ve manevi kültür birikimleridir. Mısır, Babil ve Pers saraylarını gezmeyen, kültürlerini yoğun gözleme tabi tutmayan önde gelen (Solon, Thales, Pisagor) İon bilgeleri yok gibidir. Şüphesiz uygarlığa Greko-Romen katkıları da çok yönlü olmuştur. Önemli olan uygarlıkların zincirleme etkilenmesidir. Temelinde toplumsal artının ele geçirilmesinin rol oynadığı iktidar savaşları ve kurumlaşmaları geleneksel bir miras gibi sürekli birbirlerine aktarılır. İktidarı en çok çoğaltan, kendini en başarılı sayar. Bu da artık-değerin büyütülmesi ve ele geçirilmesiyle bağlantılıdır.

Greko-Romen uygarlığı, Avrupa uygarlığının 9.-13. yüzyıllarda Doğu uygarlıklarından sağladığı maddi ve manevi kültürel aktarımların adeta benzerini M.Ö. 1600'lerden önce Miken-Hellas örneğiyle Yunan Yarımadasında, M.Ö. 1000'lerde Etrüsklerle İtalya Yarımadasında sağlamıştır. Neolitik kültür aktarımları ise M.Ö. 7000-4000 dönemlerinden hep süregelmiştir. Evrensel tarihten kültür aktarımları tek taraflı olmayıp karşılıklı bağımlılık temelinde hep olagelmiştir.

Uygarlık dönemlerindeki tahakküme dayalı yayılımlar sanıldığından daha sınırlıdır. İktidar kökenli uygarlık yayılımları evrensel tarihin sınırlı bir parçasını oluşturur. Dipte asıl rol oynayan ise, kabileler ve halklardan örülmüş toplumsal tarihtir.

İktidar tarihlerine tarih demek bile zordur. Asıl tarihi toplumsal bağlamda izlemek evrensel tarihin özünü verecektir

Bu sorunların halen tüm ağırlığıyla tartışıldığını bir kez daha belirtmeliyim.

Ege Denizi'nin her iki yakasında gelişen kentleşme (M.Ö. 700-500) ve ona dayalı kültür ve uygarlık hareketi evrensel tarih açısından yeni bir moment ve sentezi ifade eder. Batı Avrupa uygarlığının oluşumunda bu sentez ve moment orijinal çıkış olarak değerlendirilir.

Dünyaya tüm bakış açılarında başlangıç olarak ele alınır. Avrupa merkezî uygarlığı bu konuda tüm bilimsel, hatta felsefi idealarına rağmen ağırlıklı olarak mitolojik yaklaşım sergilemekte, bunu yaparken evrensel tarihe ilişkin büyük çarpıtmalara başvurmaktadır.

Greklerin kentleşme hareketi başarılı bir sentez ve üstün bir aşamadır. Yol açtığı kültürel ortamda mitolojik kökeni ağır basan dinsel ideolojileri çözmüş, felsefe ve bilimin ağırlık kazanması-

na çok ciddi bir katkıda bulunmuştur. Bilim ve felsefeyi temellendirmede bu katkının rolü belirleyici olmuştur. Dolayısıyla evrensel tarihe de ciddi bir ivme kazandırmıştır. Fizik, kimya ve biyoloji biliminin önü açılmış, tarih ve toplum felsefesinin temelleri de daha bilimsel ölçütlere kavuşturulmuştur. Sanatta da özellikle kent mimarisi, heykelcilik, tiyatro ve destan anlatımında görkemli örnekler sergilenmiştir. İskender'in büyük zaferlerinin arkasında şüphesiz bu kültürel üstünlük yatmaktadır. Roma'nın askeri ve siyasi hegemonyasını doğuran da yine bu kültürel üstünlüktür. Roma gerek cumhuriyet gerekse imparatorluk aşamasında Grek kültürünün siyasi ve askeri alana taşırılmasını ifade eder. Roma'nın yaklaşık bin yıllık (M.Ö. 508-M.S. 495) hegemonik serüveni Atina'nın niyet ettiklerinin hem doğrulanması hem de gerçekleştirilmesidir. Dolayısıyla ayrı bir sentez veya orijinal saymak olası değildir. Şüphesiz nicelikçe daha çok büyümüş, nitelikte de (askeri ve siyasi hegemonyada) mükemmeliyete yaklaşmaya çalışmıştır. Hukuk, mimari ve retorik alanlarında bunun örneklerini sergilemiştir.

Şu hususu önemle belirtmeliyim ki, Toros-Zagros eteklerine dayalı toplumsal kültür hiçbir dönemde orijinalliğini tamamen kaybetmemiştir. Kendi içinden çıkan askeri ve siyasi, hatta rahip dinî hegemonlara da teslim olmamıştır. Toplumsal tarih olarak kalmaya devam etmiştir. Tarih boyunca dört taraftan uğradığı tüm istila dalgalarına karşı toplumsal varlığını sürdürebilmiştir. Bunda yaşadığı ve derin köklere sahip (M.Ö. 15.000'lerden günümüze) kabile sistemi ile tarım ve hayvancılık ekonomisinin rolü belirleyici olmuştur. Bu kültürde adeta iki âlem vardır. Birincisi, toprağa ve tarihe derinliğine gömülü kabile ve halkların toplumsal dünyası; ikincisi, sayısız istilacı, sömürgeci, sömürücü ve imhacı güçlerin hegemonik iktidar kavgaları, savaşları ve devletleri dünyasıdır. Anlatmaya çalıştığım, evrensel tarih açısından günümüze kadar devam eden diyalektik gelişmenin iki dünya arasındaki kırmızı çizgisidir. Bölge kültürü en azından öznesellik anlamında çevre olmayı hiç kabul etmemiş, bunu aklına bile getirmek istememiş, merkez olmakta bazen komik ve trajik öyküleri olsa da, merkez kalmakta hep ısrarlı olmuştur. Mikro tarihimize bu evrensel bakış açısından baktığımızda hem onurun hem alçaklığın, hem acının hem coşkunun, hem komedinin hem trajedinin bin bir örneğini görmekte ve anlamakta zorluk çekmeyeceğiz.

ORTADOĞU MERKEZİ UYGARLIĞININ SON HAMLESİ OLARAK İSLAM

Ortadoğu merkezî uygarlığının son evrensel hamlesi İslamî uygarlık momentinde ve sentezinde gerçekleştirilmiştir. İslam adı altında sanıldığının aksine rafine bir din ideolojisi değil, o döneme kadar tüm ideolojik varyasyonların bir sentezi söz konusudur. İslam bir orijinalite değil, Ortadoğu'nun evrensel kültür akışında ve uygarlığında bir dönem, bir momenttir. Aynı zamanda çok karmaşık bir ideolojik sentezdir.

Uygarlık anlamında İslam'ın hegemonik çöküşü çözümlenirken, dıştan Moğol Cengiz Han Hanedanlığı'nın istila ve işgalleriyle içte mezhep çatışmaları baş sebep olarak gösterilir. Bu eksik bir anlatımdır. Belirtildiği gibi, asıl neden kültürel Rönesans'ı gerçekleştirememesidir. Abbasi dönemi bu gerçeğin farkındadır. Kurtuluş ve barış mesajı olarak İslamiyet'in sadece dinsel fonksiyonuyla imparatorluğu ayakta tutamayacaklarını iyi bilmektedirler. 800-1200 döneminde gerçekten İslamî Rönesans'a yaklaşan çabalar yoğunca sergilenmiştir. Bilim ve felsefede ciddi açılımlar sağlanmıştır. Tıp, biyoloji, matematik, fizik, kimya, tarih ve toplum bilimlerinde Avrupa'nın önündedir. Felsefenin hikmet, tasavvuf, mantık, ilahiyat, adalet konularında oldukça ciddi açılımları söz konusudur. Fakat sonuçta dinsel dogmatizmin ağır basmasıyla bu çalışmalar dumura uğramış, hatta lanetlenerek devre dışı bırakılmıştır.

Avrupa ise, tersine, bir yandan Greko-Romen kaynaklarına direkt ulaşmaya çalışırken, diğer yandan İslam ülkelerinde sağlanan ve yararlanabileceği tüm kaynakları bu dönemde aktarmasını bilmiştir. Ortadoğu'da inkıtaya (kesintiye) uğrayan Rönesans Avrupa'da hamleye geçmiştir. 14. ve 15. yüzyıllar Avrupa'nın Rönesans yüzyıllarıdır. Avrupa'nın şansı kendi Rönesans'ını Hıristiyan dogmatizmine rağmen sürdürmesi ve tüm Avrupa'ya yayabilmiş olmasıdır. 16., 17. ve 18. yüzyıllarda Reformasyon (dinde köklü reform), felsefi ve bilimsel devrimle aydınlanmasını sağlayarak süreci başarıyla kat etmesini bilmiştir. Sonuçta 19. yüzyılın başlarına geldiğimizde kültürel (zihniyet) devrimin zaferi kesin olmuştur. İslamîk uygarlığın hegemonyasını yitirişi ve hegemonyanın Avrupa'ya kayışında bu kültürel devrimin zaferi belirleyici rol oynamıştır.

Hegemonyanın kayışında ikinci sırada sayılması gereken etken, ticaret kapitalizminin benzer biçimde Avrupa'ya başarıyla aktarılmasıdır. Başta Venedik, Cenova ve Floransa olmak üzere İtalyan kentlerinin 11. yüzyıldan itibaren Haçlı Seferleriyle birlikte giriştikleri muazzam ticari hamle sadece kâr amaçlı olmamıştır. Ortadoğu dünyasında binlerce yılda oluşan tüm kapitalist gelişmeleri (tarım, para ticaret, endüstri) kârla birlikte bir kültür olarak da taşımasını bilmiştir. Mallarla birlikte o malları üreten tüm usul ve teknikleri de aktarmıştır. Buna Çin uygarlığından yapılan (kâğıt, barut, matbaa, top vb. teknikleri) aktarımları da dâhil etmek gerekir. Özellikle "Moğol Yoluyla" üçüncü sırada askeri ve siyasi düşünce ve tekniğin aktarılması söz konusudur. Avrupa kendiliğinden iktidar ve devlet tekniklerini ve arkasındaki düşünceyi inşa etmemiştir; büyük oranda miras olarak almıştır. Kendi katkılarını ancak 16. yüzyıldan itibaren yapmaya başlamıştır. Dördüncü sıraya sanat ve edebiyat aktarımlarını koymak gerekir. Bu aktarımlarda İtalyan kent devletleri, Endülüs İslam Devleti başat rol oynamıştır.

Hristiyanlık, Roma'nın yıkılışından sonra Avrupa'yı ayağa kaldıran temel manevi ve moral aktarım aracı olmuştur.

Son olarak Hıristiyanlığı da temel manevi ve moral aktarım aracı olarak değerlendirmek mümkündür. Roma'nın yıkılışından sonra Avrupa'yı moral olarak ayağa kaldıran Hıristiyanlık olmuştur. Daha da önemlisi, yeni kent hamlesi çoğunlukla Hıristiyanlık manastırları çevresinde gelişmiştir. İtalya ve Batı Avrupa kıyılarında 11. yüzyıldan itibaren hız kazanan yeni kentleşme hareketleri evrensellik açısından Sümer ve İon hamlesinden sonra üçüncü ana hamledir. Hem arkasındaki kültür hem yapılanış biçimleri farklılık arz eden, ama benzer yönleri de çok olan bu tarihsel hamlelerin birçok alt kümesi de şüphesiz mevcuttur. Beş bin yıllık uygarlık öyküsü aynı zamanda kent varyasyonlarının gelişim öyküsüdür. Kentler hem maddi hem manevi kültürün en sağlam kayışları olarak tarihte sürekli ve kalıcı rol oynamışlardır.

Halen devam etmekte olan Avrupa kentleşme aşamasının nasıl sonuçlanacağı, yaşadıkları ağır bunalım ve kanser türü büyüme hastalıkları nedeniyle büyük tartışmalara ve yeni çözüm arayışlarına konu olmaktadır. Hıristiyanlık bu yönleriyle manevi ve maddi kültür öğelerinin aktarımında stratejik ve taktik önderlik rolü oynamıştır. Hıristiyanlığın Ortadoğu kökenleri dikkate alındığında, 16. yüzyıldan itibaren yeni bir uygarlığa geçen Avrupa'nın nasıl doğduğu daha iyi kavranmış olacaktır. Greko-Romen uygarlığından yarım kalan Avrupa uygarlığı bu yeni aktarımlar temelinde yenilenmiş, güçlü bir kültürel senteze erişmiş ve üretim-birikim tarzında radikal dönüşümler sağlayarak kendi hegemonyasını kurmayı başarmıştır.

Hegemonyanın inşasında İtalyan kent devletleri, İspanya Krallıklarının yeniden fetih hareketleri ve imparatorluk denemeleri, Hollanda ve İngiltere'nin yükselişi, Fransa ve Almanya'nın bununla rekabetleri ikinci planda kalır. Bu hegemonik yükselişte Yahudi kültürünün maddi ve manevi öğelerinin stratejik rol oynamada en az Hıristiyanlık kadar etkili olduğu önemle belirtilmek durumundadır. İslam dünyasından tüm kültür unsurlarının aktarımında Yahudilerin öncülük rolünü oynadıkları kesindir. Ticaret ve paranın Avrupa'ya öğretilmesinde hep başat rolde olmuşlardır.

Her fikir, bilim ve felsefe hareketinde Yahudilerin kalıcı izleri olmuştur. Bütün devrimlerde teorik ve taktik önderlik etmede sürekli mevcudiyetlerini hissettirmişlerdir. Yeni uygarlığın kanı ve beyni rolünü oynadıkları, en azından gelişiminde başat pay sahibi oldukları inkâr edilemez.

Ticaret kapitalizmi ile sömürgecilik (15.-18. yüzyıllar), sanayi kapitalizmi ile emperyalizm (19. yüzyıl), finans kapitalizmi ile küreselcilik (20. yüzyıl) denilen ve kendi içinde aşamalandırılan kapitalist hegemonyacılık, Hegel'in maddi ve manevi kültürel ifade alanlarında (din, sanat, felsefe ve bilim) artık aşılmayı gerektirmektedir.

Son (2000'li yıllar) finans kaynaklı krizler kapitalizmin yapısal olarak iflasıdır. Bunun böyle olması için eksik olan, anti-Hegelci felsefe çalışmaları ve pratik siyasi mücadeledir.

Sonuç olarak Hegel'in Grek şehir devletinden başlayıp Napolyon ulus-devletiyle sonlandırmak istediği evrensel tarihin hiç de söylemleştirdiği gibi olmadığı gayet açıktır. Hegel ile zıtlık içinde olan liberal felsefe de Sovyetler Birliği'nin çözülüşüyle birlikte benzer bir "tarihin sonu" kehanetinde bulunmuştu. Burada bir "son" vardır; ama bu, evrensel tarihin sonu değil, merkezî uygarlık tarihinin, onun iktidar ve devlet biçimlenişlerinin sonudur. Ulus-devlet toplumun en mahrem gözeneklerine kadar sızarak, iktidar ve devlet sorunsalını aynı zamanda bu biçimiyle sonlandırmıştır.

Dolayısıyla Hegel'in felsefesi bu biçimiyle ayakları üzerine oturtulursa (Marx'ın yaptığı gibi değil) çok daha öğretici olacaktır. ABD 2000'ler sonrasındaki Ortadoğu hamlesinde Saddam Hüseyin'in başını götürürken, acaba ulus-devletin sonunu ilan ettiğinin farkında mıdır diye kendime hep sordum. Cevap o kadar önemli değil, gerçeğin kendisi önemlidir. Şu benzetmeyi de yapmıştım: Ulus-devletin inşası için Fransız Devrimi'nde 16. Louis'nin başının koparılması ne kadar önemliyse, Saddam'ın başının koparılması da en azından Ortadoğu ulus-devletinin sonu için o denli önemlidir. Evrensel tarihe doğru ve derinden bakmasını bilenler, daha şimdiden Afganistan'dan başlayıp Fas'a kadar uzanan ulus-devlet halkalarında yaşanan kırılmalarda bu sonlanmaya ilişkin birçok ipucunu yakalayacaklardır.

Fakat Hegel tarzı iktidar-devlet-uygarlık fenomenlerinin sonlanışları evrensel tarihin sonu değil, başka bir paradigmadan yeni bir başlangıç anlamına gelmektedir. Evrensel tarihin hep dipte olan, ama sürekli atan ana damarlarından toplumsal tarih, uzun aralardan sonra yeniden başını gün yüzüne çıkarmakta ve tarihsel rolünü oynamaya hazırlanmaktadır. Demokratik uygarlık tezlerinde ne devletlerin inşalarına ne de yıkılışlarına ilişkin fazla idealarda bulunulur. Demokratik uygarlık hiyerarşik ve devletli uygarlıkla arasında stratejik ve taktik hatları hep netleştirmeye çalışır.

Bu iki uygarlık evrensel tarihte hep var olmuştur, şimdi de vardırlar. Bizim görevimiz kendi demokratik uygarlığımızın tüm ideolojik ve siyasi programlarıyla stratejik ve taktik ilke ve araçlarını, K. Marx'ın yaptığı gibi sol Hegelcilik yaparak değil, onun tüm felsefesini eleştirerek aşmak ve kendi öz demokratik uygarlık felsefemizi yaparak geliştirmektir.

Neolitik kültür dönemini Proto Kürtlerin muhteşem çağı olarak yorumlamıştım. Kapitalist moderniteye kadar merkezi uygarlık sisteminde Proto Kürtlerden kavimsel olarak güçlü bir Kürt gerçekliği çıkış yapmıştı. İlkçağın aşiret ve kabile federasyonlarından imparatorluk deneyimlerine kadar politik yönetimlerle tanışan komüniteler, özellikle Zerdüşti inanç sistemiyle halklaşma formunu yakalamışlardı. Kürt ilkel formları dönemine göre artçı değil, öncül konumundaydı. Ortaçağ İslamı ile bu formlar biraz daha çarpıtılsa da, hem zihniyet bakımından hem de bedensel olarak Kürtler kavimsel formlarını pekiştirmişlerdi.

Her kabile ve aşiret Müslüman olduğu kadar Kürt'tü de. Ayrıca her mezhepleşme belli bir sınıf gerçekliğine denk geliyordu. Halk veya kavim formu, etnisitenin kendi içinde ayrışarak sınıfsal topluma dönüşümünün ilk adımıdır. Kabileler ve aşiretler varlıklarını korurlar, ama bağırlarında sınıfsal oluşumların doğmasına da açık hale gelmişlerdir Etnik gerçeklik sınıfsal gerçeklikle iç içedir. Tek tanrılı dinler biraz da bu iç içe geçmiş gerçekliğin ideolojik formunu, örtüsünü teşkil ederler. İster bağımsız beylikler biçiminde olsunlar, ister imparatorluk sisteminin bağımlı bir birimini teşkil etsinler, kabilelerin üst tabakaları birer iktidar odağı haline gelmiş sınıf gerçekliğidir. Kendilerini hâkim elitin hanedanlığı olarak isimlendirirler.

Ortaçağda iktidar anlamında kavimsel sorun merkezi bir krallık oluşturmaktır Ahmedê Xanî'nin mısralarında dile gelen bu özlemdir.

Halklaşmaya paralel olarak, kabile ve aşiret kültüründen halk kültürüne dönüşüm yaşanacaktır. Ulusal oluşum aşamasına bu maddi ve manevi kültür ortamında gelinecektir. Ulusu doğuranın pazar olduğu söylenir. Ama bu, burjuva ulus gerçekliğinin oluşum tarzını ifade eden bir görüştür; reel sosyalizmin yanlış ulus kavramlarından bir tanesidir. Kapitalist modernite koşullarında iki tür ana ulus yöntemi geçerlidir. Yöntemler çeşitlenebilir. Birinci yöntem, pazara hâkimiyet temelinde hareket etmek, bunun için de feodal çitleri (beylik sistemi) kaldırarak,

sürüm ve kar payını artırmak amacıyla ulusal pazar sloganına sarılmaktır. Burjuvazinin savunduğu milliyetçiliğin ilk döneminde herkesin ortak çıkarını kısmen ifade ettiği için, bu uluslaşma yöntemi toplumu geliştirici bir unsur olarak değerlendirilmiştir. İktidarın ve sermayenin ulus boyutunda örgütlenmesi her iki kesimi güçlendirdiği için ulus devletçilik var gücüyle desteklenmiştir.

Bu tür ulusçuluk başlangıçtaki uluslaşmaya katkısını giderek terk eder. Ulusçuluk pazar ve ücretliler, küçük üreticiler, tacirler ve zanaatkarlar üzerinde baskı ve sömürünün ideolojik aracı haline gelir.

İkinci ana uluslaşma yöntemi, iç ve dış iktidar ve sermaye güçlerine karşı emekçi tabakaların demokratik ulusçuluğudur. Bu tür ulusçuluk hem ideolojik akım hem de eylemsel olarak etkili olmaya çalışmıştır. Avrupa demokrasileri denilen olguların temelinde bu etkililik vardır. Burjuva demokrasisi kavramı yanlıştır. Ayrıca burjuva demokrasisi olamaz, bir devlet biçimi olarak demokrasi ise hiç olmaz. Avrupa'da gerçekleşmiş olan durum, emekçi tabakaların hak mücadelesinin iktidar ve sermaye tekelleriyle girdiği uzlaşmayı ifade eder.

Ortadoğu genelinde olduğu gibi Kürt olgusundaki ulusal gelişmeler de Batılı kapitalist hegemonik güçlerin bölgeye sızmalarıyla iç dinamikten kaynaklı olmaktan çıkmıştır. 19. yüzyılın başlarında hızlanan bu süreç uluslaşma süreçlerini çarpık kılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu uluslaşmaya karşı uzun süre direndi. Kendini yapay ulusçuluk yöntemleriyle sürdürmeye çalıştı. Osmanlıcılık, Panislamizm ve Pantürkizm sırasıyla denenen yöntemlerdi. Bu yöntemlerin boşa çıkması ve hegemonik güçlerin çıkarlarıyla uyumlu çok sayıda ulus devletin doğuşuyla birlikte, geriye Anadolu ulusçuluğuna uygun bir zemin kaldı. Ulusal kurtuluş ve cumhuriyet ulusçuluğu dediğimiz süreç bu gerçeği ifade eder. Kemalizm olarak da lanse edilmeye çalışılan bu eğilimin öyküsünü anlatmıştık. Tekrarlamaktansa Kürt, Türk, Yahudi ve Arap ulusçuluğu bağlamında değerlendirmek daha öğretici olacaktır.

Anadolu ulusçuluğu Mustafa Kemal önderliğinde kurtuluş hareketi olarak hayat buldu. Bunda gerçeklik payı vardı. Başlangıçta hegemonik güçlere karşı bir isyanı temel alıyordu. Kürtlerin ve Yahudi unsurların bu harekette kurucu rolleri vardı. Kürt eşraf ve toprak sahipleriyle Yahudi sermayedar ve elit kadrolar Türk bürokratik milliyetçi unsurlarla ittifak yaptılar. Hıristiyanlar bu ittifakın dışında kalıp, çoğunlukla hedefi konumundaydılar. Bu ittifak İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kuruluş aşamasına dayanır; I. Dünya Savaşı'nda uygulanır. Ulusal kurtuluş savaşında (1919-22) daraltılarak devam ettirilir. Bazı kuşkuları olsa da, Kürt aydınları ve eşrafı çoğunluk itibariyle bu ittifakı destekler. Amasya Protokolü, Erzurum ve Sivas Kongreleri, TBMM'nin ilk bileşimi bu ittifakı açıkça yansıtır. 10 Mart 1922 tarihli Kürt Reform Kanunu ile bu ittifak pekiştirilir. Lozan Antlaşması'nın imzalanması ve cumhuriyetin ilanıyla yeni bir aşamaya girilir. İngilizlerle devam eden Musul-Kerkük anlaşmazlığı, Kürtler aleyhindeki çok trajik bir anlaşmayla sona erdirilmeye çalışılır. Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması her ne kadar Misak-ı Milli'den taviz verilerek kısmen Kürtlerin (ayrıca Suriye'deki Türkmenlerin) aleyhine sonuçlandırılmışsa da felaket boyutlarında olmamıştır. Cüzi bir Kürdistan parçası Fransa'ya terk edilmiştir. Fakat Kürt ulus gerçekliğinde yarattığı olumsuzluk açısından üzerinde önemle durmayı gerektirir. Kürdistan'ın oluşturulmak istenen Irak temelinde parçalanması, Misak-ı Milli'nin açık ihlalidir. Bu gelişme TBMM'de ve Kürtler arasında büyük infiale yol açmıştır. İngilizlerle yapılan 5 Haziran 1926 tarihli bu anlaşma halen karanlıkta bırakılmış birçok unsur taşımaktadır. Kürt soykırımının başlangıç tarihi olarak işlemek şarttır. Mustafa Kemal'in bu konuda da çok zorlandığı ve hesap vermekte çok güçlük çektiği bilinmektedir. Bu antlaşmayla Kürtlerle Türkler arasındaki tarihsel uzlaşmanın temeline dinamit konulduğu da bilinmektedir. 1925'teki Şeyh Sait önderlikli isyan aslında bu tarihsel ihaneti örtbas etmek için hem provoke edilmiş, hem de anlamsız yere çok acımasız ve kanlı biçimde bastırılmıştır. 1925 yılı bu anlamda sadece isyanın değil, asıl olarak komplonun, ihanetin ve soykırımın başlangıç tarihidir. Bunda belirleyici rolü İngiliz diplomasisi ve Yahudi unsurlar oynamıştır. Bu dönemde Fethi Okyar'ın "ben elimi Kürt katliamına bulaştırmam" dediği için başbakanlıktan düşürüldüğü ve yerine İsmet İnönü'nün getirildiği bilinmektedir.

Açık ki, bu yıllarda sadece sol ve İslami unsurlar tasfiye edilmiyor, asıl tasfiyeyi ulus olarak Kürtler yaşıyor. Çağdaş Kürt ve Türk gerçekliğinin kavranması ve aralarındaki ilişkinin doğru anlaşılabilmesi için 1925 komplo sürecinin çok kapsamlı bir biçimde çözümlenmesine ihtiyaç vardır

1925-40 sürecini değerlendirirken İngiltere'nin dünya hegemonu olduğunu, Ulusal kurtuluş savaşında yenilmediğini, sadece taraf değiştirdiğini ve bunu sistemin çıkarları gereği yaptığını iyi bilmek gerekir. Cumhuriyet İngiltere'ye karşı kurulmadı, bilakis İngiltere'nin belirleyici desteğiyle kuruldu. İngiltere'nin bunda iki amacı vardı: Birincisi, o dönemde dünya devrimi peşinde koşan Sovyetler Birliği'nin güney yolu üzerinde Türkiye'yi stratejik bir denge konumunda tutmak; ikincisi, yeni Türk ulus devletini kendisi için tehlike teşkil etmeyecek dar bir sınıra sığdırmaktı. Lozan Antlaşması bu yaklaşımın sonucudur. M. Kemal Atatürk de bu koşulları (İngiltere-Rusya dengesi) değerlendirmiş olup, elden geldiğince bağımsızlık politikasını sürdürmeye çalışmıştır.

Kürtlerin hedef kılınmasında İngiltere'nin de çıkarı vardı. Musul-Kerkük'ü (Misak-ı Milli gereği) içine almış bir Türk-Kürt Cumhuriyeti, Irak petrollerini elinde bulundurması açısından ciddi bir darbe olacaktı.

Cumhuriyet yaşayabilmek için Musul-Kerkük'ü İngiltere'ye bırakmak zorundadır. Musul-Kerkük'ü bırakmak ise, Kürtleri can evinden vurmakla özdeştir. Proto İsrail Türkiye Cumhuriyeti ve İngiliz hegemonyacılığı kutsal çıkarları için bir kurban aramışlar, bu kurban da Kürtler olmuştur. Daha da önemli olan, 1925'le başlatılabilecek bu çağdaş Kürt trajedisinin ağırlaşarak günümüze dek aralıksız devam etmesidir. İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığında Kürt gerçeğinin üzerine kalın bir beton dökülmüştür. 1950'ler sonrasında bu gerçeklik sorgulanamaz ve sorunlaştırılamaz olarak zihinlere egemen kılınmıştır. Kürt gerçekliğinin ulusal boyutu daha yeşermeden adeta kasıp kavrulmuştur. Dört parçaya bölünmekle yetinilmemiş, her parça üzerinde varlık olmaktan çıkarıcı birbirinden beter politikalar uygulanmıştır. Dolayısıyla 1925 sonrasında Kürt ulus gerçek-

liğini soykırım sürecine alınmış bir gerçeklik olarak değerlendirmek gerçekçi bir yaklaşımdır. Sömürgecilik tezi bu noktada yetersizdir.

Elbette sömürgeciliğin tüm boyutları uygulanmaktadır, ama sömürgeciliği aşan ve Kürt varlığını silmeyi amaçlayan bir uygulama da söz konusudur. Kaldı ki, bunun adı da soykırımdır. 1970'ler sonrasında Kürt sorununu özgürlük sorunu olarak ele almak bir yönüyle doğru olsa da, diğer bir yönüyle önemli bir eksikliği beraberinde taşımaktadır. O da Kürtlerin varlık (ontolojik) sorunudur. Kaldı ki, varlığı imhayla karşı karşıya olan bir gerçekliğin ilk sorunu özgürlük değil, öncelikle varlığını korumak ve bu mümkün olduğu ölçüde iç içe özgür kılmaktır. Varlığı olmayanın özgürlüğü olmaz. Özgürlük ancak varlıkla mümkün olabilir. Çağdaş Kürt ulus gerçekliğindeki özgünlük buradadır.

Kürt toplumu uygarlık tarihi boyunca karşılaştığı fetih, işgal, istila, talan, sömürgecilik ve asimilasyon uygulamalarına kapitalist modernitenin üç ana unsurunun (azami kar talanı, ulus devlet zulmü, endüstriyalizmin teknoloji yoluyla tahribatı) eklenmesiyle birlikte, yaşadığı kültürel soykırım sonucunda kendine sahip çıkmaktan korkar hale getirilmiş bir toplumdur. Ekonomisi üzerinde (tarihte ilk kurulan ve insanlığı besleyen ekonomi) hâkimiyetini ve özgür tercihini kaybetmiş, tümüyle yabancı ve işbirlikçi unsurların üçayaklı modern canavarının kontrolüne geçmiş bir toplumdur. Karın tokluğuna çalışması (oltaya takılan balık misali) bile soykırım amacına bağlanmış bir toplum olduğunu gösterir. Ekonomiyi inşa eden kadınlarının tümüyle işsiz ve en değersiz emek sahibi kılındığı bir toplumdur. Erkeklerinin sözde aileyi yaşatmak için dünyanın dört tarafına savrulmuş olduğu bir toplumdur. Bir tavuk ve bir karış tarla için insanların birbirini öldürdüğü bir toplumdur. Açık ki bu toplum, toplum olmaktan çıkmış, çökertilmiş ve çözülmüş bir toplumdur.

Ekonomik işgal bir toplumu düşürme, çökertme ve çözmenin en barbar yöntemidir

Ekonomik işgal, işgallerin en tehlikelisidir. Kürt toplumu üzerindeki ulus devlet statülerinden çok, ekonomik araçlarına el konularak, denetlenerek nefessiz hale getirilmiştir. Bir toplumun kendi üretim araçları ve pazarı üzerinde kontrolünü kaybettikten sonra yaşamını özgürce sürdürmesi mümkün değildir. Kürtler sadece üretim araçları ve ilişkileri üzerindeki kontrollerini büyük ölçüde kaybetmediler; üretim, tüketim ve ticaretin kontrolü de ellerinden alındı. Daha doğrusu, kendi kimliklerini inkâr etme temelinde egemen ulus devletlere bağlandıkları oranda mal varlıklarını kullanmaları, ticaret ve sanayide rol oynamaları mümkün oldu. Ekonomik tutsaklık, kimlik inkârcılığının ve özgürlükten yoksunluğun en etkili aracı kılındı. Özellikle akarsuları ve petrol yatakları üzerinde kurulan tek taraflı işletmeler, tarihsel kültürel varlıkları olduğu kadar verimli arazileri de yok etti. Siyasi ve kültürel sömürgecilikten sonra daha da yoğunlaştırılan ekonomik sömürgecilik, ölümcül darbelerin sonuncusu oldu. Sonuçta gelinen nokta "Ya toplum olmaktan çık, ya da öl!" oldu. Herkes gibi değil, sorunlu bir Kürt gibi yaşama zorunluluğu, sorunlu Kürt olgusunun bir sonucudur. Liberalizmin tüm gücüyle gerçekleştirmek istediği topluma ve sorumsuz birey olma yaklaşımına karşı direnmek, toplum olarak ayakta kalmanın gereğidir. Öz savunma gücünden yoksun kılınan Kürt toplumundan kopmak nispeten kolaydır.

Zaten sürece yayılmış toplumsal kırım mekânizması kolayca kopuşun bütün önkoşullarını çoktan hazırlamıştır. Eyvallah demeden Kürtlükten kopmak mümkündür. Savunmasız halkın sorgulama gücünün olmayışı tüm bu vahim sonuçları doğurur. Kendiliğinden kopuşun bu denli kolay olduğu bir halkın modern toplumlara, ulus devlet toplumlarına has bir biçimde vatanını, ekonomisini, özgür yaşamını ve kimliğini savunmasını beklemek nafile bir çabadır. Emperyalizm ve sömürgecilik hep savunmasız toplum ve bireyler peşindedir. Tüm gücüyle bunu gerçekleştirmeye çalışır. Kürtlerin durumu söz konusu olduğunda durum daha da vahimleşir.

Kürtler sadece toplumsal varlığını, vatanını ve özgürlüğünü savunamaz durumda bırakılmamışlar, ayrıca kendilerinden korkan, kaçan ve utanan bir konuma getirilmişlerdir.

Şüphesiz halkların, ulusların vatan sınırları vardır. Fakat bu sınırların oluşumu ve savunulması ulus devletçi zihniyetten tamamen farklıdır. Mülkiyetin katılaşması olarak değil, komşularıyla en canlı işbirliğinin, paylaşımın, alışverişin, kültürel sentezleşmenin gerçekleştirildiği dayanışma, dostluk ve üst toplumsal oluşumlar hattıdır. Çok ulusluluğun, kültürlülüğün en fazla gerçekleştiği bu alanlar, daha üst bir kültür ve uygarlığın mayalandığı yaratıcı halkalardır; kavganın veya savaşın değil, barışın ve kardeşliğin yaşandığı alanlardır. Tarihte böylesi işlere yataklık etmiş sınırlar, kapitalist modernitede düşmanlığın ve savaşların en çok yaşandığı, mayınlanan, tel örgüler ve duvarlarla aşılmaz hale getirilen hatlara dönüştürülmüştür. Halkların, ulusların içinde tutulduğu hapishanenin duvarlarına dönüşmüştür. O sınırlar dâhilinde yaşayan halklar, uluslar korunmaz; demir kafese konulur, tutsak kılınır, zoraki asker yapılır, işsiz ve az ücretli tutulur. Resmi hâkim ulus dışındaki etnisiteler, halklar ve uluslar kültürleri ve gelenekleriyle asimilasyona ve soykırıma tabi tutulur. Ulus devletçi sınır gerçekliğinin özünde sermayenin, iktidar tekellerinin sınırsız çıkarları gizlidir.

Anavatanından koparılan Kürt gerçekliği yaralı, can çekişen bir gerçekliktir. Anavatanını sahiplenememek, tarihinden ve kültüründen vazgeçmek demektir. Sonuçta toplum halinde yaşamaktan ve ulus olmaktan vazgeçmek demektir. Kürt toplum gerçekliği vatansız olarak tanımlanamaz, varlığını sürdüremez, ardı sıra dağılmaktan ve tasfiye olmaktan kurtulamaz.

Sömürgecilik ve soykırımın yaşandığı bir vatan gerçekliği olsa da, Kürdistan'ın varlığı inkâr edilemez. Üzerinde tarihine ve toplum gerçekliğine bağlı ve layık şekilde özgür yaşamak isteyenlerin son ferdi durdukça varlığı devam edecektir. Yalnız Kürtlerin değil, Ermenilerin, Süryanilerin, Türkmenlerin, Arapların ve özgür yaşamak isteyen her birey ve kültürün demokratik, özgür ve eşitçe paylaştığı bir ortak vatan olacaktır. Ulus devlet olmaması şanssızlığı değil, şansı olacaktır. Bu sefer yeni bir sınıflı, ekoloji düşmanı kentleşmenin ve ulus devletçi uygarlığın değil, Ortadoğu'da demokratik modernitenin şafak vaktinin doğuş yaptığı ve beşiğinde büyüdüğü vatan olacaktır. Demokratik siyaset özgürlüğün öğrenilip yaşandığı gerçek okuldur.

Toplumsal politikanın en somut hali demokratik siyasettir. Dolayısıyla demokratik siyaset özgürleşmenin gerçek sanatı olarak da tanımlanabilir. Demokratik siyaset yürütmeden genelde toplumun, özelde de her halkın ve topluluğun ne politikleşmesi ne de politik yoldan özgürleşmesi mümkündür. Demokratik siyaset özgürlüğün öğrenilip yaşandığı gerçek okuldur. Politikanın işleri ne kadar demokratik özneler yaratırsa, demokratik siyaset de toplumu o kadar politikleştirir, dolayısıyla özgürleştirir. Politikleşmeyi özgürleşmenin ana biçimi olarak kabul edersek, toplumu politikleştirdikçe özgürleştirebileceğimizi, aynı şekilde toplumu özgürleştirdikçe daha da politikleştirdiğimizi bilmek durumundayız. Şüphesiz başta ideolojik kaynaklar olmak üzere, özgürlük ve politikayı besleyen birçok toplumsal alan mevcuttur. Ama esasta birbirini doğurup besleyen temel iki kaynak toplumsal politika ve özgürlüktür.

Barışın gerçekleşmesini isteyen çevreler, ancak politika ahlâki temelde rolünü oynarsa başarı sağlanabileceğini de bilmek durumundadır. Barışta en az bir tarafın demokratik siyaset konumunda olması gerekir. Aksi halde yapılan şey tekeller adına "barış oyunu" olmaktan öteye gitmez. Demokratik siyaset bu durumda hayati bir rol oynar. İktidar veya devlet güçleri karşısında ancak demokratik siyaset güçleri ile diyalog temelinde anlamlı bir barış süreci yaşanabilir. Böylesi bir barış söz konusu değilse, o zaman savaşan taraflar (tekellerin) karşılıklı olarak belli bir süre silahları sustursalar da savaş hali sürüp gider. Savaşta yorulma ve lojistik ihtiyaçlardan doğan ekonomik zorluklar vardır. Bu zorlukların giderilmesi halinde, bir taraf tam üstünlük sağlayıncaya kadar savaşa devam edilir. Bu biçimlere barış süreci denmez, daha şiddetli savaşlar için yapılan ateşkesler denilebilir. Bir ateşkesin barışçı olabilmesi için barışa yol açması, saydığımız üç koşula bağlanması ilkesel bir önem taşır.

Demokratik siyasetin temel görevi ahlâki ve politik toplumu özgür temelde kendi işlevine kavuşturmak olabilir. Böylesine işlevsel olabilen toplumlar açık, şeffaf demokratik toplumlardır. Demokratik toplum ne kadar gelişmişse, ahlâki ve politik toplum da o kadar işlevsel olabilecektir. Demokratik siyaset sanatı bu tür toplumları sürekli işlevsel kılmaktan sorumludur. Toplumları "toplum mühendisliği"nce yaratmak demokratik siyasetin görevi değildir. Bu tür mühendislik girişimleri liberalizmin sermaye ve iktidar tekeli oluşturma faaliyetleriyle ilgilidir.
İkinci yol uluslaşma, ahlâki ve politik toplum kapsamındaki aynı veya benzer dil ve kültür gruplarının demokratik siyaset temelinde demokratik topluma dönüştürülmesiyle gerçekleştirilir. Tüm kabileler, aşiretler ve kavimler, hatta aileler ahlâki ve politik toplum birimi olarak uluslaşmada yer alırlar. Kendi lehçe ve kültür zenginliklerini bu ulusa aktarırlar. Yeni ulusta kesinlikle bir etnik grubun, mezhebin, inancın, ideolojinin tek başına egemenliğe damgasını vurmasına yer yoktur. En zengin sentez gönüllüce gerçekleştirilenidir. Hatta birçok farklı dil ve kültür grubu bile aynı demokratik siyaset aracılığıyla demokratik toplumlar olarak ulusların ortak üst birimi halinde, ulusların ulusu kimliği altında yaşayabilir. Toplumsal doğaya uygun olan da bu yoldur. Devlet ulusu, sermaye ve iktidar tekelinin kapitalist dönüşüm aşamasında tepeden tırnağa toplumun bağrına yerleşmesi, toplumu sömürgeleştirmesi ve kendi içinde eritmesi gerçeğini ifade eder. Azami iktidar azami sömürü olgusunun gerçekleştirildiği biçimdir. Toplumun tüm ahlâki ve politik boyutundan soyutlanarak ölüme yatırılması, bireyin karıncalaştırılması, böylece faşist sürü toplumunun oluşturulmasıdır. Toplumsal doğaya en aykırı olan bu model altında derin tarihî ve ideolojik etkenler, sınıf, sermaye ve iktidar etkenleri rol oynamaktadır. Soykırımlar bu etkenlerin birleşik sonucu olarak gerçekleştirilmiştir.

Demokratik ortamın varlığına, politik toplumun siyaset yapılanmasına genel olarak demokratik siyaset demek mümkündür. Demokratik siyaset sadece bir tarz değil, kurum bütünlüğünü de ifade eder. Partiler, gruplar, meclisler, medya, miting vb. birçok kurumlaşma ve eylem olmazsa demokratik siyaset pratiği gelişmez. Kurumların asıl rolü tartışma ve karar almadır. Toplumun tüm ortak işlerinde tartışma ve karar alma olmadan yaşam yürümez. Sonuç ya kaos ya da diktatörlük olur. Demokratik olmayan toplumun kaderi hep böyledir. Bu tür toplumlar kaos ve diktatörlük uçları arasında sallandırılıp dururlar. Böylesi ortamlarda ahlâki ve politik toplumun gelişmesi düşünülemez. O halde politik mücadelenin, yani demokratik siyasetin öncelikli hedefi demokratik toplumun oluşumu ve bu çerçevede ortak işlerin tartışma ve kararla en iyi hal yoluna konulmasıdır.

Gerçek işlevinden uzak tutulan ve burjuva demokrasisi denilen ortamlar ve kurumlarında siyasetin amacı öncelikle iktidar olmaktır. İktidar ise tekelden pay almaktır. Demokratik siyasetin böylesi hedefleri olamayacağı açıktır. Velev ki iktidar kurumlarında (örneğin hükümette) yer alındı, o zaman bile temel iş yine aynıdır. Bu iş tekelden pay kapmak değil, toplumun ortak hayati çıkarları için doğru kararlar alabilmektir; uygulamaları takip etmektir. "Burjuva demokrasilerinde kural olarak yer alınmaz" demek anlamlı bir yaklaşım değildir; koşullu yer almayı bilmek gerekir. İlkesizlik hep egemen sınıfın sahte politikacılığına yarar.

Demokratik siyasetin yetkin kadro, medya, parti örgütlenmeleri, sivil toplum örgütleri, sürekli toplum eğitim çalışmaları ve propaganda gerektirdiği asla göz ardı edilemez. Toplumun tüm farklılıklarına saygılı yaklaşım, farklılık temelinde eşitlik ve uzlaşının esas alınması, tartışma üslubunun itici olmaması kadar içeriğinin zenginliği, siyasi cesaret, ahlâkiliğe öncelik verme, konulara "hâkimiyet", tarih ve güncellik bilinci ve bütünsel-bilimsel yaklaşım sonuç almada ve başarılı olmada demokratik siyasetin gerekli özellikleri olarak sıralanabilir.

Demokratik siyaset dar anlamıyla sadece politik toplumu işlevselleştiren araç değildir; tarihsel-toplumu tüm yönleriyle açıklama eylemidir de. Ahlâki ve politik toplumun büyük karar ve eylem gücü ancak kapitalist ve endüstriyalist moderniteyi demokratik siyasetle açıklama çabaları hakikatle bütünleştiğinde ortaya çıkar. O zaman "Nasıl bir modernite ve çağcıl yaşam?" sorusu layıkıyla cevabını bulur.

Cumhuriyet ve demokrasi ancak ulus-devlet tekelciliğine karşı çoğulcu demokratik siyaset oluşumlarıyla gerçek anlamlarına kavuşur. Ancak o zaman anlamlı bir yurtseverlik, farklılık içinde birlikte yaşam demokratik cumhuriyetin çoğulcu demokratik siyaset rejimiyle gerçekleşebilir.

Ulus-devletin katı merkezli, düz çizgili, bürokratik yönetim ve idare anlayışına karşılık, tüm toplumsal gruplar ve kültürel kimlikler kendilerini ifade eden siyasi oluşumlarla toplumun özyönetimini gerçekleştirirler. Çeşitli düzeylerde atamayla değil seçimle başa gelen yöneticilerle işler görülür. Asıl olan meclis-

li, tartışmalı karar alma yeteneğidir. Başına buyruk yönetim geçersizdir. Genel merkezî koordinasyon kurulundan (meclis, komisyon, kongre) yerel kurullara kadar her grup ve kültürün bünyesine uygun, çok yapılı, farklılıklar içinde birlik arayan kurullar demetiyle toplumsal işlerin demokratik yönetimi ve denetimi gerçekleştirilir.

Daha fazla eşitlik, özgürlük ve demokrasi bu toplumun doğası gereği demokratik siyaset kurumunun yol açtığı değişim ve gelişimin sonucudur.

Ahlâki ve politik toplumun kendini en iyi ifade etme yolunun demokratik siyaset olduğunu sıkça dile getirdik. Demokratik siyaset demokratik konfederalizmin inşa tarzıdır. Demokratikliğini de bu tarzdan alıyor. Karşıt modernite gittikçe merkezileşen, toplumun en iç gözeneklerine kadar yayılan iktidar ve devlet aygıtlarıyla kendini sürdürmeye çalışırken, aslında politik alanı da yok etmiş oluyor. Buna mukabil demokratik siyaset toplumun her kesimine ve kimliğine kendini ifade etme ve siyasi güç olma olanağını sunarken, politik toplumu da birlikte oluşturmuş oluyor. Politika yeniden toplumsal yaşama giriyor. Politika devreye girmeden devlet krizi çözümlenemez. Krizin kendisi politik toplumun yadsınmasından kaynaklanmaktadır. Demokratik siyaset günümüzde derinleşen devlet krizlerini aşmanın yegâne yoludur. Aksi halde daha da sıkı merkezî devlet arayışları sert kırılmalara uğramaktan kurtulamaz.

Doğrudan katılımcı demokrasinin ana hücreleri olarak federe birimler, koşullar ve ihtiyaçlar gerekli kıldığı kadar konfedere birliklere dönüşme esnekliği bakımından da eşsiz ve idealdir. Doğrudan katılımcı demokrasiye dayalı birimleri esas almak kaydıyla geliştirilecek her tür siyasi birlik demokratiktir. En yerelde doğrudan demokrasinin uygulandığı, yaşandığı birimden en küresel oluşuma kadar geliştirilen politik işlevselliğe demokratik siyaset demek mümkündür. Gerçek demokratik sistem tüm bu süreçlerin yaşanmasının formülasyonudur.

Öz savunma demokratik siyasetin bir kurumu olarak konfederal sistem kapsamındadır. Öz savunma tanım olarak demokratik siyasetin yoğunlaştırılmış ifadesidir.

Öz savunmadan yoksun toplumlar kimliklerini, politik özelliklerini ve demokratikleşmelerini yitirme tehlikesiyle yüz yüze kalırlar. Bu nedenle öz savunma boyutu toplumlar için basit bir askeri savunma olgusu değildir. Kimliklerini koruma, politikleşmelerini sağlama ve demokratikleşmelerini gerçekleştirme olgusuyla iç içedir. Toplum ancak kendini savunabiliyorsa kimliğini koruduğundan, politikleşmesini sağladığından ve demokratik siyaset yapabildiğinden bahsedebilir.

Daha da önemlisi, kadınsız demokratik siyasetin olamayacağını, hatta sınıf politikacılığının bile eksik kalacağını, barışın ve çevrenin geliştirilip korunamayacağını da gösteriyor.

Öz savunmayla birlikte demokratik siyaset dönem politikacılığının özüdür. Demokratik siyaset ahlâki ve politik toplumu geliştirirken, öz savunma onu iktidarın kendi varlığına, özgürlüğüne, eşitlikçi ve demokratik yapısına yönelik saldırılarına karşı korur. Ne yeni tür bir ulusal kurtuluş savaşından ne de toplumsal savaştan bahsediyoruz. Kimliğini, özgürlüğünü, farklılıklar temelinde eşitliğini ve demokratikleşmesini savunmaktan bahsediyoruz. Saldırı olmasa savunmaya da gerek kalmaz.

Modern çağın tüm toplumu kaplamış iktidar olgusu ve ulus-devlet yapılanmasını karşılayacak toplumsal yönetim ilkesi politika ve demokratik konfederalizmdir. Politika demokratik siyaset olarak icra edilirken, tüm toplumsal birimler federe bir güç olarak konfederal sürece katılırlar. Bu sistem yeni bir politik dünyadır. Uygarlık, modernite hep buyrukla idare ederken, demokratik uygarlık ve modernite tartışma ve uzlaşma ile politika yapar. Tarih ve günümüz gerçekleri ne kadar çarpıtılıp örtbas edilirse edilsin, esas toplumsal gelişmeler politika sanatının öncülüğünde sağlanmıştır.

Demokratik siyasetin yürürlükte olduğu ahlâki ve politik toplumlarda özgürlük, farklılıklar temelinde eşitlik ve demokratik gelişmeler en sağlıklı yoldan sağlanmış olurlar. Özgürlük, eşitlik ve demokrasi ancak toplumun kendi öz vicdan ve zihniyet gücüyle yaptığı tartışma, karar ve eylem gücüyle mümkündür. Hiçbir toplumsal mühendislik gücüyle bunu sağlamak mümkün değildir.

Unutmamak gerekir ki, geleneksel kadınsı teslimiyet fiziki değil toplumsaldır. İçerilmiş kölelikten gelir. O halde öncelikle ideolojik alanda teslimiyet düşünce ve duygularını yenmek gerekir. Kadın özgürlüğü politik alana yönelirken, savaşımın en çetin yanıyla karşı karşıya olduğunu bilmelidir. Politik alanda kazanmayı bilmeden, hiçbir kazanım kalıcı olamaz. Politik alanda kazanmak demek, kadının devletleşmesi hareketi değildir. Tersine, devletçi ve hiyerarşik yapılarla mücadele, devlet odaklı olmayan, demokratik, cins özgürlüğünü ve ekolojik toplumu hedef alan siyasal oluşumları yaratmak demektir. Hiyerarşi ve devletçilik en çok kadın doğasıyla uyuşmazdır. Dolayısıyla anti-hiyerarşik ve devlet dışı siyasal oluşumlar uğruna kadın özgürlük hareketi öncü rol oynamak durumundadır. Köleliğinin politik alanda yıkılması özünde bu alanda kazanmayı bilmesiyle mümkündür. Bu alan mücadelesi kapsamlı demokratik kadın örgütlenmesini ve mücadelesini gerektirir. Her tür sivil toplum, insan hakları, yerel yönetimler demokratik mücadelenin örgütlenip geliştirileceği alanlardır. Tıpkı sosyalizmde olduğu gibi, kadın özgürlüğü ve eşitliğine giden yol en kapsamlı ve başarılı demokratik mücadeleden geçer. Demokrasiyi kazanmayan kadın hareketi özgürlüğü ve eşitliği kazanamaz.

Kadının ekonomik, sosyal eşitlik sorunları da öncelikle politik iktidarın çözümlenmesiyle, demokratikleşmede başarıyla cevap bulabilir. Demokratik siyaset yapılmadan, özgürlükte ilerleme olmadan, kuru hukuki bir eşitliğin fazla anlam kazanamayacağı açıktır.

Politik Felsefe Üzerine

ELEŞTİREL FELSEFENİN ELEŞTİRİSİ

Cengiz Baysoy

Yaşamın bütün karmaşıklığına ve sonsuz üretkenliğine karşın izlediğimiz bütün filmlerde bir şey değişmez: iyiler ve kötüler. Düşünce düzlemleri de bir biçimde filmler gibidir; bütün karmaşıklığına karşın basit bir ana fikre sahiptir. Şu an yazmakta olduğum, sizin şimdiki zamanınızda okumakta olacağınız bu metin de basit bir ana fikir düzlemi üzerinden senaryolaştırılmıştır: içkinlik ve aşkınlık. İçkinlik, yaşamı olumlama; aşkınlık ise yaşamı olumsuzlama pratiği düzleminde düşünmedir. İçkinlik için yaşam bedendir ve beden yaşamın içinde akar. Aşkınlık, yaşam ve bedene hükmediştir.

Nietzsche için trajik olanın ya da yaşamın olumlanması Dionysos; yaşamın olumsuzlanması ise Apollon'dur. Fakat Nietzche felsefe tarihinin Apollon'unu Sokrates ile başlatır: "Bütün üretici insanlarda içgüdü olumlu ve yaratıcı bir kuvvet, bilinç ise tehlikeli ve olumsuz bir kuvvet iken, Sokrates'te içgüdü tehlikeli, bilinç ise yaratıcı hale gelir."[1] Evet! Bütün kırılma trajik insanın karşıtı olarak Sokrates'in keşfettiği "kuramsal insan"[2] ile başlar. Böylece yaşam; tekillik, sonlu, duygu, devinim ve çokluk; bundan böyle mutlak, kesin evrensel "idea"ların, formların birer kopyası haline gelir. Metafiziğin "Arche"si kesinlik ve ölçüdür.

Metnin muhabbetinde Nietzsche'ye merhaba derken içkinliğin kurucusu ve Deleuze'ün ifade ettiği gibi felsefenin prensi Spinoza'ya selam vermeden geçersek ayıp olur. Spinoza, insanı doğanın içinden düşünmektir. "İnsanoğlunu doğada krallık içinde bir krallık", "kendi eylemi üzerinde mutlak denetim gücü"[3] ne sahip olarak gören anlayışa karşı bir itirazdır. Spinoza için insanlar, "bedenin sadece zihin emirleriyle hareket ettiğine ya da hareketsiz kaldığına, sadece zihnin isteğine ve düşünme yetisine bağlı olarak nice etkinlikte bulunduğuna öyle kani olmuşlar ki. Şimdiye kadar hiç kimse bedenin neler yapabileceğini onlara göstermemiştir."[4] Spinoza'nın ifadesinde görüldüğü gibi zihnin emir ve istekleri yönünde edilgenleştirilmiş köle bir beden ile karşı karşıyayız. Metnimizin basit ana fikrine yeniden dönmüş bulunuyoruz: aşkınlık ve içkinlik. Aşkınlık, zihnin hiyerarşisinde ve tahakkümünde politik bir kavram olan bedenin köleleştirilmesidir. Aşkınlık temsildir; "özne" ve "bilinç" bedenin üzerinde tanrının cisimleşmiş hali olan devlettir. Batı metafizik geleneği bu düşünme düzleminin üretimidir.

Kavram… Hegel felsefesi "kavram"ın ontolojisidir. Hegel felsefesinde yaşam, "kavram"ın olumsuzlanması ve yabancılaşması; bilinç ise, yabancılaşmış yaşamın olumsuzlanmasıyla yeniden kavramsallaşmasıdır. Olumsuzlamanın olumsuzlanması kavramda olumlanmadır. Her şey kavramdan gelir ve kavrama gider. Bu bağlamda Tin ve tarih, bütünlüğü sağlayan bilincin ve kavramın "zaman"ıdır. Evrensel zekâ "kavram"ın zamanı, "Tin" ise "özne"dir.

Batı metafiziğinde her şey "Ennoia" ile başlar. Ennoia, Antik Yunan felsefesinde "kavram"ın karşılığıdır. Mitolojiden metafiziğe geçişin kurucu "kavram"ıdır. İmgeden, somut düşünmeden soyut kavramsal düşünmeye geçiş metafiziğin düşünme düzlemidir. Kavram "tanrının düşünceleri olarak formlardır." Ennoia'nın zihin dışı, maddi, somut hiçbir karşılığı yoktur. Ennoia, deneyden gelen a posteori bilgi değil deneyden önce, deneyden bağımsız, salt aklın keşfettiği a priori bilgidir. Apriori bilgi, kesin mutlak, sonsuz ve evrensel bilgidir. Antik Yunan'da episteme, tanrının düşünceleri olarak formların, idealarin bir başka deyişle a priori olan "kavram"ın bilgisidir.

Metafizik düşünme geleneğinde asıl olan öz, evrensellik, kesinlik ve değişmez olan ölçü, yasadır. Metafizik bunu salt akılın faaliyeti üzerinden kurar

1| Gill Deleuze, *Nietzsche ve Felsefe,* Norgunk Yayınları, Nietzsche, *Trajedinin Doğuşu* s:13
2| Gill Deleuze, *Nietzsche ve Felsefe,* Norgunk Yayınları, Nietzsche, *Trajedinin Doğuşu* s:15
3| Spinoza, *Ethica,* Kabalcı Yayınları S: 313
4| Spinoza, *Ethica,* Kabalcı Yayınları S: 325

Materyalizm adına metafiziğe karşı çıkan "bilimsel" bakış açısının özü, ne tesadüf ki kesinlik, ölçü ve yasadır. Metafiziğin ve bilimin temelleri ortaktır: nesnellik, kesinlik ve aşkınlık. Bu durumda bilgi, ister salt akıl metafizikten, isterse bilimsel deneyden gelsin, ölçüsü mutlaklık, kesinlik ve evrenselliktir. Sosyal bilimlerde mutlaklık, kesinlik ve evrensellik metafiziğin aşkın düşünme geleneğidir. Modernizmin materyalizmi, batı metafiziğinin aşkınlık geleneğinin yeniden üretimidir. Kapitalizmin ve modernizmin birer mezhepleri olmaktan öte gidemeyen ve devrimci toplumsal dönüşümleri sağlayamayan sosyal demokrasi, reel sosyalizm ve ulusal kurtuluşculuk batı metafiziğinin aşkınsal geleneğinin içinden bir kapitalist modernite üretimdir. Kesinlik, evrensellik, mutlak, yasaya dayalı ve devlet odaklı bir düşünme düzlemini sorgulayan yeni bir materyalizm ve özgürlük felsefesine ihtiyaç duyan sol bir hareketin zamanı gelmiş ve geçmektedir.

Metafiziğin kurucu bir diğer kavramı "Nous"tur. Nous; zekâ, akıl, us ve zihin anlamına geliyor. Şimdiden okuyucunun kafasında oluşan soruyu duyar gibiyim: "Bu insanın 'kavram', 'akıl" ile ne alıp veremediği var?" Öyle demeyin kavramlar güç ilişiklerinin dispozitifidir. Duyusal zekâyı küçümseyen ve yok sayan analitik zekânın temeli "Arche", "Ennoia" ve "Nous"tur. Nous, düzenleme, düzene sokma, çeki düzen ve nizam verme anlamlarına gelir. Bu bağlamda bu metin, kavramların politik soy kütüğü üzerinde düşünmektir.

Nous'un faaliyeti, "düşünme"dir. "Noesis"tir. Duyumsal olmayan salt aklın faaliyeti düşünme, "noesis"tir. Böylece, "Nous", salt aklın faaliyeti "Noesis" ile tanrının düşünceleri "Ennoia"ları keşfeder. Platon'un ideaları, Aristoteles'in formları "Ennoia"lardır.

Marx'ın meşhur "görünüşün arkasındaki öz olmasa bilim olmaz" ifadesi herkesin ezberindedir. Bu düşünme geleneği Antik Yunan'dan gelme batı düşünme geleneğidir. Antik Yunan öz görünüş ilişkisi üzerine düşünür. Öz, düşünülür olan dünya; görünüş ise duyulur olan dünyadır. Antik Yunan felsefesinde nesnellik, insandan bağımsız var olan idealar dünyasıdır. Düşünülür olan nesnel dünya kesin, bir, öncesiz-sonrasız ve ezeli-ebedi olan "Aion"dur. Düşünülür dünya "Aion"un bilgisi, "episteme"dir. Duyulur olan dünya, sonlu, tekil, çokluk ise "Aistheton"dur. "Aistheton"un bilgisi ise kesin olmayan kanılar yani "Doksa"lardır. Asıl olan "Aistheon"un arkasındaki "Aion" üzerine düşünmektir. Bilimsel bilgi "doksa"lar değil "episteme"-dir. Teori yani Theoria, akıl gözü ile görünenin arkasındaki özü görmektir. Teoria, insanın tanrıya en yakın yeteneği "nous"un faaliyeti "noesis" ile sonlu olanın arkasındaki sonsuz olan "Ennoia"ları görmektir.

O zaman akıl, duyulur dünyadan bağımsız salt akıl nasıl devinir? Fiziksel bir dünyada, yani duyulur bir dünyada hareketi, en basitinden itip çekmeye dayanan mekanik bir devinim üzerinden düşünebiliriz. Öyleyse duyulur dünyadan uzak salt aklın hareketini nasıl düşünebiliriz? Analitik düşünme salt aklın düşünme pratiğidir. Analitik düşünmenin en önemli adresi Descartes'tır. Descartes'tan önce Antik Yunan metafiziğinde analitik düşünme, özdeşliktir. Özdeşlik, kavramdır. Özdeşlik çelişmez olan, salt kendinde varlık, nedeni kendinde olan varlıktır. Peki, özdeşliği, nedeni kendinde olan kavramı salt akıl yolu ile nasıl bulacağız? Bu sorunun yanıtı diyalektiktir. Diyalektik, salt aklın çelişki ve karşıtlık üretimidir. Salt aklın çelişki üretemediği boyut, çelişkilerden temizlenmiş ve çelişkisiz özdeşliğin keşfidir. Bu, Descartes'ta şüphe ve analitik, Kant'ta ise "Kritik"tir. O meşhur, devrimciliğin dili olarak ağzımızdan düşürmediğimiz "eleştiri" kavramı, modernist metafiziğin kurucusu Kant'tan gelir. Eleştiri, salt aklın içkin pratiğidir. Post-Kantçı olan eleştiri felsefesinin doruğu Hegel'de ise ontoloji bir diyalektiktir. Hegel'de tarih ve toplum, kavramın çelişki ve karşıtlık üretimi, bilinç ise çelişkilerin çözümü, karşıtların özdeşliğidir.

Metafizik, "akıl"ın beden üzerindeki hiyerarşisidir. Antik Yunan metafiziğinde beden ve beden faaliyeti küçümsenir ve aşağılanır. Köleler ve doğum yaptıkları için kadınlar zorunluluk alanının teknolojik canlılarıdırlar.

Özgürlük, amacı hareketine içkin olan etkinliktir. Kölelerin etkinliğinde amaç, pratiklerine içkin değil aşkındır

Zorunluluk alanında amaç köle sahibine aittir. Amaç, özgürlük alanın faaliyeti olan düşünülür dünyanın zihinsel faaliyetidir. Zihinsel faaliyette amaç etkinliğine içkindir. Zenginlik bir erdem olarak boş zamanın etkinliği olan zihinsel faaliyettir. Emek, ücretli emek altında sınıflaştırılarak zorunluluk alnında köleleştirilir. Her sınıflaştırma bedenin zorunluluk alanında köleleştirilmesidir. Devlet, toplumsal bedenin köleleştirilmesidir. Temsil, kölenin pratiğine aşkın olan "amaç"tır. Köle kendisine aşkın olan amaç uğruna etkinliktedir. Para, emeğin pratiğini devindiren aşkın temsildir.

Modernizm öncesi nesnellik, öz ve görünüş ilişkisi üzerinden düşünülmekteydi. Öz, bizim dışımızda kendinde varlıktaydı ve insan bu özü sadece keşfedebilirdi. Nesnellik var olan ve keşfedilendir. Descartes ve Kant ile birlikte düşünme düzlemi değişti. Artık görünüş ve öz ilişkisi üzerinde değil fenomen ve koşul üzerinden düşünülmeye başlandı. Fenomen nesne, özne ise koşul oldu. Öznenin koşulunda fenomen nesneleştirildi. Nesnellik nesneleştirme pratiğine dönüştü. Bilinç, özne nesne ikiliğinin, yaşamın nesneleştirilmesinin ürünüdür. Özne ve bilinç keşiften icada, analitikten senteze geçişin kurucu kavramlarıdır. Kant ile birlikte yeni bir düşünme düzlemi kuruldu: Modernizm. Modernizm, aşkın batı düşünme geleneğinin içinden bir kuruluştur. Modernizm, "özne" üzerinden "akıl"ın hiyerarşisinin yeniden üretimidir.

Özne ve Bilinç kavramları üzerine bütün boyutları ile düşünmek bu makalenin sınırlarını aşar. Fakat özne ve bilinç kavramlarının kurulduğu temel düzlem 17. yüzyıldan Hegel'e kadar süren eleştirel felsefe geleneğidir. Bu dönemin felsefesi kavranmadan özne ve bilinç kavramları anlaşılamaz. Bu bağlamda bu makale özne ve bilinç kavramları üzerine düşünürken en köklü yerden 17. yüzyıl ve Hegel ile kendisini sınırlayacaktır. Sabır gerektiren sıkıcı bir okuma için şimdiden kolay gelsin.

17. YÜZYILDAN HEGEL'E İÇKİNLİK, ÖZNE VE BİLİNÇ KAVRAMLARININ KURULUŞU

17. yüzyıl öncesinde, felsefeyi belirlemiş olan temel düzlem, öz-görünüş ilişkisi olduğunu biliyoruz. Antik Yunan'dan gelen bu felsefi problematiğin kuruluşunda Platon önemli bir yere sahiptir. Bu problematik, zihinsel olan-duyulur olan, idea-imge, asıl olan-kopya olan ve model-simulakr gibi başka ayrımlarla çeşitlenir. Buna göre yaşam, yani sonlu olanlar idealların bir kopyasıdır. Görünüş özün, duyulur olan zihinsel olanın ve imge, ideanın kopyasıdır. Ama idealar ile kopyalar arasında da içsel bir bağ vardır: ölçü. Kopya, ideaya en yakın ölçüde, oranda ve düzende benzerdir. İyi kopyalar ve kötü kopyalar hiyerarşisi buradan türer. Kopya ölçü, oran ve yasaya bağlı olarak kurulan anlamdır. "İyi" (idea) temsildir; kopya ise ölçüyü taşıdığı oranda ve ancak temsilin içinde bir anlama sahip olabilir. Bu ölçünün matematiği ve rasyonalitesi ise zamana dayanır. Kopya, zaman ölçüsüne dayalı bir matematiksel oranlar düzenidir. Döngüsel zaman sürekli ölçüye, düzene, sabite dönen bir tekrardır. Zaman, kopyanın, sonlunun ideanın özdeşliğinde kapatılması için işler. Oysa simulakrlar, benzerliğin dışında yer alırlar; her yere bulaşan, her yerden kaçan aykırılıklardır. Ölçünün içine girmeyen saf farktır. Simulakrlar, kopya bile olamayan, aşağılık şeytani bir düzlemdir. Kopyalar, "kuramsal insan"ın, aklın hiyerarşik ölçü düzenine ait olarak düşünülürken, simulakrlar beden ve duygu düzleminde ölçü-dışı düşünülmektedir. Nietzsche'nin "Platon'u ters çevirmek"ten kastı, felsefi düzlemi kopya ve simulakrlar olarak düşünmektir. Kavramın ontolojisinden koparak anlamın ontolojisine doğru yürüyüş böylece başlamıştır: Toplum her yerden patlak verir; halk yoktur.

İçkinlik düzleminin kartografisinde Lucretius ise, kurucu düzlemin ilkesinin Epikuros öncesi felsefede "Bir" ve "Bütün" olarak düşünülmesine güçlü bir itiraz getirir. Lucretius için "doğa", çeşitli olanın ve bu çeşitliliğin üretim ilkesidir. Bu doğa, öğelerini bir bütünde toplamazsa bir anlam taşır. Benzer şekilde Epikuros'ta doğa, ancak sonsuz bir toplam, kendini bütünleştirmeden çoklukta sonsuzca ifade eden, sınırı olmayan bir toplamdır. Stoacıların diyeceği gibi, varlığı sınır üzerinden değil hudut üzerinden sonsuz bir etkinlik olarak düşünmektir. Physis, yani doğa "Bir"in, varlığın, bütünün bir belirlenimi değildir; doğa tekleştirci değildir, çokluğun ve farkın üretiminin sürekliliğidir.

Doğa yer değiştirmeler, iç içe geçmeler, benzerlikler, farklar, çekimler, nüanslar ve ani geçişlerden ibarettir.

Herakleitosçu bir esinle söylersek, içkinlik düzleminin arkhe'si "oluş" ve "akış"tır.

Antik Yunan'da verilen bu savaştan 17. yüzyıla devreden içkinlik düzleminin mirası, tekilliklerin ontolojik kuruculuğu üzerine düşünmektir.

Bu bakımdan, 17. yüzyıl, felsefe tarihi açısından çok önemli bir kırılmaya işaret eder. Oysa bu önemin hâlâ anlaşılmamış olduğu görülüyor. 17. yüzyıl felsefi mirası, günümüzün modernist genel zekâsında önemli bir muhafazakârlık olarak ağırlığını koruyor. Bu genel zekâ, modernliği, dünyevi meselelerde dinin otoritesini reddeden bir sekülerleşme süreci olarak okur. Oysa bu okuma, modernliğin, bilgide ve eylemde ortaya çıkan içkin etkin kuvvetler ile bunları disipline etmek isteyen tepkisel aşkın kuvvetler arasındaki bir iç savaşa konu olduğunu görmezden gelir.[5] Bu iç savaş, 17. yüzyıl düşüncesinden itibaren, tekilliklerin pratiğinin nasıl değerlendirileceği üzerinde bir çekişmeye dönüşür.

17. yüzyıl felsefesi genel olarak bir "sonsuzluk" metafiziği olarak bilinir. Bu şüphesiz doğrudur; özellikle ortaçağ Hıristiyanlığından gelen "sonsuzluk" kavramı 17. yüzyıl felsefesinde kesin bir ağırlığa sahiptir. Platoncu "temsil" kavramı, 17. yüzyıl felsefesinde sonsuzluğun terimleriyle anlamlandırılacaktır. Platon'da temsil, sonlu olanların dışında aşkın bir yerdeydi. 17. yüzyılla birlikte, temsil artık sonlu dünyanın içinden düşünülecektir. Bu uğrakta, sonsuzluğu özdeşlik olarak anlayan ve özdeşliği sonsuz küçükler aracılığıyla ele alan düşüncenin kurucusu, Leibniz olur. Leibniz'de içkinlik, aşkınlığa içkin olarak kavranır.

Yine de yalnızca sonsuzluk üzerinden bir okuma, 17. yüzyıl felsefesinin anlaşılmasında önemli ıskalamalara da neden olmaktadır. Metafiziğin ortaçağdan devreden krizinin aşılmasında, sonsuzluğun sonsuz küçükler üzerinden düşünülmesi elbette önemli bir hamledir, ama bu yaklaşım 17. yüzyıl felsefesinin başka bir merkezî problemini gölgeleme riski taşır: "etkinlik". 17. yüzyıl sonrası felsefe, "etkinlik" üzerinden bir felsefi düşünüşün damgasını taşır ve bu etki günümüze kadar sürmüştür.

Etkinlik üzerine düşünmeyi deneyen 17. yüzyıl felsefesi iki uç verir: özne ve beden. Özne düzleminde düşünme modeli, "etkinlik"i düşünce ve bilincin edimselliği üzerinden düşünür. Özne, düşünme ve bilinç nosyonlarının felsefi olarak anlamlı kılınması, 17. yüzyılın mirasıdır. Descartes, Leibniz, Kant ve Hegel bu ortak damarın kurucuları ve temsilcileridir. "Beden" modeli ise etkinliği, doğrudan pratik varoluşunda düşünmektir. Beden, pratik, etik ve politik olan nosyonlarının felsefi kavramlar olarak yeniden kazandırılması da bu yüzyılda gerçekleşir. Hobbes, Hume ve Spinoza; Descartes, Leibniz, Kant ve Hegel kadar önemlidir.

"Düşünme" fikrini felsefi bir kavram olarak kuran ilk filozof, Descartes'tır. Descartes geleneksel soruyu yeniden sorar: Arkhe nedir? Fakat bu soru üzerine düşünürken bu soruya verilen önceki bütün yanıtları kuşku yöntemiyle yok sayar; ancak bu koşulda sağlıklı bir yanıt bulabilirdi. Her şeyden ama her şeyden kuşku duymalıydı. Kuşku duymayacağı tek şey kuşkuydu: düşünmek… Kuşku duyuyorum, düşünüyorum, öyle ise varım ve ben düşünen bir varlığım. Bu önemli bir devrimdi: kuşku olarak etkinlik, etkinlik olarak "düşünme"nin edimselliği, etkinliğe içkin edimsellik… Bu düzlem Descartes'ın yaşadığı dönemin genel zekâsına müdahale eden ve düşünme düzlemini

5| Rönesans'la birlikte içkinlik düzleminin keşfi ve bunun yarattığı krize tepkiler için bkz. A. Negri ve M. Hardt, *İmparatorluk*, s.93-113.

değiştiren bir devrim niteliği taşır. Descartes'la birlikte varlık etkinliği ile tanımlanır olmuştur: Düşünüyorsam varım. Kurucu olan saf etkinlik, düşünmektir. Düne kadar edilgin olan "özne", ilke olarak artık "etkin"dir. Bundan böyle özne, "düşünmek" üzerinden ortaya koyulacaktır. Düşünmek üzerinden etkin ve özgür irade sayılan özne, Descartes'ta yine de hâlâ bir töz olarak anlaşılmaktadır. Leibniz, Spinoza ve Kant birer post-Descartesçı ise, bunun nedeni varlığı etkinliğinin edimselliği içinde düşünmeleridir. Ama onlardan farklı olarak, Descartes bedeni de ayrı bir töz olarak düşünür.

Descartes öyle hızlı gider ki "düşünüyorsam varım"dan doğrudan "ben düşünen bir varlığım" yargısına sıçrar. Kant'ın gelip müdahale ettiği yer tam da burası olur. Kant'a göre, "Düşünüyorsam varım" kesin ve evrensel bilgi değeri taşımaz. Descartes, "Ben, düşünen bir varlığım" dediğinde ise bu, fenomeni nesneleştirmeye dayanan bir bilgidir. Descartes öyle hızlı gitmiştir ki düşünme tözünden ayrı düşündüğü bedeni bir çırpıda düşünmenin nesnesi haline getirmiştir. Bu durum Descartes'ın önemli bir çelişkisiydi. Kant'ın girişimi, kendince bu çelişkiye bir çözüm getirmektir.

Descartes için, düşünmek analitiktir; düşünülen her şey vardır. Tanrıyı düşünüyorsam tanrı vardır. Oysa Kant için bu saçmalamadır. Kant'ın önemi, bilgiyi varlığı ile düşünmesidir. Ona göre, kendinde bir varlığın var olup olmadığı bilinemez, çünkü böyle bir bilginin olanağı yoktur. Tam da bu yüzden, Kant eleştirel projesini metafiziğin ve aklın bilimselleştirilmesi olarak tanımlar. Kant, akla ve metafiziğe, akıl ve metafizik adına müdahale eder. Kant için bilimselleşmemiş bir metafiziğin anlamı yoktur.[6]

A priori bilgi deney dışı, akılsal bilgidir ve analitiktir. A posteriori bilgi ise deneyseldir. Kant gelir, o görkemli ve skandal sorusunu ortaya atar: Deneyi aştığı halde deneyi mümkün kılan a priori koşullar var mıdır? Kant için bu mümkündür. Sezginin a priori formları olan zaman ve mekân böylesi bir olanaklılığın koşuludur. Kant için yalnızca fenomenler vardır. Fenomenler, ancak a priori zaman ve mekân formlarının koşulunda düşüncenin bir nesnesi haline getirilebilir. Sezginin formları zaman ve mekân koşulunda düşüncenin nesnesi haline getirilmemiş hiçbir kendinde şeyin bilgisi mümkün değildir. Deneyi aştığı halde deneyi mümkün kılan Sentetik a priori bilgi böylece elde edilecektir.

Böylece Kant'ta bilgi, analizle değil sentezle elde edilir. Kant'ın yaptığı devrimlerden biri budur. Kant öncesi bilgi, analitikti ve kendinde varlıkta hakikatin keşfedilmesine dayanıyordu. Oysa Kant'la birlikte, bilgi artık sentezdir ve icat edilendir. Öz-görünüş ikiliği yerini fenomen-koşul ikiliğine, keşif ise icada bırakır.[7] Artık evrensel bilgi, deneyimin içinden geçerek icat edilen bir "Bilinç"tir. Bilinç, öznenin mahkemesinde verilen yargıdır. Kant'taki aşkınsallığın anlamı, özne-fenomen ikiliğinin, nesneleştirmeye muktedir bilinç üzerinden aşılmasıdır. Bilinç özne tarafından fenomenin nesneleştirme tasarımıdır. Aşkınlık metafiziği, aşkınsallık metafiziği tarafından yerinden edilir. Descartes'ta kuşku üzerinden "düşünme" tözüyle anlaşılan "özne", Kant'ta artık sentezin, deneyimin koşulunda "bilinç" üzerinden düşünülmektedir. Descartes'taki tanrının yerinden edilmesiyle birlikte, Kant'ta bilinç ve özne, modernizmin seküler "tanrı"sı haline gelmiştir. Artık algıladığımız nesneye kendisini uydurması gereken biz değil, bizdeki koşullara kendini uydurması gereken, fenomen ve nesnedir. Konuşan, öznedir: Evrenseli "Ben" belirlerim… Bir post-Kantçı olarak Hegel'de ise bilinç üzerinden tanımlanan bu "özne" fikri doruğa ulaşacaktır.

Descartes düşünceyi etkinlik halindeki bir töz olarak tanımladığında, ontolojiyi aşkınlığın ufkundan çekip çıkartılmasında ve etkinliğe içkin olarak düşünülmesinde önemli bir işlev görür. Kant ise olanaklı deneyimin evrensel ve zorunlu koşullarını problem haline getirerek, aşkınlığın kavrama gücümüzün ötesine düşen varlıklar üzerindeki tüm hakikat iddialarının altını oyar. Dikkatleri, deneyime çeker. Kant için etkinlik, deneyimdir. Ama bu deneyim, yaşanan tekil bir deneyimden ziyade olanaklı her türlü deneyime işaret ettiği için, Kant'ta deneyim adeta bir laboratuvar ortamı gibi düşünülür. Düşüncenin bakış açısı mikroskobiktir ve şeyi ancak nesneleştirerek düşünebilir. Fenomenin deneyimlenmesi, ancak aşkınsal bir öznenin nesneleştirici bakış açısından mümkündür. Oysa Descartes'tan sonra ve Kant'tan önce Leibniz, öznenin kuruculuğuna evrensellik değil tekillikler üzerinden bir anlam vermiştir.

Düşüncenin bakış açısı mikroskobiktir ve şeyi ancak nesneleştirerek düşünebilir.

Leibniz, fenomeni aşkınsal öznenin koşulunda bir obje, şey, nesne olarak düşünmez. Aksine sonsuz küçüklerin devinimninden ayrılamaz olan nesnelliği, bir öznellik pratiği olarak düşünmenin yolunu açar. Nitekim Hegel'in fenomenolojisi, Kant'ın düşüncesinin yoksun olduğu bu Leibnizci boyutu kendine yeniden ekleyecektir. Tekilliklerin pratiği yeni bir değerlendirmeye konu olacaktır.

Deleuze'de içkinliğin, tekilliklerin ifade edici gücünden ayrı düşünülemeyeceğini biliyoruz. Deleuze, Leibniz'in polisin, bir başka deyişle düzenin filozofu olduğunu söylemesine karşın, onun felsefe tarihinde yaratmış olduğu kırılmayı tam da bu açıdan önemser. Her şeyden önce Leibniz, tekilliği töz değerine yükseltir. Tekilliklerin pratiği, ontolojik bir değerle yüklenir. Burada düşünmeyi kışkırtıcı paradoks ise, Leibniz'in bu girişimiyle, çoğulluğun maddi kuvvetleri karşısında giderek dağılmakta olan özdeşlik fikrini yeniden tesis etmeye yönelmesidir. Hatırlanacağı gibi, özdeşlik, bir başka deyişle "çelişmezlik" ilkesi Antik Yunan'dan itibaren metafizik düzlemin olmazsa olmaz kurucu ilkelerinden biri sayılmıştır. Özdeşlik ilkesi olmadan, düşünmek bile mümkün değildir. Metafizik için bu denli önemli olan bu ilke, 17. yüzyılda krize girdiğinde, Leibniz, bu krize cevaben, özdeşlik ilkesine metafizik adına müdahale eder. Leibniz öncesi, özdeşliğin sorusu şudur: Sonluya karşı mutlak nedir? Maddeye karşı form nedir? Nesnesinden bağımsız, kendinde varlık olan "idea" ya da "kavram" üzerine

6| G. Deleuze, *Kant Üzerine Dört Ders*, çev. Ulus Baker, Kabalcı Yayınevi, 2007, s.66-69.

7| a.g.e., s.24.

nasıl düşünebiliriz? Bunun yöntemi, ancak analitik olabilir. Analitik, yüklemin özneyle özdeşliğini ortaya koymaktır. Yüklem özneyle asla çelişemez. Ya özne ve yüklem arasındaki karşılıklılık gereği ya da yüklemin öznede zaten içerilmiş olması nedeniyle. Bu analitik ilke, nedenselliğin düşünülmesinin de belli bir biçimine karşılık gelir. Nedensellik bu ilke sayesinde arkhe'ye, yani ilk olan, ilke, kök ve evrensele doğru çalıştırılır. Bir şeyin nedeni kendi dışındaki başka bir şeydir, ama bu şey kendi dışındaki o başka şeye hâlihazırda dâhildir. Evrenselin tekilliklerin aleyhine değerli kılınması böylece mümkün olur. Sonuçta, özdeşlik ilkesi uyarınca, bir önerme ancak, bir özneye onunla özdeş olan ya da ona zaten dâhil olan bir yüklem atfettiğiniz koşulda, doğru olabilir. Bütün analitik önermeler, doğru önermelerdir. Ama bu özdeşlik ilkesinin nihai olarak düşünebildiği şey de yalnızca şudur: A=A'dır, kare karedir. Leibniz gelir ve bu ilkenin bizi hiç düşündürtmediğini ve içi boş bir kabuk olduğunu söyler. Leibniz kendinden önceki özdeşlik ilkesine yine özdeşlik adına müdahale eder.

Leibniz özdeşlik ilkesinin karşılıklılık prensibini "Bütün analitik önermeler doğru önermelerdir" önermesine uygular: "Bütün doğru önermeler analitik önermelerdir." Artık doğrunun kriteri değişmiştir. Doğru, mümkün olan edimselliktir. Leibniz bu işlemiyle özdeşlik ilkesini sonuna kadar götürür. Doğru bir önermenin söz konusu olduğu her defasında, bu önerme aynı zamanda analitik de olmalıdır. Yüklem öznede daima içerilmelidir. Her şeyin bir nedeni olmalıdır! Leibniz yeter neden ilkesini tam bu noktada icat eder. Bir öznenin başına gelecek her şey, onun hakkında doğru olarak söylenebilecek her şey onun mefhumunda içerilmiş olmalıdır. Yeter nedenin formülasyonu olan bu "bütün doğru önermeler analitiktir" önermesi, her şeyi alt üst eden bir depremdir. Düne kadar yok sayılan bedensel, edimsel pratiklerin hepsi şimdi varoluş hakikatleri olarak özdeşliğin, analitiğin içine çekilmiştir; artık tüm bir yaşam özdeşliğin içinden düşünülecektir. Önceden nedensellik ilkesine göre bir şeyin nedeni kendi dışındaki bir şey iken, şimdi bir şeyin nedeni "şey"in kendi mefhumundadır. Bir şeyin yeter nedeni, o şeyin mefhumudur. Artık "Sezar Rubicon'u geçti" önermesi dahi, şeyin mefhumuyla özdeşliği içinde düşünülebilen analitik bir önermedir. Eskiden yüklem özneyle özdeşti; şimdi yüklem öznenin mefhumunda içerilmiş olandır, ama çok özel bir farkla. Önceden yüklem, tümel ve evrensel içinde düşünülürken, şimdi yüklem tekillik, bireylik içinde düşünülecektir. Tekillik tözdür, çünkü onda bütün bir dünya ifade edilmektedir ve özdeşlik, artık evrensellikte değil sonsuz küçüklükteki tekilliktedir.

Leibniz için kavram tekilliktir; tekillik ise tözdür ve hiçbir şeye indirgenemez. Artık kavram, tekilliğiyle tanımlı farktır. Sonsuz küçükler, sonsuz kavramlar ve sonsuz farklar… Her tekillik, bütün bir dünyayı içeren mefhumundan edimselleşen mümkün bir bakış açısıdır. Bütün bir dünyayı kendince, kendi ölçüsünde ifade etmektedir. Bu yüzden hiçbir bakış açısı, başka hiçbir bakış açısına indirgenemez. Var olan mümkün dünya, mümkün bakış açılarının toplamıdır. Dünya mümkünlerin dünyasıdır. Platon'un "İyi" ideası yeryüzüne inmiştir. İyi artık mümkün olandır. Dünya şimdi kopya değil, gerçek ve "iyi"dir.

Leibniz'de bu tekillik düşüncesinin, Deleuzecü bir bakış açısından, en önemli içerimlerinden biri de, diferansiyel bir "bilinçdışı"nın keşfidir. Hatırlanacağı gibi, Leibniz'de iki algı biçimi mevcuttur: bilinçdışı algı ve bilinç olarak algı. Bilinç tam algıdır ve farkındalıktır. Bilinçdışı algı ise, bilincin, tam algının ve farkındalığın kurucusudur. Bilinç kurucu değil, bilinçdışı sonsuz küçüklerin hareketi tarafından kurulandır. O halde bilinçdışının Leibnizci anlamının hiçbir psikolojik yanı olmadığı açıktır. Leibniz'de bilinçdışı, sonsuz küçüklerin kurucu olduğu ontolojik bir düzlem olarak belirir.[8] Geldiğimiz yerde her şey allak bullak olmuştur: Parçayı, sonluyu ve tekilliği bütünün ve tümelin içinde düşünürken, Leibniz şimdi bütünü, toplumsalı tekilin, bireyin içinde düşünmeyi önermektedir.

Leibniz'de tekilliklerin pratiklerinin bu değerlenişi, Hegel için de çok önemli olacaktır. Leibniz'in tekillikler ve bütün arasında kurduğu ilişkiyi, Hegel, Kant'ın özne teorisine geri dönerek diyalektikleştirecektir. Bu bakımdan, Hegel, Leibniz'in post-Kantçı bir okumasıdır. Hegel de Leibniz'de uç veren, tekilliklerin pratiği için bir "beden" modeli, yine öznenin "bilinç" modeli içine kapatılacaktır.[9]

Düne kadar yok sayılan bedensel, edimsel pratiklerin hepsi şimdi varoluş hakikatleri olarak özdeşliğin, analitiğin içine çekilmiştir; artık tüm bir yaşam özdeşliğin içinden düşünülecektir.

Hegel'i yalnızca "diyalektik" üst başlığı altında düşünmek bir kanıdır ve Hegel'i anlamayı problemli hale getirir. Hegel'in *Tinin Görüngübilimi* ve *Mantık Bilimi* kitaplarında "diyalektik", bir başlık olarak bile yer almaz. *Tinin Görüngübilimi* "bilinç", Mantık Bilimi ise "varlık" başlığıyla başlar. Hegel felsefesi bir özne felsefesidir; diyalektik ancak bu özne felsefesinin içinden düşünüldüğünde anlam ve anlaşılabilirdir. Antik Yunan'dan gelen çelişmezlik ilkesi üzerine kurulan özdeşlik, Hegel'le birlikte çelişkinin devinimi ve sentezi içinden düşünülür hale gelir. Çelişki, özdeşliği ve özneyi kuran mantıktır ve "özne"ye içkindir. Çelişki bilincin devinimidir. Özne, bir yarılma, yabancılaşma pratiğidir. Hegel, "özne"yi olumsuzlamanın olumsuzlanması pratiği olarak düşünmüştür. Bilinç ise düşüncenin öznesidir. Özne kendini olumsuzlama, çelişki ve karşıt üretmeye içkin varlıktır. Bilinç olarak öznenin olmadığı yerde Hegel diyalektiği işlemez, çalışmaz ve hiçbir anlam ifade etmez.

8| Bu bakımdan, Deleuze'de şizoanaliz, psikanalizin kapma aygıtı tarafından yakalanmış olan bilinçdışını, arzulama-üretimi yoluyla, toplumsal varlığın üretimi problemine yeniden bağlamak yönünde bir girişimdir.

9| Deleuze, felsefe için mümkün olabilecek bu iki modeli Spinoza üzerine monografisinde dile getirir: *Spinoza ve İfade Problemi*, çev. Alber Nahum, Norgunk Yayıncılık, 2013, s. 256.

Descartes, Leibniz ve Kant, gördüğümüz gibi, "özne" kavramının birbirini takip eden kurucu filozoflarıdır. Hegel ise, bu kurucu filozofları post-Kantçı bir gözle okur. Bu filozoflarda pratiğe biçilen farklı değerler, birbirlerine göre bu konumlanışlarıyla yakından ilgilidir.

Tekrarlayacak olursak, Descartes'ta "düşünce", etkinlik olarak, aklın pratiği olarak edimselleşen tözdür. Böyle bir etkinlik olması hasebiyle de aynı zamanda "özne"dir. Özne bilen varlıktır.

Düşünmek, hiçbir belirlenime tabi olmayan özgürlük alanıdır. Özne, belirlenen değil bilen ve belirleyen özgür iradedir. Bu bağlamda geleneksel rasyonalizmin metafiziğine bağlı olarak düşüncenin analitik nesnesi, kavramdır. Nesne ise, ayrı bir töz olarak, düşüncenin özgürlük alanının dışındaki bağımsız bir öğedir.

Oysa Kant için kendi başına, salt düşünme pratiği sabuklama, fantezi, saçmalama ve yanılsama üretiminden ibarettir. Kant için bilgi, icat edilendir ve düşünme pratiği, senteze dayanmadan ve deneyimin laboratuvarından geçmeden bu icadı gerçekleştiremez. Düşünmenin nesnesi, kavram değil koşulla nesneleştirilmiş olan fenomendir. Kavram nesnesine dışsaldır. Bilgi, bu dışsallığın nesneleştirilerek içselleştirilmesidir. Dışsallığı içselleştiren, bütünleyici ve evrensel olan, "aşkınsal özne"-dir. Sentetik apriori, bu bakımdan, özgürlük alanının değil, zorunluluk alanının bir ürünüdür. Deneyimlenmesi mümkün olmayan kendinde şeylerin bilinemez alanı ahlak ve estetik ise, saf bir özgürlük ve inanç alanı oluşturur.

Leibniz ise, etkinliği pratik bir açımlama, açıklama olarak düşünür. Etkinlik, öznenin mefhumundaki sonsuz küçüklerin devinimi içinden mümkün olabilirliklerin açımlanarak edimselleşmesidir. Öznellik bir nesnellik olarak praksistir. Kavram, edimselleşen bir tekillik olarak tözdür. Başka bir deyişle, edimsellikler, mümkün olabilirliklerin, tekilliğin mefhumunu oluşturan bakış açısı içinde fenomenleşmesi, belirmesi, ifade edilmesidir. Bu beliriş, Kant'taki gibi evrensel ve zorunlu saf formların koşullaması sayesinde değil, tekilliklerin bakış açısı içinden mümkün olmaktadır.

Hegel ise "düşünme"yi, Kant'ta düşünce için, sadece sabit koşullarla tanımlı bir laboratuvar ortamı sunan deneyimi farklılaşmaya, başkalaşmaya açarak yaşama içkinleştirir. Böylece bizzat "düşünmek", maddi bir ilişkisellik, nesnellik ve fenomenleşen edimsel bir pratik olarak anlaşılır hale gelir. Descartes ve Kant'tan farklı olarak, şimdi etkinlik olarak düşünme, tarih, toplum ve bedenle bütünleşmiştir. Hegel'de deneyim, tüm bir yaşamdır. Kant'ın koşula bağladığı deneyimi, Hegel yaşamın bütün boyutlarına yayar. Yaşam, Tin'in dışarısı değil, onun deneyimine içkindir. Böylece Hegel, Leibniz'de öznenin mefhumunda ifade bulan mümkün olabilirlikler alanını, düşünmenin deneyimleme pratiğinin düzlemi olan yaşama taşımış olur. Bu bakımdan Hegel, Spinoza ve Leibniz'den sonra, içkinlik düzleminin kuruluşunda kendine özgü bir uğrak olarak değerlendirilebilir.

Hegelci düzlemde düşünme, bilincin fenomenleşmesidir. Nesne yoktur, daima bilincin maddileşmesi, edimselleşmesi, nesnelleşmesi vardır. Kant'ta özne fenomeni nesneleştirirken, "şey"leştirirken Hegel'de özne olarak bilinç nesnelleşerek fenomenleşir ve devinimleşir. Nesnellik, bir öznellik pratiğidir. Bilinç olarak özne, kendisini olumsuzlayarak tözleşir. Düşünme pratiğinin her bir uğrağı, Hegel'de bilinç biçimlerine karşılık gelir. Bu biçimler, kendisini olumsuzlayarak tözden (kendinde), kavrama (kendi için) geçerler. Bilinç, bilinç biçimlerinde kendini olumsuzlayarak düşünür, kendi için haline gelir. Düşünmenin nesnesi, nesnelleşmiş bir bilinç biçimi olarak kavramdır.

Hegel'de diyalektik, bilincin bilinç biçimlerinde kendini nesneleştirip kendi üzerine yeniden düşünmesinin sonsuz pratiğidir. Tin, düşüncenin düşünce üzerinde düşünmesinin sonsuz etkinliğidir.

Mutlak özdeşlik olarak Tin, tarihin öznesidir. Diyalektik ise, Tin'in özneleşerek kendiyle özdeşleşmesinin tarihidir. Diyalektik, özdeşliğin içkinlikteki devinimidir.

Ancak Hegel'de düşüncenin deneyim alanı olarak yaşam, yaşamın değersizleştirilmesiyle el ele gider. Hegel'de olumlama, olumsuzlamanın olumsuzlamasıyla çalışır. Yaşam, düşünce için yalnızca bir olumsuzluk değeri taşır. Tekillik ve çokluklar, "Bir"in, arzu ise kavramın yabancılaşması, kendiyle özdeşliğin olumsuz dolayımıdır. Çokluk ancak "Bir"de, arzu ise ancak kavramda tamlaşabilir, evrenselleşebilir ve özne haline gelebilir. Yaşam zorunluluktur, eksikliktir; zorunluluğun bilinci, yaşamın bilinçte tamlanması ve bütünlenmesi ise özgürlük. Hegel'de tüm çoğulluğu ve çok yönlülüğüyle yaşamın düşünceye içkinleşmesi, yaşamın düşüncenin kurucu ama olumsuz ötekisi olarak değerlenmesi, ötekileştirilmesi ile aynı anlama gelir. Diyalektik çelişki, bu ötekileştirerek bütünleştirmenin dinamiği olarak çalışır. Çelişki, diyalektik sentezin ilkesidir. Tin'in yaşamını devindiren olumsuzluk öğesi olarak çelişki, onun kendiyle özdeşliğinin dolayımı olarak iş görür. Çelişki, özdeşliğin kurucusudur. Antagonizmanın değil, reformizmin ilkesidir. Çünkü diyalektik çelişki, karşıtların özdeşliğidir. Çelişki, antagonizma değil karşıtların birbirlerini tanımasını içeren agonizmdır.

Oysa Spinoza, yaşamı, özneye, bilince ve düşünceye içkin kılan Descartes, Kant ve Hegel'e uzanan bu gelenekle tam bir tezat oluşturur. Spinoza, içkinliğin bir şeyde ya da bir şeye değil, yalnızca kendine içkin düşünüldüğü mutlak içkinliğin icatçısıdır. İçkinlik öğelerinin felsefe içindeki bir tarihini oluşturmak mümkün olsa bile, içkinliği tüm aşkınlık ve aşkınsallık öğelerinden kurtaran Spinoza olur. Spinoza neşenin tanrısı Dionysos'a geri dönüştür. İçkinlikte, yaşamın olumlanması temeldir. Pratikler de tüm anlamını, bu olumlu temelden alır. Artık tekillik, çokluk, beden ve arzu, zorunlu bir yabancılaşma değil, bir özgürlük pratiğidir. Tekilliğin, çokluğun ve arzunun olumlamasında, kendi kendini olumlayan bilinç değil, bizzat yaşamdır. Hegel, Spinoza'yı adeta kafası üzerine ters çevirmiştir. Bu bakımdan Leibniz'in Spinoza'ya yapamadığını, Hegel'in yapmış olduğunu söyleyebiliriz. Marx ise, Hegel'i ters çevirerek, Spinoza'yı ayakları üstüne tekrar oturtmaktır. Althusser'in, Hegel karşısında unutulmuş olan Spinoza'yı Marx'ta hatırlaması tesadüf değildir: Tarihin öznesi yoktur.

Spinoza'da özne yoktur. Spinoza bilinçten ve özneden değil, bedenden, çokluktan ve arzudan yola çıkar. Düşünce ve uzam bedende eş-mekânsal, eş-zamansaldır. Sürekli zihnin yetilerinden bahsedilip durulmuştur. Oysa Spinoza için asıl soru şudur: Bir beden ne yapabilir? Beden, varlık bilinciyle değil, yapabilme, eyleme kudretiyle tanımlanır. Öz var oluşa içkindir. Kudret bedenin varoluşudur. Varoluş ve etkinlik dışında varlık yoktur. Bedenin yapabilecekleri ise öngörülemez bir ufuktur. Bedeni özneleştirmek ve kimlikleştirmek bir bedenin kudretini sınırlamaktır. Beden özne değil "olay"dır. Özne olarak beden ile olay olarak beden arasında antagonist bir fark vardır. Virtüellik, verisi olamayan hakikat olarak potentia'dır. Bu iki görüş uzlaştırılamaz. Daha ilginci, bu uzlaşmazlık, iki görüşün antagonizma anlayışında da kendini belli eder. Birincisi, antagonizmayı, diyalektikte olduğu gibi, ancak zorunlu bir yabancılaşma, yani çelişki ve olumsuzun bir işlevi olarak düşünebilirken, ötekisi antagonizmayı, zorunlu bir özgürleşme, mutlak bir olumlamanın işlevi olarak anlar.

Aralarındaki bu uzlaşmazlıktan yola çıkıldığında, Spinoza'daki mutlak içkinliğe karşıt olarak Hegel diyalektiği, aynı anda aşkınlığın içkinleşmesi, içkinliğin ise aşkınlaştırılmasıdır: bilincin yaşama içkinleşmesi ve yaşamın ötekileştirilerek değersizleştirilmesi. Diyalektik, olumsuzlamanın ve temsilin üretiminin içkinliğidir. Söz konusu olan, temsilin beden üzerindeki dışsal tahakkümü değil, temsilin aşkınlığının bedene içkin olarak aşağıdan üretimidir. Zira Hegel'de bilinç, düşünmede kendini edimselleştirirken sonsuz tekillik üretir. Ama düşünme pratiğinin uğraklarında üretilen bu tekillikler, aynı anda bilinç biçimleri altında kimlikleştirilir. İçkinlik, bilinç biçimleri altında özneleştirilir. Diyalektik, evrensel öz-bilinç olarak Tin'in özdeşliği altında sonsuz "ben"lerin yabancılaşmış tekilliğini tanır.

Aslında Hegel'deki bilinç biçimlerinin, Leibniz'deki "tekillik olarak kavram"a denk düştüğünü söyleyebiliriz. Hegel'in özgünlüğü, bu bilinç biçimlerinin ilişkisini diyalektikleştirmesinde yatar. Diyalektikte, bilinç biçimleri ve özneler arası ilişki, dışsaldır ve olumsuzlamaya dayanır. Ben ve ben olmayan, ben-ben olmayan özdeşliğine dönüşür. Tekillikler, her zaman hem birbirlerine hem de tine yabancılaşma içindedirler. Bu yabancılaşmanın ortadan kalkması, olumsuzlamanın olumsuzlanmasıyla mümkün olur. Olumlama, yalnızca evrensel bir öz-bilinç olarak Tin'de mümkündür. Bu yüzden diyalektik tekillik üretmesine karşın "çokluk" üretmez. O yalnızca yabancılaşma olarak tekilliği ve çok'u özgürlük olarak da "Bir"i, özdeşliği üretir. Bedenin bilinç biçimleri altında özneleştirilmesinin duygulanımsal karşılığı, arzunun eksikliğinin üretimidir. Arzu, doğası itibariyle "eksiklik" olarak ve ancak olumsuz olarak konulduğu için, her zaman bilinci temsil eden iktidarı, bilinçteki tamlaşmasını arzular. Hegel'de devlet de anlamını buradan alır. Hegel'de devlet tarihin kurucu öznesi, bürokrasi ise tarihin bilincidir. Her durumda bilinç, "temsil" ve "gösteren"dir. Lacan için Hegel'in anlamı bu nedenledir.

Diyalektik materyalizmin, Marksizm içindeki ağırlığı iyi bilinir. Oysa bu duruş noktası, Marx'ta diyalektiğin, sermayenin emeği olumsuzlayarak kendini olumlamasının içkinliği olarak ortaya konulmuş olduğunu es geçer. Hegel'in Tin'i, sermayedir. Bu görüldüğünde, emeğin kendini olumlamasının yegâne koşulunun, sermaye ve sermayenin başkalaşmış biçimi ücretli emek özdeşliği diyalektiğinden çıkmak olduğu görülebilir. Komünalizm ontolojisini, ancak çoklukların kesintisiz üretiminde bulabilir. Komünalizm, diyalektikten kaçış çizgisidir. Çokluk, doğal toplumdur ve tekillik üretimidir.

Düne kadar yok sayılan bedensel, edimsel pratiklerin hepsi şimdi varoluş hakikatleri olarak özdeşliğin, analitiğin içine çekilmiştir; artık tüm bir yaşam özdeşliğin içinden düşünülecektir.

İşte Spinoza, bize tam da böyle bir ontolojinin imkânlarını sunar. Spinoza'da içkinlik, Deleuze'ün dediği gibi, içkinliğin içkinliğidir. İçkinliğin içkinliği ise, pratiklerle devinir. Spinoza'da doğalayan doğa ile doğalanan doğanın, tek anlamlılık düzleminde "Bir" olması böylece mümkün olur. Doğalayan doğa ve doğalanan doğanın tek anlamlılığı, olumlama pratiklerine içkin ifade üretiminde kurulur. Spinoza'da bilinç yoluyla temsilin değil pratikler yoluyla ifadenin üretimi vardır. Tekillikler bilinç olarak "Bir"de temsil edilmez, "Bir" tekilliklerin pratiğinde ifade edilir. "Bir"in olumlanması, tekilliklerin olumsuzlamasının olumsuzlanmasıyla değil, tekilliklerin olumlamasının olumlamasıyla gerçekleşir. İfade, çifte olumlamadır, olumlamanın olumlamasıdır. Pratik de, Hegel'de olduğu gibi yabancılaşmış ve olumsuz değil, zorunlu olarak olumlayıcı bir anlama sahiptir. Kurucu olan bilinç değil, pratiktir. Bedenlerin pratikleri, yapabilecekleri üzerine kurulu bu ontoloji, doğrudan etik ve politik bir anlam taşır. Buna koşut olarak, Spinoza'nın etiğinde, akıl da kudretlerin dinamiği içinde çalışır. Spinoza, akıl söz konusu olduğunda bile, bilinç yerine bedeni model almayı önerir. Akıl, yapabileceklerinin sonuna kadar gitmek isteyen, kendini olumlamak isteyen bedenin, kudretini artıracak ilişkileri örgütleme çabasıdır. Ne verili ne de kendiliğindendir. Ne de Hegel'de olduğu gibi, olumsuzlamanın olumsuzlamasıyla çalışır. Akıl da daima bedenin kudretinin olumlamasının bir işlevidir. Formasyonu bu işleve göre gerçekleşir. Oysa modern özne, tam tersi işlemle, beden için bile bilinci model alarak bedeni politiklikten çıkarmış ve onu cinsellikte kimlikleştirerek, yerliyurtlulaştırarak psikolojinin kuyusuna gömmüştür.

Yeniden hatırlatacak olursak, aşkınlıkta, deneyin hiçbir anlamı yoktu. Asıl olan, deney dışı a priori bilgiydi. Aşkınsallıkla birlikte Kant, deneyimi koşula bağladı ve aşkınsal özneyi laboratuvarlaştırarak yaşamı metafiziğin içine aldı. Hegel ise, bilincin oluşumunu yaşama içkinleştiren diyalektikle birlikte, yaşamı doğrudan bilinç üretiminin alanı haline getirdi. Oysa Spinoza için yaşam öznenin bilinç üretimindeki bir deney değil, bir arzu üretimi olarak "olay" ve ortak olandır. Hegel yaşamdan bilinç biçiminde bir meta üretir. Spinoza ise yaşamdan yine başka bir yaşam olan "etik" üretir. Olay olarak yaşam bir akıştır ve içersi ve dışarısı yoktur. Yaşam, içkinliğin içkinliğidir. Yürümek, uyumak, seyretmek, balık tutmak Spinoza'da olaydır; arzunun ürettiği ve arzu üreten bir yaşamdır. "Ben uyuyorum" dediğiniz an, yaşam bilincin altında özneleşir. Bu haliyle deneyim, yaşamın nesneleştirilmesine içkin bir özneleşmeden ibarettir. Hegel, böyle bir deneyim olarak yaşam fikrini doruğuna çıkarır. Halbuki yaşam, nesneleştirmeye dayalı deneyime indirgenemez. Bunun tersine, Spinoza'da yaşam, bir "üretim" olarak pratiktir. Yaşam deneyim değil yaşantılamadır.   Ve üretimin dışarısı yoktur, o kendisinin hem öznesi hem de nesnesidir. Hegel'de yeniden üretim, üretim için daima bir dışarısı, bir dolayımdır. Yeniden üretim, özneyi, bilinci, özdeşliği ve temsili, üretimin öznesi olarak yeniden üreten dışarısıdır. Spinoza ise yeniden üretimin anlamını da tamamen yeniler. Yeniden üretim öznenin ya da

nesnenin değil daima üretimin üretimidir. Üretimde, üretici ve ürün ayrıştırılmış değildir. Çünkü ikisi de üretimi üretirler. Hegel'de üretim, bir ürün olarak özdeşliği üretir; Spinoza'da ise farkı. Üretim, aynının değil, farkın yeniden üretimidir, farklanmadır. Yaşam ya da üretim, farkın tekrarıdır. Tekrarlandığı halde aynı olmayan, bizzat üretim ve vürtüelliktir. Aralarındaki bu farklılığa koşut olarak, Hegel "oluş" kavramını akıştan çıkarır, bilinç biçimlerinde temsil edilen uğrakların sabitliğine demirler. Diyalektik oluş, akışları dolayımın hareketinde momentlerde, uğraklarda yerliyurtlulaştırır. Spinoza'da ise diyalektiğin tekrar edici dolayım hareketini görmeyiz, onda kudretlerin yeğinlik derecelerinin sürekli farklılaşmaları, kudretlerin kesintisiz akışları vardır.

Spinoza'nın taşıdığı ayrıcalığı, artık daha iyi anlayabiliriz. Spinoza'nın katkısı sadece 17. yüzyılın krizine bir müdahaleyle sınırlı kalmaz. Hegelci görüş açısıyla şekillenmiş olan tüm bir 20. yüzyıla ve günümüze de seslenir. Spinoza mutlak içkinliği icat ederek pratiği, tüm bir modern felsefe geleneğinde olduğu gibi özneye içkin olmaktan kurtardığı gibi, Hegel diyalektiğinde olduğu gibi olumsuzluk öğesine bağımlı ve diyalektik senteze ait olmaktan da çıkarır. İçkinlik düzleminin oluşturulması, pratiğin bu yeniden değerlenmesiyle el ele gider. Spinoza'nın beden modeli, doğrudan pratik için de bir modeldir. İçkinlik düzleminde yaşam, ne nesneye bağımlı ne de özneye ait olan pratik bir yaşamdır. Spinoza böyle bir yaşamın düşünürüdür, bu yüzden ontolojisi daima politiktir. Yaşam sonsuz bir etik politik pratiktir. Özne bilinci, beden ve arzu ortak olanı ve etik'i üretir.

Politik Felsefe Üzerine

DEVLETE KARŞI DEMOKRASİ: HOBBES VE SPINOZA

Sinem Özer

Modern devlet teorisinin kurucu miti olarak benimsenen "sözleşme", devleti hem kökeni hem de işleyişi bakımından rasyonelleştirme işlevi görmesinin ötesinde, politik problemde meydana gelen ciddi bir değişikliği yansıtır. Devletin "modern" kavranışında onu bu kadar önemli kılan da budur. İnsanların "çokluğu" ile devletin "birliği" arasındaki ilişkinin mahiyetine dair kadim politik problem, modern eşikte herkesin herkesle ya da herkesin egemenle yaptığı "sözleşme" fikri etrafında yeniden ele alınmaktadır. Devlet her şeyden önce, imparatorluk ya da Tanrı-Devlet'te olduğu gibi, çokluk karşısında ister dünyevi ister tanrısal olsun otoritenin birliğini temsil edebilme gücünü artık yitirmiştir. Devlet maskesiz bir Tanrı, çıplak bir kral olmaya zorlanmaktadır. Bir ve çokluk arasındaki, Bir'in mutlak ve evrensel otoritesinde temellenen hiyerarşi altüst olmuştur. Bu altüst oluş, devletin Bir'i temsil edebilme gücünü destekleyecek yeni bir temel arayışını da beraberinde getirir. Sözleşme politik teoriye burada dâhil olur. Devlet yeni bir ilkeye ihtiyaç duymaktadır ve hiyerarşi yeniden kurulacaksa, temsilin otoriterlikten çıkıp demokratikleştirilmesi zorunludur. Başka bir deyişle, devletin birliği, insanlar çokluğunun dışında ve ona aşkın bir yasanın otoritesi temelinde değil, tersine çokluğun içinden ve onun yoluyla yeniden tesis edilmelidir. Devlet, çokluğun karşısında Bir'i temsil etmeye devam edecekse, çokluğun dışında olan mevcut bir birliğin otoritesine dayanmak yerine, bizzat çokluğa birlik vermeli, temsil edeceği birliğin etkin bir yaratıcısına dönüşmelidir. İşte sözleşme, devleti kuran bu birlik verme eylemidir.

Bu bakımdan sözleşme teorileri daima bir ikirciklikle maluldür. Devlet bu kurucu sözleşmenin yalnızca bir sonucu mu yoksa en başından beri bir koşulu mudur? Sözleşmenin bir sonucuymuş gibi görünen devlet aslında bir önvarsayım mıdır? Sözleşmeci bakış açısından, aslında bu ikircik istenmeyen bir sonuç değildir, tersine devletin temsil krizinin bir çözümü olarak önerilmektedir. Zira sözleşmeyle birlikte herkesin herkesle ya da egemenle giriştiği hak mübadelesi, bu ikirciği ortadan kaldırmak bir yana onu ortaya çıkarır. Şimdi temelinde hak mübadelesi yattığı ve herkes tarafından aşağıdan kurulduğu için devlet, demokratik bir sonuç görünümündedir. Ama bu sonuç, devletin temsile, Bir'in yönetimine dayalı mahiyetinde hiçbir değişiklik yaratmaz. Tersine bunu yeniden üretir. Hak mübadelesinde gizemlileşen, tam da devletin bu monarşik [Yunancada Bir'in yönetimi] kuruluşudur. Sözleşmenin tarafı olması nedeniyle egemen olduğu varsayılan herkes, bu aynı sözleşmeyle egemenlik hakkını Bir'e devrettiği için aslında aynı zamanda tabii olandır. Hak devrinin yarattığı temsil, herkesi egemen kılar görünürken herkesi Bir'e tabi kılar. Temelindeki bu ikirciklik nedeniyle, hangi biçimi alırsa alsın sözleşmeye dayalı modern devlet, demokratik bir kisve altında daha da güçlendirilmiş bir monarşidir. Çünkü devlet olduğu her yerde, daima ve hâlihazırda monarşiktir.

Devletin "modern" kavranışında sözleşme fikrinin merkeziliği, devleti monarşik mahiyetine dokunmaksızın demokratikleştirmeye ilişkin böyle bir perspektifi politik teoriye tanıtmasında yatar. Dahası, bu perspektif içinde, temsil demokratikleştirildiği ölçüde, yani devleti kuran sözleşmeye herkes dâhil olduğu ölçüde, demokrasi de temsil yoluyla devletleşmektedir. Demokrasi, temsil yoluyla devlete zincirlenmiş, devlet olmanın bir gereği haline getirilmiştir. Herkesin ancak egemenlik hakkını devretmek yoluyla egemen olabileceği fikrinin arkasında, aslında demokrasinin ancak temsilin sınırları içinde düşünülebileceği fikri gizlenmektedir.

Modernite içinde alternatif bir çizgi, "temsil"i felsefi, etik ve politik olarak reddettiği için demokrasinin devletten bağımsız, dahası onunla antagonist bir düzlem olarak ayırt edilebilmesini mümkün kılar.

Bu yüzden en radikal halinde bile bu perspektif, demokrasiyi bir devlet biçiminin ötesinde tasavvur edemez. Demokrasiyi devletsiz düşünemez. Hobbes politik felsefede bu perspektifin önemli kurucularından biridir. Hobbes'dan Rousseau ve Hegel'e kadar bütün bir politik düşünce geleneği ise, bu perspektifin giderek daha da pekişen biçimlerini önümüze koyar.

Oysa Machiavelli'den Spinoza'ya, Marx'a ve Nietzsche'ye kadar uzatılabilecek alternatif bir çizgi, bu perspektifle tam bir tezat oluşturur. Bu düşünürler, "temsil"i felsefi, etik ve politik olarak reddettikleri için demokrasinin devletten bağımsız, dahası onunla antagonist bir düzlem olarak ayırt edilebilmesini mümkün kılarlar. Devleti demokrasinin bir gereği olmaktan çıkarır, tersine demokrasiyi başlı başına bir varoluş pratiği, bir yaşam biçimi olarak düşünmenin önünü açarlar. Hobbes ve Spinoza arasında bir karşılaştırma bile, bu iki çizgi arasındaki antagonizmayı gözler önüne sermeye yeter. Hobbes bize bir devlet bilimi önerir, Spinoza ise bir demokrasi pratiği. Hobbes, devletin monarşik mahiyetini ve mutlaklığını olumlaması nedeniyle demokrasinin olsa olsa temsili ve kısmi olarak, yani ancak devlete ait olarak düşünülebileceğini ima etmiş olur. Spinoza ise herkes için devletsiz bir demokrasiyi düşünülebilir hale getirir. Çünkü Spinoza'da mutlak olan, devlet değil demokrasidir. Demokrasi, devletin değil yalnızca çokluğun mahiyetidir.

İlginçtir ki Hobbes ve Spinoza'yı bu şekilde, karşıt iki politik düşünce geleneği içinde okuyabilmemizi sağlayan şey, aslında yaklaşımlarındaki bir ortaklıktır. İkisi de politikanın ontolojisi üzerine düşünmektedir, ama daha önemlisi, böylece ontolojiyi de pratik-politik bir kuruluş meselesi haline getirmiş olurlar. Hobbes'da devletin, Spinoza'da ise demokrasinin "mutlak" olduğu iddiası, iki düşünürde de politikanın ontolojik olarak değerlenmesinin dolaysız bir sonucudur. Politika bu düşünürler tarafından doğrudan ontolojik bir temel olarak ele alınmaktadır. Daha doğrusu, her ikisi için de politika yaşamın uzandığı yere kadar uzanır. Hobbes'da devlet bu yüzden mutlaktır, Spinoza'da da demokrasi. Politika ve yaşamın eş-uzamlı olduğu bu iki farklı yaklaşımın da merkezinde, "güç" kavramının belirişi haliyle tesadüf değildir. İki düşünür için de yaşam, güçlerin eyleminden ibarettir ve dolaysızca politiktir.

Ama aralarındaki ayrılık da bu ortaklıktan başlar. Hobbes gücü sadece bir temsil nesnesi olarak, dolayısıyla devredilebilir ve ele geçirilebilir bir şey olarak tasavvur edebildiği için, bize ancak hükmetme gücüyle tanımlı, devletli bir yaşam önerebilmektedir. İnsan zaten doğal bir devlettir onun gözünde, devlet ise yapay bir insan. Devlet ruhumuzdadır, bu yüzden ona göre güç, her yerde hazır ve nazır bir mutlaktır ve ama nerede bulunursa bulunsun yalnızca devletlû olabilir. Hobbes'da gücün bu devletlûluğu, "gücü temsil edebilme gücü"nden gelir. Güç, her durumda üstünlüğe dayalı bir hükmetme gücüdür. Oysa Spinoza bize gücün Hobbes'unkiyle tam bir tezat oluşturan bambaşka bir imgesini sunar. Spinoza'da güç ne temsil edebilir ne de temsil edilebilir. O daima edim halinde olan bir çoğulluktur. Varoluşundan başka özü olmadığı için, o hem ifade edendir, hem de ifade edilen. Bu yüzden güce sahip olunamaz ve hükmedilemez, güç devredilemez ve ele geçirilemez. Ancak pratik edildiğinde var olduğu için, güce sahip olmanın, Spinoza'da var olmak ve eylemekten başka bir anlamı yoktur. Tam da bu nedenle, Spinoza demokrasiyi de bir devlet biçimi olarak değil çokluğun gücünü arttırdığı kolektif bir özgürlük pratiği olarak ortaya koyacaktır. Demokrasi de temsilin dışında ve ona karşı olarak düşünülmektedir, çünkü o da daima edim halindedir, o da ancak pratik edilebilir. Demokrasi çokluğu temsil etmez, o çokluğun pratiğinde dolaysızca ifade edilir. Bu nedenle demokrasi ne temsili ne de kısmi olabilir, özü ve varoluşunun ayrılmazlığı nedeniyle o ancak mutlak olarak düşünülebilir.

Görüldüğü üzere, Hobbes ve Spinoza'nın güce dair imgeleri arasındaki bu uzlaşmazlık, devlet ve demokrasi arasındaki antagonizmayı düşünebilmek için, devletsiz bir demokrasiyi tahayyül edebilmek için, demokrasiyi temsilin boyunduruğundan kurtarabilmek için çok önemli araçlar sunar. Mutlak olan devlet midir yoksa demokrasi mi? Her şey buna göre değişecektir. Bu yüzden gücün bu iki düşünür tarafından nasıl anlaşıldığını araştırırken aklımızda hep bu soru olacak.

TEMSİL NESNESİ OLARAK GÜÇ: HOBBES VE DEVLET

Hobbes'da politika ontolojik bir temel olarak alındığı için, onun devlet üzerine araştırması haliyle gücün doğası üzerine bir araştırma olarak karşımıza çıkar. Hobbes'da devletin doğuşunun mantıksal temeli olarak doğa halindeki insan da, sivil haldeki devlet de, her biri bir güç olarak ele alınmak üzere, aynı mahiyette tanımlanır. Birey ve devlet arasında sürekli bir çelişme öngören liberalizmin aksine, Hobbes bunların birbirini nasıl gerektirdiğini tüm çıplaklığıyla gözler önüne serer. Bu bakımdan Hobbes'u okurken, devletin eleştirisinin bireyin eleştirisinden nasıl ayrılamayacağını güçlü bir şekilde hisseder hale geliriz. Bunun için Hobbes'un insan ile güç ve devamında devlet ile güç arasındaki ilişkiyi nasıl ele aldığına bakmamız yeterlidir.

Hatırlanacağı gibi, Hobbes politikayı ahlakla özdeşleştiren özcü gelenekten doğal hak kavramına getirdiği yenilikle kopar. Hobbes için hak, varlığın özünün ne olduğuna göre tanımlanmış bir ödev değil, varlığın yapabildiklerine, yani gücüne göre tanımlanmış bir özgürlüktür.[1] Hak, her şeyden önce bir yapabilme gücüdür, daha doğrusu o gücün uzanabildiği yere kadar uzanır. Bu anlamda Hobbes'da doğal hak, herkesin varlığını sürdürebilmesi için tüm yetilerini kullanabilme özgürlüğüdür. İyi ve kötünün, doğru ve yanlışın tanımlanmasında herkesin doğal hakkı gereği kendi kendisinin yargıcı olduğu doğa hali, Hobbes'da işte bu yüzden güçler arası mutlak bir savaş halidir. Nihai kararı veren yargıç, güçtür. Herkesin her şey üzerinde hakkı olduğu, "benim ve senin"in henüz belirlenmediği bu doğal eşitlik durumunda herkes zorunlu olarak kendi kaynaklarına dayanarak kendi başının çaresine bakmak ve kendisi gibi gücü kadar hakka sahip olan herkesi kendisine bir rakip, düşman olarak görmek durumundadır. Doğa insana her şey üzerinde bir hak vermiştir, tam da bu yüzden "hakkın tek ölçütü çıkardır."[2] Hakkın ölçütünün insanın bencil çıkarı olarak tanımlanmasına uygun olarak, insanın doğal çıkarı olan varlığını sürdürme yönündeki çabası da Hobbes'da gücün diğerleri pahasına arzulanması biçimini alır. Güç bir arzu nesnesidir. Böyle bir arzu nesnesi olarak da, diğer rakipler karşısında adeta mülkleştirilebilir ya da devredilebilir, üzerinde hâkim olunabilen ya da olunamayan bir şey haline gelir: "Bir insanın gücü, genel olarak ele alınırsa, iyi gibi görünen gelecekteki bir şeyi elde etmeye yarayan şu anki araçlardır."[3]

1| G. Deleuze, *Spinoza ve İfade Problemi*, çev. Alber Nahum, Norgunk Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 257.

2| T. Hobbes, *De Cive Yurttaşlık Felsefesinin Temelleri*, çev. Deniz Zarakolu, Belge Yayınları, İstanbul, 2007, s.29.

3| T. Hobbes, *Leviathan*, çev. Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, 1992, s.68.

Hobbes bu temelde beden ve zihin yetilerinin üstünlüğünü insanın doğal güçlerinden sayarken, mal, mülk, şöhret ve hatta arkadaşları bile şans ya da başka yollarla elde edilebilecek araçsal güçler olarak tanımlar. Bu güçler sayesinde insan varlığını sürdürebilme çabasında başarılı olabilir, rakip olarak gördüğü diğer herkes üzerindeki üstünlüğü sayesinde kendi çıkarlarını gerçekleştirebilir.

Öyleyse gücün Hobbes'daki ilk görünümü, iki yönlü bir üstünlük durumudur: şeyler ya da araçlar üzerindeki üstünlük sayesinde diğer insanlar üzerindeki üstünlük ya da tersi. Böylece yalnızca şeyler üzerinde değil bizzat insanlar üzerindeki üstünlük de kendi başına araçsal bir güç olarak düşünülmektedir. Hobbes'da gücün üstünlük fikrinden bu ayrılmazlığı, onun önerdiği güç imgesinin temsilden ayrılmazlığının da bir işaretidir. Çünkü üstünlük olarak düşünüldüğünde güç, aslında kendi başına etkisiyle, yapabildikleriyle değil, etkisinin temsili üzerinden tanımlanmaktadır. Üstünlük fikrini mümkün kılan, başlı başına güç değil gücün temsilidir. Üstünlük, yalnızca gücü değil, aynı zamanda ve daha önemlisi başkası tarafından biat edilen ve tanınan bir gücü anlatır. Güç bu şekilde üstünlükle özdeşleştirildiğinde, güç de haliyle "gücü temsil edebilme gücü" olarak tanımlanmış olur. Birer güç öğesi olarak sahip olunan yetilerin ve araçların bu yüzden kendi başına bir değeri yoktur, bunlar asıl değerlerini başka şeyler ya da insanlar üzerinde üstünlük sağlamalarından alırlar. Hobbes'un deyişiyle: "Bir insanın çok sayıda insan tarafından sevilmesini veya o insandan korkulmasını sağlayan herhangi bir nitelik, böyle bir niteliğin şöhreti de güçtür, çünkü bu insanların yardım ve hizmetini elde etmeye yarayan bir araçtır."[4] Gücün üstünlüğe dayandırılmasının doğal bir sonucu olarak, Hobbes'da insanın gücünü artırabilmesi de böylece kendi çıkarını gerçekleştirmesine olanak verecek araçları, yetileri ve ilişkileri olabildiğince mülkleştirmesine, bunları kendine biat ettirerek kendi çıkarının bir gücü olarak örgütleyebilmesine bağlanır. İnsan ile gücü arasındaki ilişki adeta sahip ile mülkü arasındaki bir ilişki gibi kurulduğu için, Hobbes'da güç daima bir mülkleştirme ve hükmetme gücüdür. İster bir şey isterse bir insan olsun başkası üzerinde bu başka tarafından kabul gören bir tasarruf hakkıdır. Güç "gücü temsil etme gücü" olarak anlaşıldığında, zorunlu olarak biat ettirerek hükmetmeyi içerir. Hobbes'da güç bu yüzden insanın gücü olarak düşünüldüğünde bile devletlûdur. İnsan, doğal bir devlettir.

Hiç şüphesiz Hobbes'un doğal bir devlet olarak insan varsayımı, onun devlet teorisinin de yapı taşını oluşturur. Hobbes'un insan fikrinin altında yatan, gördüğümüz gibi gücün belirli bir tasarımı, bir "temsil nesnesi olarak güç" fikridir. Hobbes bu fikirden, devletin mutlaklığını olumlamanın bir gerekçesi olarak da yararlanacaktır. Tekrarlayacak olursak, doğa halindeki sürekli savaşın nedeni, "benim ve senin"in henüz ortaya çıkmadığı, herkesin her şey üzerinde hakka sahip olduğu doğal eşitlikti. Hobbes'a göre bu doğal eşitliğin kaçınılmaz sonucu, hiç kimsenin hiçbir şey üzerinde hakka, en azından güvenli bir şekilde, sahip olamamasıdır. Çünkü insan, bu savaş halinde diğerlerine göre elde ettiği güçlerin miktarı ne olursa olsun ölüm tehdidinden asla kurtulamaz. İnsanların doğal eşitliği, öldürme güçlerindeki eşitlikten gelir. En zayıf olan bile en güçlüyü alt ederek öldürebilir. Her şeye sahip olan bile bir anda her şeyini yitirebilir. Bu durumda, insana yaşamını sürdürebilmesi için nelerin yapılması gerektiğini gösteren doğru aklın ilk doğal yasası, Hobbes'a göre barışı aramaktır. Bu doğal yasa insanlara, eğer her şey üzerindeki haklarından vazgeçip doğal haklarını aynı ve tek bir istence devrederlerse, aradıkları barış koşuluna ulaşılabileceğini gösterir. İşte herkesin herkesle yaptığı bir sözleşme sonucu her şey üzerindeki egemenlik hakkını devrettiği, kendileri dışındaki bu üçüncü kişi, Hobbes'da devlettir. Herkesin herkes için bir korku ve tehdit unsuru olduğu güçler savaşından ancak herkesin sadece ondan korkacağı, öldürme gücünü tekelleştirecek devlet gibi genel bir korku gücünün tesis edilmesiyle çıkılabilir. Mademki hak gücün uzandığı yere kadar uzanmaktadır, böyle genel ve en üstün korku gücü olarak devlet de, "benim ve senin"in, iyi ve kötünün, doğru ve yanlışın mutlak olarak egemen tek yargıcı haline gelecektir.

Öyleyse en yalın halini Hobbes'da görebildiğimiz, herkesin herkesle yaptığı sözleşme, aslında tek tek herkes ile devlet arasındaki bir güç mübadelesini içerir. Güç bir temsil nesnesi olduğu için, yine mübadele edilebilmekte ve devredilebilmektedir. İnsanlar güvenliklerini sağlamak, varlıklarını sürdürebilmenin araçlarına güvenli bir şekilde ulaşabilmek için, her şey üzerindeki egemenlik haklarını devlete devrederler. Tersinden bakıldığında ise devlet, herkesin güvenliğini sağlamak karşılığında insanların güçlerini satın alarak mülkleştirir. Herkesin herkesle yaptığı sözleşmelerin sonucunda, Devlet artık doğa halinde herkesin sahip olduğu doğal hakka sahip olan tek kişi olarak, yani herkesin gücünü satın alarak kendi mülkü haline getirmesiyle her şey üzerinde egemenlik hakkına sahip tek yapay insan olarak tesis edilmiştir. Tam da bu yüzden mübadele sözleşmesinin sonucunda gücün doğasında herhangi bir değişiklik olmaz. Sözleşme, Hobbes'un da dediği gibi, yeni nitelikte bir hak yaratmaz. Sınırlarını gücün belirlediği hak hâlâ doğa halinde tek tek herkes için olduğu gibi şimdi devlet için de bir mülkleştirme ve hükmetme hakkıdır. Hobbes'da insanın ve devletin gücünün doğası aynıdır. Başka bir deyişle, insanın şeyler, yetiler ve ilişkiler üzerindeki egemenlik hakkı ile devletin onu oluşturan yurttaşları üzerindeki egemenlik hakkı aynı niteliktedir. Her ikisi de bir mülkleştirme ve hükmetme gücü olduğu için, insan nasıl doğal bir devletse, devlet de, Hobbes'un dediği gibi, yapay bir insandır. Hobbes'da sözleşmenin yarattığı ve sonradan bütün modern devlet teorisine egemen olacak "ikircilik" buradan kaynaklanır. Devlet herkesin taraf olduğu bir sözleşme yoluyla tesis edildiği oranda yaratılan bir sonuç görünümündedir. Ama hem herkes hem de devlet için, "temsil nesnesi olarak" ve dolayısıyla "gücü temsil edebilme gücü" olarak tanımlanan güç, sözleşmeyi kaçınılmaz kıldığı ölçüde de, devlet sözleşmenin bir ön varsayımı durumundadır. Sözleşmenin altında yatan, insanın ve devletin gücündeki bu süreklilik düşünüldüğünde, adeta devlet, devleti gerektirmiştir denilebilir. Şimdi yapay insanın ortaya çıkışıyla birlikte oluşan yeni durum ise, yurttaşlarının istencini kendi istencinde birleştiren bir güç tekeli olması nedeniyle devletin hakkının yurttaşın hakkı üzerindeki mutlak üstünlüğüdür.

4| a.g.e., s.69.

Hobbes'da devletin monarşik mahiyeti, bu mutlak üstünlük fikrinde düğümlenecektir. Onun bir temsil nesnesi olarak güç imgesi, devletin tekil istencini, Bir'in yönetimini zorunlu kılar. Hobbes'un gözünde devlet daima ve hâlihazırda, yani doğası itibariyle monarşiktir. Çünkü güç asıl itibariyle gücü temsil edebilme gücü ise, bu güç yalnızca Bir'e ait olduğunda mutlak, yani bölünmez ve kalıcı olabilir. Bu güç herkese ait olduğunda, sonuç doğa halindeki herkesin herkesle savaşıdır. Bu yüzden yalnızca Bir temsil etmelidir, yalnızca Bir hükmetmelidir, yalnızca Bir egemen olmalıdır. Bu Bir ise ancak bir devlet olabilir, mutlak olan yalnızca devlettir. Yine de Hobbes'a göre devlet gibi böyle bir birliğin kendiliğinden mevcut olmadığı açıktır. Onun tesis edilmesi gerekecektir. Peki ama nasıl? Hobbes buna şu yanıtı verir:

Çok sayıda insan onlardan her birinin rızasıyla tek bir insan tarafından temsil edildiğinde tek bir kişilik haline gelir. Çünkü kişiliği tek yapan temsil edilenlerin değil, temsil edenin birliğidir…Kişiliği ve ancak tek bir kişiliği taşıyan temsilcidir. Yoksa çokluk içinde birlik başka türlü anlaşılamaz.[5]

Bir insan toplamı olarak kalabalık, asla insanın kendi içindeki doğal birliğine sahip değildir. Çünkü onun doğa tarafından bahşedilmiş tek bir istenci yoktur. Her insanın ölçüsü kendi istencidir. Oysa herkesten oluşan böyle bir kalabalığın ölçüsü olabilecek tek bir istenci olamaz. İşte Hobbes'da, sözleşmeye girerek insanların yaptığı şey, devletin istencini herkesin istenci olarak tanıyacaklarına söz verip böyle bir istenci yapay olarak oluşturmaktır. Çokluk, ancak devletin kişiliğinde bir olur. Öyleyse Hobbes'da devletin temsil gücü olduğu söylendiğinde, onun bu gücü, örneğin ortak bir amaç gibi, çokluğun içinde zaten mevcut olan bir birliği temsil etmesinden gelmez. Tersine Hobbes'da temsil edenin gücü, bir istenç olarak kendisinin birliğinden ve tam da böyle bir birlik olduğu için her şeye ve herkese birlik verebilme gücünden gelir. Sözleşmeyle hak devrinde, gizemlileşen bu gerçektir. Herkesin yaptığı sözleşmeyle, Bir temelini çokluktan alıyormuş gibi görünürken, aslında çokluğa birlik verilmektedir. Bu yüzden temsil etmek, çoklukta hâlihazırda mevcut olan bir birliği temsil etmekten ziyade, ona sürekli birlik vererek bu birliği tesis etmektir. Hobbes'da devletin temsil etmesi demek, devletin temsil ettiği tekil istençleri kendi istencine göre nesneleştirerek tanımlaması, onların sözünün ve eyleminin yasasını vermesi demektir. Başka bir deyişle, Hobbes'da temsil edebilme gücü, gücü tekelleştirmiş olan tek bir istencin hükmetmenin, kendi istencini herkesin istenci olarak dayatabilmenin mutlak gücüdür. Bu yüzden temsilin gücü, daima monarşik bir güçtür.

Görüldüğü üzere, Hobbes'da modern devletin monarşik mahiyeti, onun "temsil" edebilme gücüyle doldurulmuştur. Devlet temsile dayanır, temsil ise monarşiye, yani Bir'in yönetimine. Devlet daima Bir'in yönetimidir, çünkü yalnızca Bir temsil edebilir. Böylece Hobbes, temsilin ve dolayısıyla devletin doğası gereği demokratik olamayacağını açıkça ortaya koymuş olur. Modern devletin tarihsel gelişiminde gördüğümüz üzere, temsil genişletilerek demokratikleştirildiğinde, çokluğun "hak devriyle" el konulan tüm güçleri bu sefer "hak tanıma" yoluyla kısmi olarak iade edildiğinde bile, temsil ortadan kaldırılmadığı sürece, güçlendirilmekte olan demokrasi değil yalnızca devlettir. Hobbes'un bakış açısına yerleştiğimizde, gücü ancak devletlû olarak düşünebildiğimizde, gidebileceğimiz son sınır bir monarşiyi demokratikleştirmektir.

GÜCÜN İFADESİ: SPINOZA VE DEMOKRASİ

Aslında Hobbes'da devlet tüm ceberutluğuna rağmen, daima bir zayıflıkla maluldür. Devlet bir hükmetme gücünün, bir tabi kılma gücünün üstünlüğünü ifade etse de bu üstünlük her durumda tabi kılınanın biatını gerektirdiği için, ne kadar paradoksal görünürse görünsün, devlet aslında tabi kıldıklarına muhtaçtır. Yönetmek, sadece yöneticiyi değil yönetileni de gereksinir. Bu yüzden bir devlet, asla otonom değildir. Buradan bakıldığında, Hobbes'un devleti, aslında zayıf bir "mutlak" anlayışının cisimleşmesidir. Görünmeye çalıştığı kadar, zorunlu, bağımsız ve kalıcı değildir. Oysa Spinoza'nın bir yaşam biçimi olarak ortaya koyduğu mutlak demokraside, "mutlağın" Hobbes'unkinden çok daha güçlü bir kavranışını buluruz. Hobbes'da olduğu gibi Spinoza'da da, mutlak olan yalnızca güçtür, ama güç tamamen farklı bir şekilde anlaşılmaktadır. Her şeyi değiştirecek olan da onların gücü kavrayışındaki bu farktır. Bu fark temelinde Spinoza'da politika, devletten çok daha güçlü bir mutlak olduğu aşikâr olan "yaşam"ın kendisi haline gelir. Bu yüzden Spinoza'da demokrasi, bir yönetim biçimi gibi, asla yaşama gelip sonradan eklenen bir biçim olarak düşünülmez. Aksine yaşamı olumlama istenci, varlığını sürdürme çabası Spinoza'da hâlihazırda ve daima bir demokrasi istencidir ve bu yüzden yaşam da ancak çokluğun demokrasisinde olumlanabilir. Demokrasi yaşama içkindir ve Spinoza'da demokrasinin mutlaklığı, onun bu ontolojik değerinden gelir. O halde Spinoza'nın mutlak demokrasisi üzerine düşünmeye, tıpkı Hobbes'da devletin mutlaklığını düşünürken yaptığımız gibi, onun güç kavrayışını ele almakla başlayabiliriz.

Öncelikle Spinoza'da güç mutlaktır, çünkü varlığın fiili özüdür, varlıkta sürüp gitme çabasıdır. Varlığın özü, onun var olma ve eyleme gücüdür. Tersinden söylendiğinde, güç de daima edim ve varoluş halindeki özdür. Gücün özü, varoluşuna içkindir. Spinoza daha güce getirdiği bu ilk tanımla birlikte, onu "temsil"den kopartır. Bu haliyle güç, asla temsil edilemez, asla bir temsil nesnesine indirgenerek sabitlenemez, çünkü daima etkinlik halindedir. Güç ile gerçekleşmesi arasında, gücün özü ile varoluşu hiçbir ayrılık yoktur. Güç, aynı anda hem ifade eden hem de ifade edilendir. Güç, ifadesine içkindir. Bu yüzden o sadece ifadesinde tanınabilir. Güç bu şekilde daima ifade halinde olduğundan da ne nesneleştirilebilir ne de devredilebilir ya da ele geçirilebilir. Bu yüzden Nietzsche için olduğu gibi, Spinoza için de güce sahip olmayı istemek, yaşamayı istemek kadar saçmadır. Oysa Hobbes gücü sahip olunabilecek bir temsil ve arzu nesnesi olarak düşündüğü için, gücü ancak bir temsil edebilme gücü, bir biat ettirme gücü, etkileyip etkilenmeme gücü olarak tasavvur edebilmişti. Bunun tersine, Spinoza gücün ifadesinden yola çıktığı için, gücü yalnızca bir etkileme değil aynı zamanda bir etkilenme gücü olarak anlar. Güç ile gerçekleşmesi arasında hiçbir ayrılık olmadığından, var olmak zaten eylemektir, eylemek ise zaten etkilenmek. Güç tam da sürekli etkin, yani ifade halinde olduğundan, güçler başka güçlerin etkilerden korunup saklanamaz. Güçler etkilediği oranda etkilenmektedir de. Buna göre, güç dediğimiz zaten her an gücün güçle ilişkisidir. Güç

5| a.g.e., s.119.

hiçbir zaman tek başına bulunmaz. Aksine güç doğası gereği bir bileşimdir ve bu yüzden de çoğuldur.

Özü güç olduğu için, Spinoza'da varlık da, daima gücün bu çoğulluğunu, bir güçler bileşimini ve bu bileşimdeki güçlerin karakteristik ilişkisine göre de bir tekilliği ifade eder. Bir şey, hayvan, insan ve hatta toplum bile, daima bir güçler bileşimidir. Var olan her şey, kendisini oluşturan güçlerin karakteristik bileşimine karşılık gelen bir var olma ve eyleme gücüyle tanımlı tekil bir bedendir. Daima böyle bir güçler bileşimi olduğu için bir beden, Spinoza'da asla sabit bir ilişkiyi, sabit bir oranı, sabit bir güç derecesini ifade etmez. Her beden kendi güçler bileşimiyle uyuşan başka bileşimlerle ilişkiye girdiğinde var olma ve eyleme gücünü artırırken, bu güçler bileşimini bozan ya da ortadan kaldıran başka bileşimlerle ilişkiye girdiği oranda da var olma ve eyleme gücünü yitirir. Gücün özü bileşim yani çokluk olduğundan ve bileşim de her zaman güçlerin bir bileşimi olduğundan, Spinoza'da güçler bileşimlerin, bileşimler de yeni güçlerin kurucusudur. Güçler birbirlerinden ayrılarak bileşimleri bozabilecekleri gibi, yepyeni bileşimler altına girerek farklılaşabilir de. O halde her bileşim, aynı anda, hem tekilliklerin bir çokluğudur hem de çokluğun bir tekilliğidir. Başka bir deyişle, tekillik, yani güç(ler) her zaman bir çokluk oluşturduğu gibi, çokluk, yani bileşim de kendisini daima bir tekillik olarak gösterir. Bileşim ya da çokluk, sürekli tekillikleri hem üreten hem de onlar tarafından üretilen ilişkisidir. Bu yüzden Spinoza'da her beden, tekil bir çokluk yani karakteristik bir bileşim olarak, kesintisiz bir oluş, pratik bir kuruluştur. Peki, tüm var olanların özünü oluşturan bu güçlerin oluşu, akışı, kesişimi ve ayrılmaları içinde kendisi de bir beden, bir güçler bileşimi olan insan nasıl konumlanır? Failin daima güçler olduğu Spinozacı düzlemde, kendisi de belli bir var olma ve eyleme gücü olan insanın pratiğinin ve etkinliğinin anlamı nedir?

Yukarıda değindiğimiz gibi, Spinoza'da conatus, yani varlığını sürdürme, kendini olumlama çabası her varlığın, her bedenin fiili özünü oluşturur. Bu çabasında insanı diğer bedenlerden ayırt eden, onu doğadaki diğer güçlerin derecelenmesi içinde daha yetkin kılan yanı, var olma ve eyleme, yani "etkilenebilme gücü"nün yüksek derecesidir. İnsan da dâhil olmak üzere doğadaki her bedenin yetkinliği, etkileyerek etkilenebilme, yani diğer bedenlerle bileşebilme, onlarla bir ortaklık kurabilme gücünün derecesiyle tanımlanabilir. Başka bir deyişle, Spinoza'da varlığını sürdürme arzusu, aynı zamanda gücünü artıran bir bileşime girme, ortak olanı oluşturabilme arzusudur. Özü güç olan beden, daima diğer bedenlerle kudret artırıcı bileşimlere girmeyi, ortak olanı kurabilmeyi arzulamaktadır. Çünkü var olma ve eyleme gücünde bir artış, yani varlığın kendini olumlaması ancak çoklukta mümkün olabilir. Bir bedenin etkilenebilme gücünün derecesi, yani var olma ve eyleme gücü, onun çokluğa ne kadar haiz olduğuyla belirlenir. Çokluk, güçtür. Spinoza bunu çok yalın bir şekilde şöyle dile getirecektir:

İnsan bedeninin pek çok şekilde etkilenmesine olanak tanıyan ve dışındaki bedenleri pek çok şekilde etkilemeye elverişli kılan her şey insana yararlıdır ve bedeni pek çok şekilde etkilenmeye ve dışındaki bedenleri pek çok şekilde etkilemeye elverişli kıldıkça daha yararlı olur.[6]

O halde gücün doğasındaki çokluk, bir bedenin gücünü artırabilmesi için adeta stratejik bir kaynak işlevi görmektedir. Bütün mesele, bu stratejik kaynaktan faydalanmasını becerebilme, güçlerin kesintisiz akışı içinde karşılaşmaların tesadüfüne bağlı halde yaşamak yerine, gücünü artıracak bileşimleri bizzat oluşturabilmek, bu karşılaşmaları bizzat örgütlemektir. Başka bir deyişle, çokluğu bizzat yapmaktır. Çünkü gücünü sürekli artırmak isteyen, varlığını olumlamak isteyen bedenin en büyük düşmanı yalnızlıktır. Tehlike, Hobbes'da olduğu gibi, aynı derecede varlığını olumlamak isteyen ötekiler değil, varlığını sürdürme çabasında tek başına kalmaktır. Çokluk ve kolektif olan, Spinoza'da işte tam da bu anlamıyla Bir'den daima üstündür. Çokluktan vazgeçmek, var olma ve eyleme gücünden yitirmek demektir. Spinoza bunu yine çok yalın bir şekilde formüle edecektir: İki kişi aralarında anlaşır ve güçlerini birleştirirse birlikte daha fazla güce sahip olur.

Spinoza'da demokrasinin toplum üzerinde temellenen bir üst yapı değil de, tersine herhangi bir toplumun varlık koşulu olarak yorumlanabilmesini mümkün kılan, onun çokluğu bu şekilde bir zenginlik ve bir güç olarak olumlamasıdır. Her türden bedenin var olma ve eyleme gücünün temelinde yatan, bir güçler çokluğu arasındaki uyumlu bir bileşim, yani demokratik bir etkileşim ve elbirliğidir. Gücün özü çokluk olduğundan, Spinoza'da gücünü artırma çabası, Hobbes'da olduğu gibi hükmetme ve egemen olma istenci değil, tersine diğer bedenlerle bileşime girebilmeyi isteyen bir demokrasi istencidir. Herhangi bir beden, Hobbes'da olduğu gibi başkalarının güçlerini mülkleştirip kendinde toplayarak ve tekelleştirerek değil, tersine güçlerini başka güçlerle ilişkilendirebildiği, çoğullaştırabildiği ve kolektifleştirebildiği oranda gücünü artırabilir ve otonomlaşabilir. Tekillik kendini ancak çoklukta olumlayabilir. Mutlağın otonomisine ve kalıcılığına sahip olmak için, Bir değil çokluk olmak gerekir. İşte Spinoza'daki haliyle demokrasi, bedenlerin güçlerini çoklukta ve çokluk yoluyla artırdığı bu yaşam pratiklerinde kurulur. Spinoza'da demokrasi, bu yüzden bir yönetim değil yaşam biçimidir ve demokrasinin mutlaklığı da onun yaşama bu içkinliğinden gelir. Demokrasi, daima edim halindedir. Onun da özü ile varoluşu arasında hiçbir ayrılık yoktur. Çünkü o da sadece pratikte var olur. Çokluk nasıl kendini sadece demokraside, güçlerin uyumlu bileşiminde, tekilliklerin demokratik elbirliğinde olumlayabiliyorsa, mutlak demokrasi de sadece çokluğun yaşamında ve pratiğinde olumlanabilir. Spinoza'nın diyeceği gibi, "eğer mutlak bir iktidar varsa bu ancak çokluğun bütün olarak sahip olduğu iktidar olabilir."[7] Çokluğun gücünün demokraside, demokrasinin gücünün ise çoklukta olumlandığı bu Spinozacı düzlemde, demokratikleşerek daha da güçlenen artık devlet değil bizzat yaşamdır. Mutlak demokrasi, öz-örgütlenmiş bir yaşamdır.

6| B. Spinoza, *Ethica IV*, Ö38.
7| B. Spinoza, *Politik İnceleme*, VIII, 3.

Politik Felsefe Üzerine

YÖNETİM SORUNU: İKTİDAR MI, ÖZYÖNETİM Mİ?

Ergin Atabey

“İktidar çekicidir ve tıpkı bir cehennem ateşi gibi, şöhret düşkünlerinin ruhlarını cayır cayır yakar.”[1]

Tarihsel olarak yönetim sorunu, hiyerarşik ve devletçi iktidarın geliştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu açıdan yönetim sorunu, güncel olduğu kadar tarihseldir de. Yönetim sorunun doğru tanımı ve çözümü tarihsel ve güncel bağlamlarıyla ele alındığında gerçekleşebilir.

Yönetim sorununu önemli kılan şey, toplumsal yaşamdaki diğer tüm sorunların da bu sorunla bağlantılı olarak baş göstermesidir. Yani toplumsal sorunların bu denli yoğun olması ve çözülememesi yönetim sorunlarıyla bağlantılıdır. Tarihsel olarak toplumsal sorunların bilinen biçimiyle ortaya çıkması toplumsal yönetime müdâhil edilmesi, bastırılması sonucu olmuştur. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan bu durumu, “yönetim olgusunun tecavüze uğraması” olarak tanımlamaktadır. “Güçlü ve kurnaz adam” tarafından toplumsal yönetim tecavüze uğramasa ve saptırılmasaydı, egemenlik, sömürü ve zorbalık bu denli kurumsallaşamazdı ve toplumsal sorunlar da verili biçimiyle ortaya çıkamazdı. Toplumsal yönetim gasp edilip bastırıldığı oranda toplumsal sorunlar da boy verir ve içinden çıkılmaz hal alır.

Bu nedenle yönetim sorununu ele almak toplumsal sorunların çözümünün de ele alınması anlamına gelmektedir. Yönetim, salt teknik bir olgu değildir; aynı zamanda toplumsal yaşama ve eko-sisteme nasıl yaklaşılacağının da yol ve yöntemidir. Dolayısıyla ekolojiyi, toplumsal ilişkileri ve yaşamı belirleyen bir olgudur. Bir toplumun özgür mü, yoksa köle mi olduğunu belirlemek (diğer bir çok faktörü inkâr etmeden) yönetime bakılarak belirlenebilir. Olumlu veya olumsuz, tarihte tüm arayışların temelinde yönetim olgusunun olmasının nedeni de budur. Tüm mitolojik, dini, felsefi ve bilimsel külliyatın bir yönüyle “Nasıl bir yönetim?” sorusuna yanıt aramaktadır.

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, yönetim olgusunu “toplumsal beyin” olarak tanımlamaktadır. Ezilenler açısından günümüzde yönetim sorunu, toplumsal beynin parçalanmış olmasıdır. Söz konusu parçalanma, hiyerarşik düzenden günümüze dek sürmektedir. Buna karşı ezilenlerin gösterdiği direniş ise toplumsal beyinlerini korumak olmuştur. Çünkü ancak o şekilde varlığını anlamlı bir yaşam ile sürdürebilme imkânına sahip olabilmektedirler. Toplumsal beyin olmadan toplumun varlığını anlamlı bir yaşam ile sürdürebilmesi imkânsızdır.

Günümüzde kapitalist modernite ve onun her türlü gerici, diktatöryal yönetimine karşı ezilenlerin direnişi sürmektedir. Anlamlı bir direniş olmakla birlikte, söz konusu direniş hâlâ yönetim gerçekliğini inşa etmediğinden ezilenler başarıya ulaşamamaktadır. Tam da bu noktada Öcalan, özyönetimi ezilenlerin vazgeçilmez seçeneği olarak sunmuştur.

Özyönetim, toplumun yabancı olduğu bir olgu değildir. Toplumsallaşmanın başlangıcından beridir şu veya bu oranda yanılgıya düşülmektedir. Her ne kadar devletçi-iktidarcı sınıf tarafından tecavüz edilip bastırılmış olsa da toplumu bugüne dek taşıyan, toplumsal ilişkilerde ve yaşamda varlığını sürdüren özyönetim olmuştur.

Öcalan, “Doğada bir kural vardır: Her şey kendi kökeni üzerinden doğar,” der. Günümüzde de toplumsal yönetim, devlet dışı toplumun bağrındaki özyönetimin kökleri üzerinden yeşermektedir. Tıpkı insanlık tarihinin şafak vaktinde olduğu gibi, toplumsallığın gelişip yürüdüğü topraklarda toplumun özyönetim seçeneği, alternatifi geliştirilmektedir. Yönetim sorununu ancak bu seçenek çözebilir.

YÖNETİM OLGUSUNU DOĞRU TANIMLAMAK

Yönetim sorununun bir boyutu da onun doğru tanımlanmamasından kaynaklanmaktadır. Devletçi-iktidarcı siyaset felsefesi, bu konuda bilinçli bir çarpık tanımlamaya gitmiştir. Bu

alandaki büyük kavram kargaşasının ve yanlış tanımlamanın kaynağı, devletçi-iktidarcı siyaset felsefesidir. Aristoteles ve Platon'dan, Hobbes, Rousseau ve Hegel'e dek antik çağ ile kapitalist modernite dönemlerinin (bu çizgide olanlar) tüm siyaset felsefecileri, yönetim olgusunu devlet-iktidar ile özdeşleştirmişler; toplumu ise yöntemsiz, başıboş, mutlak anlamda bir devlet-iktidarı altına alınması gereken nesneleştirilmiş yığın olarak ele almışlardır. Bu temelde en büyük toplumsal dağıtıcı güç olarak devletçi-iktidarcı yönetim, temel düzen sağlayıcı ve refah getirici olarak sunulmuştur. Yönetim denilince ilk akla gelen şeyin devlet-iktidar olması bu nedenledir. Bu alanda sağlanan ideolojik hegemonya ile bu çarpıklık sürdürülmektedir. Trajik olan ise ezilenler adına hareket edenlerin de bu çarpıklığı şu veya bu düzeyde esas almalarıdır.

Varoluşsal durumuna bağlı olarak doğru tanımı yapılmayan her olgunun sorunlaşması kaçınılmazdır. Tıpta olduğu gibi, yanlış tanı, doğru bir tedavi sonucunu doğurmaz. Kavramsal ve kuramsal olarak olguların doğru tanımlanması bu anlamıyla hayati derecede önemlidir. Öcalan'ın tüm çözümlemelerinin bu denli olguların kavramsal ve kuramsal tanımı üzerinde duruyor oluşu, işte bu hayati öneminden ileri gelmektedir. Tanımlamalar yön belirlemeden, yürünecek yolun seçiminden ve gerçekleşmeden bağımsız değildir. Her tanımlama bir yön belirliyor, yol seçiyor ve insanın, toplumun kendisini gerçekleştirmesini sağlıyor. Bu anlamıyla her tanımlama yaşama anlam yüklemedir, ona anlam vermektir. Anlam vermek ve yüklemek ise bilinebildiği kadarıyla hakikati ortaya koymak ve ona göre kendisini gerçekleştirmektir. Bu yönüyle her tanımlama, olumlu veya olumsuz bir gerçekleşmeyi beraberinde getirmektedir. Paradigmatik tüm ideolojik ve politik tanımlamalar gerçekleştirilmek üzere yapılmış ve yapılmaktadır. Her paradigma, ideoloji ve politika, kaynaklandığı sınıfsal niteliğe göre olguların kavramsal ve kuramsal niteliği tanımını bu doğrultuda yapmıştır ve yapmaktadır. Bu noktada, devletçi-iktidarcı (yabancı) yönetim ile toplumsal yönetim (özyönetim) arasındaki ayrımı doğru yapmak gerekiyor.

Yönetim olgusu, varlığın varoluş durumunda mevcuttur. Varlık, rastgele ya da uzayda bir başıboşluk ile var olmamıştır. Varlığı dengede tutan virgül, sürekliliği sağlayan bir öze sahiptir. Öcalan bunu özyönetim olarak tanımlamaktadır.

EVRENDEKİ ÖZYÖNETİM

Özyönetim, salt insan ve toplumla sınırlı bir olgu değildir. İnsandakiyle aynı olmakla birlikte, evrende de özyönetim olgusu vardır. Oluş, gerçekleşme, değişim-dönüşüm ve yaşam, evrenin özyönetimine göre olmuştur, olmaktadır. Büyük patlamadan sonra evrendeki kaosu gideren ve evrende düzenliliği sağlayan şey, evrendeki özyönetimdir. "İlk insan" evrene, yaşama anlam vermeye çalışırken ruh veya "tanrı"sallık olarak evreni yöneten gücü kutsamıştır. Günümüze gelindiğinde ise evrendeki özyönetim gücünün enerji olduğu artık bilinen bir gerçekliktir.
Evrendeki özyönetim olgusu enerji merkezlidir. Oluş, gerçekleşme, gelişim, değişim ve dönüşüm enerji merkezli gerçekleşmiştir, gerçekleşmektedir. Madde, enerjinin değişim-dönüşüm gücüyle farklı biçimler aldığı gibi, enerjinin oransallığıyla da denge sağlamaktadır. Bu anlamıyla enerji, her şeyin "anası" olduğu gibi, her şeyi düzenleyendir de. Enerji kendisini gerçekleştirirken hem maddeye form vermekte, hem de maddeler arasındaki dengeyi sağladığı etkileşim ve iletişimle korumaktadır. Enerjinin "evrenin zekâsı" veya "maddeyi yöneten ruh" olarak tanımlanması bu özyönetim gerçekliğinden ileri gelmektedir. Enerji, etkileşim ve iletişim niteliğiyle maddeler arasında kurduğu bağlantılarla, evrendeki düzenliliği ve sürekliliği sağlamaktadır. Her cisimdeki farklı oranıyla adeta bir orkestranın şefi gibi koca evreni aynı ahenk içinde koordine etmektedir. Güneş sistemi, bu özyönetimin en harika göstergesidir. Güneş sistemindeki bilinen veya bilinmeyen milyonlarca yıldız evrenin özyönetimiyle gerçekleşmektedir.

Evren, kendi kendine yönetsin diye potansiyel olarak özyönetim yeteneğini insana da sunmuştur. Elbette insanda gerçekleşen özyönetim farklı olmaktadır. Bu fark, insanın evrendeki kültürel yaşamı sürdürebilen tek farklı canlı olma niteliğinden ileri gelmektedir. İnsan kültürlenebilen bir varlık olduğu için özyönetimi de kendine özgü olarak ortaya çıkmıştır. Öcalan, insanda gerçekleşen özyönetim olgusunu "Yönetim de kültür gibi toplumda sürekliliği olan bir olgudur," biçiminde tanımlamaktadır.

ÖZYÖNETİMİN GERÇEKLEŞTİĞİ İLK ZEMİN: DOĞAL TOPLUM

Nitelik ve gerçekleşme özgünlüğü olmakla birlikte yönetim olgusunun insanda gerçekleşmesi de onun özüyle ilgilidir. İnsan, kendi kendini yöneten bir varlıktır. Yönetim olgusu bu var oluşa kopmamacasına bağlıdır. Nitekim "ilk insan", yaşama gözlerini açması ve adım atmasıyla birlikte varoluşundaki özyönetimle kendisini geliştirmiş ve toplumsallaştırmıştır. Yönetimin toplumsallıkla bağlantılı oluşu da bu nedenledir. İnsanlık kendi kararlarını kendi aldıkça, akıl, duygu ve diğer yeteneklerini varlığını koruma ve sürekliliğini sağlama temelinde gerçekleştirdikçe, yine maddi ve manevi kültür yönlerinden kendisini besledikçe toplumsallaşmıştır ve toplumsallaştıkça da özyönetimi etkinleştirmiştir.

Bu temelde ilk toplumsal yönetimin (özyönetim) gerçekleştiği zemin doğal toplumdur. Buna kadının öncülük etmesi de ayrıca önemlidir. Özyönetim, bir kadın yönetimi olarak ortaya çıkmıştır.

Doğal toplum incelendiğinde, yönetim olgusunu ortaya çıkaran temel yönelişin şu olduğu görülmektedir: Daha iyi, güzel ve doğru yaşamın yaşanması. Bu temelde topluluğun tüm üyeleri, gücü ve yeteneği oranında yönetime katılmıştır. Onun toplumsal özyönetim olarak vücut bulması da bu katılımcılığından ileri gelmektedir. Topluluğun her üyesi yaşam organize edilmeden, örgütlendirilmeden yaşamlarını idame ettirmelerinin imkânsız olduğunun bilincindedirler ve bu nedenle de gönüllülüğe dayalı yönetime katılırlar. Topluluk içerisinde ana-kadın ve yaşlıların öne çıkması bilgi, birikim ve tecrübelerinden ötürüdür. Bu kesim de bu konumlarından hareketle kendilerini ayrıcalıklı görmez. Öne çıkmış olmaları, doğal otoriteye sahip oluşları, onlara daha fazla sorumluluk yüklemiştir. Bu bağlamda toplumsal yönetim komünal ve kolektif ilkelere göre olmuştur. Yönetimde esas olan toplumsal yararlılıktır. Herhangi bir yöneticinin yararı, çıkarı söz konusu değildir. Doğal toplumun ahlakiliği, yönetimi belli ölçülere bağlamıştır. Bu ölçülere göre her topluluk üyesi yönetime katılarak kendisini gerçekleştirmiştir. Ezen-ezilen, yöneten-yönetilen, sömüren-sömürülen ilişkisinin gelişmeyişi de bu nedenledir. Tarihin en uzun süresi

bu yönetimle yaşanmıştır. Toplumsal yönetimle taş taş üstüne konulmuş, toprak ekilmiş, hayvanlar evcilleştirilmiş, teknik, bilim geliştirilmiş ve demokratik uygarlık yaratılmıştır. Klanlar, kabileler, etnik ve dini toplumlar, aşiretler milyarlarca yıl bu yönetim ile varlıklarını sürdürmüş, zorlukları aşmış, toplumsal çelişkilerini çözmüştür; gereksinimlerin karşılanması ve sorunların birlikte çözümün yöntemini göstermiştir.

Yönetim olgusu tanımlanırken esas alınması gereken şey, evrende ve toplumda gerçekleşen bu yönetim tarzıdır. Ancak bu tanım ile güncellik ve evrensellik diyalektiğinde doğru bir yönetim anlayışı, pratiği ve toplumsal yönetim gereksinimine cevap olunabilir.

DEVLETÇİ-İKTİDARCI YÖNETİM YA DA "YABANCI YÖNETİM"

Devletçi-iktidarcı siyaset felsefesinin yaratmış olduğu ideolojik hegemonyadan ötürü, yönetim sorununun kaynağı olan devletçi-iktidarcılık, bütünlüklü olarak ele alınmamaktadır. Bu nedenle yapısal olarak sorun olan egemen yönetim tarzı aşılamamakta ve yönetim sorunu da çözülememektedir. Dahası, bizzat yönetim sorununa kaynaklık eden devletçi-iktidarcı yönetimin farklı biçimleri çözüm olarak görülmekte, gösterilmektedir. Bu durum bir kısır döngü halinde sürüp gitmektedir. Söz konusu kısır döngüyü ise Yaşar Kemal'in *İnce Memed* romanındaki Abdi Ağa'ya benzetmek mümkündür. Sistem, ağalığı üreten bir nitelikte olduğu için bir ağa giderken yerine yeni bir ağa gelmektedir. *İnce Memed*, kısır döngüyü görmektedir, ama sorunu sistemsel olarak ele alamadığı için de çaresiz kalmaktadır. Sistem değiştirilmeden hep yeni ağaların türemesi gibi, yapısal olarak sorun olan yönetim tarzı aşılmadan da yönetimin bir dişlisi olmaktan kurtulunamamaktadır.

Yönetim sorunu kendiliğinden ortaya çıkmamıştır. Hiyerarşik düzenden başlayarak erkek ittifakının toplumsal yönetime müdahale etmesi ve iktidarcı (yabancı) yönetimin geliştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Peşi sıra rahip sınıfı ve diğer tüm tekelci uygarlık, egemen sınıflar iktidarcı yönetimi etkinleştirdikçe, yönetim sorunu katlanarak günümüze değin süregelmiştir.

Bu anlamıyla yönetim sorunu özünde devletçi-iktidarcı yönetimin kendisidir. Devletçi-iktidarcı yönetim, toplumun yönetimi değildir. Çünkü toplumun gereksinimlerini karşılamayı esas almaz, toplumun sorunlarını çözme arayışında değildir. Toplumsal gereksinimler ve sorunlar devletçi-iktidarcı yönetim tarafından hiçbir şekilde algılanamaz. Onun ilgi ve algı alanı, toplumsal yaşam değildir; orada toplum, söz ve karar sahibi de değildir. Toplumun susturulması, dilsizleştirilmesi, iradesizleştirilmesi esastır. Topluma sonsuz itaat dayatılırken, egemen sınıfın veya kesimin çıkarlarını koruma ve kollamaya odaklanır, toplum da bunun için köleleştirilir ve yönetim işlerinden uzaklaştırılır. Topluma sadece yönetilme hakkı tanınır. Bu yönüyle devletçi-iktidarcı yönetimde özgür, eşit ve demokratik yaşam anlayışı yoktur. Tersine bu olgular egemen sınıfa veya kesime güç, zenginlik ve ayrıcalık getirmediği için devletçi-iktidarcı yönetimce ortadan kaldırılır. Bu nedenle kimin elinde veya kimin adına olursa olsun devletçi-iktidarcı yönetim daima eşitsizlik, özgürlüksüzlük ve despotizm üretir. Bundandır ki tarihin en büyük laneti olan köleliğe ve kulluğa yol açmıştır. Devletçi-iktidarcı yönetim, karakteri gereği insanın ve toplumun kendisini özgürce gerçekleştirmesini sağlayacak olan tüm zeminleri ve yetkileri kurutur; insanı, toplumu çoraklaştırır.

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, devletçi-iktidarcı yönetimi "yabancı yönetim" olarak tanımlamaktadır. Çünkü o, öze ait değildir, evrene ve topluma yabancıdır; yabancılaşmış, soy değerlerine ihanet eden ve egemen sınıf düzeyine çıkan bir kesimin yönetim tarzıdır ve bu anlamıyla da egemenlikçidir. Ya egemen kılar ya da köle. Bunun için savaşır, savaştırır. Egemenlik için yok edemeyeceği hiçbir şey yoktur. Tarihin tüm doğa ve toplum katliamları, fiziki ve kültürel soykırımlarına yabancı yönetim zihniyeti ve pratiği yol açmıştır. Yaratıcı değil asalak bir yönetim tarzıdır. En iyi bildiği şeylerden biri sömürgeciliktir. Başkalarının sırtında yükselir, yaşar ve yaşatır. Daima güç biriktirir. Güce dayalı olarak ayakta durur. İdeolojik egemenlikle rıza üretse de esas dayanağı güçtür. Güç zehirlenmesini yaşadığı için mutlak güç oldukça daha fazlasını ister. Zorbadır! Ahlaki ve estetik değerlerden yoksundur. Her yönüyle bayağı ve kabadır. Hegemon olmak için her yol ve yöntemi mubah görür. Aldatır, yalan söyler ve hilelere başvurur. Toplumsallığa yönelmiş en büyük komplodur. Toplumsal meşruiyete değil, yasa, kanun, emir ve talimatlara dayanır. Temsili demokrasiyi asma yaprağı olarak kullanır. Anti ekolojiktir. Tüm doğayı fethetmeye odaklanmıştır. Havayı, suyu ve toprağı zehirler. Her şeye alınır-satılır gözüyle bakar ve her şeyi öyle değerlendirir. Parasallaştırmadığı hiçbir şey kalmamıştır. Toplum bir derenin, denizin kenarında ve ağacın altında oturamaz hale getirilmiştir. En önemlisi de cinsiyetçidir. Özgür topluma karşı olduğu gibi, özgür kadına karşı da düşmanca duruş sergiler. Yönetimi erkek mesleği haline getirmiştir. Yürütülüş tarzına egemen erkek zihniyeti damgasını vurmaktadır. Özgür kadın ve topluma tahammül etmez. Elitisttir. Kendisini dev gibi görür. Gözünde toplum karınca gibidir ya da güdülmesi gereken bir sürü!

Yönetim sorununun çözümü için, vazgeçilmez kılınıp kutsallaştırılan bu devletçi-iktidarcı yönetimin aşılması gerekiyor. Onun yarattığı döngünün dışına çıkılmadan yönetim sorunu çözülemez. Tarihte toplum için toplumsal yönetimi inşa iddiasıyla yola çıkanların yaşadıkları başarısızlıkların temel nedeni, işte bu söz konusu döngüyü kıramamış olmalarından kaynaklıdır. Sorun, az direnmiş ve mücadele etmiş olmalarında değildir. Tutturulan yol devletçi-iktidarcı olduğu için başarısız olunmuştur. Tarihi direnişlerine rağmen, ilk fırsatta yabancı yönetim biçimlerinden birini inşa ettikleri için toplumdan koparak, yabancılaşmışlardır; karşısında mücadele ettikleri sınıfa benzemişlerdir. Dolayısıyla yönetim sorununu çözmek yerine sorunun bir parçası olmaktan kurtulamamışlardır. Bakunin'in, "En içten demokratı tahta oturtun, hemen inmezse kesinlikle hainleşecektir" tespiti devletçi-iktidarcı yönetimin gereğidir. Ya da İsa Peygamber'in sözleriyle, "İblisle işbirliği yapılarak şeytanlar kovulamaz." Çünkü yönetim sorununu doğuran yönetim tarzıyla yönetim sorunu çözülemez. Devletçilik-iktidarcılık öyle bir şeydir ki, "iktidar sahibi sizi ayaklarıyla eziyorsa, onun tabanlarından hastalığı kaparsınız."

EZİLEN TOPLUMLARIN VAZGEÇİLMEZ SEÇENEĞİ OLARAK ÖZYÖNETİM

John Holloway, toplumu çepeçevre sarıp bağlayan devletçi-iktidarcı yönetimi örümcek ağına, toplumu ise ağa yakalanmış

sineklere benzetmektedir. Bu durumdan çıkış için ise toplumun ağır kör düğümlerini çözmekten başka yolu yoktur. Her birey ve topluluk, bulunduğu yerde, ancak onları sıkı sıkıya saran örümcek ağının iplerini teker teker koparарak çıkış yolunu açabilme imkânına sahiptir. Özyönetimle, her türden devletçi-iktidarcı yönetimin bağı reddedilerek sinek olmaktan kurtulabilinir ve dolayısıyla da örümcek ağının dışına çıkılabilinir, özgürleşilebilinir.

Geçmişte özgürleşme adına yola çıkılıp da başarısız olunan deneyimler, kesinlikle devletçi- iktidarcı yönetimden kurtuluşun imkânsız olduğunu kanıtlar nitelikte değildir. Tersine, özgürleşme adına devletçi- iktidarcı yönetimin ele geçirilmesi düşüncesi başarısızlığa uğramıştır. Bu durum özyönetimin gerekliliğini daha güçlü bir şekilde ortaya çıkartmıştır. Toplumun özgür yaşam için tasavvur edebileceği böylesi bir gerçekliğin tek mümkün yol olduğu daha açık bir şekilde kanıtlanmıştır.

Günümüzde toplumun karşı karşıya kaldığı sorunların temelinde özyönetimin inşa edilememiş olması vardır. Öcalan, "Özyönetimden yoksun kalmış bir toplum sömürge olmaktan kurtulamayacağı gibi, bunun doğal sonucu olarak onun asimilasyon ve soykırımla süreç içinde yok olması da kaçınılmazdır," der. Özyönetim, dışarıdan birilerinin getirip topluma sunacağı bir olgu değildir. Özyönetim, özbilinçle geliştirilebilen bir olgudur. Bu yönüyle toplum özyönetime yabancı değildir. Temel toplumsal zihniyet, uygulama olarak toplumun yaşadığı ve yaşattığı bir olgudur. Bu anlamıyla özyönetim yoktan var edilen bir durum değildir. Önemli olan, devletçi-iktidarcı yönetimi geriletip, var olan özyönetim gerçekliğinin güncel ve evrensel gereksinimleri karşılayacak düzeye getirmektir. Özyönetim, klasik devrimci anlayışta olduğu gibi geleceğe ertelenemez. Özyönetim an'da inşa edilebilen ve gerçekleşen bir olgudur. Onun için gelecekte oluşturulacak özel şartlara gerek yoktur. Özyönetimin var olabilmesi için toplumsal yaşam, an ve mekân yeterlidir. Özyönetimin amacı dünyayı fethetmek olmadığından, dünyayı fethedecek maddi koşulların oluşmasını beklemez. Temel amacı eşit, özgür, demokratik ve ekolojik bir yaşamın yaratılmasıdır.
Bu bağlamda eşit, özgür, demokratik ve ekolojik yaşamın varlığı özyönetimin varoluş gerekçesidir. Kadınlardan gençlere, emekçilerden köylülere, farklı etnik ve dini kültürel topluluklara dek herkesin farklılıklarını koruyarak yaratıcı ve aktif bir şekilde yaşama katılımını sağlar. Gerçek anlamda eşit, özgür, demokratik ve ekolojik yaşam, ancak kimsenin bir diğerinin özgür iradesi ve yeteneğiyle toplumsal yönetime katılımını engellemediği, bu hakkını gasp edemediği yerde yaşanabilir. Özyönetim bu anlamda her bireyin söz, karar ve pratik gücüyle kendisini gerçekleştirdiği ve yaşama kattığı gerçek bir özgür yönetim gücüdür. Özyönetimde birileri ekonomik, kültürel, sosyal, özsavunma vd. alanlardaki gereksinimlerin karşılanması hakkında toplum adına karar vermez, aldığı kararlara uyulması için toplumu zorlamaz. Yerelden genele doğru toplumun katılımıyla gereksinimler belirlenir ve karşılanır. Sorunların çözümü de toplumun katılımıyla gerçekleştirilir.

Özyönetimde herkesin her düzeyde kendisini geliştirme imkânı vardır. Herkes gücü ve yeteneği oranında her türlü toplumsal hizmet görevinde yer alabilir. Yöneticilik, hizmet içindir. Özyönetim yöneticiler sınıfına ve ayrıcalıklı, daima yönetici olan bir zümrenin oluşmasına izin vermez. Doğrudan demokrasiyle toplumsal katılımı sağladığı gibi, devletçi- iktidarcı yönetim hastalıklarının gelişmesini de engeller. Söz, karar ve yetki merciini elinde bulunduran olarak toplumun olduğu yerde, egemenliğin, sömürgeciliğin, baskının, savaşın, fiziki ve kültürel soykırımın, asimilasyonun, ekolojik yıkımın, cinsiyetçiliğin ve tahakkümün gelişmesine toplum izin vermez. Bu amaçlar peşinde olanları toplum yönetimden uzaklaştırır.

Bu noktada özgün olarak kadının özyönetimdeki yerine vurgu yapmak gerekiyor. Özyönetimle devletçi-iktidarcı yönetim dışı bir toplumsal yönetimin var olduğunun en önemli göstergelerinden biri, kadının tüm gücü ve yeteneğiyle toplumsal yönetime katılmasıdır. Kadının özgür iradesi, özgücü, örgütlülüğü, ahlaki ve estetik ölçüleriyle özyönetimde yer alması toplumsal yönetimin devlet-iktidar yönetimi dışında işlerlik kazanmasını ortaya çıkaracaktır.

Tüm bu nitelikleriyle özyönetimde "yapmak" veya başka bir deyişle "pozitif inşacılık" esastır. Özyönetim, komünal ve kolektif niteliğiyle toplumun daima yapabilme edimini, yaratma gücünü oluşturur ve bunu pratiğe döker. Her bireyin ve toplulukların yapma kapasitesini arttırır. Komünal ve kolektif katılımcılığıyla adeta unutulan yapma gücünün toplumsallıkta olduğunu gösterir. Toplumu en iyi, en güzel ve en doğru yaşamı inşa etme ve koruma amacı etrafında birleştirir. Birlikte kendilerini gerçekleştirmenin, inşa etmenin coşkusunu ve moralini yaşatır.

Ezilenlerin biricik ve vazgeçilmez seçeneği olarak özyönetimin, bu temelde zihniyet olarak varoluşu tek başına yetmemektedir. Özyönetimin yaşamsallaşması için bedenselleşmesi gerekmektedir. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, özyönetimin bedenselleşmesini üç başlık altında formüle eder:

1) RADİKAL DEMOKRASİ,
2) DEMOKRATİK ÖZERKLİK,
3) DEMOKRATİK KONFEDERALİZM

Köyde, mahallede, ilçede, okulda, işyerinde... Yani yaşamın her alanında özyönetimler, radikal demokrasi ve demokratik konfederalizm temelinde alternatif bir sistem olarak inşa edildikçe yönetim sorunu da çözülecektir.

Zapatalar, "Dünyayı fethetmek zorunda değiliz. Bize onu baştan yaratmak yeter," diyorlar. Ezilen toplumlar, yeniden yeni bir devletçi-iktidarcı yönetim biçimini üretmek zorunda değildir. Ezilen toplum için gerekli olan kendi kendisini yönettiği özyönetime dayalı sistemiyle eşit, özgür, demokratik ve ekolojik bir yaşamı yaratmak ve yaşatmaktır.

1| Serebryakova, Galina. *Ateşi Çalmak* (I. Kitap). Çev: Nurşen Özkan. Evrensel Basım Yayın. İstanbul: 2000

Politik Felsefe Üzerine

MODERN SİYASET FELSEFESİNİN BUNALIMI

Leyla Atabay

Toplum, devlet, düzen, hak, özgürlük vb. gibi bir takım toplumsal kavramları açıklamak siyaset felsefesinin işlevleri arasında olsa da onun asıl önemli işlevi, "Daha iyi bir toplum nasıl olur?" sorusuna sunduğu normlarda bulunmaktadır. Normatif özelliği, siyaset felsefesini ahlak ve adalet yönelimli kılar ve "Nasıl bir toplum?" sorusuna da ideolojiler ve paradigmalarla yanıtlar sunar. Monarşizm, cumhuriyetçilik, sosyalizm, liberalizm, faşizm gibi çeşitli ideolojiler bu soruya farklı yanıtlar verir. "Nasıl bir toplum?" sorusu, tarihte, "Nasıl bir devlet veya düzen?" sorusuyla koşutluk içinde ele alındığından siyaset felsefesinin Batı kökeni Platon'a kadar dayandırılır ve "devlet" ütopyası da bu soruya verilen ilk kapsamlı cevap olarak sunulur. Öncesinin, yani Doğu toplumlarının Platon'dan binlerce yıl öncesine varan toplumsal örgütlenme biçimlerinin sunduğu yanıtlar ise önemsizleştirilir. Örneğin Neolitik'te nasıl bir toplum gerçeği veya düzeni olduğu önemsenmez. Zira logos öncesi her şey hükümsüzdür. Böylece Platon-Aristoteles paradigması sayesinde "devlet" kavramı, siyaset felsefesinin en temel kavramı olarak karşımıza çıkar. Elbette siyaset devletten önce de onun dışında vardır; fakat uygarlığın ana referansı Antik Yunan varsayıldığından siyaset felsefesinin "ilk peygamberi" olan Platon ve ardıllarının buyrukları esas alınmaktadır. Kısacası düşünsel vektör "devlet"e yöneltilmiştir.

M.Ö. 300'lü yıllarda Platon-Aristoteles paradigması, düşünceyi insan aklında mutlak kalıplara dönüştürerek, özgürlük potansiyelini içeren kaotik dünyayı zapturapt altına almaya çalışıp "devlet" kavramını en yüce idealardan biri olarak ilan etmiştir. Biz ise yüzümüzü aynı yüzyılın Doğu Asya'sına çevirelim.

Platon'dan yüzyıl öncesine kadar yaşamış olan Konfüçyüs'ün -ölmüşse de onun fikirleri Çin'i etkisi altına almaya hâlâ devam etmektedir- fikirlerine bakalım. Devletlerin kargaşa dönemi, bitmek bilmeyen savaşlar düşünsel bakımdan çözüm arayışlarını derinleştirirken, siyaset felsefesinin en zengin varyasyonları bu dönemde açığa çıkmıştır. "Modern" olarak yaftalanıp, salt son birkaç yüzyıla aitmiş gibi sunulan birçok siyasi düşünce bu dönemde dillendirilmiştir. Taoizm, kötülüklerin ana kaynağı olduğu gerekçesiyle bilgi ve uygarlıktan elini eteğini çekmeyi öğütlerken; Konfüçyüs ise Çin'i birleştirecek hiyerarşik devlet felsefesini adeta bir din olarak ileri sürmüş, eğitim ve öğretimin önemini vurgulamış, siyaset felsefesinin temel direği olarak "erdem"i işaret etmiş ve onun insan ve toplum yaşamının tek amacı olduğunu söylemiştir.

Konfüçyüs'ün düşüncelerini yeniden düzenleyerek yayan Mençus; cinsel serbestlikten ve ortak mülkiyetten yana olan komünist düşünür Min-Teih; sınıfsal farklara karşı çıkarak tüm insanların eşit olduğuna inanan Men-Çu; anarşist Lao Tse; ve sınıfsal-cinsel ayrımı yerinde bularak mutlak hiyerarşiyi savunan Hsun-Çu gibi düşünürler, "Nasıl bir toplum?" sorusuna cevap bulmaya çalışan ve Antik Yunan'dan daha zengin bir siyaset felsefesi yelpazesi sunan dönem düşünürleri olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

SİYASET FELSEFESİNİN DIŞLADIĞI "AHLAK"

Doğu'nun ve Asya geleneğinin en önemli inançsal kodlarını oluşturan Zerdüşti, Ezdani, Brahmi öğeler, siyaset felsefesini önemli oranda etkilemiş ve tüm çözüm önermelerinin, fikirlerin, ileri sürülen sistemlerin olmazsa olmaz koşulu olarak "ahlak"ı vaaz etmiştir. Bireyin, toplumun, devletin, egemenlerin erdemli olmasının önerildiği sistemlerde -ister eşitlikçi olsun, ister hiyerarşik-, ahlak, en başat koşul olarak öne sürülmüştür. Bu yönüyle Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın, "Toplum için en iyi işleri bulmak politikadır. Bunu en iyi şekilde yapmak ahlaktır," analizi, toplumsal bağlamda yönetsel çerçevenin ve felsefi ideallerin ahlaki yönüyle tamamlandığı gerçeğine işaret etmektedir. O halde modern siyaset felsefesinin yaşadığı bunalımın en temel sebebi olarak "ahlak yoksunluğu" analizinden başlamak gerekir. Maddi kültür ve manevi kültür (ve içerdiği ahlak) dengesi, birkaç yüzyıl öncesine kadar ağır aksak da olsa korunabilmişse de, bilimcilik, maddi ilerlemenin maneviyatla mesafesini epey açacak bir hızla ondan uzaklaşılmasına neden olmuştur. Siyaset felsefesinden pozitivizmin ebeliğiyle doğurtulan "siyaset bilimi", maddi yönelimlilik hedefiyle "olması gerekeni" değil "olanı" inceleyen pozitif bir bilim olarak felsefenin üzerine ölü toprağı atıp sahneye çıkmıştır. Bu nedenle de "Nasıl yaşamalı?" sorusuna, felsefi ve normatiflikten arınmış bir siyaset biliminin vereceği yanıt, olgusal ve kaçınılmaz olarak

"ekonomizmcilik" olmaktadır. Modern siyaset bilimi felsefeden arındırılarak, "olan" ile "olması gerekeni" birleştirme dürtüsünü bir yana bırakmıştır. Bu bağlamıyla da ahlak, "olması gerekenin" kapsamında olduğu için sadece ihtiyaç duyulduğunda öne sürülen bir motivasyon aracının dışında bir anlam ifade etmemektedir.

SORUNLU "İNSAN DOĞASI" TANIMLARI

Modernizm, yeni bir siyaset arayışı adı altında her şeyden önce "insan doğası"na ilişkin imgeyi değiştirmekle işe koyulmuştur. Kuşkusuz her siyasi düşünce felsefi anlamda ilk iş olarak bir "insan doğası" tanımı yapmak zorundadır. Reçeteyi yazmak için önce hastalığın analizi ve tanımı yapılmalıdır. Reçete yazıldıktan sonra hastalık bulma ve icat etme yöntemi ise modernist bir yaklaşımdır. Zira pozitivizm, önce ilacı sonra ona göre bir hastalığı üretme kapasitesine sahip bir yöntemdir. Mitos çağına kadar geriye gidersek, insan doğasının tabiatla ve kozmosla bağı öyle iç içedir ki, bu özdeşlik sosyal bütünlüğe, bireyle toplum ve insanla doğa bağına olduğu gibi yansır. Bir sonraki tarihi aşamada Marduk'un, Enki'nin, Zeus'un yükselişiyle insan doğasının tanımı değişir ve derin bir bölünme yaşanır. Krallar, firavunlar, hükümdarlar tanrısal doğayı içeren kutsal varlıklar iken geriye kalan sıradan çoğunluk ise doğası gübreden, çamurdan ibaret köleler, kullar, aşağı statüdeki yaratıklardır. Modern çağın başlangıcına kadar da egemenin kutsallığı biçimindeki inanç, temelini bu zihinsel çarpıtmadan alır. Aristoteles, "insanın doğası gereği sosyal bir varlık olduğunu ve doğası gereği devlet halinde daha doğrusu devlete tabi olarak yaşaması gerektiğini" söyler. "İnsan doğası rekabetçi, canavarcadır," diyen Hobbes, Leviathan'ı mecburi bir sevgiyle kucaklamamızı ister. Descartes, insan doğasını ikiye bölerken; Hegel, ilerlemeciliğin zorakiliğiyle devleti objektif bir ahlak idesinin fiil halindeki realitesi olarak ifade eder ve insan doğasına ilişkin bir tanım yapmayı gereksiz görür.

Kaynağını Bacon'ın ardı sıra Descartes'tan alan ve modern dünyaya içkin bir özellik olan insan doğasını, dünyayı, evreni matematikleştirme hedefi, ahlakın modern siyaset felsefesinden önceye sürgün edilmesini öngörmüştür. İnsan doğası, bir makine olarak tasarlanmıştır. Bir makine, iyi ve kötüyü birbirinden ayıramaz. Programladığı hedef neyse ona göre hareket eder ve bu süreç içersinde eylemin niteliğinin iyilik mi yoksa kötülük mü getirdiğini sorgulamaz. Pragmatiktir, pratiktir ve zamanla yarışır; hedefi olan maddi kazanca öyle kitlenmiştir ki, her türlü ahlaki sorgulama, vakit ve performans kaybı ile eş değer görülür. Kartezyen yöntemin ürünü olan özne, soyutlaştırılmış, evrenselleştirilmiş ve bu şekilde kültürel, toplumsal, tarihi kökenlerinden koparılarak içi boşaltılmış bir varlıktır. "Autchwitz kampları rasyoneldi ama makul değildi," diyen Friedman'ın işaret ettiği üzere, akıl deneyimi en vahşi katliamları bile rasyonel olması ölçütü üzerinden tanımlayabilmektir.

Yahudi Soykırımı gibi birçok modern katliam, rasyonel aklın (bilen öznenin) ürünüdür.

Bu sürecin tümü matematiksel, kimyasal, fiziksel bilim yasaları (kaç trenin kaç Yahudi'yi taşıyabileceği, kaç Yahudi'ye kaç litre kimyasal düştüğü vb.) çerçevesinde yürütülmüştür. Eril aklın modernist paradigmada Descartes tarafından "bilimsel" temelde yeniden konumlandırılması, erkek egemen toplumun standartlarının "yeni dünya"da da olduğu gibi yansıtılması manasını taşır.

MODERN BİR KURGU OLARAK ULUS-DEVLET

Modern çağda bilim, tarihte daha önce görülmemiş bir güce ve misyona sahiptir. Hakikatin arayışını değil hakikatler yaratma işlevini de üstlenen bilim, modern dünyanın tüm örgütlenme biçimlerinde ve ekonomi, ticaret, eğitim ve siyaset alanlarında belirleyici rol oynar. Zira salt reel olanı tanımlama ve ölçme değil, aynı zamanda yeni reelleri yaratma ve bunlar üzerinden insan, toplum ve doğayı hükmü altına alma gücüne de sahiptir. Kendi ölçülerine uygun olanı rafine eder, tanır, tanımlar, takip eder denetler. Ölçülebilirlik, hesaplanma, reel olarak tanımlanma her şeyin nesneye indirgenebilmesi olanağını sağlar ve bu yolla insan doğasına bilim aracılığıyla müdahaleyi, kesip biçmeyi, kendi hesaplarına uygun biçimde şekillendirmeyi mümkün kılar. Toplumun matematizasyonunu amaçlayan teknolojik mantık, Foucault'nun kapitalist modernitenin ön koşulu saydığı "bedeni disiplin altına alma" süreciyle ivme kazanır. Kartezyen yöntemin bedeni ötekileştirmesi ve bunu toplumsal yapının (bedenin) denetim altına alınmasıyla tüm doğa -insan bedeni de dâhil- işleyen bir makineye indirgenir. Pozitivizmin doğa yasalarının yardımıyla insan ve toplumu şekillendirmesi, Batı'nın sömürge politikalarının "nesneleştirilmesi" bir toplumun gerçekliği üzerinde, çıkarları çerçevesinde istediği istismar olanağını sağlar ve bunun gerçekleştirilmesi için üretmesi gereken kurgular için zemin oluşturur.

Siyaset felsefesinin bu modern kurgularından biri ulus-devlettir. Durkheim, toplumu inorganik bütünün homojen bir yapısı olarak tanımlar -ki bu homojen toplum ulusa denk gelir. İçinde farklılıklara yer vermeyen organik bir bütünlük olarak kurgulanan toplum denilen yapı, tüm heterojen özelliklerinden arındırılır ve amaçlanan kurguya uygun olarak biçimlendirilir. Durkheim, Rousseau'nun tersine, dinsel ilişkileri politik ilişkilerden ayıramaz, iki gruplaşma biçimini iç içe değerlendirir. Yani üyelik ölçütü olarak kan bağını kutsal sayan ve kapsama alanını bununla sınırlayan politik toplum ile dini aynı şey olarak görür. Dinin bu şekilde politik alanla "kutsal" ölçütü üzerinden özdeşleştirilmesi, politik toplum yapısına ilişkin değişim projelerinin yeni kutsallar üreterek toplumun dokusunu değiştirmesini olanaklı kılan bir anlayış oluşturur. Modern dünyanın politik toplumları, kutsallarını "vatan", "bayrak", "ulus" gibi terimlerle tanımlayabildikleri gibi, salt dünyevi olan ulus diline de olanak sunar. Totemik toplumlar kendi kutsallarını kan bağı ilişkisi çerçevesinde belirleyip, kendi topluluklarını simgeleyen totemlerine tapınarak politik toplum zeminini temellendirmişlerdir. Kabilesinin putu için ölümü göze alan bir kabile üyesinin tavrı, politik-dini bir tavırdır ve modern çağda bayrağı uğruna ölen ulus-devlet askeriyle aynı kutsi motivasyona sahiptir, Schmitt'in modern devlet karakterini deşifre eder. Spinoza'nın "Her peygamber kendi halkını yaratır," sözü, modern anlamını ulus-devlette bulur. Önce ulus kurgulanır, sonra bu yapay kimliğe uygun olarak eğitim yoluyla toplum yaratılır.

Spinoza'nın "Her peygamber kendi halkını yaratır," sözü, modern anlamını ulus-devlette bulur.

Eğitim sistemi, fabrikasyon mantığıyla ulus-devlete uygun vatandaş tipini üretir. Rousseaucu ve Lockeçu mantıkla, doğuştan saf bir hamur olan insanın eğitimle yoğurularak yeni bir insan tipi oluşturulması modern bir siyasal hedefti. Burjuvazinin yönlendirilmesiyle devlet baştan itibaren okullarda üretilen doktrinleri bire bir etkileşmiş ve bilimciliği bir tür rasyonel idealizm üstünden tanımlayarak tüm eğitim sistemini bu yörüngeye oturtmuştur. Ulus-devletin ideolojik ve politik yöneliminde güdücü bir rol üstlenen burjuvazi, siyaset felsefesini halkı aydınlatmak amacıyla değil, tersine halkı bilgisizlik karanlığı içinde tutarak salt kendi çıkarlarına uygun nesiller yetiştirmek maksadıyla manipüle eder. Bir doktrinin değeri felsefi, ahlaki, politik muhakemesine göre değil ulus-devletin çıkarına göre belirlenir ve benimsetilir. Sosyalizm gibi diyalektik materyalizmin ürünü olan bir siyaset felsefesi bile ulus-devlet doktrinin etkisine kapılmaktan kurtulamamıştır. I. Dünya Savaşı arifesinde körüklenen vatanseverlik coşkusu, temelde ırkçılığı içerimlerken, enternasyonal işçi hareketini sarsan bir dalga oluverir. Rosa Luxemburg'un tüm çabalarına rağmen ulusçuluk hastalığı sosyalizme de bulaşır.

Modernite, ataerkilliği bilimsel ölçülere kavuşturup, kadının geleneksel statüsünü "eşitlik ve özgürlük" sorusuna eklemleyerek, onu yeni paradigmaya taşır. Burada kadına verilen siyasal bir rol varsa eğer o da kültür taşıyıcılığıdır. Aydınlanma paradigması, ilerleyen, fethedici, dinamik, eril aklı merkezine aldığı için, kadına entelektüel ve siyasal bir öncü rol verilmesine imkân yoktur. Fakat ulus-devlet projeleri söz konusu olduğunda, milliyetçi amaçlara hizmet etme ve yeni nesli doğurma (daha çok asker, daha çok işçi) ve yine onları eğitmede üstleneceği dil ve kültür taşıyıcılığı bağlamında kadının uluslaşma sürecine dâhil olmasına izin verilir. Bu lütuf karşısında kadın, milliyetçi devlet projelerine canla başla sarılarak, modern dünyanın bir öznesi haline geldiği yanılgısına kapılır. Hem kapitalizm hem reel sosyalizm deneyimlerinde kadına biçilen rol, Akıl'ın seferberliğiyle makineleşen dünyanın ilerlemesine emeği ve doğurganlığıyla katkı sunmaktır.

HOMO ECONOMICUS YA DA "PARA, PARA, PARA!"

Modern siyaset felsefesi yeni bir idealizm versiyonuyla aşkın devleti tanrı, resmi ideolojiyi yeni din, devlete itaati tanrıya itaat olarak dikte ederken; burjuvazinin sermaye biriktirme ve kâr hırsı ise maddiyatçılığın en sınırsız vahşeti olan tüketim çılgınlığını bilimcilik adı altında geliştirir. Bu aşkınsallık doktriniyle siyasetteki formasyon, bilimin salt kâr için araçsallaştırılması ve bunun tüm toplumu araçsallaştırmaya kadar vardırılmasıdır. İhtiyacın yerine sınırsız arzu ikâme edildiğinden ve insanın manevi dünyası yıkılarak insan tümden maddi yönelimli kılındığından tüm umutlar paraya bağlanmaktadır. Para, organik cansız bir maddedir ve insanlar ona değer biçme anlamında anlaşma yapmış olmasalardı hiçbir anlam ifade etmeyecekti. Bu profesyonel evrensel mübadele aracıyla öyle bir özdeşlik kurulur ki, bir ulus-devletin büyüklüğü sahip olduğu para miktarıyla ölçüldüğünden nihai hedef, bedeli ne olursa olsun "para, para ve para!"dır. Hem zaten Napolyon, "Para, para, para!" diyerek yeni dünya siyasetinin amacını ilan etmemiş miydi?

Rasyonel düşünce parayla adeta eştir. Analitik zekâ, hesaplama, toplama, çıkarma yani ekonomizme etme özelliğiyle "homo economicus"un temel işlevine denk gelen zekâ türüdür. "Aklını kullan" sözü, mutlaka parasal bir hedefe yöneliktir. Paranın olmadığı, amaçlanmadığı hiçbir sistem ön görülmez. Batı rasyonalizminin nesne (doğa, insan, toplum, kadın, öteki) üzerinde hâkimiyet kurma takıntısı, parayı tartışılmaz olarak tanrı yapar. Öcalan, "Ekonomizm sapması (Marx, Engels), yüz elli yıllık sosyalizm yani eşitlik ve özgürlük mücadelesinin başarısızlığının sebebidir," analiziyle sosyalizmin bile ekonomizmin tuzağından kaçamadığını belirtir. Modern siyaset para odaklı olduğundan sömürgeciliğin meşru kılınması için manevi bir ülkü kılıfı uydurulması gerekir. Aydınlanma felsefesinin ürünü olan idealleri yayma ve tüm dünyayı uygarlaştırarak evrensel bir ilerleme sağlama yalanı bu anlamda biçilmiş kaftandır.

"DÜŞÜNEN" VE "ÖYLEYSE VAR OLAN" BATI VE DIŞLADIKLARI

"Barbarı uygarlaştırma" doktrini, kapitalist modernitenin yayılım politikasının sözde amacının adıydı. Batılı emperyalist devletler, okyanus ötesi sömürgeleri edinirken buradaki katliamlarını ve uyguladıkları daimi vahşet yöntemlerini meşru kılmak için, yerli halkın "yamyam", "vahşi", "hayvani yaratıklar" olduğu biçimindeki efsaneleri uydurdu. İnsan olup olmadıkları bile bilimsel(!) olarak ispatlanmayan (kafatası ölçümüyle, renk kategorisiyle vb.) bu "yaratıkların" yok edilmeleri, uygar dünya için sıradan bir bilimsel bir süreçti.

Batı medeniyeti, Aydınlanma Çağı ve koşulladığı Sanayi Devrimi sayesinde büyük bir hâkimiyet kudretine kavuşunca, içinde yetiştiği Yunan tarih ve kültürünün üstünlük anlayışını yeniden canlandırdı. En büyük tarih yazıcısı unvanına sahip olan Herodot, Batı'yı dünyanın merkezi öznesi olarak tanımlayıp dünyanın geri kalanını ise bu öznenin gözünden değerlendiren bir tarih anlayışı yaratmıştır.

Yunan (Batı) dünyası dışındaki halklar "garip", "ucube", "yarı hayvan" ve "medeniyet dışı yaratıklar" olarak hikâye edilmiştir

Batı dünyasının kolektif bilincinde Aristoteles'nun "doğal kölelik" kavramı yer ettiğinden, köleler daha aşağı bir zihne sahip, muhakeme yetisinden yoksun yaratıklar olarak Kartezyen kategorizasyonla beden-makineye kolayca uyarlandılar: "Düşünen" ve "öyleyse var olan" Batı, dünyanın geri kalanına yani hayvan-bedene hükmetmelidir. Aydınlanma Çağı, "hümanizm" atılımıyla söz konusu anlayışını yumuşatıp inceltse de özünde iktidar ve sömürünün devamlılığını sağlayan bir maske olmaktan başka bir anlam ifade etmemiştir.

Batı'nın Doğu'ya üstünlüğü ampirik değil, rasyonalist bir kurgudur ve bu kurgunun beslendiği görüşlerden biri de Montesquieu'nun "iklim ve coğrafik özelliklerin toplum karakteri üzerinde etkisi" biçiminde yaptığı sınıflamadır. Temellerini Aristoteles'nun attığı coğrafik koşulların yarattığı insan türleri anlayışını, Batı'nın Doğu'dan üstün olduğunu kanıtlayan bir kuram biçiminde sunan Montesquieu, Asya'nın (Doğu'nun) sıcak iklimi nedeniyle tembel ve köle ruhlu insanlar yarattığını o yüzden de onlara layık yönetimin ancak despotizm olabileceğini ileri sürer. Avrupa (Batı) ise, soğuk ve çetin iklimi sebebiyle çalışkan, cesur, özgür ruhlu ve üstün bir karaktere sahip insanlar yaratır. Batı, bu üstün vasıfları nedeniyle korkak, pasif, cahil, köle ruhlu Doğu'ya hükmetmelidir. Bu rasyonel kurgu her tür hâkimiyet iddiasını ve girişimi meşrulaştırır. Bu şekildeki yapay kategorilerle Aydınlanma'nın beslediği Batı'nın üstünlüğü iddiası emperyalist kapitalizmin yayılmacılığı doğrultusunda hızla benimsenir. Hegel'in ilerlemeci tarih felsefesi ve Darwin'in evrim teorisi, bu kategorizasyonu zamansal kurgu üzerinden temellendirir. Ekonomik artığı biriktirmek, insanlığı durmadan ileriye koşmaya yöneltmek için döngüsel tarih anlayışının bırakılması gerekir. İlerlemecilik eskiyi ve eskiye ait her şeyi hükümsüzleştirir. Zayıf, basit ve ilkel olandan güçlü, gelişmiş ve mükemmel olana doğru bir evrim hattı kurgusunu benimsediğinden, Doğu, geçmiş değerleri "gelenek" denilen zırhla koruyan ilkel, basit ve tedavülden kalkması gereken her şeyi barındırdığı için değersizdir; sosyal, siyasal, ekonomik, bilimsel ve kültürel anlamda ilerleyemediğinden tarihin dışına atılmaya mahkûmdur. Ya Batı modernizmine uyacak, kendini her türlü sömürüye açacak ya da yok edilecektir. Batı müdahaleciliği, "insani müdahale" adı altında hâlâ meşru görülüyorsa temelindeki felsefi kurgunun hâlâ sarsılmadığının göstergesidir.

POST-MODERNİZMİN ÇIKMAZI VE POST-MODERNİZMİN SÜRÜKLEDİĞİ ÇIKMAZ

Modern siyaset felsefesinin bir diğer sorunlu kurgusu demokrasidir. Kartezyen öznenin Kant tarafından alabildiğine nesnel ve evrensel olarak konumlandırılması çabası soyut bir insan tanımını açığa çıkarmış ve Batı referanslı bu özne, tüm köklerinden koparılmıştır. Irkına, cinsiyetine, dinine, mülküne bakılmaksızın tüm insanların eşit olduğu biçimindeki söylem, realitede ırkına, dinine, cinsiyetine göre eşitsizce bir yaklaşımı ortadan kaldırmadığı gibi, bu eşitliği sağlayacak siyasal, felsefi, ahlaki ve hukuki olanakları da bertaraf etmiştir. Dahası başta da vurgulandığı gibi, insanı yaşadığı toplumsal ve tarihi bağlardan, ırkından, kültüründen, cinsiyetinden soyutlayarak ele alma, başlı başına bir sorundur. Pratik uygulamada tam tersi olsa da teoride göreciliğe sıfır tolerans; cins, ulus, sınıf problemlerini doğru analiz edememe ve buna uygun siyasal çözümleri getirememe sonucuna yol açar.

Aydınlanma rasyonalizmine yönelik eleştiriler, yeni bir aşama olduğu iddia edilen post-modernizmin sahneye çıkmasına olanak sağlar ve görecilik bir tür çözüm alternatifi olarak sunulur. Post-modernizm, modernitenin devamı olarak sistemin tıkandığı noktada "öznelliği" ön plana çıkararak nefes borularını açmaya çalışan bir sonraki kategorik düşünme biçimidir. Öcalan'ın dediği üzere, "Nesnel dogmatizmden kurtulalım derken öznel dogmatizmi yeğlemiş olmuyoruz. Batı'nın ideolojik hegemonyasından kurtulmak önceliğimiz olmalıdır."

Post-modernizm, modernitenin devamı olarak sistemin tıkandığı noktada "öznelliği" ön plana çıkararak nefes borularını açmaya çalışan bir sonraki kategorik düşünme biçimidir

Esasında post-modernizm, Kartezyen yöntemin bir başka açıdan okunması ve sunulması çabasıdır. O, araçsal aklın kontrol altına aldığı özneyi görece daha serbest bırakmayı talep eder. Modernite, tarihsel ve coğrafi bağlamdan kopuk, soyut, nesnel ve her koşulda geçerli bir evrensel hakikat olarak bilimciliği ve bunun üzerinden kurgulanan bir siyaset felsefesini (modernitede siyaset bilimi) dayatmıştı. Fakat bu tip bir dogmatizmin kısa zamanda tıkanmaya gideceği ve karşı refleksi oluşturacağı gerçeği 20. yüzyılın vahşet pratiklerinde açığa çıkınca post-modernizm öznellik, görecilik savunusuyla siyasal İslamcıların ve diğer muhafazakâr hareketlerin de işine gelecek bir söylem geliştirdi. Modernizmin, kendi dini inançlarının merkezi-mutlak kudretini oluşturan Tanrı karşısında bir başka mutlakçı inancı yani pozitivist bilimciliği şirk koşması sebebiyle kabul etmeyen İslamcılar, post-modernizmin bilimci paradigmaya yönelttiği eleştirilere katılırlar ve bu sayede kendilerini entelektüel alandan başlayarak sosyal, siyasal, ekonomik vb. tüm alanlarda meşrulaştırma olanağı bulurlar.

Modernite, Aydınlanmacı paradigma doğrultusunda evrensel, mutlak, nesnel bilgiyi keşfettiği iddiasındadır. Bilimciliği Tanrının yerine ikâme eder ve bu kudret sayesinde insanı, toplumu, tabiatı kontrol etmek ister. Modernitenin ilk aşamasında göreciliğe, öznelliğe yer tanınmaz. Zira öncelik aklın yadsıyamayacağı kesinlikte ilkelerin bulunmasıdır. Newton mekâniği, bilimci paradigmanın iskeletini oluşturur. Evren ve doğa yasalarının mutlak matematiksel ilkelere bağlanmasıyla, gelecek, determine edilirken şimdiden kontrol altına alınabilir olur. Bu determinizm, toplum yasaları için de geçerlidir ve modernist siyaset felsefesinin sol kanadı olan Marksizm bunu "diyalektik materyalizm" yöntemiyle formüle eder. Post-modernizm her şeyden önce sistemli düşünce, ideoloji, paradigma gibi zihniyet çerçevelerine, evrensel, kesin, nesnel bilgi ve inanç söylemlerine karşı çıkarak eleştirelliğiyle cazibe kazanır. Fakat post-modernizmi "modernizmin bir sonraki aşaması" olarak tanımladığımızda, neo-liberal politikalara nefes boruları açma maksadıyla modernizme atfedilen "akıl", "bilim", "ilericilik", "hümanizm" gibi idealize edilmiş ilkelere amansız bir eleştirel saldırıda bulunarak, birbiriyle uzlaşması en imkânsız fikirlerin bile yer aldığı kaotik, belirsiz, sistemsiz, siyasetsiz, örgütsüz bir düşünme tarzı olarak sunulduğunu görebiliriz.

Einstein ve ardı sıra Kuantum kuramının sağladığı bilimsel açılımla insanın sezgisel, duyusal, metafiziksel gerçekliğinin yeniden tanımlanması gündemleşti. Bu aynı zamanda kartezyen düşüncenin dar kalıplarının dışına çıkma olanağını da sağladığından moderniteye yönelik eleştirilerin önünü açarak yeni bir siyaset felsefesine de olanak sundu. Post-modernizm bir yanıyla

bu eleştirel sürecin kendisi olarak tanımlanabilir. Modernite bir nevi yapı-sökümüne uğratılarak en mikro noktasına kadar eleştiriye tabi tutulur, ancak iş alternatif bir paradigma sunmaya gelince önerebileceği tek şey ya nihilizmdir ya da liberal bir tavırsızlıktır. Günümüzün barbar ordusu IŞİD başta olmak üzere birçok halk düşmanı hareket bu zeminden ürer. Siyasal İslamcıların post-modernizmle kesiştikleri nokta, olgu-değer, ilerici-gerici gibi kategorilere karşı çıkan post-modernizmin "herkesin inancı kendisine" diyerek en akıldışı, ahlakdışı, insanlık dışı fikirlere bile kapı aralamasıdır. Post-modernizm aynı zamanda bu tip oluşumların hepsine kendilerini "kültürel görecilik" adı altında tüm evrensel ve ortak insani değerlere kapalı tutma ve daha da muhafazakârlaşma olanağı sunar. Görecilik bir tür siyasal koruma kalkanına dönüştürülerek, "Bizim geleneğimiz, dinimiz, kültürümüz bunu emreder," der ve kadınları cariyeleştirmeyi, esirlere tecavüzü ve işkenceyi meşru birer hak olarak savunmanın önünü açar.

Post-modernizm, ahlakın iki temel değer ölçütü olan iyi ve kötü arasında fark olmadığını ileri sürer. Kartezyen düşüncenin ürünü olan tüm ikilikleri (ileri-geri, medeni-ilkel, Batı-Doğu, erkek-kadın vb.) reddettiği gibi, iyi ve kötü biçimindeki değer ölçütlerini de ortadan kaldırır. Post-modernist eleştiri İyonya septisizmini anımsatır bir yaklaşımla bütün ideolojileri, örgütlü inanç sistemlerini reddederken ahlakı da dışlar. Hiçbir şey kesin değildir, belirlenemez, hakikat diye bir şey yoktur. Anlamsızlık ve nihilizm varılacak son noktadır. Tüm seçeneklerin ön plana çıkarılması aynı zamanda bir seçeneksizliği, belirsizliği "hem o olur, hem de o" biçimindeki anlayışı en omurgasız liberalizme götürür. Ahlaki, politik bir çerçeveden yoksunluk, özneyi simülatif olarak her şey olabilme potansiyeli bağlamında "hiçbir şeyleştirir."

Görünenin ötesinde bir gerçek tanımayan post-modernist anlayış, ahlakı da göreceleştirir. Öznel bir ahlak sosyal ve siyasal değerler sistemine dönüşmedikçe elbette ki bir anlam ifade etmez. Gerçeklerin her an'a ve mekâna göre değişmesi, her şeyin "hem doğru hem yanlış" olması biçimindeki anlayışa sorgusuz sualsiz teslimiyet, toplumsal etiği de anlamsızlaştırır. Modernizm özellikle Hegel'in öncülüğünde tarihi, merkezi bir konumda ve hatta tanrısal bir vasıfla tanımlamışken, post-modernizm tarihi tanımaz. Ve eğer tarih yoksa, toplumun bir geçmişi ve geleceği de yoktur; o halde dünyayı değiştirme çabası da gereksizdir.

"Özne", hayatına tutunum sağlayan köklerine kapitalist simülasyon üzerinden yeniden dönüş yaptığı yanılgısına kapılmıştır. Fakat "eve dönüş" çağrısı gibi görünen post-modernizm aşamasında, ne bireyin kendisi aynı bireydir ne de "ev" aynı evdir. Eve dönüş (doğaya, öze dönüş), kapitalist üretimin artışı için motivasyon oluşturan nostaljik bir yanılsamadır. Himalayalar'ın kadim rahipleri köklerinden uzakta, derin bir anlam yitimine uğramış bilgilerini, bir silah şirketinin çalışanlarını motive etmek maksadıyla kullanır. Modernitenin dışladığı bilgi tipleri ve metafizik değerler bu biçimde sistemin hizmetine sunulur. Derin bir pragmatizmle "insan" veya "üreten" psikolojisi üzerindeki olumlu etkisi bağlamında her türlü inanç ve fikir kabul görür. Güya yalnızlaşmış modern insan(lar), yitirmiş oldukları ortak duyu ve ortak dünyalarına bu biçimde kavuşacaklardır. Oysa sistematik olarak yıkılmış olan tarih, hakikat ve gerçeklik, bütünlüklü manasına bu simülasyonlarla kavuşamaz. Bu sadece bir verim arttırma stratejisidir. İster modernizm ister post-modernizm biçiminde tanımlansın, asıl sorun kapitalist modernite sisteminde düğümlenir. Pozitivizm bu sistemin ilk aşaması olan modernite döneminde merkeze oturtulurken; post-modernizm aşamasında dini, kültürel ve yerel oluşumlar yani daha önce dışlanmış kesimler, bozunuma uğramış halleriyle yeniden sisteme eklemlenirler. Post-modernizm, modernitenin merkez-kaç etkisiyle savrulan ötekileri çeken bir mıknatıs görevi görür.

Post-modernizmin moderniteye yönelttiği eleştiriler ve bu eleştirilere kaynak oluşturan kuantumcu düşünce biçimi, hakikat arayışı açısından muazzam olanaklar da sunar. Yani dipsiz bir nihilizme, umarsızlığa, umutsuzluğa, vazgeçişe götürebildiği gibi hakiki bilgeliğe, ahlaki bir siyaset felsefesine de götürebilir. Buradaki öncelik daha iyi bir toplum için inancımızı geliştirecek bir siyasal paradigmadır. Schrödinger'in kedisinin yaşıyor olduğuna inanıyor, umut ediyor ve daha güzelini istiyorsak ölçümlerimizi, yani emek ve örgütlülüğümüzü de ona göre geliştirmemiz gerekir. Buradaki bir diğer öncelikli sorun ise karşısında mücadele yürütülecek düşmanın kim veya ne olduğu sorusuna verilecek yanıttır. Kapitalist modernitenin insan zihninde yarattığı bulanıklık düşman kavramını bile yeniden tanımlamayı, netleştirmeyi ve tespit etmeyi gerektirir. Siyaset felsefesinin zayıflamasının gereksiz görülmesi, "daha iyi bir toplum düzenine" olan inancı da kırdığından, liberalizme yatkınlık artar. Neoliberal sistemde düşmanı tespit etmek zorlaşmıştır; o, her yerdedir ve sadece aşkın değil, içkin bir niteliğe de sahiptir. Zira özgür olduğunu sandığımız kendi iç benliğimiz bile kapitalist demokrasi, evrensel-nesnel özne, etikten yoksun salt maddiyatçılık odaklı politikalar nedeniyle dünyayı içinden çıkılmaz sorunlar yumağına dönüştürmüştür. Bu temel bunalımı aşma çabaları nostaljik eğilimi güçlendirerek post-modernizm safsatacılığıyla geçmişi yeniden diriltme hareketlerinin sahneye çıkmasına olanak sunuyor. Sinizm ve nihilizm eyleme geçme ihtiyacı duyduğunda fanatik bir geriye dönüş arayışı IŞİD gibi vahşi pratiklerle karşımıza çıkıyor.

Siyasetin amacı nihayetinde toplumun belli etik değerler etrafında kenetlenerek mutlu yaşamasıdır. Ancak modern siyaset felsefesi, toplum ve daha geniş anlamda insanlığın mutluluğunu amaç edinmeyi bırakalı çok oldu. Ahlaki çerçeveden yoksun bireysel mutluluk takıntısı, Antik hedonistleri bile şok edecek bir boyutta kültleşmiştir. Öcalan'ın, "Öznelcilik de nesnelcilikte olduğu gibi kendini tanrının sesi gibi yansıtma hastalığına tutulmuştur," analizi bu duruma işaret etmektedir.

Kapitalizmi meşrulaştıran felsefi yaklaşımda, tüm bilimsel kurumlarda, özellikle de genetik bilimlerde insanın egoist bir varlık olduğu tezi öne sürülür: "Dünya yıkılsın, kadınlar tecavüze uğrasın, yanı başınızda insanlar katledilsin önemsemeyin, sadece kendi kişisel mutluluğunuza yoğunlaşın. Siyaset sizin işiniz değil, felsefe gereksiz bir uğraş, siz sadece pozitif düşünmeye odaklanın, kendi doğrularınızın peşinden gidin, evren her şeyi yerine koyacaktır. Tüm evren senin kişisel mutluluğunu, arzunu gerçekleştirmek üzere kurgulanmıştır; yeter ki bir yogi gibi sakin olmayı ve beklemeyi bil, üç maymunu oyna." Kişisel gelişim kitapları, kapitalizm tezgâhından geçmiş uyduruk meditasyon yöntemleri, New Age tarzı yeni putperestlikler, kapitalist sistemin manevi(!) boşluğunu doldurmak üzere geliştirilmiş yeni bir umut endüstrisi olarak sunulur."Umut en son kötülüktür," diyen Nietzsche, bu durumu mu işaret etmişti bilinmez; lâkin mücadele azmini diri tutan umut, daha güzel bir dünya

hayalini kurdurtan umut, güzel, güçlü, haysiyetli umut bireyin toplum ve siyasetle bağını koparmada kullanılan bir araçtır artık. İçinde bulunulan dünya ve toplum bu haldeyken kişisel mutluluğun ne kadar sahte bir kurgu olduğu göz ardı edilerek her şeyin oluruna bırakılması modern insanın bir alışkanlığına dönüşmüştür. Leibniz'in, "yaşadığımız evrenin olası evrenlerin en iyisi olduğu" biçimindeki tezi, evrenin kendi yolunu bulduğu sonucunu doğurduğundan modern insanın hiçbir şey için kaygılanması, dünyayı daha iyi bir yere götürebilmek için örgütlenmesi ve bunun bir siyaset felsefesine yoğunlaşması gereksizdir.

Eğer ahlaki bir mutluluk tanımı yapılacaksa, bunun toplumla olan ilişkisini göz ardı etmeden yapmak imkânsızdır. Çünkü, "Gülmek, bir halk gülüyorsa eğer gülmektir." Değerli bir düşünceye sadakat, toplumsallığı içeren bir dönüşüme olan inançtır ve mutluluk, kapitalist modernitenin henüz insanlığın elinden almayı başaramadığı etik-estetik bir kavşaktır. İnsan, tamamen içgüdülerinin kontrolündeki bencilliğinin esaretinde olan bir varlık olarak tanımlanıp sunulduğunda, anlam yaratma ve anlamlı bir dünya sahibi olma şeklindeki insan, "yapan" olarak asıl yetisinden arındırılır. Anlam, etikten doğar ve etik içinde muhafaza edilir. Maddiyat yönelimli, etikten yoksun bir dünyada iyi ve kütü ayrımı yapılmayacağından her şey liberalizm adı altında kabul görebilir. Bir IŞİD'cinin katletme, tecavüz etme "hak"kına bile saygı duyabilir, yeter ki kendi cebi dolsun. Modern insan için içtiği kahvenin üretim aşamasında kaç işçinin ter döktüğü, giydiği pantolonun taşlama aşamasında kaç insanın öldüğü önemli değildir. Kişisel mutluluğa gölge düşürecek hiçbir düşünce faaliyetine mahal yoktur. Öcalan'ın, "Kapitalizm ahlakın düşmanıdır," analizi bu durumun en yalın ifadesidir.

Modern siyaset felsefesinin temel bunalımı toplumsal-etik bir felsefe oluşturamaması, daha doğrusu bireycilik, pragmatizm, maddiyatçılık gibi çürük temellere dayanmasıdır. Birey-toplum ve insan-doğa dengesi, yapay ideolojik mamullerle onarılamayacak kadar derinden sarsılıp yıkılmıştır. İnsanlığa tek alternatif olarak liberalizm sunulmuştur. Liberalizm, tüm toplumcu ideolojilerin iflas ettiğini, hepsinin totaliter yönelimli olduğu için ya faşizme (Hitler örneği gösterilerek) ya da reel sosyalizm pratiklerindeki baskıcı sistemlere sürüklediğini iddia ederek, bireyciliği en yüce ülkü olarak dayatır. Liberalizm toplum hakikatinden kopardığı bireyi ahlaki-politik tüm özelliklerinden arındırır. Çağımızda siyaset felsefesine ilişkin bir tanım yapmak bile önem arz etmez. Zira liberalizm, hem felsefenin hem de siyasetin içini boşalttığı için ne siyasetin bir itibarı kalmıştır ne de felsefenin.

SONUÇ YERİNE

Ahlaki bir siyaset felsefesinin kapitalist modernite karşısında bir alternatif yaratması zor olsa da imkânsız değildir. "Demokratik Cinsiyet Özgürlükçü Ekolojik Paradigma" bu anlamda sunulmuş en kapsamlı alternatif ve siyaset felsefesidir. Felsefenin politik ve ahlaki bağlaşıklığı demokratik modernite sisteminde asıl manasına kavuşuyor.

Toplumsallık eğer en büyük hakikat doğal toplum ise gerçek toplum olarak ifade edildiğinde alternatif siyaset felsefesinin temel düsturu da ilan edilmiş olur. Binlerce sayfayı onlarca cildi bulan Öcalan'ın *Savunmalar*'ı, alternatif siyaset felsefesinin en derinlikli ve kapsamlı perspektiflerini içermektedir. Siyaset felsefesinin konusu olan temel kavramlar (devlet, ulus, demokrasi, sosyalizm, kapitalizm, liberalizm vb.), kapitalist modernitenin süslerinden arındırılarak en doğru tanımlarına kavuşturulurken, burada ahlaki toplumsal anlamda yeni yaşamın yolu gösterilir. Tarihi ve güncel vektörü Savunmalar'a yöneltmek ve gereklerini pratikleştirmek kapitalist modernitenin krizinden kurtuluşun tek alternatifidir.

Öcalan, Abdullah. *Demokratik Uygarlık Manifestosu*. Amara Yayınevi: 2015

Cevizci, Ahmet. *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Paradigma Yayınları. İstanbul: 1999

Atabay, Leyla. *Konjonktürel Kimlik: Said-Kurdi, Said-i Tırki, Said-i Erebi*. Sitav Yayınevi. İstanbul: 2014

Hançerlioğlu, Orhan. *Düşünce Tarihi.* Remzi Kitabevi Yayınları. İstanbul: 2000

Sömürgecilik ve Ötesi

SÖMÜRGE, ULUS-DEVLET VE ÖZERKLİK

Nevzat Öztürk

Uygarlık tarihinin her aşamasında, baskı ve sömürünün değişik araç ve yöntemlerle var olduğunu belirtiriz. Ancak kapitalist modernitede sömürünün nitel bir değişime uğradığının altını çizmek gerekir. Öyle ki, "Hiçbir sömürge yöntemi kapitalizm kadar toplumları bozucu, sürekli krizde ve de kaosta tutucu bir özellikte olmamıştır. Kendileri de hep baskıcı ve sömürücü oldukları halde, diğer tüm uygarlık güçleri, bu yapısından ötürü kapitalizmi sınırlayıcı dibe sürmeyi toplumun sürekliliği açısından zorunlu görmüştür."[1] Sömürgecilik, kapitalist modernitenin hegemonyacı karakteriyle bağlantılıdır. Çünkü onun iktidarı hegemonik karakterlidir. Bu yönlü iktidar, birbirini yok etme yerine hegemonya kurma ya da hegemonya altına girme mücadelesi uyarınca işler. Bu ise onların kâr emelleri için daha elverişlidir. Kâr esaslı düşünce, sürekli daha fazla yeni alan kontrol altına almak ister. Hem ham madde ucuz iş gücü hem de yeni birer pazar olarak ele geçirme sömürü politikasının temelini oluşturur. Bu temel politika da kendini çevreye yayar, toplumun tüm gözeneklerine sirayet eder, çelişki ve çatışmayı derinleştirir.

Dinsel, kültürel, ekolojist, feminist hareketler kapitalizmin bu yıkıcı, dağıtıcı ve tahripkâr yönelimlerine karşı öz savunma ve varlığını koruma savaşı vermişlerdir. Kapitalist modernite, toplumun zihinsel ve kültürel varlığını ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Topluma ait ne kadar maddi ve manevi değer varsa hepsini ele geçirmeyi ve bu konuda kendisine engel gördüğü toplumun ahlaki ve politik niteliğini yıkmayı amaçlamıştır. Varlığını sürdürmeyi toplumun iç dinamiklerini tahrip etmekte görmüştür. Bu yüzden en acımasız yöntemlere başvurmakta sakınca görmemiştir. Daha fazla kâr elde etmek için gerek ideolojik argümanları gerekse de şiddet yöntemlerini iç içe geliştirerek toplum kırımına girişmiştir. Toplumdaki farklı kesimlere, cins, etnisite ve değişik inanç sahiplerine mensup insanları tek renk ile aynı potada eritmek niyetindedir. Bu sistemde farklılığa ve özgünlüklere yer verilmediği gibi, onlar ulusal birliğe zarar olarak görülmektedir.

1 Bu yazıda yararlanılan kaynak için bkz. Abdullah Öcalan'ın *Demokratik Uygarlık Manifestosu*

Bireyler kanun önünde "eşit" olsa da, inançsal ve kültürel alanda eşit ve özgür değildir. Aidiyet kimliği tanınmaz. Herkes vatandaşlık kimliği ile tanınır. Bu, aynı zamanda değişik kimliklerin inkârı demektir. İnkâr edilen kimlikse bu aslında toplumun ve özgürlüğün inkâr edilmesi demektir.

Bireyler kanun önünde "eşit" olsa da, inançsal ve kültürel alanda eşit ve özgür değildir.

Toplum, ancak kendi öz kimliğiyle kendini özgür kılabilir. İktidar-devlet bu kimliğe bir müdahaledir ve kimliğin varlığını kabullenmemedir. Kimlik ancak kimlikle mümkün olabilir. Özgürlük sorunu toplumun oluşumundan beri var olagelmiştir. Fakat kapitalist modernitede en uç boyuta ulaşmıştır. Birçok kimlik, tekleştirme politikasıyla soykırıma uğramış, kimisi inkâr edilmiş, varlığı yok sayılmıştır. 20. yüzyılda ise en somut haliyle bu soykırım, inkâr ve imha Kürtlere uygulanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, Kürtleri inkâr ederek tek millet, tek dil, tek bayrak sloganıyla onları Türkleştirmek istemiştir. Yıllarca bu politika uygulamaya konulmuştur. Milyonlarca insan bu politikanın mağduru olmuştur, olmaktadır. Bu ise ulus-devlet politikasının en katı yönü olmaktadır. 20. yüzyıl boyunca milyonlarca insanın yaşamını yitirmesi, sayısız etnisitelerin kültürel soykırıma tabi tutulması ulus-devlet politikasının soncudur. Yaşanılan trajediler hafızalarda canlılığını korumaktadır.

Toplum, şiddet sarmalına tabi tutulur. Ancak bu yıkıcı ve dağıtıcı şiddet yöntemlerine karşı toplumun değişik kesimleri hep direniş içinde olmuştur. Baskı ve sömürüye boyun eğmemiştir. Bu direnişler, sermaye ve iktidar tekellerini politikalarını değiştirmeye zorlamıştır. Direnişlerle beraber dış savunma ihtiyacı baş gösterince iktidar-devlet yeniden yapılanma ihtiyacı duymuştur. "Milliyetçilik, cinsiyetçilik ve çeşitli bilimciliklerle toplum, iktidar ve devletin iç içeliği geliştirilir, yani herkes hem iktidar hem toplumdur. 'Hem devlet hem toplum" para-

digmasına çekilerek ulus-devlet sürdürülmeye çalışılmaktadır. Böylece içte sınıf savaşını bastırıp, dışa karşı savunma pozisyonu hep açık tutulup burjuva ulus-devletin çözümü bulunmuş varsayılmaktadır. Dünya çapında denenen ve sorun çözmekten ziyade sorunu bastırmaya yönelik yöntemin en belli başlısı bu olmaktadır."

Ulus-devletin (daha doğrusu devlet-ulusunun) inşasında burjuvazinin en etkili aracı milliyetçiliktir. Milliyetçilik, kutsallaştırılarak en yüksek değer olarak benimsetilir; hâkim bir ulus etnisitesine dayanır ve diğer tüm etnisiteleri binlerce yıllık kültürleriyle (tek dil, tek ulus, tek vatan, tek devlet) yok sayma, yıkma, tasfiyeye ve asimilasyona tabi tutar. Tek renkli, birbirine benzeyen, aynı kalıptan çıkmış ruhsuz tip ve mekanik düşünen bireyler yaratmak esas kültür-politikasıdır.

Ulus-devlet, tekelci kapitalizmin geliştirdiği iktidarı meşrulaştırma, topluma benimsetme formülüdür.

Daha fazla kâr, daha fazla parçalama düşüncesinin biçimidir. Devletler ekonomi-politikada merkantilizmi esas alırken, niyetleri ulusal pazar etkenini öne çıkararak bunu güçlendirmektir. Ulus-devlette; "Ulusal dil, sanat, tarih çalışmaları devletin denetimine girer. Uluslararası savaşlar artık milliyetçilik ve ulus-devlet tipi iktidar olmadan yürütülemez olmaktadır."

19. yüzyılda mücadele kapitalist modernitenin merkezi ulus-devleti ile demokratik güçler arasında keskinleşmiştir. Bu dönemde Fransız komüncülerle İngiliz devrimindeki Leveller demokratik güçlerin temsilcileri konumundaydı. 1848 devrimleri tamamıyla halk devrimleriydi. Burjuvazinin ihanet etmesiyle bu devrimler tasfiye edildi. Demokratik güçlerin iç yetersizlikleri (birbirleriyle uğraşmaları) ve burjuvazinin ihaneti, tarihin seyrini değiştirmiştir.

Ulus-devletin teorik temelleri önceden hazırlanmıştır. Özü ulusal-pazar ve bu pazar üzerinde büyük kavga yürüten ve kendini ölümüne dayatan tekelci kapitalizmdir. Ulusal sanayi ulus çapında tüm kapitalistler için en çok kâr demektir. Makineleşmeye dayalı üretim temelinde azami kâr elde etmeyi hedefleyen tekelci endüstriyalizm, bir ideoloji olarak ulusallık iddialarıyla direkt bağlantılıdır. Ticaret burjuvazisi bir ulusu tek başına temsil edemezken, merkantilizm de ekonomik tekel niteliğinden uzaktı. Endüstri tekelleriyle genişleyen burjuvazi artık "tüm ulus adına" konuşur durumu geldiğinde ise tarihi yeniden yazmaya başladı. Ulusal kültürü bu tarihin bir parçası haline getirdi. Ulus ve ordu, ulusal eğitime damgasını vurdu.

Endüstri devrimi burjuvazinin bir yaratımı değildir, çünkü devrimde ne teorik ne de pratik bir yolu olmuştur. Ticaret tekelleri daha fazla kâr için devrime el koymuştur. Endüstri devrimi esas olarak tarihsel birikimin dışa vurumudur. Endüstriyalizm ise endüstri üzerinde kurulan kapitalist kâr tekelidir; endüstrinin dinleştirilmesidir. Ulus-devlet formu bu çağda belirginlik kazanır.

Ulus-devlet, 'binlerce dil, on binlerce kabile, aşiret, kavim, arkeolojik miras ve kültürü" heba etmiştir. Din, dil ve mezhep savaşları bu politikanın sonucudur. Bunun ilk uygulayıcısı Hitler'dir ve tek dil, tek ulus, tek vatan, tek devlet onun temel sloganlarıdır. Milliyetçilik, tek tipleşmeyi zihniyet ve duygu dünyasına aşılar. Ulus-devlet de bu zihniyet üzerinde şekillenir. Bu şekilde iktidarı topluma yayma, tek tip toplum yaratma hedeflenir. Toplumun doğasında farklılıkların iç içeliği ve çok renklilik olduğu için, bu durum, çatışma ve çelişkilerin yoğunlaşmasına neden olur. Çelişkili çatışmaları bastırma yöntemi de zor ve şiddet olarak karşımıza çıkar. Tarihin hiçbir aşamasında kapitalist modernitede olduğu gibi kimlik ve özgürlük sorunu varlığını hissettirmemiştir. Özgürlük mücadelesinin her boyutta kendini hissettirdiğini bu çağda görmekteyiz. Kimlik aynı zamanda özgürce yaşamanın simgesi olmakta. Dinlerin, kültürlerin, inançların, kadınların mücadelesi birer özgürlük çığlığı iken, diğer yandan da varlığı koruma mücadelesi olarak belirmekte.

Ulus-devlet, kültürel alanda soykırım politikasını uyguladığı gibi siyasal alanda da tek tipleşmeye özen gösterir; farklı siyasal oluşumlara yer vermez. Devlet bütünlüğü ileri sürülerek farklı düşünceler tehdit sayılır. Merkezi bürokrasi esas alınır. Yerelin yetkisi sınırlıdır ve bu alana hep kuşkuyla yaklaşılır. Farklı örgütlenmelere izin verilmez. Toplum değişik yöntemlerle gözaltında tutulur. Hapishane ve hastane toplumu en fazla gözaltında tutma mekânları olmaktadır.

"Bireyi vatandaş kılmak yoğun kullanılır. İktidara kapılanmak, 'Devlet benimdir' demek birey için güvenlik ve itibarın en kestirme yoludur. Toplumun yarısı devlet kurumlarında işçi-memur olarak istihdam edilir." Böylece de devlete ortak edilir. Ortaklık duygusu, sahiplenme ve aidiyeti beraberinde getirir. Zorunlu vatandaşlık, zorunlu eğitim, zorunlu hizmet, zorunlu askerlik ile devletin belirlediği sınırları aşmayan mekanik, topluma yabancı, günü-birlik yaşayan, farklı düşünemeyen, üretemeyen tüketici bireyler yaratılır. Kadın cinsi, en derinlemesine köleleştirilir. İktidar ve devlet bilinci vatandaşlık biçimlenmesine önemli katkılar sağlar. Burada "hukuk vatandaşlığı" da devlet üyesinin simgesidir. Vatan, milletin uğrunda öleceği en yüksek değer olarak benimsetilir. Devlete vergi ödemek ya da askere gitmek, vatandaşın vazgeçilmez görevlerindendir. "Vatandaşlık kimliği" devlet üyeliğini ifade eder. Devlet politikalarına karşı söz söylemek ülkenin birlik ve bütünlüğünü bozucu davranışlar olarak görülüp, cezalandırılma gerekçesi sayılır. Devlet eleştirilmez, eleştirilemez kılınır! Vatandaşın "hakları" yasalarca belirlenir. Vatandaş ancak yasalarca belirlenmiş "haklarından" yararlanabilir. İhtiyaç durumunda devlet talebi makul(!) görürse karşılar, görmezse reddeder.

Ulus-devlette yurttaşlık/vatandaşlık özünde biçimsel değişikliğe uğramış köle demektir.

Fakat topluma empoze edilen farklıdır. Vatandaşlık, modernleşmenin sıfatı anlamında algılanmaktadır. Dolayısıyla ulus-devlet vatandaşlığının eşiti, iktidara bulaşmış köleliktir. Devletin bazı kademelerinde yer almak bir şeyi değiştirmez. Köleliğin yoğunca yaşandığı yerde özgürlük arayışı da kendini yakıcı bir şekilde hissettirir. Özgürlük aynı zamanda ahlaki-politik topluma sahip çıkma ve ona uygun yaşamaktır.

FARKLI ULUS-DEVLET MODELLERİ

Ulus-devlet modelleri farklı biçimlerde uygulanmaktadır. Kimisi hukuku, kimisi kültürü esas alır, kimisi de hukuk ve siyaseti iç içe işleterek uygular:

Fransa'da uygulanan modelde, hukuki ve siyasal yöne ağırlık verildiği için faşizme düşülmemiştir. Bundan dolayı da ırk ve etnisitesi "bağnaz" değildir. Fransız dili ve kültürünü paylaşan herkes Fransız ulus-devletinde yer alabilir. Ulus-devletin olgunlaşmış modelidir. Kârı, merkeziyetçi yönleri uzun süre ayak diretse de reform ve restorasyonlara uğratılarak günümüzde ademi-merkeziyetçiliğe açık hale gelmiştir.

Alman ulus-devlet modeli ise kültürü esas alır. Alman ulusuna özgü kültür hem vatandaşlığın hem ulus-devletin şartıdır. Faşizme daha çok eğilim göstermesi Alman ulus-devletinin bu temelde gelişmesiyle bağlantılıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD tarafından federal dönüşüme uğratılmıştır.

İngiliz ulus-devleti de ulus-devletin ilk aşaması olması dolayısıyla biraz daha esnektir. Farklı siyasal oluşum ve kültürlere daha çık bir modeldir. Siyasal anlaşmalara açıktır.

Bu her üç modelin değişik versiyonları başlangıçtan (ilk oluşumdan) günümüze kadar varlığını hep korumuştur. TC ulus-devleti, siyasi-hukuki yönüyle Fransız ulus-devlet modelinden, kültürel yönüyle Alman ulus-devlet oluşumu modelinden esinlenmiştir. Katı-merkeziyetçi yönünü bunlarla pekiştirmiştir.

ULUS-DEVLET'E KARŞI "DEMOKRATİK ULUS"

Devlet oluşumu itibariyle kimi değişimlere uğramış olsa da toplumsal alanda sorunları çözümleyen bir model olmamıştır ve olamaz da. Tam tersine, o, çelişki ve çatışmaların yoğunlaşmasına neden olmuştur. Biçimsel değişiklikler iktidarın varlığını sürdürmeyle bağlantılıdır. Dolayısıyla toplumsal sorunları bastıran, farklılıkları tekleştiren ulus-devletin alternatifi ancak demokratik ulus ile mümkündür. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın belirttiği üzere, "Ulus, klan, kabile, aşiret, kavim milliyetten sonra temel toplum biçimlenişinin yeni bir aşamasıdır." Ulus, özü itibariyle toplum biçimlenişinin de üst aşamasıdır. Ulusun devlet-iktidarla bir bağlantısı bulunmamaktadır. Devlet baskı ve sömürüyü ifade ederken ulus ise toplumun kültürel ve zihinsel ortaklığını ifade eder. Ulus-devlet formülü kapitalist modernitenin bir icadıdır. O, daha çok sömürüsünü meşrulaştırma ve benimsetme çabası içerisindedir. Bunun için de toplumun tüm birimlerini/kesimlerini işin içine katarak varlığını sürdürmeyi amaçlar.

Ulus-devlet, devletin ulusa tecavüz etmesi ve kendisine koşturması olarak da tanımlanabilir. Dolayısıyla ulus ile devleti birbirinden ayrıştırmak önem arz etmektedir. Diğer bir deyişle bunlar, birbirine zıt iki oluşumdur. Demokratik Ulus, özgürlüğe ve eşitliğe en yakın formüldür. Zihinsel ve kültürel ortaklığı esas alır. Farklı dillere, kimliklere açıktır. Tüm ulus üyelerini birleştirip irade olmalarını sağlar. Yönetim tarzı özerktir. Yani merkezi yönetim yerine yerel yönetimleri esas alır. Bu temel özelliği farklı kimliklerin eşit ve kendilerini özgürce ifade etmesine imkân sunar. Günümüzde somut olarak Rojava Devrimi'nde bunu görebiliriz. Dinlerin, etnisitelerin ortak yönetimini oluşturması, kendini savunması demokratik özerkliği ifade etmektedir. Rojava yönetimi herhangi bir etnisiteyi esas alan bir yönetim değildir. Ağırlıklı olarak bölgede yaşayan halkların öz yönetimidir. Kanton biçiminde kendini ifadeye kavuşturması bu gerçekliği ispatlamaktadır. Demokratik Ulus, siyasal alanda demokratik siyaseti esas alır. Sistemsel açıdan kendini konfederal biçimde örgütler. Demokratik konfederalizm, toplumun tüm renklerini içinde barındıran, toplumun öz yönetimini esas alan ve sisteme kavuşturan bir örgütlenme modelidir. Bu, ulusal çapta olduğu gibi bölgesel çapta da uygulanabilir bir modeldir.

Demokratik Ulus'un vatan ve pazar anlayışı farklıdır. Buna göre; vatan, üzerinde yaşanan topraktır ve değerlidir. Kapitalist modernitenin "vatanı" fetişleştirip onu toplumdan öncelikli kılması kâr amaçlıdır. Öcalan'ın belirttiği üzere, "Her şey vatan için" anlayışı faşist bir ulus anlayışından kaynaklanır." Oysa bunun tam tersi olması gerekir. Yani "her şey" toplumun refahı ve huzuru için olmalıdır. Çünkü vatan, özgür yaşamın bir aracıdır. Demokratik Ulus, ekonomik alanda da tekelciliği reddeder. Çevreyle uyumlu ekoloji, doğa ve insana zararsız tekniklerin kullanımını esas alır. Ekonomide tekelciliği gütmeyen üretim-tüketimi dengeleyen bir politikayı temel alır. "Demokrasinin ekonomiye yansımış biçimi olarak ekolojik endüstriyi komün ekonomisini esas alan" Demokratik Ulus, kâr ve sermaye amaçlı ekonomi yerine, toplumsal refaha dayanır. Buna göre, toplumun çalışmalara katılabilmesi için kooperatif tarzında örgütlenmelere gidilir.

Hukuk-ulusu, günümüz dünyasında ulus-devletin sorunlara çözüm (sorunları derinleştirme) getiremediğinden, bir uzlaşı modeli olarak öne çıkmaktadır. Hukuk-ulusu herhangi bir etnisite ve milliyete dayanmayan, anayasal çerçevede hukuki vatandaşlığı önceleyen bir formüldür. Özellikle Avrupa ulusları giderek hukuk-ulusuna doğru evrilmektedir. Belli bir esnekliği, uzlaşıyı getirse de toplumsal sorunları köklü çözmekten uzaktır. Dolayısıyla en makul ve gerçekçi çözüm yine Demokratik Ulus formülüdür. Hukuk-ulusunda haklar, Demokratik Ulus'ta ise özerk yönetim esastır. Özerklik eşit ve özgür yaşamın biçim kazanmış halidir. En tehlikeli ulus modeli ise tetikçilikle başlayan tek dil, tek millet, tek vatan, tek bayrak gibi kavramları sloganlaştıran "ordu, millet" zihniyet ve kurumlaşmasını sağlayan diktatörlük ve faşizmdir. Burada, her şeyi kutsallaştırmanın altında yatan gerçeklik ise iktidarın kendini gizlemesinden başka bir şey değildir.

Sonuç olarak ulus-devlet paradigmasına karşı Demokratik Ulus modeli bir cevap/alternatif olabilir. Günümüz koşullarında en gerçekçi ve çözümleyici model Demokratik Ulus'tur. Demokratik siyaset, farklılıkların bir arada yaşaması, özerk yönetim, dilde çoğulculuk, zihinsel ve kültürel ortaklık demokratik ulusun belli başlı ilkelerindendir. Farklı kimliklerin hayat bulduğu yer demokratik özerkliktir. Kısacası yönetim şekli demokratik özerklik olurken, toplumsal örgütlenme ve sisteme kavuşturma biçimi de demokratik konfederalizmdir. Yerelin, bölgenin sorunları bu biçimde çözüm bulacaktır. Nitekim özerklik de özgürleşmenin bir formu ve düzeyidir.

ENTELEKTÜELLER VE DEVRİM

Erdem Bulduruç

Entelektüel kavramı her ne kadar belirli bir zamansallık içinde açığa çıksa da bu yazı kapitalist zamansallığa karşı ezilenlerin kendi içsel zamanı üzerinden entelektüel kavramını ele alma derdiyle kaleme alınmıştır.

Kapitalist modernitede entelektüel kavramı bağlamından koparak bir evrenselleştirici söylemsel pratik içinde düşünülmüştür. Etik yerine ahlâk, komünite/cemaat yerine birey, hakikati yaşamak yerine hakikat anlatıcısı olmak, bir örgütsel ilke olarak hareketle birlikte, onun genel zekâsı içinden düşünmekle ona dışsal ve doğruları hareketin bilgisine fazla gelen bilinç olarak Entelektüel!

Şüphesiz bu idealize edilmiş sözceler yığını içinde sosyolojik bir kategori olmaktan öteye gidemeyen Entelektüel, modernitenin krizini, onun bilgi yapılarını sorunsallaştırmadığı için yeniden-üretme "riski" ile karşı karşıyadır. Bu risk onun ontik gerçekliğidir.

Yazı boyunca aydın ve entelektüel kavramı arasında bir ayrıma gidileceği gibi; bağlam kaymasına itiraz üzerinden iki sorunsal da berraklığa kavuşturulmaya çalışılacaktır. Birincisi temsili evrenselleştirme pratiği olarak kendinde entelektüel, ikincisi ise yine aynı sorunsaldan muzdarip kendine yeterlilikleri olan modernitenin yanılmayan öznesi entelektüel.

Modernitenin yapageldiği belirli tanım aralıklarından kaçınılmaya çalışılsa da yer yer bir ayrıştırmaya imkân tanıması açısından ayrımların ifade biçimine kavuşması saikiyle tekil bilmeler ve mikro-anlatılar üzerinden konuma dair hükümlü sohbetler yapılacaktır.

ENTELEKTÜEL BİREY MİDİR?

Kuşkusuz bu soru esnetilerek entelektüel toplum(d)a ayrıcalıkları olan birey midir? Entelektüel genele oranla düzeyi yüksek birey midir? Entelektüel formasyonu olan birey midir? Böyle sorular genişletilerek yeni yeni sorular formuna büründürülebilir. Fakat soruyu her genişletme hamlesi, sorudaki her esneme sorunsalın bağlamını kaydıracağından en uygun soru tarafımca Entelektüel Birey özdeşliğini sorunsallaştırmamıza imkân tanıyan "Entelektüel Birey midir?" sorusudur.

Kapitalist modernitede entelektüel kavramı bağlamından koparak bir evrenselleştirici söylemsel pratik içinde düşünülmüştür.

İtalyan düşünür Antonio Gramsci "toplumda herkes entelektüeldir, ama herkes entelektüel işlevi görmez" der. Bir pratik sorunsal ve bilginin toplumsallığına -ayrıcalık, konum, statü- yapılan göndermede bu ifade toplumu kapasiteler düzleminde entelektüel görmekle birlikte, entelektüel işlevi görmeyi organik aydın tanımına iter. Pek tabi belirli bir çoklu-tekil bilme biçimi, o bilgiyi taşıma, o bilginin hakikatini üstlenme ve sarfettiğin sözün diyetini ödeme düzleminde herkesi eşit kılmaz. Pekçokları yolda düşer ya da yola dahi çıkmaz.

Fakat en nihayetinde bu ifade dahi Entelektüeli toplum-birey dikotomisi içinden gören ve konum alan bireylerin entelektüel sıfatına hak kazandığı bir zemini sunar.

Entelektüel kavramı bir tarihsel yolculuğa çıkacak olursak Michel Foucault'nun değindiği gibi II. Paylaşım Savaşı sonrası atom fizikçilerinin edindiği mesleki bilgilerinin evrenselleştirilmesi esası üzerinden düşünülebilir. Nükleer savaşlar yaşanırken atom fizikçisinin söylemi evrensel alana taşınıyordu. Bu nedenledir ki o evrensel rolünü oynamalıydı...

Hazır evrenselleştirme söylemine girmişken entelektüelin bir bireye indirgenip indirgenemeyeceği tartışmasını buradan ilerletelim.

Benjamin Constant ve Kant yalan kavramı üzerine ve bunun evrenselleştirilip evrenselleştirilemeyeceği üzerine bir polemiğe tutuşurlar. Constant evrensel seçimlerin mutlak değil koşullu

olduğunu savunurken, Kant ise tümellerinden ödün vermez ve empirik koşullar ahlaki seçimlerimize müdahale etmemelidir der.

Benjamin, Constant Kant'a ve bizlere bir soru sorar: Evin(iz)de saklanmış olan bir arkadaşın(ız)ın peşinden bir katil kapın(ız)a dayandığında yalan söyler misin(iz)?

Kant bu soruyu şöyle yanıtlar: Senin söylediğin yalan, arkadaşının kurtulmasına imkân tanımayabilir nitekim arkadaşın sen katille konuşurken arka kapıdan çıktığında, kaçarken uzaklaşmış olan arkadaşını katil yine görüp öldürebilir veyahutta koşarken düşer ve ölür vs.

Kant'ın buradaki bütün derdi empirik olanı benim tümellerime bulaştırmayındır. Kavramı pratiğin güç ilişkilerinden söküp çıkarır Kant. Kantçı anlamda aydınlanan Münevver de Devrim olsa da evden çıkma saatini, yemek yeme saatini değiştirmeyendir.

Constant ise evrenselleştirmeyi paranteze alır ama onu koşula bağladığı için ve seçtiği örneğin negativite içermesinden dolayı. Yani yalan ve doğrunun hangi söylemsel pratikler üzerinden kurulduğunu sorunsallaştırmaz. Birey ve aydın olarak partiküle bilgisini savunur. Kant'ta yine birey aydın ve filozof olarak Aydınlanan bireyin sırrına nail olduğu kategorileri, önümüze döşer.

Bu tartışmayı güncele ve Kürt coğrafyasındaki Devlet terörüne bağlayacak olursak Benjamin Constant ile Kant'ın yalan kavramı üzerinden yaptığı evrensellik polemiğinin yerine Savaş ya da Şiddet kavramını koyalım. Evrensel bir tutum olarak Savaş kimden gelirse gelsin reddedenler Kantçı, çok özel durumlarda savunma üzerinden Savaşa evet diyen Sol ise en fazla Constantçı olabilir. Halbuki Demokratik Ulus, savaşı devlet denen kurumsal yapısal "bir" ve bütünle yaparken, barışı halklarla yapıyor. Barış için savaşmak bu bağlamda demokratik ulus fikrinin dağılımı yönünde engel teşkil eden verili aygıtların müdahalesinden kurtulmak anlamına geliyor.

ENTELEKTÜEL AYDIN MIDIR?

Entelektüel Aydınlanmanın uydurulmuş kavramı aydın (enlightened) değildir. Hareketin fazlalığı olmadığı gibi doğrusu harekete yön gösteren, yanlışa da harekete etki etmeyen kendini bağlayan değildir. Doğrusu da yanlışı da hareketin bütününü bağlayandır. Çünkü burada kendi olan self/birey değildir. Hareket derken plural(çoğul) olanı anlıyorum. Hareket derken dar ya da yerine göre geniş anlamda bir siyasi örgütten ziyade en geniş toplumsal muhalefeti kastediyorum. Türkiye açısından konuşursak Düzen cephesi ve devrim ve demokrasi cephesi olarak ayrıştırılabilir. Bazı durumlarda genel zekâyı bir siyasi örgüt yakalar ve her şey dikine ya da yatay onun çizdiği ayrımlar üzerinden bölünür. Entelektüel'in aydınlığı zaten entelektüelin birey olmasını koşullayan ifadedir. Bilakis entelektüel o düzlemin toplumsal kuvvetler ve güçler, açtığı imkân sonucu düşünme düzlemindeki genişlemedir. Ezilenlerin ifade biçimi, düşünme biçimi, genel zekâsı her yeni karşılaşmada kendini yeniden örgütler ve kurar. Evet, toplumda herkes entelektüel işlevi görmez çünkü entelektüel olarak konum almak için önce Aydın basamaklarından inmek gerekir. Aydın basamaklarında iken de entelektüel müdahale zemini mikro ölçekte yaklanabilinir ama bu –yani konumunun verdiği avantajla bunu yapabildiğini zannetmesi- kendini aydın zanneden zatın kendi iç çelişkisidir. Ona konumunu tahakkümü onaylayan toplum verir. Aydın kategorilerinin hakikatine inanır. Bizden onun kategorileri dışına çıkmamazı ister. Devlet ve Komün arasında bir tercihe yaslanmaz. Onun kategorik buyruklarını kabul eden düzenin yanındadır. Aydın Kant'ın buyurgan aklıdır. Muhakeme özgürlüğümüzü bastıran kategorik buyruklarıdır. Kategorik buyrukların hüküm sürdüğü bir düzende toplumsal olan normatif alana çekilişmiştir. Aydın en fazla devlet terörünü çirkinliği üzerinden kınayabilir.

Aydın modernitenin iddiasına göre dar anlamıyla bilgisi toplumun önünde olandır. Onun gerçekleştirdiği her türlü düşünsel üretimin bilgi vermesi savlanır. Üstelik bu bilgi, tek tek tekil bilme süreçlerini aşan onların içinde kendini hiyerarşize eden adına açıktan bilim denmese de hakikatin bütününü kuşattığı savlanan tümelin bilgisidir. Aydının aydınlatıcı yol gösterici bilgisi (!)

Gel görelim ki bilgi toplumsaldır ve alınıp verilebilecek, hele de öğretilecek bir şey değildir. Bilgi verili bir deneyim alanının içinde yaşanılarak öğrenilir. Sanat ya da başka bir ifade şekli bilgi vermez gözler önüne serer, gözler önüne serdiği şey ise gören gözün hakikatidir. Estetik bir bilgi olabilir, estetiğin bilgisi olabilir, politik bir bilgi ya da politikanın bilgisi olabilir. Teorinin bilgisi olabilir keza pratiğin bilgisi de ama bilginin bilgisi aklileştirme evrenselleştirme işlemi değildir. Daha da önemlisi bilgi zaten başlıbaşına pratiktir. Pratiğin bilgisi ve kendisi arasındaki ayrım modernitenin düalist ayrımıdır. Bilimsel bilgi dahi bir pratiktir. Anlama yetisi(kavrayış gücü) faaliyetini sınırlandıran koşullar tarafından önsel olarak belirlenmez. Doğru düşünce anlama yetisine dayanan ve nesnesini(bilgi nesnesi) neden olarak kabul etmeyen düşüncedir.

ENTELEKTÜEL DIŞARDAN BİLİNÇ MİDİR?

Entelektüel, genel zekânın toplumsal zekânın uygunluk düzleminde yakalanmasıdır. Genel zekânın "Bir" adı altında temsili değildir. Entelektüel genel zekâ özne olmayı kendine reva görüp nesne olmayı topluma pay biçmek değildir. Entelektüel genel zekâ açısından, doğa, öznenin kaynak hizmeti gördüğü alan değildir. Bilmenin tarihi, imal edilmiş öznenin tarihi olmadığı gibi; uygarlık altında bize öğretilmiş kapitalist modernitenin bilim-bilim altı, uygar-barbar, göçebe-yerleşik gibi negativiteleri veyahutta soyut-somut, iyi-kötü, normal-patolojik gibi pozitivist ayrımları da değildir. Nietzsche bize genel bir iyi fikri nasıl olabilir ? Genel bir iyiden bahsetmek kendi içinde çelişiktir der yine Nietzscheci bir perspektifle Öcalan savunmalarının 3. cildinde satır arasında tartışmayı açar ve iyilik ve güzellik duygularının fiziki bir karşılıkları olmadığını söyler. Bunların insana özgü değerler, değerlerle örülü yargılar olduğunu kayıt düşer. Bu basitçe bir rölativizm/görecelilik tartışması değildir. Fransız felsefeci Etienne Balibar ise : "Kuşkusuz 'soyut', epistemolojik bir özellik değildir; kendisine tekabül eden uygulamalar daha somut, ya da daha etkili olduğu oranda uygun düşen bir değer yargısıdır" der. Fransız filozof Louis Althusser ise tartışmanın düalizmle ilişkisini gözler önüne seren ve öldürücü darbe indiren şu sözleri sarfeder: "Olgular/yasalar, somut/soyut gibi pozitivizmin tipik ikilikleri, yasa/norm, normal/patolojik, olan/olması gereken, ekonomizm/hümanizm ikilikleriyle tanımlanırlar (yani bunlara dayanırlar) ve maddenin zihne, sınıf çatışmasının hümanizme, vb. boyun eğdiği, muhafazakâr bir

politikada tamamlanan daima dülaist bir dünya görüşüne doğru giderler."

Entelektüel, evrenselcilik ve görececilik tartışmasının da buna koşut tikellik ve tümellik tartışmasının da aynı fanusun iki yüzü olduğunu bilir. Varlığı önceleyen Çokluğun Ontolojisi üzerinden varlığı baskılayan iktidar ve devleti sorunsallaştırır. Spinoza'nın sözleriyle: "Her şey, kendi var olma gücüne göre [quantum in se est], varlığında direnmek için çabalar."

Bu anlamıyla gerek Rönesans'ın doğanın fethi ve dünyanın dönüştürülmesi masalı gerekse de toplumsal sözleşme teorisinin doğa durumunu herkesin herkesle savaş durumu diye niteleyerek olumsuzladıktan sonra organik topluma egemenlik adı altında "özgürleştirme hamlesi" özgürlük ithali aynı sorunsalla örülüdür. Hobbes'un sahiplenici bireycilik kavramı toplumun genel zekâsına küfürdür.

Entelektüele temsile gelmeyen organik toplumun genel zekâsını komünün ortaklaşmacılığı ifade ederken biz aydın adı altında cemaat dışı bireye entelektüellik bahşediyoruz. Aydın ortak zenginliğin (commonwealth) dışında bir düşünme düzlemi olarak egemenlik teorisinin uydurduğu bir mitostur. Aydın zaten sömürgecidir. Bu bağlamda Musa Anter bir aydın değildir. Toplumun entelektüel genel zekâsı içinden konuşan bir bedendir. Böylece o, "doğu bilgeliği" dediğimiz hakikatte anlaşılmalıdır.

Aydın ise topluma dışardan bilinç taşımakla kendini avutur. Kendini komünist ya da başka sıfatlarla anmasının bir esprisi yoktur. Mevcut bir savaş ortamında barış savaşın sonucu değil sonlanmasıdır diyerek kendini devletin savaşından azade tutar ve topluma akıl verir. Egemenlik teorisi ve onun içinde konuşlanmış Devleti görmeden uzlaşma(grith) barış(peace) değildir der. Evet barış, savaşın sonlanmasıdır ama bu demek değil ki savaş ortamında bölünmüş bir toplumsal yapıda yani etik mekânın yokluğunda halka susun demek, ona bilginin bilgisi ile hükmetmektir. Ya da tersinden özerklik şöyle olmaz böyle olur, devlete karşı kendinizi hedef göstermeyin demek toplumun genel zekâsını devlet biçimi tartışmasına sıkıştırmaktır.

Entelektüel doğrusu harekete fazla olmayan hareketle koşut olandır. Türk sömürge aydınının entelektüel hareket karşısında galebe çalması temennisi ile!..

Steve Biko'nun bir sözü ile noktalayacak olursam: "Doğruluktan, fikirlerin tasavvur edilmesi, düzgünce ileri sürülmesi, sonra da bir duruma uyarlanmasından ziyade, halkla birlikte gerçekleşen bir hareketi anlıyorum."

MAURICE THOREZ'E MEKTUP

Aimé Césaire

Orjinal Metinden (Fransızca) Çeviren: Chike Jeffers
İngilizceden Çeviren: Erdem Bulduruç

Fransız Komünist Partisi'ne ve Sovyetler Birliği'nin patronajında (sponsored) şekillenen Komünist Enternasyonal'e yönelik hislerimi kolaylıkla sıralayabilirdim; itiraz ve yakınmalarım uzun bir liste oluştururdu. Ancak zaten son zamanlarda bu alanda rekor sayıda ürüne sahibiz.

Kruşçev'in Stalin'le ilgili açıklamaları öylesine açıklamalardı ki, komünist faaliyete katılımı ne düzeyde olursa olsun, herkes şok edici, ızdırap ve utanç dolu bir karanlığa gömüldü. Tüm o ölüler, o işkence görmüş insanlar, idam edilenler... Hayır, ne ölümlerinden sonrası rehabilitasyon(iade-i itibar), ne ulusal cenaze törenleri, ne de resmi açıklamalar onların kısılmış sesleri karşısında bir arpa boyu yolu bile ifade edemez. Onların akıllardan çıkmayacak bir şekilde beyinlere saplanıp kalacaktır, böyle mekanik bir ifadeyle onların heyûlalarından kurtulmak mümkün değildir.

Bundan böyle onların hatırası, tam da sistemin temeline sonsuza dek yerleşmiş filigranlar gibi, bizlere başarısızlığımızın ve alçalışımızın akıllardan çıkmayan görüntüsünü anlatacak.

14. Kongre'de, Fransız Komünist Partisi'nin, sıkıntımızı dağıtmak ve vicdanlarımızınülserleştirici ve kanatıcı incinmesine bir son vermek üzere, önderliğin gülünç itibar kaybetmeme gayretiyle dikte ettirdiği anlaşılan tutumu ise hiç de böyle olmamıştır.

Uçsuz bucaksız bir yığın haline gelen sorunlarımızı, bir önem sırasına koymaksızın şu şekilde listeleyebilirim:

Stalin'in kullandığı yöntemler hakkında Kruşçev tarafından açıklanan detaylar; devlet iktidarı ve pek çok halk demokrasilerinin bir çoğunda şu an kapitalist ülkelerde olandan hiç de farklı olmayan bir biçimde işçi sınıfını sömüren tam bir devlet kapitalizminin var olduğuna inanmamızı sağlayan devlet-işçi sınıfı ilişkileri; kardeş parti ve devletler arasındaki ilişkiler hakkında Stalinist tipteki komünist partiler arasında ekseriyetle paylaşılan anlayış; beş yıl boyunca bağımsızlık isteğini bildirmek kabahatini işlemiş Yugoslavya'ya yönelik sürdürülen kesintisiz suistimal çığı hakkındaki tanıklığımız; Rus Komünist Partisi ve devleti şahsında diğer komünist partilerin ve sosyalist devletlerin bağımsızlığını garanti etme yönünde herhangi bir eğilimi ifade eden olumlu bir işaretin olmayışı; ya da Rus olmayan partilerin ve özellikle Fransız Komünist Partisi'nin sunulan fırsatı değerlendirmek ve Rusya'dan bağımsızlığını ilan etmek konusundaki göze çarpan isteksizliği; birçok Avrupa ülkesinde ve sosyalizm adına, Yugoslavya dışında her birinin onay verdiği, halkla tüm temasını yitirmiş bürokrasilerin, kendisinden hiçbir şey beklenmeyecek bu bürokratik koltukları gasp ederek (ki bunun böyle olduğunun kanıtlarına da artık sahibiz) insanlığın uzun zamandır bir rüya olarak bağrına bastığı şeyi, yani Sosyalizmi, bir kabusa dönüştürmek gibi rezil bir mucizeyi başarmış olmaları...vb... Fransız Komünist Partisi'ne gelince, insanlar onun de-Stalinizasyon yolunda gitmek konusundaki gönülsüzlüğünden kaçınılmaz biçimde etkilenmiştir; ancak sadece bununla sınırlı değil. Stalin'i ve onu bu saçma davranışlara yönelten yöntemleri suçlama konusundaki isteksizliğinden; itiraz kabul etmeyen kendini beğenmişliğinden; kendi hesabına ve kendi amaçları için Stalin'in antidemokratik yöntemlerinden vazgeçmeyi reddetmesinden de etkilenmişlerdir. Kısacası insanlar, Stalin'in kendisinden daha tutucu ve ebedi olan ve konjonktür izin verip de Fransa'da iktidara gelme şansını bir elde etse Rusya'da yol açtığı felaket getiren sonuçları burada da yaratacak olan bir Fransız Stalinizminden bahsetme hakkını bizlere sağlayan her şeyden etkilenmişlerdir.

Tüm bu olanların ışığında hayal kırıklığımızı nasıl bastırmalıyız?

Şunu söylemek gerek: Çok doğrudur, Kruşçev raporunu öğrendiğimizde içimizde bir ümit ışığı doğmuştu. Fransız Komünist Partisi'nden dürüst bir özeleştiri bekledik; kendisini bu suça ortak olma suçundan aklayacak bir red bekledik; bu suçtan vazgeçtiğine dair bir yemin belgesi değil, sadece sanki komünist partinin yeni keşfettiği bir şeymiş gibi, vakur ve taze bir ayrılış... Ancak bunun yerine, Le Havre'da, hataları konusunda dik kafalı bir inatçılıktan; yalanlarda ısrar etmekten; hiçbir zaman yanlış bir şey yapılmadığı konusunda fantastik rol kesmelerden; kendi rutin sınırlarını aşıp gelişmelerin düzeyine yükselme konusunda başpiskopos rahiplerinden bile daha beter bir bunak

beceriksizliğinden ve ruhbani bir gururu gözlerden kaçırmak için girişilen o bütün çocukça hilelerden başka hiçbir şey görmedik.

Evet! Bütün komünist partiler dünyayı karıştırmaya başlıyor. İtalya. Polanya. Macaristan. Çin. Ve, bu genel fırtınanın ortasında, Fransız Partisi saf saf aynaya bakıyor ve memnun olduğunu açıklıyor. Şimdiye kadar tarihin gecikmiş ve yapılması gereken işleri içerisinde bu kadar acı verici bir şekilde tecrit olan insanların dramını hiçbir zaman bu kadar güçlü bir şekilde hissetmemiştim...

Fakat bu itiraz zemini ne kadar vahim olursa olsun (bir idealin iflası ve bütün bir neslin başarısızlığının acıklı bir örneği olduğundan dolayı kendi içinde tamamen yeterlidir), benim bir kara derili insan olarak şartlarım ve niteliklerimle ilgili olması gereken bir takım düşünceler ilave etmeyi isterim.

Dosdoğru ifade edeyim: Olayların ışığı altında (ve farklı görünümlerinin kendilerini sosyalist olarak tanımlayan ülkelerde şimdiye kadar kendini belli ettiği ve öyle görünüyor ki halen belli etmeyi sürdürdüğü vurdumduymaz bir antisemitizmi de değerlendirdikten sonra) şu fikre ulaştım ki; bizim yolumuz ve kaderimizle komünizminki, pratikte uygulandığı biçimiyle tamamen ve basit bir şekilde aynı değildir ve olamaz da. Ben söz konusu olduğumda kritik bir olgu da şu: Biz siyah insanlar, tarihsel evrim sürecinin bu spesifik anında, kendimize özgü yanlarımızı, benzersizliğimizi, yani bizim tam olarak kim olduğumuz nosyonunu, ve her alanda ve her planda bu bilinçlenmeden kaynaklanan sorumluluklarımızı üstlenmeye hazır olduğumuzu bilinçli olarak ve enine boyuna kavramış bulunuyoruz.

Başka hiç kimseninkiyle karıştırılmaması gereken "bizim dünyadaki yerimiz"in benzersizliğini(singularity). Başka herhangi bir sorunun tali biçimlerine indirgenmemesi gereken sorunlarımızın benzersizliğini... Korkunç talihsizliklerle örülü ve başka hiçbir tarihe ait olmayan tarihimizin benzersizliğini... Yaşamak ve daha gerçek bir biçimde daima yaşatmak niyetinde olduğumuz kültürümüzün benzersizliğini...

Ve sonuç? Ya bizim yollarımızın, geleceğe giden yolların değil hepsinin, yani politik olanlar kadar kültürel olanlarının da izine hiçbir haritada kolay kolay rastlanmıyorsa? Ya bu yollar hâlâ keşfedilmeyi bekliyorsa ve onları keşfetme işi başkalarının değil de bizim işimizse, o zaman ne olacak?

Yani tam da şunu demeye varıyorum: İnanıyoruz ki bizim sorunlarımız, ya da hoşunuza giderse bunlara sömürge sorunu diyelim, kimi daha önemli global sorunların tali bir parçası olarak, başkalarının üzerinde yorum yapma hakkını ellerinde tuttukları genel durum adına, üzerinde düzenleme yapabileceklerini ve uzlaşmalar sağlayabileceklerini planladıkları bir parçası olarak ele alınamaz.

(Burada, açıktır ki Fransız Komünist Partisi'nin Cezayir hakkındaki oyundan bahsediyorum, hani partinin Guy Mollet-Lacoste hükümetine Kuzey Afrika politikasında tam yetki veren oyundan. Aynı özgür ellerin başka bir yerde aynı uzlaşma için bir kez daha kalkmayacağı konusunda hiçbir garantimiz yok.)

Her durumda, açıkça ortaya çıkmıştır ki bize uygulanan sömürgecilik, siyah insanların ırkçılığa karşı mücadelesi, Fransız işçilerinin Fransız kapitalizmine karşı mücadelesine nazaran çok daha karmaşıktır, ve elbette, bütünüyle farklı bir tabiata sahiptir, ve hiçbir durumda bu mücadelenin bir parçası, tamamlayıcı bir kısmı olarak ele alınamaz.

Çoğu zaman kendime sormuşumdur, bizim gibi toplumlarda (işçi sınıfının çok küçük, orta sınıfların ise gerçek manada sayısal güçlerinin oranının da ötesinde politik bir öneme sahip olduğu kırsal ve köylü toplumlar), politik ve toplumsal koşullar, güncel bağlamda, komünist oluşumların somut sonuçlara ulaşmaktan kopmuş biçimde hareket etmesine meydan vermese; (ve dahası bu komünist oluşumlar metropoldeki, "anavatan" partisiyle federasyon ya da vassallık ilişkisi içinde birleştiğinde bu böyle olur) ve spesifik bir ideoloji adına esasen toplumun koşullarına uygun olanı ve sömürgecilik karşıtı insanı inkâr etmek yerine mümkün olan en esnek ve en kapsamlı örgütlenme biçiminin peşine düşse, öyle ki küçük bir azınlığı Prusyalılaştırmak yerine en çok sayıda bireye hayat aşılama yeteneğindeki bir örgütlenme biçiminin peşine düşse her şey daha iyi olmaz mıydı?

Bahsettiğim, öyle bir örgütlenme biçimi ki Marxistlerin içinde boğulmayacağı ama bir maya işlevini yerine getirecekleri, şimdiki gibi halk güçlerini bölen bir rolü değil, parlak fikirleri ve yönlendirici rolleri üstlenecekleri bir örgütlenme biçimi. Seçimlerdeki başarımıza karşın, bugün bir çıkmaz sokağa doğru sürükleniyoruz; bana gelince, işte sorun burada çözülüyor. Kendimi daha dar bir bakış açısının karşısında ve daha geniş bir bakış açısının yanında ifade ediyorum; bizim bu kötü durumumuzda başkalarıyla omuz omuza bir araya gelmemizi sağlayan bir hareketin yanındayım ve bunlara sabırla tahammül etmek üzere bizi tek başımıza bırakan her kim olursa olsun karşısındayım; güçleri bir araya getirenin yanında, mabetlere(chapels), hiziplere, kiliselere ayıranın karşısındayım; kitlelerin yaratıcı gücünü harekete geçirenlerin yanında, onu yolundan saptırıp kısırlaştıranların karşısındayım.

Avrupa'da solun güçlerini biraraya getirmek günün görevidir; yenilikçi hareketler ayrılan unsurları birleşmeye yöneliyor, ve hiç şüphe yok ki Stalinist Komünist Partiler geminin yürümesine engel olan önyargılar, alışkanlıklar ve Stalin'den miras kalan yöntemlerden ibaret olan ağırlıklardan kurtulmaya kesin olarak karar verirlerse birleşmeye yönelik hamleler karşı konulmaz bir hal alacak. Hiç şüphe yok ki bu arınma gerçekleştiğinde birleşmek istemeyen diğer sol partiler bu birleşmeyi hiçe saymak için her tür gerekçeden ve her tür bahaneden yoksun kalacaklar, ve birleşmenin düşmanları akıntıya karşı koyamayacak kadar yalnız ve çaresiz kalacak.

Ve bu böyle olmasaydı; bölücü çizgilerin çoğu zaman yapay olduğu, dışarıdan getirilen ve Avrupa'da geçerli olan modelin birer sureti olan bölünme modellerinin yerel siyasetimize fütursuzca nakledildiği ülkemizde; biz esası kurtarmak için herşeyi, ama tali(ikincil) olan her şeyi feda etmek konusunda nasıl bu kadar kararlı olabilirdik? Esas olan kardeşlerimiz ve yoldaşlarımızla birliğimizdir. Gücümüzün temeli bu birliktir, geleceğe duyduğumuz güvenin simgesi budur.

Gerçekten, hayatın kendisi bir kumar ve ekmek gerçekten aslanın ağzında. Gelin kendiniz görün! Siyahların her toprağında büyük bir birlik rüzgarı uğulduyor! Yırtılan kumaşların her dakika nasıl yeniden onarıldığını gelin kendiniz görün! En

çetin yollardan kazandığımız tecrübe bize şunu öğretti ki tek bir silahımız var, sadece tek bir elverişli silah, ancak son derece güçlü: birlik silahı, her tür sömürgecilik karşıtı ruh ve kararlılığı bir amaca yönelten bir silah; ve yine anladık ki bizim dağılma günlerimiz, yapayalnız çaresizliğimizdeki o sarsılma, anlaşma kabiliyetinden yoksun metropoldeki partilerin etrafında dört dönmemiz, bunlar bizim zayıflık ve bozgun günlerimizdir.

İnanıyorum ki siyah tenli insanlar enerji ve tutku yönünden zengindir; onlar ne kuvvete ne de hayal gücüne muhtaçlar; ancak kendilerinin olmayan, kendileri için oluşturulmamış, kendileri tarafından inşa edilmemiş ve ancak kendilerinin uyum sağlayabileceği amaçlara adapte edilmemiş organizasyonlar içinde bu potansiyellerin solup gitmekten başka bir kaderi olamaz.

Bu, ne yalnız başına devam etme kararıdır ne de her tür ittifakı hiçe sayma. Bu sadece ittifak ile itaati birbirine karıştırmama amacını güden bir karardır.

Bir omuz silkmeyle vazgeçmeye elverişli bir dayanışma... Evet, işte mevcut durumun bizi yedekte tutmakla tehdit etmesi tam da budur. Ve tehlike Fransız Komünist Partisi üyelerinde gözlemlediğimiz göze çarpan kusurlardan kaynaklanıyor. Onların kökleşmiş asimilasyon politikasından; onlarda hemen hemen irade dışı bir refleks haline gelmiş şovenizmden; onların Avrupa burjuvazisiyle paylaştıkları neredeyse temel inançları haline gelmiş her türden Batı üstünlüğü inancından; Avrupa'da meydana gelen evrim sürecinin mümkün olan tek biçim olduğu inancından; arzu edilen bu biricik evrim sürecinin bütün dünyanın içinden geçmek zorunda olduğu tek evrim biçimi olduğu inancından; toparlarsak, tehlike, çok seyrek itiraf edilen ama yine de onların hakiki inançları olan büyük harfle Medeniyet'e ve büyük harfle İlerleme'ye duydukları inançtan kaynaklanıyor. (küçümseyici bir şekilde "kültürel görecelilik" olarak adlandırdıkları kavrama karşı düşmanlıklarına dikkat edin; ve tüm bu kusurlar hiçbir şey getirmeyen ve fırsatı kaçırmaksızın tartışmaya meydan vermeden parti adına ahkam kesen, kestirip atan bir entelektüel kast içinde doruğuna yükseliyor.) Yeri gelmişken, Fransız komünistlerinin eğitimlerini şirin, eski bir okulda aldıklarına da işaret edilmelidir. Stalin'in okulunda. Ve "gelişmiş" ve "yavaş gelişen" kavramlarını sosyalist düşünceye sokan da aynı Stalin'dir.

Ve eğer Stalin, gelişmiş halkların (özel olarak Büyük Rusların) geri kalmış halklara sorunlarını aşmada yardım etme görevinden bahsediyorsa, anlayabildiğim kadarıyla sömürgeci paternalizm hiç de başka bir amacın peşindeymiş gibi gözükmüyor.
Stalin ve müritleri vakasında belki de sözkonusu olan bir paternalizm sorunu olmayabilir. Ancak şundan kesin olarak emin olunmalıdır; ikisi o kadar benzerdir ki onları birbirinden ayıran hiçbir şey yoktur.

Hadi bir sözcük uyduralım: "kardeşlik". İşte mesele budur. Sorun kardeşler arası bir sorun olduğuna göre, büyüklük, kendini beğenmişlik ve tecrübeyle dolu bir büyük birader kendisinin de Akıl ve İlerleme'ye doğru takip ettiği yolda size rehberlik etmek için elinizi tutar. (Maalesef bu el bazen sizinkini zorla tutup yakalamak eğilimindedir) Evet, işte bizim kesinlikle istemedimiz şey de bu. Artık hiçbir şekilde bunu istemiyoruz.

Evet, biz toplumlarımızın daha yüksek bir gelişme seviyesine yükselmesini istiyoruz, ancak kendi istemiyle; içsel bir gelişme, içsel ihtiyaçlar, organik bir ilerleme aracılığıyla ve bu gelişmenin biçimini değiştiren, onu engelleyen, onun şerefine gölge düşüren hiçbir dışsal müdahale olmaksızın.

Bu koşullar altında, kimseyi bizim yerimize düşünmeye, bizim yerimize araştırma ve keşif yapmaya yetkili kılamayacağımız; ve isterse bizim en iyi dostumuz olsun, kimsenin bizim yerimize cevaplar bulmasını kabul edemeyeceğimiz gerçeği artık anlaşılmalıdır. Bütün ilerici siyasetlerin amacı günün birinde sömürge halklarına özgürlüklerini iade etmek ise; o halde bu ilerici partilerin günlük faaliyeti en azından bu sözde hedefle çelişmemeli ve gelecekteki özgürlüğün gerçek temellerini, psikolojik olduğu kadar örgütsel temellerini de her geçen gün yok etmemelidir.

Ve bu temeller aslında tek bir anlama gelir; inisiyatifi ele alma hakkı. Reddettiğim şeyin Marksizm ya da komünizm olmadığını, tersine esas kınadığım şeyin belli insanların Marksizmi ve Komünizmi kendi amaçları için kullanmaları olduğunu açıklığa kavuşturmak için sanırım yeteri kadar söz sarfettim.

Benim istediğim şey Marksizm ve Komünizmin siyah insanların hizmetine koşulması, siyah insanların Marksizm ve Komünizmin hizmetine koşulması değil. Doktrin ve hareketler insanlara uydurulmalıdır, insanlar hareketlere değil.

Ve elbette bu, komünistlerin dışında diğerleri için de geçerlidir. Hıristiyan ya da Müslüman olsaydım yine aynı şeyi söylerdim. Bizim tarafımızdan yeniden düşünülmedikçe, bizim için yeniden yorumlanmadıkça, bize yönelmedikçe ve bizim ihtiyaçlarımızı karşılamadıkça bütün doktrinler değersiz ve hükümsüzdür. Bunların hepsi gayet açık görünüyor. Pekala, ama işlerin şu an nasıl işlediğine bakıldığında hiç de açık değil. Yapılacakları bizim yerimize yapma, kararlarımızı bizim yerimize alma, bizim adımıza düşünme, sonuçta biraz önce bahsettiğim temel bir kişilik hakkı olan inisiyatif hakkımızı reddetme alışkanlığı (Avrupa'da aşırı sağdan aşırı sola(extreme left) kadar her bir partinin, her bir çevrenin içine öylesine yerleşmiş ki aklıma bir kopernik devrimi yapmaktan başka bir şey gelmiyor.

İşte muhtemelen meselenin esası da bu.

Bir Çin komünizmi var. Birinci elden bir tanışıklığım olmamasına karşın ona karşı oldukça önyargılıyım. Ve umarım Avrupa komünizmini bozan o korkunç hatalara düşmez. Ama Afrika damgalı bir komünizmin filizlendiğini görmek benim ilgimi çekerdi ve bu konu şimdi daha da fazla merakımı uyandırıyor. (Böyle bir komünizm) bize bütün diğer seçenekler içinde farklı varyantlar sunabilirdi (faydalı, değerli, orijinal varyantlar) ve eski çağdan bize miras kalan bilgeliğimiz doktrinin çeşitli noktalarını gölgede bırakabilir ya da bu noktaları tamamlayabilirdi. Ancak söylemeliyim ki asla bir Afrika, Madagaskar ya da bir Batı Hint komünizmi olmayacak, çünkü Fransız komünizmi kendisininkini bize empoze etmeyi daha uygun buluyor. Asla bir Afrika, Madagaskar ya da bir Karayip komünizmi olmayacak, çünkü Fransız Komünist Partisi sömürge halkları karşısındaki görevlerini uygulanması gereken bir vesayet ilişkisi biçiminde algılıyor, ve Fransız komünistlerinin anti sömürgeciliklerinin hakiki içeriği, savaştıkları sömürgeciliğin değirmenine su taşıyor. Ve yine, "rue Saint-Georges"* daireleri ülkelerimizi misyonerlik faaliyeti alanları ve manda altındaki bölgeler olarak görmekte ısrar ettiği sürece Fransa'ya bağlı sömürge ül-

kelerde herhangi bir yerli komünizm olmayacak, ki bu da uzun vadede aynı anlama gelir.

Konumuza dönersek, içinden geçtiğimiz dönem bir çifte başarısızlığın gölgesinde yaşanıyor: Stalinizmden başka bir şey olmadığı uzun bir süredir belli olan ama bizim uzun bir süre için sosyalizm sandığımız başarısızlık.

Sonuç şu an dünya bir çıkmazın içinde. Bu sadece tek bir anlama gelebilir. Hiçbir çıkış yolunun olmaması anlamına değil. Ama artık hile, zulüm ve cinayetten başka hiçbir yere götürmeyen o eski yolları terketmenin zamanı gelmiştir. Bu kadarı yeter. Bizim açımızdan "yeter"in anlamı diğerleri politikalar üretirken artık tembel tembel oturmakla tatmin olma niyetinde olmamamızdır. Diğerleri yerinde saydığı sürece, diğerleri işlere hile karıştırdığı sürece, diğerlerinin huzursuz vicdanları bizi sırf safsata ve alayların ağına düşürdüğü sürece, biz de tembel tembel oturamayız ve "Zenci"ler hakkında az önce söylediğim şeyler diğer insanlar için de geçerli.

Kesinlikle. Yine de her şey kurtarılabilir, hatta Stalin'in buraya ve Avrupa'nın diğer ülkelerine yerleştirdiği sahte sosyalizm bile, yeter ki şimdiye dek sopanın ucunda kalmaya devam etmekten başka hiçbir şey yapmasına izin verilmeyen insanlara yeniden inisiyatif verilsin; yeter ki güç ve iktidar yukarılardan insin ve insanların içine kök kalsın, ve saklamayacağım: Polanya'da tam da şu sıralar tanık olduğumuz heyecan dalgası beni neşe ve umutla dolduruyor.

Fakat burada daha özel olarak benim kendi mutsuz ülkem Martinik'i düşünmeme izin verilsin.

Onu düşündüğümde görüyorum ki, Fransız Komünist Partisi Martinik'e özgü bir ütopik illüzyonun dışında herhangi bir umut sağlamaktan acizdir; Fransız Komünist Partisi şimdiye dek hiçbir zaman bunu sağlamak için bir zahmete bile katlanmamıştır; bize sahtekarca ama yine de dünya ölçeğinde stratejik bir ilginin dışında en ufak bir ilgi göstermemiştir. Martinik'i düşündüğümde görüyorum ki; komünizm celladın asimilasyon ilmiğini boynumuza geçirme işini becermiştir; bizi Karayipler havzasında tecrit etme işini becermiştir; bizi bir çeşit ada gettosuna hapsetme işini becermiştir; bizi, deneyimleri bizim için öğretici ve verimli olabilecek (çünkü onlar bizimle aynı sorunlara sahipler ve demokrasi yürüyüşleri son derece coşkulu) diğer Batı Hint bölgelerinden koparma işini becermiştir. Son olarak komünizm bizi (evrim süreci, bugün olduğu gibi, bizimkine zıt bir gidişat izleyen) Siyah Afrika'dan ayırmayı becermiştir.

Ve medeniyetimizin su yolu ve kültürümüzün anası olan bu Siyah Afrika, yine de benim Antillerin yeniden dirilişi için peşine düştüğüm şeydir; yabancılaşmamız üzerine üzerine son fırça darbelerini atmaktan başka bir şey yapamayacak olan Avrupa değil, bu adaları yeniden canlandıracak ve onlara yeniden kişilik kazandıracak tek medeniyet olan Afrika'nın peşindeyim.
Evet, biliyorum.

Bunun yerine bize Fransız halkıyla dayanışma öneriliyor; Fransız proleteryasıyla ve komünizm aracılığıyla bütün dünya proleteryasıyla. Bu dayanışma çabalarını önemsiz görmüyorum, onları inkâr da etmiyorum. Yalnız onların metafizik bir dünyada paramparça olduklarını görmek istemiyorum.

İlahi bir hakka sahip hiçbir müttefik yoktur. Yalnız mekân, tarihsel an ve şeylerin doğası gereğince bizlere yaklaşan müttefikler vardır. Eğer Fransız proleteryasıyla yaptığımız ittifak bizim diğerleriyle ilişkiye geçmemizi engellerse, diğer gerekli ve doğal, haklı ve verimli ittifaklardan çekilmemizi ya da onları unutmamızı sağlamaya çalışırsa, eğer komünizm en canlı dostluklarımızı ortadan kaldırır, bizi diğer Batı Hint(Karayip) adalarına bağlayan ilişkileri, yani bizi Afrika'nın çocuğu yapan bağı yıpratırsa o zaman derim ki; komünizm, bizi bütün soğuk soyutlamaların en soğuğunun özelliklerine sahip soyut bir şey uğruna yaşayan bir kardeşliği değiş tokuş etmeye zorlayarak bize büyük zararlar vermiştir.

Gelecek bir itirazı tahmin edebiliyorum.

Taşralılık, gerikafalılık, yerelcilik? Hiçbir şekilde değil. Kendimi dar anlamda belli bir topluluğa bağlılık (partikülarizm) içinde diri diri gömecek değilim. Ancak ete kemiğe bürünmemiş bir evrenselcilik uğruna kendimi kaybetmeye de niyetim yok.

Yolunu kaybetmenin iki biçimi vardır: tekil (özel, kendine mahsus, particular) olanın içinde kendini yalıtmak ve bir duvar örmek ya da "evrensel" olanın boşluğu içinde eriyip gitmek.

Benim farklı bir evrensellik anlayışım var. Kendine mahsus olanla zenginleşmiş, her kendine mahsus olanı içine almış, her birinde derinleşmiş ve her birinin bir arada var olduğu bir evrensellik.

O zaman...? O zaman yeniden işe girişmek için gereken sabra sahip olmalıyız; bozulanı yeniden yapmak, taklit etmek yerine icat etmek, kendi güzergahımızı "yaratmak" ve bizi yolumuzdan alıkoyan sipariş üzerine yapılan, hazır, dondurulmuş biçimlerden kurtulmak kararlılığına sahip olmalıyız.

Lafı toparlamak gerekirse; şu andan itibaren çabalarımızı hakikat ve adalet tutkusu ile yanıp tutuşan bütün insanların çabalarıyla birleştirmeyi ve onlarla ortaklık içinde dürüst ve etkili bir biçimde siyah insanların bugün ve gelecek uğruna mücadelelerine (bir adalet mücadelesi; bir kültür mücadelesi; bir onur ve özgürlük mücadelesi) yardım edecek organizasyonlar (ki onları, tarihin omuzlarına yüklediği ağır sorumlulukları her alanda üstlenmeye hazırlayabilen organizasyonlar) oluşturmayı vazifemiz olarak kabul ediyoruz:

Bu koşullar altında Fransız Komünist Partisi üyeliğinden istifamı nazikçe kabul etmenizi dilerim.

Paris, 24 Ekim 1956

UYGARLIĞIN BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE BİREY VE TOPLUM KIRIM

Cemal Şerik

Toplum Kırım için "21. yüzyılın sömürgeciliği" biçiminde bir tanımda bulunmak mümkündür

Toplum Kırım'ı 21. yüzyılla birlikte başlatmak yeterli olmaz. O nedenledir ki, Toplum Kırım'ı tarihsel bir bütünlük içerisinde ele almak gerekmektedir. Burada ise karşımıza iki temel nokta çıkmaktadır. Bunlardan birincisi; bir bütün olarak toplumun kırım politikasına tabi tutulması olurken, diğeri de bunu hazırlayan tarihsel koşullar olmaktadır. Bunların her ikisinin diyalektik bir bütünlük içerisinde ele alınması, Toplum Kırım'ın her boyutuyla anlaşılmasını olanaklı bir hale getirirken, aynı zamanda buna karşı toplumun hangi esaslar üzerinde savunulacağına dair yol gösterici olacaktır.

TOPLUMSAL KIRIM'IN TARİHSELLER TEMELLERİ

Burada Toplumsal Kırım'ın tarihsel temelleri ele alınırken, yine iki başlık altında bunu temellendirmek gerekmektedir. Bunlardan birincisi; tarihsel kökleri itibariyle toplum kırımın gelişim sürecinin irdelenmesi olurken ikincisi de toplum kırımın bir politik çerçeveye oturtularak onun bir sisteme kavuşturulması olmaktadır.

I.

Toplum Kırım'ı tarihsel gerçekliği içerisinde ele aldığımızda, karşımıza ilk çıkan, toplumsal sorunlar olmaktadır. Burada da toplumsal sorunlardan kastedilen, toplumun içerisinde yaşamış olduğu alelade sorunlar değildir. Elbette bu tür sorunlar da önemlidir. Fakat bu sorunlar, ana sorunlar karşısında ayrıntı kabilinde ele alınması gereken sorunlar olma boyutunu aşamamaktadırlar.

Burada üzerinde durulması gereken, toplumu meydana getiren ana hususlar üzerinde yaşamaya başlamış olduğu sorunlardır. Bunlar ise; kadının toplum içinde ikinci plana düşmesi olan anaerkil dönemin yerini ataerkilliğe bırakması, toplum içerisinde yaşanan hiyerarşinin üst sınıf olarak kendisini iktidar gücü olarak örgütlemesi, toplum ekonomisinin bu üst sınıfların tekeline geçmesi ve yine bu üst sınıflar tarafından düşünce üzerine kurulan tekelleşme ile yaşanmaya başlayan sorunlardır. Toplumsal sorunların kaynağını oluşturan bu ana hususlar, aynı zamanda toplum içerisinde yaşanmaya başlanılan bir yabancılaşmanın da kaynağını teşkil etmişlerdir. İşte Toplum Kırım'ın tarihsel köklerinin oluşum noktasını da burası oluşturmaktadır. O nedenledir ki yabancılaşma için, Toplum Kırım'ın başladığı yer olarak bir belirlemede bulunmak en doğru yaklaşımdır. Toplum Kırım'a ilişkin genel belirlemeleri, bu noktadan hareketle yapmak gerekmektedir.

Yabancılaşma için genel olarak yapılan tanımlama, her hangi bir cismin özünden uzaklaşması ya da başkalaşıma uğraması dır. Buna göre de, toplumun yabancılaşması onu var eden temel özelliklerden uzaklaşmaya başlaması anlamına gelmektedir.

Toplum için, "insanın kendisini var etme biçimi" şeklinde bir tanımlamada bulunulmaktadır. Aslında yabancılaşma burada insanın toplum olmaktan uzaklaşmaya doğru yol almaya başlaması anlamına gelmektedir. Bunun da toplumun kendi içerisinde alt sınıf-üst sınıf şeklinde ikiye bölünmesi ile doğrudan bir ilişkisi vardır. Çünkü toplum içerisinde, bu şekilde temel iki sınıf biçiminde bir ayrışma yaşanmadan önce, herhangi bir yabancılaşma söz konusu değildir. Bilince ve örgütlenmeye dayalı olarak oluşan toplum içerisinde gerçekleşen üretim topluma aittir. Yine aynı şekilde toplum kendi kendini yönetmekte ve öz savunmasını gerçekleştirmektedir. Bilgi birikimi de topluma aittir. Bunlar üzerinde her hangi bir kişi ya da bir kesimin tasarrufta bulunması söz konusu değildir. Bu ortaklaşmacılık ilkesine ters düşen bir kimsenin, o toplulukla her hangi bir bağı kalmamakta ve toplumun dışına itilmektedir. Ne zaman ki birey toplum içerisinde yaptığı iş üzerinde uzmanlaşmaya, üzerinde yaşadığı yeri kendi mülkü haline getirmeye başladı, o zaman toplum içerisinde bireyler içerisinde yaptığı işe göre bir sınıflaşma da oluşmaya başladı. Bu da daha çok kendisini "üst sınıf" diye ifadeye kavuşturan, toplum içerisinde belirlenmiş olan yöneticilerde, bilge kişilerde, din adamlarında ve askeri

şeflerde somutlaştırdı. Bu şekilde oluşan üst sınıflar da giderek toplumun onlara vermiş olduğu yetkiyi kendi elerinde tutmaya ve bunu sürekli kılmaya başladılar. Bu da beraberinde bunlar arasında topluma karşı bir ittifaka ve güç ilişkisine dönüştü. Daha sonra kendini iktidar biçiminde somutlaştıracak olan bu erk sahibi güçler, giderek toplumun elinde ne varsa onu kendilerinin mülkü haline getirmeye başladılar.

Toplum içerisinde yabancılaşma bu şekilde başlamış oldu. Topluma ait olanların, toplumun elinden alınarak üst sınıfların mülkü haline gelmesi, yabancılaşmanın da temellerini oluşturdu. Artık o andan itibaren toplum kendine ait olandan uzak bir konuma itilirken, topluma ait olan değerler üzerinde üst sınıflar kendilerini var etmeye başladılar. Aslında bu tarihin tanımış olduğu ilk köle-efendi ilişkisinin de temellerini oluşturdu.

Bu efendi-köle ilişkisi içerisinde de kadın erkeğe, toplum da üst sınıflara tabi hale getirildi. Kadının erkeğe, toplumun da üst sınıflara tabi hale getirilmesi kadının kadınlığından, toplumun da toplum olma kimliğinden uzaklaşmaya başlaması anlamına geldi.

İşte Toplum Kırım'ı da bu tarihsel gerçeklik üzerine oturtmak gerekmektedir. Toplum, alt ve üst sınıf şeklinde bir ayrışma içerisine girmeden önce, kadın toplum içerisinde öne çıkmakta ve soyun açıklanmasında temel olarak alınmakta ya da öyle kabul edilmekteydi. Kadına toplum içinde verilen rol de buna göre belirlenmekteydi. Erkeğin rolünün toplum içerisinde öne çıkması ve soyun erkeğe göre belirlenmesiyle birlikte ise toplumun o zamana kadar kendini var ettiği temel değerlerden uzaklaşmaya başladığına tanık olundu. Komünal, ortaklaşa yaşam son bulmaya başladı. Mülk toplumun elinden çıkarak erkeye ait hale geldi. Yine bu mülk, esas alınır hale gelen erkeğe göre belirlenen soya bağlı olarak bir miras hakkına dönüştü. Bununla birlikte toplumun ürettiklerinin, üst sınıfların eline geçmesi ve bunun bir mülkiyet birikimine dönüşmesi ve yine üst sınıfların toplumun yönetimini ele geçirmesiyle birlikte kendi yönetim tekelini kurması, toplumu tamamen kendine ait olan değerlerden de uzaklaştırmış oldu.

Toplum üzerinde kurulan bu tekel, toplumu kırıma doğru götüren sürecin, kendini bir sisteme kavuşturması anlamına geldi. Burada en çok dikkat çeken de toplumun kendi olmaktan çıkmaya başlaması ve giderek o devletin toplumu olarak anılır hale gelmesi oldu.

Toplumun "devletin toplumu" haline gelmesi, özünde yabancılaşmanın da somut bir ifadesi anlamına geldi. Bu, aslında sınıflı-devletçi bir tarihin gelişimi içerisinde, toplumun da giderek kendi gerçekliğinden uzaklaşma sürecine girdiği anlamına geldi. Toplum Kırım da oluşmaya başlayan bu tarihsel süreç içerisinde giderek boy vermeye başladı.

Tarihçiler toplumun köleleşmesinin farklı biçimlerde gerçekleştiğini dile getirmektedirler. Tabii böyle bir değerlendirmede bulunurlarken bunu bazı temellere dayandırmaktadırlar. Bu çerçevede de;

1- İnsanın üretimde yetkinleşmeye başlamasıyla birlikte, savaş tutsaklarının öldürülme yerine çalıştırılmaya başlamaları ile,

2- Sümer tapınaklarında, Zigguratlarda görüldüğü gibi baskıya ve zora dayalı olmaktan daha çok din üzerinden kabul edenler tarafından benimsenerek gerçekleştiğine dair görüşler tespitler söz konusu edilmektedir.

Burada hangi biçimde olursa olsun -ister zoraki, isterse gönüllü- her ikisi de bir köleliği yaşamakta ve kendi ürettiklerine uzak bir konuma girmektedirler. Kölelik de bunların ürettikleri üzerinden kendini bir sistem olarak örgütlemektedir.

Toplumsal Kırım'ın tarihsel temelleri bir sistem olarak bu şekilde atılırken, toplum da giderek kendisi olmaktan çıkar bir hale gelmektedir. Tarihin daha sonraki ilerleyen safhalarında da bu gerçeklik farklı biçimler altında da olsa daha da derinleşerek devam etmektedir. Yine tarih ve toplum bilimcilerine göre insanlığın değişik isimlerle ifadelendirdikleri toplum biçimlenişleri de bu gerçekliği anlatmaktadır. Tabi bunun da doğru bir tanımlama ve anlama kavuşturulması gerekmektedir.
Kendini bir sitem olarak örgütleyen sınıflı devletçi uygarlık ile kendi gerçekliğine yabancılaşan toplumun da hep aynı kaldığından bahsetmek mümkün değildir. Köleciğin tarihsel gelişimi içerisinde yaşamış olduğu evreler, aynı zamanda kendi olmaktan çıkan toplumun da yaşadığı evreler haline gelmiştir. Onun içindir ki, köleciliğin; köleci, feodal ve kapitalist dönemleri aynı zamanda toplumun da içine çekilmiş olduğu dönemler olarak kabul edilmektedir. Buradan hareketle de; köleci, feodal ve kapitalist uygarlıklar döneminde, bu uygarlıkların kendi sömürü mekânizmalarını üzerinde kurdukları toplumları da, kendi toplumları haline getirdiklerini kabul etmek gerekmektedir. Çünkü toplum olmadan, sınıflı devletçi uygarlık biçimlerinin de varlıklarını bir sisteme kavuşturmaları mümkün değildir. O nedenle de, sınıflı-devletçi uygarlığın yaşamış olduğu tarihsel dönemleri, topluma mal ederek anlamlandırmak, ya da onların adını topluma vermek doğru olmamaktadır.

Eğer sınıflı devletçi uygarlığın tarih içerisindeki yaşadığı her dönem topluma mal edilirse, orada toplumun kendi gerçekliğine yabancılaştırılmış olma gerçekliği de yanlış bir anlama kavuşturulmuş olacaktır. Toplumun içerisine çekildiği köleci ilişkiler, sanki toplumun yaşadığı bir içsel gelişim süreciymiş gibi algılanacaktır. Oysa toplumun içerisine çekildiği kölecilik ilişkileri, toplum içerisinde ortaya çıkan üst sınıfların toplumun dışına çıkarak ona yabancılaşması ve kendini bir iktidar kurumuna dönüştürmesiyle birlikte yaşanmaya başlamıştır. O nedenle de topluma dışarıdan dayatılmıştır.

Bu gerçeklikten hareketle sınıflı devletçi uygarlığın kendisi olan köleliğin, kölecilik biçimlerinin adıyla toplumu adlandırmak doğru olmamaktadır. Diğer bir tabirle de; köleci toplum, feodal toplum, kapitalist toplum biçiminde yapılan toplum tanımları gerçeği ifade etmemektedir. Burada sınıflı-devletçi uygarlığın yaşadığı tarihsel süreçlerle, toplum arasındaki ilişkiyi doğru kurarak ona göre anlamlandırmak gerekmektedir. Onun içindir ki, sınıflı- devletçi uygarlığın her döneminin kendi toplumunu yaratarak ancak var olabileceğini söylemek ve ona göre bir adlandırmada bulunmak bizi daha doğru bir sonuca ve tanıma kavuşturmuş olacaktır.

II.

Toplum Kırım'ı böylesine tarihsel bir gerçeklik içerisinde ele alırken, kendini sisteme kavuşturduğu tarihsel koşulları da bu gerçekliğin bir devamı olarak görmek gerekmektedir. Ancak

bu devamlılık aynı güzergâh üzerinde ritmik olarak bir gelişme seyrinin yaşandığı anlamına gelmemektedir. Buradaki devamlılık, oluşum ve gelişim sürecinde beslenilen kaynaklarla ilgili boyutlara dair olmaktadır.

Toplumsal Kırım'ın kendini bir sistem olarak örgütlemesinin, sınıflı-devletçi uygarlığın tarihsel seyri içerisinde almış olduğu biçimler ve öne çıkan yönlerle doğrudan bağlantılı olan yönleri bulunmaktadır. Bunu şu şekilde açımlamak da mümkündür. Sınıflı-devletçi uygarlık kendini bir sistem olarak örgütlemeye başladığı andan itibaren, her şeyiyle tamamlanmış bir kurumsallaşmaya da sahip değildir. Zaman ve mekân koşulları içerisinde farklı biçimlenişler ve kurumsallaşmalarla varlığını devam ettirmiştir. Tarih içerisinde ya da aynı zaman kesiti içerisinde farklı isimlerle adlandırılan devlet biçimlerinden bahsediliyor olmasının, sömürü-soygun ilişkilerinin farklı biçimlerde gerçekleştirilmesinin ve dönemsel olarak farklı isimlerle adlandırılmasının nedenini de bu gerçeklik oluşturmaktadır.

Hep bu şekilde, tarihsel yaşanmışlıklar içerisinde birçok yön bir arada yer almıştır. Bunlar sürekli bir ilişki ve çelişki içerisinde olmuşlardır. Ama bunlar yaşanmışlıklar içerisinde birlikte yer alırlarken, hepsi aynı oranda bir etkinlik düzeyine sahip olmaktan daha çok, hangisi daha etkinse onun etrafında varlıklarını sürdürme biçiminde birlikte oluşu ifade etmişlerdir. Tabii bu sürekli olarak hep düz bir çizgi şeklinde de sürekli bir hal almış değildir. Etkin olan bir güç zamanla gücünü kaybetmiş ve onun yerine güçlenen bir başka güç daha etkin bir hale gelebilmiştir. Ancak bu etkin hale gelen önceki sömürü ve baskı biçimlerinin daha etkin bir şekilde temsilcisi ve mirasçısı olma gibi bir özellik de taşıyabilmiştir. Bunu tüm sömürü, egemenlik ve köleci biçimlenişler için söylemek mümkündür.

Tarihin tanımış olduğu ilk kölecilik ilişkisi toplumun doğrudan köleleştirilmesini anlatmaktadır. Bu kölecilik ilişkisi içerisinde kadının, erkek tarafından mülkleştirilmesi aynı zamanda toplumun üst sınıflar tarafından köleleştirilmesinde temel teşkil etmiştir. Kadın nasıl mülkleştirilmişse, toplum da aynı şekilde mülkleştirilmiştir. Erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünü ifade eden tüm ilişki ve araçlar üst sınıflar tarafından toplum üzerinde de hükmünü sürdürmüştür. Bunun bir sonucu olarak kadın nasıl kendine yabancılaştırılmışsa, toplum da aynı şekilde kendine yabancılaştırılmıştır. O nedenledir ki; kırıma uğrayan kadın, kırıma uğrayan toplum anlamına gelmiştir. Tüm tarih içerisinde gerçekleşen sömürü, baskı ve tahakküm ilişkileri incelendiğinde de bu gerçeklik kendini göstermektedir.

Toplum Kırım'ın ne olduğu dile getirilirken; toplumun yaşamış olduğu çürüme ve çözülmeye dair anlatılanlar ve bunların tarihteki bazı yaşanmışlıklarla olan bağının kuruluyor olması da bu gerçeklik içerisinde yerini bulmaktadır.

Tarihte lanetli bir kavimden bahsedilmektedir. Bu kutsal kitaplarda da yer almaktadır. Lut Kavmi'nin yaşadıkları olarak tarihe geçen bu lanetli kavim, o zamanki toplumun içerisine düşürülmüş olduğu çürüme ve çirkinliği en dorukta yaşamaktadır. Belki de bugün Toplum Kırım diye ifade edilen tüm çirkinlik ve çürümeler o zamanlar Lut Kavmi'nin yaşadıklarında ifadesini bulmaktadır. Onun içindir ki, tanrı Lut peygambere ailesi ile birlikte yaşadıkları kenti terk ederken, "dönüp arkana bakmayacaksın" der. Ona rağmen, dönüp arkalarına baktıklarında da taş kesilirler. Bu anlatım, Lut peygamber dönemindeki toplumsal çürüme ve çirkinliğin boyutunu gösterirken, aynı zamanda sınıflı-devletçi uygarlığın ilk oluşumundan itibaren toplumu nasıl bir felaketle karşı karşıya getirdiğinin de bir göstergesi olmaktadır.

Sınıflı-devletçi uygarlık tarihinde benzeri lanetli haller hep yaşanmıştır. İktidar güçleri toplum üzerinde kendi egemenliklerini kurmak için sadece toplum üzerinde fiili bir baskı uygulamakla kalmamış aynı zamanda toplumu boyunduruk altında tutmak için farklı yöntemlere de başvurmuşlardır. Öyle ki bu yöntemlerle toplum ona itaat eder hale getirilmiştir. Hatta itaat eder hale getirilenleri, başkalarını köleleştirmenin etkin araçları olarak kullanmaları da söz konusu olabilmiştir. Egemen sınıfların elinde dinin baskı ve sömürü aracına dönüştürülmesi yine kutsallıklar atfedilerek yağma-talan savaşlarının geliştirilmesi sonucunda kölelik sistemlerinin kendini birer imparatorluklar biçiminde örgütlendirilmiş olmaları da bu gerçekliği kanıtlamaktadır.

Sadece bunlar da değildir. Sınıflı-devletçi uygarlığın biçimleri olan köleci, feodal, kapitalist uygarlıklar dönemindeki sömürünün gerçekleşme biçimleri de köleliğin kaba, baskı, zor yöntemleri dışında farklı yöntemlerin de kullanıldığının birer kanıtı olmaktadır. Feodal uygarlığın, kölecilikten farklı olarak köleye aile kurma ve o aile ile birlikte bir toprak üstünde yaşama imkânı tanıması o köleyi, köle efendiden daha çok toprak sahibine bağlaya bilmiştir. Yine aynı şekilde toprak sahibinin üretime dayalı sömürüsü ve üretim dışı baskısını anlatan angarya karşısında toprak kölesinin iş gücünü ücret karşılığı sattığı patronla ilişkisini bu temelde ele almak mümkündür. Bu her üç kölelik biçiminde de sömürü devam etmektedir. Değişen sadece biçimdir. Hatta her yaşanan biçimsel değişimde de sömürü çok daha fazla derinleşmiş, efendi mülk sahibi ve patronu daha büyük, daha fazla mülk ve servetin sahibi haline getirmiştir. Ama buna rağmen, köle bir kimse karşısında bir diğer egemeni tercih eder hale gelebilmiştir.

Toplum Kırım böyle bir tarihsellik içerisinde sürekli olarak birbirini besleyen süreçler yaşamış ve bir derinleşme içerisine girmiştir. Bu da kapitalizmle birlikte daha da bir somutluk kazanarak gerçek bir toplum karşıtı sisteme dönüşmüştür.

Kapitalizmi diğer kölelik biçimlerinden ayıran daha farklı özelikler de söz konusudur. Köleci ve feodal uygarlıklar döneminde kişi yoktur. Ya doğrudan bir köle ya da toprak ile birlikte alıp-satılan bir köle söz konusudur. Kapitalizmde ise bu kölelik biçimi bireyin kendi iş gücünü satmasıyla gerçekleşmektedir. Aslında bu kölelik ilişkisinin çok daha fazla derinleşmiş olduğunun da bir göstergesidir. Köleci ve feodal uygarlıklar döneminde köle başkaları tarafından satılırken, kapitalizmde bu öyle bir hale gelmiştir ki; artık başkaları onu satmadan, köle kendi kendini satar hale gelmiştir. Bu çözülme ve çürümenin de toplum açısından bir göstergesi olmaktadır.

Kapitalizmin kendini bir sistem olarak örgütlemeye başlaması ile birlikte, bu kendini çok daha fazla aleni hale getirmiştir. Aleni hale gelen bu sitem içerisinde de, insan yeniden şekillendirilmeye başlanılmıştır.

İnsan kendi karnını doyurmak için yapmayacağı bir iş, çalmayacağı bir kapı bırakmaz hale getirilmek istenilmiştir.

Kapitalizme ev sahipliği yapan kıta Avrupa'sındaki 18. 19. yy'i anlatan romanlarda bu gerçekliği çok yakından görmek mümkündür. Emile Zola'nın, Victor Hugo'nun kitapları bu konuda çarpıcı örneklerle doludur.

Kapitalizmde kendini satar hale getirilen köle, insanlığından daha da uzaklaştırılırken, aynı zamanda toplumun nasıl bir çürüme ve çözülme içerisine çekildiğinin de bir göstergesi olmuştur. 20.yüzyılda yaşanan büyük krizler ve savaşlar aslında toplumun hangi düzeye getirildiğinin bir göstergesidir. Buna toplumun ve insanın bittiği an demek de mümkündür. Özellikle de 2. Dünya savaşından sonraki dönem için böyle bir değerlendirmenin yapılması çok daha fazla gerekli hale gelmektedir.

2. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte uluslararası sermaye güçlerinin giderek büyümelerine karşın, toplumun hızla yoksullaşması kıtlık, açlık, yozlaşma, bulaşıcı hastalıkların yaygınlaşması ve tüm bunlar yaşanırken de toplumun bunun bir parçası haline getirilmiş olması, bu anlamda toplumun içerisine çekilmiş olduğu ve karşı karşıya getirildiği yaşam biçiminin de bir göstergesi olmaktadır. Artık bu aşamadan itibaren de toplumun içerisinden çekildiği kölelik ilişkisinin yeni bir tanıma kavuşturulması gerekli bir hale gelmektedir. Çünkü sömürü ve egemenlik o ana kadarki gerçekleşme düzeyinin çok üstüne çıkmış ve buna karşı da toplumun direnç duvarlarının iyice zayıflayarak onun tamamen kendi gerçekliğinden uzaklaşmasına neden olacak bir süreçle karşı karşıya gelinmesine neden olmuştur.

TOPLUM KIRIM'IN SİSTEMSEL BİR BOYUT KAZANMASI

Toplum Kırım'ı böyle bir tarihsellik içerisinde anlam kazanan bir sömürgecilik biçimi olarak ele alırken; onun bir sistem olarak örgütlendirilmesinde 2. Dünya Savaşı sonrası sürecin önemli bir rol oynadığını görmekle birlikte, 1990 sonrası sürecin bir başlangıç olarak kabul edilmesi daha doğru olacaktır. Çünkü 20. yüzyılın başlarında oluşan iki kutuplu dünya, yerini kendi içerisinde çok başlılığı içermiş olsa da; tek kutuplu bir dünya gerçekliğine bırakmıştır. Bu gerçeklik içerisinde de reel sosyalizm S.S.C.B" nin dağılması ile çözülürken, bunun karşısında kapitalizm kendisini ABD'nin öncülüğünde yeniden örgütlendirmeye başlamıştır. Tabi bunu sadece bir sistemin örgütlenmesi olarak da görmemek gerekir. Bu aynı zamanda toplumun yeniden şekillendirilmeye başlanması anlamına gelmektedir.

Kapitalizm kendini bir sistem olarak örgütlerken, aynı zamanda 18. ve 19. yüzyıllar da insanın toplum olarak kendini var etme direnişi ile karşı karşıya kalmıştı. Önce ütopik daha sonra da Bilimsel Sosyalist görüşler ve bu doğrultuda atılan pratik adımlar da bunun bir göstergesi olmuştu. 1848 Avrupa Devrimleri, 1871 Paris Komünü bu anlamda 19. yüzyılın yaşadığı önemli toplumsal direnişler olarak tarihte yerlerini almışlardı. 20. yüzyılda ise gerçekleşen başta Rus Devrimi olmak üzere Çin, Vietnam, Küba vb. kapitalizme karşı gerçekleşen bu toplumsal direniş ve devrimleri çok daha ileri noktalara taşımıştı. Bu giderek dünyanın önemli bir bölümünü de etkisi altına almıştı.

Bunun karşısında ise, toplumsal direnişleri geriletmek için kapitalizm tarafından farklı politikalar devreye konuldu. Bunun bir sonucu olarak da kaçınılmaz bir şekilde; toplumla kapitalist sistem arasındaki çelişkiler çok daha fazla şiddetlendi. Bu da giderek kapitalizm aleyhine sonuçlar ortaya çıkardı. Tüm bu yaşananlar karşısında kapitalizmin arayışları son bulmadı. Aksine daha farklı yönelimler içerisine girerek, kendi ile toplum arasında var olan çelişki ve çatışmayı yumuşatarak geri çekmeye ve giderek onu sistem içileştirmeye çalışan politikaları devreye koydu.

Birinci Dünya savaşı içerisinde sosyal- demokrasinin resmi temsilcilerinin emperyalist burjuvazinin saflarına geçmesi, işçi sınıfı mücadelesi içerisinde reformist eğilimlerin öne çıkarılarak sınıf uzlaşmacılığının geliştirilmesi ve giderek de sosyalist ideoloji ve politikaların burjuva etkilenmeler altına girmesi, toplumsal direnişleri de önemli oranda etkilemeye ve kapitalist sistem için daha az tehlikeli hale getirmeye başladı.

Reel sosyalizmin çözülüşü ile birlikte tüm bunlardan kendisi için sonuçlar çıkartan uluslararası sermaye güçleri, toplumu harekete geçirici temel dinamiklerden ve toplumsal özelliklerden mahrum bırakmak için daha farklı politikaları devreye koydu. Bunların başında da bireyi/insanı toplum olarak yaşamaktan, düşünmekten, hareket etmekten alı koyacak olan bir düşünüş, yaşayış ve hareket tarzının geliştirilmesi geldi. Topluma karşı olan tüm politikaları da buna göre belirleyerek harekete geçti. Bunu yaparken de, sınıflı devletçi uygarlık ilk ortaya çıktığı andan itibaren topluma karşı yöneltilen saldırı ve pratikleri günümüzde sürdüren bir mirasçısı olarak edindiği tüm bu birikimlerin güncel boyutları ile yürütücüsü haline geldi.

Bu şekilde Toplum Kırım, devletli–iktidarlı sistemin ilk ortaya çıkışıyla başlayan bir sorun olarak tarih içerisindeki yerini almaya başlamış oldu. Kapitalizmin kendini bir sistem olarak örgütlemeye başlaması pozitivist bilim yöntemiyle desteklenerek, sözde kaçınılmazlığı "bilimsel" hale getirildi. Bu sayede Toplum Kırım'ı toplum olarak kendisini var eden insana karşı, egemenlikli-sınıflı uygarlığın insanı yok etme yöntemi olarak değerlendirmek olanaklı bir hale geldi.

İçerisine girilen böyle bir süreçle birlikte, toplum, sadece ulus-devlet ve ona dayalı politikalar ile fiili katliam ve yönelimlerle değil, temel dokularına/doğasına yönelinerek kırıma uğratılmaya, yapay-sanal bir hale getirilmeye çalışıldı. Günümüzde ise bu, topluma karşı her yönüyle sistemsel özellik kazanan bir savaş halini aldı. Bu savaşın sistemsel bir karakter kazanması; bir bütün olarak toplumu ve bireyin hedeflenmesi anlamına geldi. Nasıl küreselleşen emperyal güçler için evrenin, dünyanın her santimetre karesi girilmedik, sömürülmedik, egemenlik altına alınmadık bir alan olarak kabul görmez bir boyut kazanmışsa; toplum ve birey de aynı mantıkla ele alınmaya başladı. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan tarafından bu gerçeklik, "Giderek toplum tümüyle ulus-devletçe militaristleştirilerek bir nevi savaş hali içine sokulmuştur. Günümüz toplumlarına savaş hali toplumları demek daha gerçekçidir. Dayatılan savaş hali iki kanaldan yürütülmektedir: Birincisi, gerçekçi yol kanalı olan iktidar ve devlet aygıtlarının toplumun tüm gözeneklerini bir ağ gibi sarıp gözetim, denetim ve baskı altına almasıdır. İkin-

ci yol, son elli yıl içinde niteliksel bir devrimle gelişen bilişim teknolojisi kanallarıyla (medya tekelleri) sanal toplumun gerçek toplum yerine ikâme edilmesidir. Her iki savaş haline de toplum kırım demek mümkündür. Eskinin daha sınırlı uygulanan soykırımlarıyla birlikte, bu yeni toplum kırımlar daha yoğun ve sürekli halleriyle toplumsal doğanın sonunu hazırlamaktadırlar. Belki insan türüne benzeyen yaratıklar var olmaya devam eder: Ama sürü kitle, faşizm kitlesi olarak. Toplum kırımın bilançosu soykırımlardan daha ağır olarak tüm toplumun ahlaki ve politik niteliğini yitirmesinde kendini gösterir. En ağır toplumsal ve ekolojik felaketlerde bile sorumluluk duymayan insan yığınları bu gerçeği kanıtlar. Bunalım ve kriz ötesi bir durumun yaşandığı inkâr edilemez," biçiminde bir değerlendirmeye tutularak, ifadeye kavuşturuldu.

Toplum Kırım böyle bir gerçeklik içerisinde sistemsel bir boyut kazandı. Fakat asıl olarak da, toplumu var eden doğasına ve temel dokularına karşı yürütülen bir savaş olarak kendini örgütlendirdi ve buna göre de biçim(ler) kazandı.

TOPLUM KIRIM'IN GERÇEKLEŞME BİÇİMLERİ

Burada Toplum Kırım'ın hangi biçimlerde, kendini nasıl gerçekleştirdiğine dair görüşler belirlenirken, bunu kendine has olan yönleri ve topluma karşı gerçekleştirilen diğer saldırı biçimleri ile olan ortak yönleri ile birlikte ele almak gerekmektedir.

Günümüze kadar yaşanan tarihsel süreç içerisinde egemenler tarafından topluma karşı saldırılar ve kırımlar gerçekleştirilmiştir. Ama bunların hiçbiri 21. yüzyılın sömürgeciliği olarak nitelendirdiğimiz Toplum Kırımla aynılaşan bir düzeye varmamıştır. Daha çok farklı kimliklerden, inançlardan, kültürlerden olan topluluklar egemenlerin, sömürgecilerin doğrudan hedefi haline getirilmişler, baskılama altına alınmışlar ve giderek de sistemli bir şekilde kırıma tabi tutulmuşlardır.

Bu tür kırımlara tarih içerisinde farklı adlar da verilmiştir. Kimi yerde "Soykırım", kimi yerde "Pogrom", kimi yerlerde de "Büyük Felaket" adıyla adlandırılsalar da bunlar özünde birer soykırım olarak tarihe geçmişlerdir. Tarihte bunun yaşanmış örnekleri de bulunmaktadır. İspanyol sömürgecilerin; Amerikan kıta yerlilerine, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ermeni, Asuri-Süryani ve Êzidî-Kürt topluluklarına; TC devletinin ise Kürtlere; ve Hitler Almanya'sının da Yahudiler üzerinde gerçekleştirmiş olduğu soykırımlar hep bu çerçevede tarih içerisinde yerini almışlardır.

Tabi tarihte gerçekleştirilmiş olan soykırımları sadece ulusal ya da etnik kimlik üzerinden ele alarak sınırlandırmamak da gerekmektedir. Sosyal, inançsal, kültürel vb. yönler itibarıyla farklılıklar arz eden topluluklar üzerinde uygulanan ve böylece onları yok oluşa doğru götüren yönelimleri de soykırım kapsamında ele almak gerekmektedir. Bu BM tarafından da kabul edilen bir gerçeklik olmaktadır.

Toplum Kırım'ı bu şekilde gerçekleştirilen soy kırımlardan ayrı düşünmek mümkün olmadığı gibi aynılaştırmak da mümkün değildir. Çünkü Toplum Kırım, bir yönü ile egemenlerin sınıflı-devletçi uygarlığın topluma karşı işlediği suçların bir toplamı olurken, aynı zamanda belirli tarihsel koşullarda topyekûn olarak topluma karşı onu yok etme temelinde uygulamaya konan bir sömürgecilik biçimi olmaktadır. Bu yönü itibarıyla da tarih içerisinde gerçekleştirilmiş olan soykırımlardan bir farklılık arz etmektedir.

Bu anlamda Toplum Kırım, toplumun tamamına karşı gerçekleştirilen bir saldırıyı ifade etmektedir. Burada toplum kendi içinde sınıflara, kesimlere, gruplara vb. gibi ayrıştırmalara tabi tutulmamakta ve doğrudan bir saldırı hedefi haline getirilmektedir.

Toplum gerçeğinin anlaşılması açısından da bu, önemli bir noktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, toplum içerisinde alt sınıf, üst sınıf ayrışması yaşanmaya başladığı andan itibaren toplum içerisinde bir çatallaşma yaşanmıştır. Bu çatallaşma içerisinde üst sınıflar; kendilerini iktidar ve devlet olarak örgütlerken aynı zamanda tamamen toplumun dışına çıkmışlardır.
İşte Toplum Kırım, toplum dışılığı ifade eden ve kendini iktidar ve devlet olarak örgütleyen üst sınıfların topluma karşı yürüttüğü savaşın günümüzdeki biçimini anlatmaktadır. Bu saldırılar, kapitalizmin günümüzde içerisinde bulunduğu gerçeklikle doğrudan bir bağ içerisindedir. Bu bağa göre de, toplum üst sınıflar tarafından her yönü ile de teslim alınmak istenmektedir. Eğer bunu gerçekleştirebilirlerse orada her yönüyle toplum tepkisiz bir hale getirilerek sömürüye açık bir konuma getirilmiş olacaktır.

Toplum Kırım, toplumun tamamına karşı gerçekleştirilen bir saldırıyı ifade etmektedir.

Toplum Kırım günümüz koşullarında toplumu bu konuma getirmenin kendisi olmaktadır. Kapitalizm bunu gerçekleştirirken bugüne kadar, topluma karşı yürüttüğü savaşta uyguladığı yöntem ve taktiklerden vazgeçmemekle birlikte, daha farklı bir yönelimin sahibi haline gelmiştir.

Bu yönelimlerin pratikleştirilmesinde ise toplumu var eden temel boyutlar kapitalizm tarafından hedef haline getirilmektedir. Burada en çok öne çıkan, toplumun bilince ve örgütlülüğe dayalı yapısının hedef alınması olmuştur. Eğer toplum bunlardan uzak kılınırsa, onun diğer biyolojik varlıklardan bir farkının kalmayacağı tezinden hareketle böyle bir yönelim içerisine girilmiştir. Elbette bu gerçekleştirilirken de toplumu kuşatma altına alarak onu baskılayan, cendere altında tutan askeri, siyasal, ideolojik vb. saldırılardan vazgeçilmemiştir. Bunlar bir gereklilik olarak kabul edilmekle birlikte, daha çok öne çıkarılan, hedefin merkezine oturtulan toplumun sosyal ve kültürel hakikati olmuştur. Sosyal ve kültürel olarak toplumun kendi gerçekliğine tamamen yabancılaştırılması ile birlikte, geriye toplum adına bir şeyin kalmayacağı gerçekliği neden olmaktadır. Asıl olarak da Toplum Kırım'ın başarısı burada görüldü. Gelinen aşamada da kapitalist sınıflı-devletçi uygarlığın tüm egemen sömürü ve baskı sistemi tamamen bu temel yönler üzerinde odaklaştırıldı. Toplum, aileye varana kadar parçalandı. Bir apartman içerisinde yer alan dairelerde oturanlar birbirlerini tanımaz hale gelirken, aile içerisinde bireyler birbirinden uzaklaştırılmaya başladılar. "Gemisini yürüten, kaptandır" misali toplumsal sorunlardan uzak duran, anı yaşayan bir kişilik tiplemesi ortaya

çıkarıldı. Böylesi bir kişilikler önünde de düşünceden, amaçtan uzak bir yaşam modeli oluşturuldu. Neredeyse "Üç S" şeklinde formüle edilen yoz, çarpık yaşam tarzı, biricik bir model haline getirilmek istendi. Hiçbir değer ve ahlâk kuralına bağlı kalınmadan, her yol ve yöntemin kullanılması mubah sayıldı. Bununla da yetinilmeyerek beyinler yıkanmaya, kişilikler yok edilmeye, silik, kendisi olmaktan çıkarılmış uydu kişilikler türetildi. Toplum "kendi kendinin kurdu" kılınmaya çalışılmıştır.

Bu noktada önemli sonuçlar elde ettiler. Bugün insanlık kendini var eden değerlerden uzaklaşırken; açlıktan, hastalıktan, savaşlardan insanlar büyük acılar çekerken; sömürü, soygun, talan had safhaya varmışken, eğer bunlar karşısında sesiz kalınıyorsa, bundan daha farklı bir belirlemede bulunmak imkânsız hale gelmektedir.

Toplum Kırım, tam da bu gerçekliği ifade etmektedir. Bu noktada Toplum Kırım insanı toplum olarak var eden temel özelliklerden uzaklaştırılmış ve bunlara yabancı hale getirilmiş olması gerçekliği ile karşılaşılmış olunmaktadır.

TOPLUM KIRIM'I GERÇEKLEŞTİRMENİN ARAÇLARI

1-Toplum Mühendisleri:

Toplum Kırım'ı gerçekleştirmenin en etkili araçlarından biri olarak rol sahibi kılınmışlardır. Bunlar aracılığıyla toplum yeniden biçimlendirilirken; eğitimleri, bilinçleri, ölçüleri, gündemleri, çalışma tarzları, üslupları ve hatta ihtiyaçları vb. belirlenir bir hale gelmiştir. Öyle ki, hemen hemen her konuda toplumun önüne "bilirkişi", "uzman" çıkarılmaya ve bunlara danışılmadan hiçbir adım atmamaları istenmekte ve bunu da içselleştirmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır.

"Toplum Mühendisliği" de bu noktada duyulan ihtiyacın sonucunda özel bir alan olarak kendisini hissettirmiştir. Öncelikli olarak bu vasıflara sahip olan kişilerin görüşlerinden, sonra da kendilerinden yararlanılmaya başlanılmış ve uygulanmak üzere projeler geliştirmeleri istenilmiştir. Bu konuda atılan ilk adımlar yaşanan toplumsal başkaldırıların bir tehlike olmaktan nasıl çıkarılabileceği vb. hususlarda atılmıştır. Fakat kullanılmak istenilen yöntemlerin kendi başlarına yeterli olmadıkları da açığa çıkmıştır. Bunun anlaşılması üzerine de topluma karşı yürütülen egemenlik savaşının daha geniş ve farklı alanları da içerisine alması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle de toplumsal reflekslerin ölçümü burada özel bir önem kazanmıştır. Pavlov'un "Şartlı Refleks" teorisi ise burada temel çıkış noktalarından birini oluşturmuştur.

Egemenler tarafından Toplum Mühendislerine duyulan ihtiyaç, kaynağını buradan almıştır. Böylece egemenler, topluma karşı "Toplum Mühendisliği" eksenine oturttuğu politikalar ile toplumun taleplerini yine ona karşı, kendi sistemine dâhil etme yönünde kullanmaya başlamışlardır. Bu çerçevede de kendilerini ekonomiden-kültüre, ideolojiden-davranışlara, beğeni, tercih ve yaşam tarzını belirlemeye varıncaya kadar toplumu ilgilendiren her alana müdahale ederek, çıkarları doğrultusunda yön verir bir konuma getirmeye çalışmışlardır.

Bu şekilde kapitalist uygarlık, toplumu yeniden şekillendirirken kendisi açısından atılan önemli bir adımın sahibi haline gelmiştir. Bunu gerçekleştirirken de harekete geçirdiği Toplum Mühendisleri'ne dayanarak kendisini kurumsallaştırmış ve bunu gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu daha farklı araç, kurum ve örgütleri kullanmaya başlamıştır.

2-Tink-Tank Kuruluşları:

Toplum Mühendisliği'nin geliştirildiği alanlar olarak küresel sermaye güçlerinin belki de en fazla başvurduğu bir kurum olma özelliğine sahip tink-tank kuruluşları sahip olmuştur. Daha çok da, 20. yüzyılda dünyada ve farklı coğrafyalarda yaşanan; siyasal, askeri, sosyal, kültürel vb. sorunları, çatışmaları ele alan, bu konular üzerine araştırma yapan gruplar olarak oluşturulmuşlardır. Bunlar yapmış oldukları incelemelere göre sahip oldukları düşüncelere dayanarak "beyin fırtınaları" yaratıp rapor hazırlayarak çözüm, proje üretme vb. görevlerle sorumlu kılınmışlardır. Özel, resmi vb. statülere sahip olmakla birlikte; Çalışma Merkezleri, üniversite kürsüleri, grup, komisyon vb. lerinin yürütmüş oldukları çalışmaları kendileri için bir çıkış noktası olarak almışlardır.

Bu tür oluşumların hedef olarak da önüne herhangi bir alan sınırlanması konulmadan; silahlanmadan-uzay savaşlarına, insandan-ekonomiye, botanikten-yeni enerji kaynaklarına, yönetme sanatlarından- askeri taktiklere, çatışmalı bölgelerde sorunların kendi lehlerine nasıl sonuçlandırılabileceğine varıncaya kadar vb. birçok konu üzerine fikir ve proje üretme konulmuştur. Bunu sağlamak için de, beyin göçü dâhil, o zamana kadar tüm bu alanlarda var olan birikim ve kaynakları belirlemiş oldukları merkezlerde toplamışlardır.

Bunun bir sonucu olarak da oluşturulan Tink-Tank kuruluşları kendi içerisinde gruplar halinde kurumsal bir yapıya dönüştürülmüşler ve uluslararası alanda referans kaynağı haline getirilmişlerdir.

Tink-Tank kuruluşları, yürüttükleri bu faaliyetlerle bireyi-toplumu en küçük parçalarına kadar tanıyıp-ayrıştırarak; onların duygu, düşünce, davranışlarına hükmetmeye çalışmıştır.

3-Medya:

Toplum Mühendisleri'nin üzerinde en fazla çalıştığı konuların başında medya gelmiştir. Medyanın toplum yaşamının belirlenmesinde oynamış olduğu rol buna neden olmaktadır. Medyanın kurumsal bir güç haline gelmesinin tarihçesi o kadar geçmişe dayanmamasına rağmen, alan olarak etkileme gücü ve dayandığı temeller çok daha etkili bir güç haline gelmesine olanak sağlamıştır.

Medya; görsel, işitsel, yazımsal ve sanal alanda toplumun bilgilenmesi ve düşünce oluşturması yönünde en etkili bir araç olurken, esas olarak ideolojiye dayanması itibarıyla da güçlü bir konumda bulunmaktadır. Tarihte ideolojik kimliklerin oynamış olduğu rol göz önünde bulundurulduğunda, bu gerçeği bilince çıkarmak daha da olanaklı hale gelmektedir.

Medya, tarihteki rolü belirleyici bir düzeyde değerlendirmeye tabi tutulan ideolojik kimliklerin vücut bulmasında rol oynayan diğer araçlara göre daha kısa sürede, doğrudan ve yaygın olarak kullanılması itibarıyla bir farklılığa sahip olmuştur.

Toplum içerisinde okuma-yazma oranının yükselmesi ve yeni

basım tekniklerinin kullanılması, teknik açıdan önemli bir gelişme düzeyini ifade etmiş olsa da, asıl olarak; düşüncelerin, ideolojilerin kısa sürede, daha etkili ve aslına uygun bir şekilde yaygınlaşmasında rol sahibi olmuştur. Kapitalist uygarlık sürecinde bu gerçek çok daha net bir şekilde görülmüştür.

4-Sivil Toplum Örgütleri

Toplum Kırım'ın gerçekleştirilmesinde en etkili bir şekilde kullanılan araçlardan biri de STÖ'lerdir. Burada en trajik olan yan, bu aracın kendisine verilen rolü oynarken "toplum" adını kullanarak bunu gerçekleştiriyor olmasıdır. Hemen hemen dünyanın her bölgesinde kurulmuş olan ve faaliyet yürüten STÖ'ler bulunmaktadır. Tabi burada tüm STÖ'leri aynı kefeye koymak da mümkün olmamaktadır. Çünkü gerçek anlamda STÖ'ler olmakla birlikte, adı dışında STÖ olmayanlar da bulunmaktadır. Topluma karşı asıl tehlike, adı dışında STÖ olmayanlardan gelmektedir. Toplum Kırımın gerçekleşmesinde rol sahibi kılınan STÖ'ler de bunlar olmaktadırlar.

5- Eğitim Kurumları:

Toplum Kırım'ın gerçekleştirildiği araçların başında,"ilim ve irfan yuvası" olarak kabul ettirilmeye çalışılan "Eğitim Kurumları" ve "Okullar" gelmektedir.

Okullar adeta toplumu bir değirmen taşı gibi öğüterek toplumun kendi gerçekliğinden uzaklaştırılmasında rol sahibi kılınmışlardır. Topluma buralarda şekil verilmeye çalışılmıştır. Daha çocuk yaşlarda iken insanlar buralara alınarak sistemin süzgecinden geçirilip onun bir parçası haline getirilmeye başlanılmıştır. Buralarda sisteme "nasıl yararlı vatandaşlar" haline gelinebileceği, uyulması gereken kurallar ve yasaklar öğretilmeye başlanmıştır. Sistemin ölçülerine uymayanlar ise"yola gelmek" ya da "sistemin dışına atılmak" ikilemiyle karşı karşıya bırakılmışlardır. Toplum-kırımcı hegemonya, okullara bu temelde kendi çıkarları doğrultusunda bir rol biçmiştir. Daha çok da kapitalist uygarlık döneminde böylesi bir rol ile donanımlı kılınmışlardır.

Egemenler, eğitimi, toplumu yönetme, yönlendirme ve o zamana kadar insanlığın sahip olduğu bilgi birikimini kendi tekellerine alma aracı haline getirmişlerdir. Fakat bunu da, eğitimi esas sahibi olan toplumun elinden alarak gerçekleştirmişlerdir. Sümer rahiplerinin pratiğinde bunu görmek mümkündür. Öncesinde toplumun bilge kişileri kendilerinde birikmiş olan bilgi ve deneyleri toplumun tamamına sunmakla yükümlüydü. Ona verilen rol bu çerçevede belirlenmişti. Toplum içerisinde hiyerarşik bir yapılanmaya dönüşen görevlendirmelerin, giderek bir ayrıcalık haline gelmesiyle birlikte; sahip olunan bu bilgiler de birer tasarruf aracı haline geldiler. Sümer rahipleri de bunu, egemenlik araçlarının en güçlülerinden biri haline getirerek toplumu sömürüye açık hale getirmiş oldular. Daha sonraki süreçlerde tarihin ilerleyen yılları içerisinde egemenler kendileri için hep bu gerçeği esas aldılar. Zaman zaman bazı farklılıklar yaşanmış olsa da bu gerçek değişmedi.

6-Devlet Görevlileri:

Tink-Tank Kuruluşları, STÖ'ler, Eğitim Kurumları ve Medya gibi kurumsal bir örgütlülük adıyla hareket etmeseler de, Toplum Kırım'ın gerçekleşmesinde önemli bir rol sahibidirler. İçerisinde yer aldıkları kurumlara bağlı olarak hareket etmeleri, kendilerine verilen "görevleri" yerine getirmeleri için büyük kolaylık sağlamaktadır. Devlet görevlisi toplum karşıtı her faaliyetin temsilcisi ve memurudur. Yürüyen ve işleyen devlettir. Bu şekilde hareket eden devlet görevlilerinin sayıları da oldukça fazladır.

TOPLUM KIRIMIN HEDEFLERİ

1- Kadın:

Toplum Kırım'ın esas ve doğrudan hedefi olma konumunda bulunmaktadır. Toplumsallaşmanın kadın etrafında oluşmuş olması gerçekliği de neden Toplum Kırım'ın kadın üzerinde gerçekleştirilmek istenildiği gerçeğine açıklık getirmektedir. Bu gerçekliği toplumsallaşmayı kaynağında kurutmak olarak da ifade etmek mümkündür.

İlk el koyma ve egemenliğin kadın üzerinde gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bu konu üzerine yapılan değerlendirme ve tespitler de bulunmaktadır. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın bu konuda yapmış olduğu çözümlemeler bu anlamda tarihi önemdedir. Öcalan yapmış olduğu tespitlerde toplumun özgürleşmesinin kadının özgürleşmesi ile başlayacağına dikkat çekmiş ve geliştirilecek olan toplumsal mücadelede esas olarak bu gerçeğin; ilk ve en fazla sömürülen olarak kadının temel alınması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bu temel görevin tali bir konumda tutulmasının ve ertelenerek sonraki bir sürece bırakılmasının mümkün olmadığına dikkat çekmiştir. Ve bugüne kadar toplum adına yapılan özgürlük mücadelelerinin hatalarının da bu noktada başladığını belirtme gereğini duymuştur.

Toplum Kırım'ın gerçekleşmesinde, kadının neden temel hedef olarak belirlendiği gerçeği üzerine görüş oluşturulurken mutlaka bu gerçeğin esas alınması gerekmektedir. Eğer bu gerçek doğru anlaşılmazsa daha önceki dönemlerde yürütülen özgürlük mücadelelerinin içerisine düştükleri yanılgılar ve yaşadıkları trajediler kaçınılmaz hale gelecektir.

Küresel sermaye güçleri de bu gerçeği görmüşlerdir. O nedenledir ki, kendilerini "Yeni Dünya Düzeni" (YDD) adı altında örgütlerlerken nasıl Sivil Toplum Örgütlerine yönelik özel politikalar belirlemişlerse, kadına yönelik olarak da benzeri politikaları devreye koymuşlardır. Bunu yaparlarken bugüne kadar baskı ve egemenlik altında tuttukları kadını daha fazla sistem içerisine çekme gereğini duymuşlardır. Kadın sadece reklam ve en kaba haliyle erkeğin hizmetine sunulmak dışında tüm varlığı üzerinden hegemonik sistemin hizmetine sunulmaya başlanmıştır. Bunun bir sonucu olarak da kadın bugüne kadar olmadığı düzeyde, hatta kendisine yasaklanan birçok alanda rol sahibi kılınmıştır. Bu aynı zamanda kadının, kadın olarak kendi gerçekliğine yabancılaştırılması anlamına gelmektedir.

2- Gençlik

1968 Devrimi ile birlikte, o zamana kadar yapılan tahlil ve değerlendirmelerden farklı olarak ele alınmaya başlanılmıştır.

1968 Devrimi'nin Avrupa toplumu üzerinde yarattığı etki ve bu etkinin dünya geneline yayılması buna neden olmuştur. O zamana kadar gençlik, sahip olduğu dinamizm ve aktiviteye bağlı olarak görülürken, gerçekleştirmiş olduğu Devrim ile öncülük rolünü de ortaya koymuştur. Başlattığı ayaklanma ile iktidarları sarsmış, Fransa'da görüldüğü gibi iktidar sahiplerini, koltuklarını bile terk ederek ülkeden kaçmakla karşı karşıya getirmiştir. Bu gerçek Avrupa açısından İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan yeni bir dönemin özelliklerini açığa çıkarırken; o zamana kadarki devrim tartışmaları ve stratejilerinin de gözden geçirilmesine neden olmuştur.

1968 Gençlik Devrimi'nin açığa çıkardığı bu gerçeklik sol, devrimci, demokrasi güçleri açısından bir değerlendirmeye tabi tutulduğu kadar, uluslararası sermaye güçleri tarafından da önemle ele alınmış ve onları, yeni politikalar geliştirmek zorunda bırakmıştır. O süreçle birlikte, uluslararası güçlerin gençliğe yönelik politikası, onun taşıdığı dinamizmi ve sahip olduğu devrimci öncülük rolünü ortadan kaldırmaya yönelmiştir. Bunu gerçekleştirirken, gençliği sistemin içerisine almayı öncelikli bir politika olarak benimsemiş ve toplumsal, siyasal vb. birçok alanda buna göre konumlandırmaya başlamıştır. Fakat gençliği kendi kimliği ile değil, egemen sitemin bir parçası olarak kabul etmişlerdir.

3- Çocuklar

Kadın ve gençlerle birlikte Toplum Kırım'ın en vahşi ve kuralsız bir şekilde yürütülmesinin muhatabı haline getirilmişlerdir. Toplum Mühendisleri'nin hazırlamış oldukları uzun vadeli Toplum Kırım projelerinin merkezine alınmışlar ve dünya insanlığının bugüne kadar tanık olduğu kırımların en tehlikeli ve çirkin olanını yaşar hale getirilmişlerdir. Bu çerçevede onlar da küresel sermaye güçlerinin dünyanın hiçbir yerinde sömürüye açık bir alan bırakmama politikasından "paylarına" düşeni almışlardır. Bunun bir sonucu olarak da çocuk bedeni, işgücü egemen güçler tarafından tam bir hoyratlıkla sömürüye açılmıştır. Çocuklara yönelik yapılan araştırma ve yayınlanan istatistikî bilgilerle de bu gerçek doğrulanmaktadır. Bugün çalıştırılan, suça bulaştırılan, kaçırılan, fuhuş, uyuşturucu, hırsızlık vb. gibi kirli işlerde kullanılan, organ mafyalarının hedefi haline gelen çocukların sayısında hızlı bir artış yaşanmaktadır.

TOPLUM KIRIMA KARŞI POLİTİK-AHLAKİ TOPLUMU SAVUNMAK

Toplum Kırım, topluma ait olanların egemenler tarafından gaspı ile başlamıştır; öyleyse toplumun savunularak, Toplum Kırım'ın engellenmesi de buradan başlayacaktır. Bu da ancak toplumun "kendine ait olanları" tekrar elde etmesiyle gerçekleşmiş olacaktır. Kürt Halk Önderi bu gerçekliği "Ekolojik, Demokratik ve Kadın Özgürlükçü Toplum Paradigması"nda anlamını bulan Politik Ahlaki Toplum olarak ifade etmektedir. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan tarafından yapılan bu belirlemeler Toplum Kırım'a karşı toplumun nasıl savunulması gerektiğinin bir göstergesi olmaktadır. Önemli olan da asıl olarak bu noktadan itibaren nelerin yapılmasının gerektiğidir. Burada yapılması gerekenler de yine Öcalan tarafından "demokratik uygarlığın yeniden inşası" sürecinde yapılması ve yerine getirilmesi gereken görevler olarak belirlenmektedir.

Bu ise devlet karşısında devletsiz, örgütlü ve kendi kendine yeterli bir toplum gerçekliğinin oluşturulması anlamına gelmektedir. Elbette burada temel görev, bu gerçeği bilince çıkaranlara ve örgütlü topluma düşmektedir.

Her zaman toplum kendi başına, devletsiz olarak var olma koşullarına sahip olmuştur. Fakat egemen-devletçi sistem, "Topluma devletsiz olunamayacağını" zoraki kabul ettirmeye çalışmıştır. Bunda başarılı da olmuştur. Burada öne çıkan temel görev bu bilinç ve zihniyet yapılanmasının parçalanması noktasında ortaya çıkmaktadır. Tabii ki bunun da kendiliğinden gerçekleşmesi beklenmemelidir. Bu, örgütlenme ve yoğun bir tempoyla çalışmayı gerekli kılmaktadır. Toplumun bilincine zorla yerleştirilen "devletsiz toplum olmaz" yargısı yalnızca örgütlenerek kolektif bilinçten kaldırılabilir. Böylece bir zihniyet yenilenmesi sağlanabilir.

Bu da ancak topluma devletsiz de olunabileceğinin pratik olarak gösterilmesiyle olanaklı hale gelecektir. Toplum kendi öz yönetimlerine, öz savunma güçlerine, eğitim ve sağlık kurumlarına, ekonomilerine, sorunlarını çözüm imkânlarına vb. kavuştuğunda ve bunları pratikte gördüğünde bunun gerçek olduğunu görecek ve buna inanacaktır. Asıl olarak da toplum kırıma karşı, toplumun savunulması bu şekilde yine toplumun kendisi tarafından gerçekleştirilmiş olacaktır.

Dünyada Toplum Kırım çok tehlikeli bir boyuta ulaşmış bulunmaktadır. Öyle ki, insan üzerinde kendisini var ettiği doğa ile birlikte yok olmanın eşiğine getirilmiştir. Bu konuda birçok bilim insanı ve bilimsel araştırmalarda bulunan kurumlar tarafından yapılan incelemeler ve bu incelemeler sonucunda hazırlanan raporlar söz konusudur.

Toplum Kırım, topluma ait olanların egemenler tarafından gaspı ile başlamıştır; öyleyse toplumun savunularak, Toplum Kırım'ın engellenmesi de buradan başlayacaktır.

Bilim insanları hazırlamış oldukları bu raporlarda, doğa ve insanın yok oluş sürecine girdiğini, temiz su ve beslenme kaynaklarının tükenmekte olduğunu, doğanın dengesinin bozulduğunu, doğada bulunan canlı türlerinin sayısının azalmaya başladığını, neredeyse kendi organik gerçekliği içerisinde sağlıklı bir canlı türüne rastlanılamaz hale geldiğini, insanların hormonlu yiyeceklerle beslenmeye başladığını, atmosferde bulunan kirli hava miktarının arttığını, dünya dışında yeni yaşam alanlarının bulunmaya çalışıldığını ve bunun için de "uzay yolculuklarının" başlatılacağını vb. belirtmektedirler. Bunları belirtirlerken doğa ve insanın karşı karşıya kaldığı bu tehlikenin insanın sosyolojik gerçekliği üzerinde yaratmış olduğu tahribata da dikkat çekmektedirler. Bu çerçevede insanın toplum olarak kendini var etme gerçeğinden uzaklaştırılmaya çalışıldığının üzerinde durmaktadırlar. İnsanın birey olarak; çevreden, ortaklaşa üretimden, aileden, ailenin yaşadığı ortamdan; komşularından vb. arayışlar içerisine girmeye başlamış olmasını da bu gerçekliğe bağlı olarak açıklamaktadırlar.

İnsanın toplumsallıktan uzaklaştırılmak istenilmesi, aynı zamanda insanı var eden gerçeklikten uzaklaştırılması anlamına gelmektedir. Bugün insanlığın karşı karşıya getirilmiş olduğu bu tehlike, bir Toplum Kırım olarak somutlaşmış bulunmaktadır. Topluma karşı yürütülen bu kırım harekâtı da son derce bilinçli bir şekilde Toplum Mühendisleri eliyle geliştirilmekte ve egemenlikli/devletçi güçler tarafından uygulanmaktadır. Dünyanın hemen hemen her yerinde bu Toplum Kırım politikasından nasibini almayan hiçbir toplum yok gibidir.

Fakat tüm dünya insanlığının bu şekilde bir tehlike içerisinde bulunması, Toplum Kırım'ın başarılı olacağı ve sonuç alacağı anlamına gelmemektedir. Toplum, kendisini var eden temel direnç noktalarını, egemenlikçi/devletçi güçlerin kırım politikalarına karşı harekete geçirerek, kendini koruma potansiyeline her zaman sahip bulunmaktadır. Doğanın kendisine karşı geliştirilen kırım karşısında adeta intikam alırcasına sergilediği direnci; toplumun göstermemesi mümkün değildir.
Bugün dünyanın her tarafında bu temelde de harekete geçmiş bulunmaktadır. Toplum, devlet dışında kendisini örgütlemeye başlamıştır. Eko-yaşama dönüş çabaları, "Üçüncü Alan" olarak adlandırabileceğimiz toplumsal, çevreci, gençlik, kadın vb. örgütlerin, hareketlerin varlığı da bu gerçeği doğrulamaktadır.
Bu şekilde bir kez daha görüldü ki; örgütlü toplumun direnişi karşısında hegemonik/devletçi sistemin toplum mühendislerinin bir icadı olan ve 21. yüzyılın sömürgeciliği olan Toplum Kırım'ın hiçbir şekilde başarı şansı yoktur. Eğer burada mücadele içerisinde direnerek kendini var eden bir toplum gerçekliği söz konusu ise bunun hiç mi hiç olanağı bulunmamaktadır.

SÖMÜRGECİLİĞİN DOĞU HALİ, TAYVAN: SÖMÜRGELEŞTİRMELERİN MEYDANA GETİRDİĞİ ÜLKE*

Arif Dirlik

İngilizceden Çeviren: Remziye Alpaslan

Bu konferans temelinde hazırlanması planlanan *Boundary 2* dergisinin özel sayısına yönelik bu girişimi ortaya çıkaran iki düşünce vardı; biri kişisel, diğeri ise genel itibariyle teorikti. Kişisel kısmı, Tayvan'da son 45 yılı aşkın bir süredir edindiğim deneyimlere atıf yapmaktadır. Tayvan'a ilk olarak 1969 yılında bir lisans mezunu olarak Çince eğitim almak üzere geldim – buraya gelişim, o dönemde "gerçek" Çin'in ABD'li öğrencilere açık olmaması sebebiyle, zorunluluktan kaynaklanıyordu. Uzun bir aranın ardından, 1990 yılından itibaren Tayvan'a kısa süreli çok sayıda ziyarette bulundum.

Aradan geçen sürede yaşanan pek çok çarpıcı değişiklik arasında temel bir tanesi vardı ki, ne tuhaftır, bir yıl önceki en son ziyaretime kadar zihnimde ön plana çıkmadı – bu en son ziyaretimde, Academia Sinica'nın bahçesinde oturup insanları seyrederken, insanların ne kadar değişmiş olduklarını hayretle fark ettim. Ana Kara'daki güçlü mukabil devletin ekonomik, kültürel ve muhtemelen siyasi katmanlarının arasında kaybolmanın sürekli tehdidi altındaki bir yaşamın, bir ada Cumhuriyeti insanına yüklediği yadsınamaz kaygılara rağmen, kim oldukları ve ne için orada olduklarıyla ilgili davranışlarında ve etkileşimlerinde görünür bir rahatlık hissi –bir bakıma, Antropolog David Schak'ın bahsettiği sıcak bir "nezaket"- vardı.[1] Onların kendileriyle ilgili bu rahatlıkları, benim bu gafil avlanışımın, 1990 yılından sonraki ziyaretlerimde Tayvan'da yaşayan insanların büyük bir çoğunluğuna dair biriken hislerimi yansıttığını fark etmemde tetikleyici oldu. Bu gözlem, yirmi yıl önce yaptığım ve 1 yıl süren ziyaretimde edindiğim izlenimlerle keskin bir tezat oluşturuyordu ki o zaman bizim gibi yabancıların tanışması en muhtemel kişiler, adada hâlâ misafir olduklarını ve yakında Ana Kara'daki "gerçek" evlerine döneceklerini hayal eden insanlardı. Bu istek, adayı yurtları belleyen ve Ana Kara'dan gelen fatihlerinden kültürel olarak belirgin bir şekilde farklı olan insanlardan ayrılmayı kalıcılaştırdı. Ev sahipliği yaptığı kültürleri birbiriyle anlaşmazlık içinde olan bu ada, bir yerleşim duygusuyla birlikte gelen ağırlıktan yoksun görünüyordu.

Tayvan'ın bir durumdan diğerine nasıl geçtiği, aradan geçen zamanda Ana Kara fatihlerine karşı varlığını yeniden ortaya koyarak Ada'nın tarihinin akışını fatihlerin öngördüğünden kesinlikle farklı bir yönde değiştiren Tayvan toplumunun gözünden sistematik bir incelemeye değer göründü ve böyle görünmeye devam etmektedir. Bugün "Tayvanlı" terimi, adanın sadece 1945 öncesi sakinleri için değil, ada nüfusunun tamamını ifade etmek için kullanılmaktadır ki bu da somut ve yerel olanın, soyut ve milli olan karşısındaki başarısıdır. 1945 sonrasında Ana Kara'dan adaya gelişler, artık doğum ve kökenden ziyade, Ana Kara'ya yönelimler cinsinden tanımlanması gereken Tayvanlılar ile Ana Karadan olanlar arasında daha eskiye ait farklılıkların geçerliliğini büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Bu kültürel ve tarihi dönüşümün kumaşı, ada nüfusu üzerinde büyük ölçüde iz bırakmıştır. Nüfuz ve iktidar mülahazalarına dayalı olarak uluslararası anlaşmalarla da onaylanmış bir varsayım olan bir "Çin" toplumu olarak Tayvan'ın doğal olarak Çin'e ait olduğu yönündeki yaygın varsayıma karşı daha yakından anlaşılmayı bekleyen bu kumaşın sadece biçimi değil ta kendisidir. Ada'nın büyük bir bölümü için, yerel, açıkça, yerelden daha fazla anlam taşır ve dünya çapında "Çin" ve "Çinli Olma" kavramlarına ilişkin derin anlamlar içeren kendi ulusal talepleri açısından bir temel oluşturur. Hayalleri hâlâ Ana Kara'da yatanlar için bile – Ada'nın kültürünü şekillendiren bu yeni ortaya çıkan bilincin farklı yönlerini inceleyecek bir cildi bir araya getirmek için önemli motivasyon kaynaklarından biri hâline geldi.

Teorik motivasyon daha komplikedir. Bu durum, taşıdığı önemin gerektirdiği ilgiyi görmemiş olan sömürgecilik (kolonyalizm) ve tarihsel kimlik oluşumu arasındaki ilişkiyi de kapsar. Bu, kulağa tuhaf gelebilir, ancak sömürgecilik ve kimlik arasındaki ilişki sömürgecilik sonrası akademik çalışmaların merkezinde yer almıştır. Ancak bu akademik çalışmaların Avrupalı-Amerikan sömürgeciliği konusundaki obsesif tasası kendi tarihsel ve teorik kapsamını sınırlandırmıştır ve araştırmaları sömürgeleştirmenin sömüren üzerindeki etkisine ve sömürgenin (kolo-

* Taslağı okuyup yorum yaptıkları için arkadaşlarım Erica Brindley, Ji-Hyung Cho, Ya-chung Chuang, Leo Douw, Harry Harootunian, John Lagerway, Russell Leong, Victor Mair, Roxann Prazniak ve Wang Mingming'e minnettarım. Sadece kibar cesaretlendirmeleri bile, nihai ürünü ortaya çıkarmak için son derece önemliydi!

ni) sömürgecilerin beklentilerine öykünen direniş stratejileriyle yerli halk tarafından sahiplenilmesine yönlendirmiştir. Sömürülenlerin bilgileri de dâhil modern bilgi formlarını şekillendirmiş Avrupalı/Amerikan sömürgeci varsayımlarını dengelemeye ilişkin sömürgecilik sonrası eleştirinin anti-hegemonik amacı göz önüne alındığında bu vurgular anlaşılabilir niteliktedir. Bu süreçte gözden kaybolan, sömürgeci kültürünün sömürüleni aslında hangi yollarla dönüştürdüğü ve sömürgecinin beklediğinden farklı bir yönde de olsa sömürüleni yeni tarihsel bir istikâmete yönlendirdiğidir. Kültürel ve epistemolojik Avrupa merkezciliğinin sömürgecilik sonrası eleştirisi, aldığı ilhamın ve kullandığı dilin büyük bir bölümünü bu bilgi formlarına borçludur. Sömürgeciliğe karşı direniş, kimlik oluşumu açısından güçlü bir kaynaktır; ancak bu, onun hâlihazırda sömürgeciliği olmazsa olmaz bir an olarak varsaydığını kabul ettiğimiz takdirde söz konusudur.[2]

Sömürgeciliğin tarihsel kimliği oluşturan kaynaklardan biri olduğu şeklindeki öneri, sömürge dönemlerinin ulusal tarih açısından kara kutular olarak göründüğü ve sonuçlarının ulusal bütünlük ve aidiyetin geri kazanılmasıyla en iyi şekilde silindiği ulusalcı tarih yazımıyla pek uyuşmamaktadır. Bu bakış açısından sömürge dönemleri, ulusal kimliğin oluşumuna katılan bileşenlerden biri olmaktan ziyade, ulusal kimliğin gelişme sürecinden sapmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel etkileri, gayrimeşru olmasa bile, istenmeyen etkiler olarak kabul edilir ve ulusal bilincin kök salması için ortadan kaldırılmaları gerekir.[3]

Kanımca, en ateşli şekilde şu anki PRC'de olmak üzere, Çin'in ulusalcı tarih yazımında Hong Kong ve Tayvan ile ilgili görüşlere de bu düşünce tarzının hâkim olduğu açıkça görülebilir. PRC hükümeti, Hong Kong'daki İngiliz sömürge yönetiminin bitişini, "eve dönüş" şeklindeki yan anlamlarıyla "huigui" olarak tanımlamaya karar verirken, ima ettiği şey, Hong Kong'un yüz elli yıl boyunca gönülsüz sürgünde olduğu ve artık "Ana Kara"ya bağlanarak uygun tarihsel istikâmetine geri döndüğüydü. Aynı tür tarihsizleştirilmiş düşünce tarzı, Tayvan ile ilgili görüşleri de şekillendirmektedir: Başlangıçta Japon sömürgesi ve daha sonra ise ironik olarak "tek Çin" görüşüne uzun yıllar bağlı kalmış ve hâlâ öyleymiş gibi görünen, hain ilan edilip kaçan Guomindang'ın kalesi olarak geçirdiği bir yüzyıllık ayrılığın ardından Tayvan için Ana Kara'ya dönme vakti gelmiştir. Bu görüşün, çoğu "Çin"den gelen, çok sayıda öğrencinin de aralarında bulunduğu birçok yabancı tarafından da normal karşılandığını ekleyebilirim.

Ardından Hong Kong'da yaşanan gelişmeler, buna benzer tüm varsayımların yanlışlığını göstermiştir. Sömürge dönemi mirasının, rejimin istediğinden daha derine yerleştiği kanıtlanmıştır. Hong Kong'un demokrasi ve bağımsızlık taleplerini, sömürgeci yönetime veya hatta sömürge yönetimi altında oluşturulan siyasal ve yasal normlara karşı kalıcı bir nostaljiye bağlamak basit olurdu.[4] Söz konusu sömürge yönetiminin kurduğu yasal sistem, Pekin hükümetinin yapabileceklerinden çok daha üstün olmasına karşın, sömürge yönetimi de demokrasiye izin vermemişti. Ana Kara yönetimine duyulan hoşnutsuzluk, eşitsizliğin arttırılması ve halkın bu konuda yapılabilecek bir şey olmaması karşısında duyduğu hayal kırıklığından tutun, Hong Kong toplumuna her düzeyde toplumsal ve kültürel yeni gerilimler getiren yeni keşfedilmiş zenginliğin Ana Kara tarafından neredeyse işgaline kadar pek çok diğer faktörü de içine almaktadır. Pekin hükümeti ile Hong Kong'un ekonomik elitleri arasındaki açıkça kabul edilen ittifak, merkezi kontrole karşı yerel otonomi için yürütülen mücadeleye sınıfsal bir boyut katmaktadır. Ana Kara'dan gelen çoğu turistin Hong Kong'a karşı takındığı kendini beğenmiş ve sahiplik taslayan tavrının yanı sıra aç gözlü ve görgüsüz davranışlarının da, eğitim, sağlık gibi kamu kaynakları dışında günlük tüketim malları üzerinde de baskı oluşturması ve "gerçek Çinlilerin" özellikleri ile sömürgecilikle enfekte olmuş yerel halk –ki onlar da sömürge geçmişleri sayesinde kültürel olarak daha üstün olduklarını iddia ediyorlar– karşılaştırması yaparak kültürel yönelim üzerinde baskı oluşturması açısından nüfusun geneli üzerinde maddi sonuçlar doğurmaktadır. Bu çatışmalar Hong Konglular ile Ana Karadan gelenler arasındaki ilişkilerin ırk ayrımı temelinde şekillenmesine yol açmıştır.[5] Hong Kong'da yükselmeye başlayan sesler, daha önce benzer talepleri dile getiren Tayvan bağımsızlık savunucularının izinden giderek, açıkça, "Hong Kong'un Çinli olmadığını" ilan etmektedir.[6]

Hong Kong'da devam eden demokrasi mücadelesinin sömürge yönetiminden kurtulmadan kaynaklandığı kadar, sömürge tecrübesinden kaynaklı bir miras olmadığı da muhtemelen doğrudur - ki bu dönemde sömürge iktidarının bitmesi nedeniyle duyulan sevinç Pekin'in gözetimi altında kurulacak daha demokratik bir rejime dair umutlarla birleşmişti. Bir ayrılma jesti olarak ve belki de itibarlarını kurtarmak için, İngilizler öngörülebilir gelecekte Hong Kong'un bir düzeyde özerklik elde etmesi ve daha sonra Özel İdari Bölge olarak anılacak tartışmalı iç bölgede tam demokrasiye doğru bir adım atması için Çin Halk Cumhuriyeti'nden bir söz almıştı. Bu sözlerle yaratılan umutlar, yönetici elit kesim dışındaki Hong Kongluların, büyük ölçüde, Ana Kara ile kurulan ilişkiler sonucunda ortaya çıkan ve artan sosyal ve kültürel yoksunluktan mustarip olduğu dönemlerde sürekli darbe almıştır. Ana Kara karşıtı protestolarda Pekin'in otoritesine ve onun Çinli tanımına karşı sembolik bir meydan okuma olarak, sömürge dönemi bayraklarının sallanmasıyla da dramatize edildiği gibi, umutsuzluk, farklılık hissini keskinleştirmiştir ki buna ilişkin en doğrudan referans sömürge geçmişidir. Nobel ödülünü kazanan Liu Xiaobo'nun ideolojik "suçlarından" biri, sömürge tecrübesinin Hong Kong'u (Hindistan'ı), bu şansı kaçırmış olan Ana Kara'ya kıyasla demokrasiye daha iyi hazırladığını ima etmesiydi.[7] Farklı zihinlerde nasıl gelişirse gelişsin, sömürge geçmişi Pekin'in kontrolüne karşı Hong Kong'un farklılığının bir göstergesi olarak otonomi beyanlarında yadsınamaz bir yer kaplamaktadır.

Sömürge geçmişinden kaynaklanan farklılık, mevcut otonomi taleplerini meşrulaştırdığı takdirde, sömürgecilik de tarihsel kimliğin bir kaynağı olarak yeni bir meşruiyet kazanır. Buna karşılık, bu tür bir otonomiyi sınırlandırma çabaları kapsamında şu anda sömürgeleştirici bir güç olarak görünen artık Çin Halk Cumhuriyeti'dir (PRC). Bunun tersi, ulusalcı ideolojilerde ulusalcılığın silinen bir boyutunun ifşasına tekabül eder: sömürgeciliğin, ulusların başka ulusları veya etnik grupları sömürgeleştirmesini ifade eden sıradan anlamını değil, ulus inşası sürecinin kendisinin sömürgecilik faaliyeti olması anlamını ifade eden, sömürgeciliğin bir formu olarak ulusalcılık. Ulus inşası sürecindeki sömürgecilik, söz konusu ulus içindeki vatandaşların gerçek veya uydurulmuş kültürel yakınlıklarının yanı sıra siyasal açıdan güçlenmesi vaadiyle – en önemlisi de bu vatandaşların "hak iddiasında bulunma hakları" olan vatandaşlar olarak yeniden kurgulanmaları sürecinde – bir miktar

yumuşatılır ki ulusalcılığın içindeki sömürgeciliği uluslar arasındaki sömürge ilişkilerinden ayıran da budur. Ulus-devletlerin vatandaşlarının vatandaşlık haklarını inkâr ederken, onlara devlette veya daha somut olarak PRC'de, yani parti-devlette vücut bulan soyut ulusalcılık (milliyetçilik) kavramlarına bağlılık ve hizmet etme yükümlülüklerini dayattığı durumlarda daha kolayca görülebilir.

Ulus inşasında sömürgecilik meselesi, ABD, Avustralya, İsrail ve Tayvan gibi yerleşimci (dışarıdan gelerek bir yere yerleşen) toplumlarda daha açıkça görülen bir meseledir.[8] Sömürge paradigması, Fransa ve Büyük Britanya gibi Avrupa toplumlarında ulus inşasına ilişkin çalışmalara da uygulanmıştır.[9] Sınır bölgeleri ve Han etnik topluluğu dışındaki etnik topluluklara ilişkin çalışmalar dışında, bu konu, Çin akademisyenlerinden çok daha az ilgi görmüştür.[10]

Burada kast ettiğim, daha güçsüz etnik grupların ulus-devlete dâhil edilme sırasında fethedilmesi veya etnik grupların ülke içinde sömürgeleştirilmesi değil, bilakis ulus-inşası sürecinin kendisidir. Ulus-devlet ve kapitalist ekonominin eşzamanlı olarak yükselmesi tesadüf değildir. Giovanni Arrighi, ulus-devlet bölgesel olmasına karşın, kapitalizmin küreselleşmeyle yayılıp geliştiğini savunmuştur. Bu çelişki sadece görünüştedir. Ulus- devlet, hem yurtdışında hem de "yurtiçinde" sömürgecilik yoluyla sermayenin ilkel birikimi bakımından etkili oldu. Yurtdışında sömürgeci yayılım ve genişleme, sermayenin küreselleştirici dürtülerine hizmet ettiyse, köylü ve "feodal" sınıfların mallarının kamulaştırılması ve bu sınıfların mülksüzleştirilmesi, tribüter (bağlı toplulukların vergi yoluyla bağlılığı) ilişkileri ortadan kaldırarak onun yerine mülkün ve genel itibariyle ekonominin ulus tarafından yönetilmesini getirerek ülke içinde ilkel sermaye birikimine hizmet etti. Kapitalist olarak adlandırılan toplumlarda burjuva sınıfı bu süreçte hayati bir rol oynadı. Burjuva sınıfının güçsüz olduğu yerlerde bu görev doğrudan devlet müdahalesi yoluyla üstlenilirken, sosyalist toplumlar olarak adlandırılan toplumlarda komünist partiler aracılığıyla devralındı. Modern ulus devlet, sömürgeciliğin bir ürünü olduğu kadar onun acıdır da.

PRC'nin gelişimi, modern ulus-devlet ile sömürgeciliğin iki yüzü (Janus-yüzü) arasındaki ilişkiyi örnekleyici niteliktedir.[11]

Siyasal olarak ve kültürel olarak, modern devletler kendilerini ulusal iradenin ifadesi olarak gösterirler. Aynı zamanda temsil ettiklerini iddia ettikleri ulusları meydana getirme, en önemlisi de, kaçınılmaz olarak farklı ve çeşitli olan toplumlarını birbirine bağlamak ve bir arada tutmak için zorunlu bir ulusal kültürü besleyip büyütme konusunda da –daha fazla değilse bile- en az eşit derecede hayati bir rolleri vardır. Sömürgeciliğin içindeki ulusalcılık, özellikle eskiden Üçüncü Dünya ulusal özgürlük ve kurtuluş girişimleri olarak adlandırılan durumlarda, devletin birbirinden tamamen farklı toplumlardan bir ulus yaratma kapsamında "medenileştirme görevini" üstlenmesi de dâhil - ki bu genel olarak ulusalcılığın kaygılarından biri olduğu gibi on dokuzuncu yüzyıldan itibaren Çin ulusalcılığının da kaygılarından biri olmuştur, başkaları üzerinde kurulan sömürgeci yönetimde alması gereken dersi alan uluslarda gözle görülebilir.[12] Bir ulus bilinci oluşturmak ve bu ulusun devletine bağlılığı şekillendirmek özellikle önemlidir ve bu kavramların homojenliği ise ulusal bütünlüğün ve devamlılığın sınandığı bir testtir. Ulusal birliği ve kimliği güvenceye alan baskın (dominant) bir kültürün gerekliliği, "Çok kültürlülüğü" küreselleşmenin kaçınılmaz sonuçlarından biri kabul eden devletlerde bile temel meselelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.[13] Bu baskın kültür, açıkça söylenmese bile, zımnen baskın etnik unsurun kültürü olarak anlaşılır; bu durum bu iddianın açıkça inkâr edildiği yerlerde dahi böyledir.

Ana Kara'yla ilişkide Tayvan kimliği hakkındaki son zamanlarda yapılan akademik araştırmalar bu iki konunun (kültürel açıdan dönüştürücü bir tecrübe olarak sömürgecilik ve sömürgeci bir faaliyet olarak ulusalcılık), Tayvan'ın tarihsel deneyimiyle eşit derecede ilgili olduğunu göstermektedir.[14] Tayvan'daki Japon sömürgeciliği süre olarak Hong Kong'daki İngiliz sömürgeciliğine kıyasla yüzyıl daha kısa sürdü. Ve Tayvan, Hong Kong'a uluslararası ekonomide daha önde gelen bir konum kazandıran kozmopolit kapitalizmi talep edemedi. Ancak Tayvan'ın modern gelişimini Ana Kara'dan ayıran kurumsal yapıları ve kültürel hassasiyetleri şekillendirme konusunda muhtemelen aynı düzeyde güçlüydü. Japon sömürge yönetimi altındaki Tayvan, İngiliz sömürge yönetimi altındaki Hong Kong'a kıyasla çok daha etkili ve kesin bir biçimde Ana Kara'dan koparılmıştı. Japon sömürge yönetiminden kurtuluş, Ana Kara'la yeniden birleşmeyle sonuçlanmadı, bunun yerine, neredeyse 40 yıl boyunca adayı geçici merkezi olarak gören, sürgüne gönderilmiş Guomindang tarafından işgal edildi ve sonunda Guomindang, bağımsız Tayvan'ın kurulması konusunda işgal altındaki halka siyasal ve kültürel açıdan isteksizce de olsa uyum sağlamak zorunda kaldı. Bu bağımsızlık şu anda Ana Kara'daki Komünist rejimin tehdidi altındadır. Pekin rejimine göre, birleşme önerisi, sömürgeciliğin ayırdığı iki "Çin" toplumunun "yeniden birleşmesi" anlamına gelmektedir. İki toplumun bir asır boyunca birbirinden farklı yörüngeler izlediğine inanan birleşme karşıtlarına göre, "yeniden birleşme" bir ulusun sömürgecilik yoluyla başka bir ulus tarafından ele geçirilmesidir. Hong Kong örneğinde olduğu gibi, sömürge geçmişi (muhaliflere göre hem Japonya hem de Guomindang yönetimi), büyük ölçüde, farklılık taleplerinin alt metnini oluşturmaktadır.

Leo Ching; Tayvan, Japonya ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki üçlü ilişkinin yarattığı çelişkileri kısaca açıklamıştır:

Sömürge iktidarından kurtulmak için, Çin ulusalcılığının gereken itici gücü sağlamasından, sömürgecilik sonrasında Çin yönetimine karşı duyulan hayal kırıklığına ve antipatiye kadar; Çin, Tayvanlılık öz-bilincinin ve onun Japonya ile kuşkulu ilişkilerini oluşturmada ve ortadan kaldırmada önemli bir rol oynamıştır. Başka bir deyişle, Tayvan, emperyal Japonya ve ulusalcı Çin arasındaki üçlüleşme, çelişkili, çatışmalı ve karmaşık isteklerin ve kimliklerin yansıtıldığı, müzakere edildiği ve mağlup edildiği bir bölge yarattı. Hâlihazırda devam etmekte olan Tayvan'ın bağımsızlığı ve Çin'le yeniden birleşmesi üzerine yürütülen tartışmalar, Japon sömürgeciliği sonrasında gelişen bir olay olmasına karşın, Japon sömürgeciliği dönemi, "Tayvanlılık bilinci" ve "Çinlilik bilinci" meselelerinin gömülü olduğu ve çekiştiği güçlü bir alt-metin olarak kalmaya devam etmektedir.[15]

Sömürgecilik, geniş anlamıyla, "yerleşimci sömürgeciliğini" de içerdiğinden dolayı, sömürgeciliğin Tayvan'daki tarihinin çok daha uzun olduğunu ekleyebiliriz. Bir ada toplumu olan Tayvan'da sömürgecilik, uzun süre önce yerleşmiş ve dâhil edildikleri siyasi oluşumlarla tanımlanır hale gelmiş olan toplumlarda kolayca görülemeyecek nitelikte bir tarihsel

derinlikle görülmektedir. Aslında, Tayvan'ın tarihsel gelişimi, sömürge yönetimlerinin birbirini izlemesi olarak görülebilir: binlerce yıl önce adaya yerleşerek ada yerlisi haline gelmiş ilk yerleşimcilerin Ming Hanedanlığı ve özellikle de Qing Hanedanlığı döneminde Ana Kara'dan gelen yerleşimcilerce sömürgeleştirilip yerlerinden edilmeleri, adanın Hollanda sömürge yönetimi altında birleştirilmesi, Qing hanedanlığının adayı idari yapısına dâhil etmesi, yarım yüzyıllık Japon sömürgeciliği, akabinde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Guomindang'ın işgali ve şimdi de Ana Kara'nın devam eden tehdidi.[16] Sömürgecilik ve ona karşı sergilenen direniş, adanın kültürel oluşumunu ileriye götüren güçleri şekillendirmiştir; bu da ona özgün bir kimlik vermiştir ve bu kimlik, soyut bir "Çinliliğin" yerel bir versiyonundan ibaret değildir, aksine, "Çinlileştirme" sürecinin değil, Tayvanlılaştırma sürecinin ürünü olan kendi içinde bağımsız bir kimliktir. Onun Qing hanedanlığından itibaren Ana Kara'dan kopmuş olması, yarım asırlık Japon sömürgeciliğiyle kesintiye uğrayan "Çin"in ulus inşası ve bütünleşmesi sürecinde çoğu zaman bir sorun olarak görülmektedir. Thomas Gold'un kısa bir süre önce kaleme aldığı makalesinde gözlemlediği gibi, tüm bunlara karşın, Tayvan aslında hiçbir zaman "Çinli" olmamıştı.[17] Qing hanedanlığı öneminde yerleşenleri "Çinli" olarak görsek bile, Qing hanedanlığının Tayvan'ı sömürgeleştirmesi süreci, adayı sömürgeleştirme ve birleştirme görevini tamamlayan Japonya tarafından yarım bırakıldı. Melissa Brown, *Tayvan Çinli mi?* (Is Taiwan Chinese?) şeklinde kışkırtıcı bir başlık taşıyan kitabında, Ana Kara'daki kökenlerle kurulan duygusal bağların, değişen siyasal ve ekonomik koşullarla birlikte değiştiğini ve artık sorun yaratmayan bir kategori olarak, Tayvan'ın "Çinliliği" –veya aynı şekilde "Çinlilik" kategorisi- ile ilgili tüm nosyonlara son verildiğini göstermiştir.[18] Uzun vadeli bir sömürgeleştirme ve sömürgecilik karşıtı direniş sürecinden ibaret olan bu dönemde, "ulus inşası" her aşamasında siyasal ve kültürel baskıyı ve yerinden etmeyi barındırıyordu. Tayvan'ın ulus inşası süreci Ana Kara'daki ulus inşası sürecinin bir parçası değildi, aksine, bu sürece paralel olarak gelişti ki bu durum, Tayvan'ı Hong Kong'dan ayırmakta ve Tayvan'ın durumunu, sömürgeciliğin bir ulusun başka bir ulusu fethetmesi olarak daha yaygın bilinen anlamına yakın bir duruma getirmektedir.

PRC'nin baskın etnik unsuru olan Han etnik grubuyla tanımladığı ve "Çin" olarak oluşturduğu öz-imgesine karşı en büyük tehdit de sömürgeciliğin ayrı ulus olma anlamıdır. Tayvan'ın, Han kültürünün bölgesel bir çeşidi olmadığını, aborjin kültürlerinin, Güneydoğu Çin'den birbirini izleyen göç dalgaları halinde gelen Hoklo ve Hakka göçmenlerinin ve 1945 sonrasında gelen "mülteciler" arasındaki etkileşimlerin sonucu olarak ortaya çıktığını ve adanın sömürge geçmişinin kompleks mirasından izler taşıyan ayrı bir ulusal oluşum olduğunu kabul etmek; "Çin"in kaynaşmış bir ulusal varlık olma fikrinin temelinde yatan ve uygarlaştırma sürecinin temel varsayımlarından biri olan "Çinlileştirme" (Hanhua, sözcüğün tam anlamıyla Han olmak veya tonghua sözcüğün tam anlamıyla, yine Han kültürünün hâkimiyetini benimseyen asimilasyon) ideolojisinin doğruluğunu ve yerindeliğini sorgulatmaktadır. Bu durum, yalnızca ebedi bir "Çinli" kimliği yerine, etnik çoğulculuğun "Çinli olmanın" bir göstergesi olduğunu ileri sürmekle kalmıyor, aynı zamanda, Han etnik unsurunun da "Çin" olarak adlandırılan toprak kütlesi üzerinde diğer etnik unsurlarla temas kurdukça zamansal ve mekânsal değişimler geçirdiğini gösteriyor. "Çinli kimliğinden uzaklaştırmak" da en az "Çinlileştirme" süreci kadar uygarlaştırma sürecinde rol oynadı. Brown'un ifade ettiği gibi,

Tayvan şu anda küresel açıdan bir cadı kazanı gibi görülmektedir, zira ulusal kimliğini ve etnik kimliklerini PRC'nin ulusal kimlik ve etnik unsur politikaları açısından hoş karşılanmayan sonuçları olacak şekilde dönüştürmektedir. 1945 ve 1991 yılları arasında, Tayvan hükümeti, Tayvanlıları, etnik açıdan Han etnik unsuruna mensup ve ulus açısından Çinli olarak gösterdi ve hatta Ana Kara Çin'inin de meşru hükümeti olduğunu iddia etti. 1987 yılından itibaren, aşikar bir siyasal amaç olan PRC ile aralarındaki mesafeyi gerekçelendirme adına, Tayvanlılar, giderek artan bir şekilde, Tayvanlı kimliğinin yapı itibariyle neredeyse 400 yıldır Han kültürü ve soyunun, Aborjin kültürü ve soyunun ve Japon kültürünün (soyunun değil) bir karışımını temsil ettiğini ve on ikinci yüzyılın tamamı boyunca Çin'den ayrı kaldığını savunmaktadırlar… Bağımsız bir Tayvan …Çin otoritesi altındaki etnik unsurların yaşadığı bölgelerde sorunlar çıkarmaktadır: Tayvanlıların etnik farklılıklarından dolayı ulustan "ayrılmalarına" izin verilirse, bu durumda neden Tibetliler veya Türk kökenli Müslümanlar (örn. Uygurlar) ya da hatta Kantonca konuşanlar için de aynı şey olmasın? Tayvan'ın bağımsızlığı, PRC'yi, SSCB veya daha da kötüsü Yugoslavya gibi parçalayacak bir domino taşı etkisi yaratabilir.[19]

Brown'un ifade ettiği tüm bu bölünme senaryoları, çoğunlukla, PRC liderlerinin zihinlerindedir. Uygurların ve Tibetlilerin PRC'den ayrılmak istemelerinin veya en azından gerçek bir otonomi elde etmek için mücadele etmelerinin nedeni, bu halkların kelimenin en açık anlamıyla sömürgeleştirilmiş halklar olmalarıdır. Hem Tibet hem de Xinjiang, 18. yüzyılda Mançu hükümdarları tarafından çok sayıda etnik unsurdan oluşan bir imparatorluk olarak tasarlanan Qing İmparatorluğu'na zorla bağlandı. Cumhuriyet sırasında etkili bir merkezi hükümetin olmaması nedeniyle 1911'de Qing'in düşüşünden sonra, bir düzeye kadar bağımsızlığın tadını çıkardılar. 1949'dan sonra PRC yönetimine bağlandılar ve Han olmayan azınlık milletleri için yurt olarak resmen "özerk bölgeler" statüsüne sahip olacak şekilde tasarlandılar. Baskın olan Han etnisitesini temsil eden bu yeni ulus-devlet, emperyal öncüllerine kıyasla farklılığa daha az tolerans gösterdikçe, yıllar içinde bu tanımın anlamının altı gittikçe boşaltılmıştır – ki bu durum imparatorluktan ulus-devlete geçişte genellikle yaşanmıştır, ancak burada "yabancı" Manchu iktidarına karşı ulusalcı isyanın etnik bileşeni olan Hanlar tarafından biraz daha alevlendirilerek daha kötü bir duruma sokulmuştur.[20] PRC, yönetimi altındaki azınlık topluluklarından gelen siyasi özerklik ve yönetime katılma (Partiye hizmet dışındaki) taleplerini şiddetle bastırmaktadır. Genel itibariyle sömürgecilik için bir bahane işlevi gören "medenileştirme misyonunun" tipik bir faaliyeti olarak, bir yandan kültürel soykırıma girişirken, diğer yandan, ölmekte olan azınlık kültürlerini popüler tüketimin beğenisine sunmaktadır. Hem Tibet'te hem de Xinjiang'da bulunan kaynakları kontrol edip acımasızca sömürmekte ve bu yerlerde yaşayan fakirleştirilmiş halklar da devlet destekli Han yerleşimcilerinin sömürgeciliğiyle gittikçe artan şekilde ötekileştirilmektedir. İstatistikler değişkenlik gösterse de, özellikle Tibet'te sayılar, hem Tibetlilerin hem de Uygurluların sözde "özerk memleketlerinde" azınlık hâline geldiklerini veya öyle olmanın eşiğine geldiklerini göstermektedir. Marjinallikleri ise, neredeyse su götürmez bir gerçektir. Prof. İlham Tohti'nin kısa bir süre önce belirttiği gibi, suçları, kendi halkına daha iyi muamele edilmesini istemekten ibaret

olan aydınları zalim hapis cezaları veya daha kötüsü beklerken, "terörizm" ise PRC'de (başka yerlerde de olduğu gibi) radikal muhalefeti ortadan kaldırmak için kullanılan yeni bir bahanedir. Rejim, kısa bir süre önce, iktidarına karşı devam eden isyanı bastırma çabasıyla Uygurları Han etnik grubunun yaşadığı yerlere dağıtmaya başladı.[21]

Brown'un Kantonca konuşanların ayrılma olasılığına yaptığı atıf, doğrudan Tayvan'ın durumuyla ilgili olan ulusalcılık içindeki sömrügeciliğe ilişkin kafalarda çok daha derin soru işaretleri uyandırmaktadır. Guangdong'un PRC'den kopmasından bahsetmek abartılı görünebilir, ancak merkezi hükümetin Kantoncayı yasaklama ve caydırma çabalarına bakılırsa, bu olasılık, yönetimi biraz kaygılandıran bir olasılıktır. Güney Çin, kültürel olarak Kuzey'den farklıdır; bu durum, Güney'de konuşulan pek çok dilin Kuzey'in konuştuğu "Mandarinceden" tamamen farklı olması gerçeğinde en belirgin şekilde görülebilir. Halkları ise Kuzey'den gelen Hua işgalcileriyle Güneyli yerlilerinin karışımıdır. Burası uzun yıllardır dış dünyaya açık bir yer olmuştur ve beş yüzyıl boyunca denizaşırı yerlere giden Çinlilerin büyük bir çoğunluğu buradan gitmiştir. Hong Kongluların çoğu, ortak bir dili ve gündelik kültürün temel özelliklerini paylaştıkları Guangdong halkındandır. İngiliz yönetimi altındaki Hong Kong, sadece 1925-27 yıllarındaki Hong Kong-Kanton genel grevi gibi nadir olaylar dışında Guangdong'un geri kalanından kopuktu. Guangdong ile Hong Kong arasındaki sınır, Ana Kara'da 1949-1978 yılları arasındaki devrimci komünizm döneminde bile geçirgendi. 1978'de "reform ve açılımın" başlamasından bu yana Guangdong ile Hong Kong'un ekonomileri birbiriyle yakından entegre edilmiştir ve PRC'nin kalkınmasına öncülük etmektedir. Güney, hâlâ ülkenin en güçlü ekonomik bölgesidir. Özel Ekonomik Bölgeler, Hong Kong'un ilericilikleriyle ünlenmiş ayna görüntüleri gibidirler. Kantonca konuşanların kendi yerel kimlikleri hakkındaki bilinçleri dikkate alındığında, Kantonca üzerinde Mandarincenin hegemonyasını kurmanın neden Pekin'deki merkezi hükümetin kaygılarından biri olması gerektiğini anlamak zor değildir. Dil üzerindeki kontrol sömürge yönetimlerinin olduğu kadar ulusalcılığın da yaygın özelliklerinden biridir.[22]

Guangdong, PRC'nin daha derin bir tarihsel anlamda sömürgeci bir oluşum olduğunun hatırlatıcısıdır. Güney Çin de, ilk olarak Güney Asya kökenli (5000 yıl geriye gidildiğinde ilk Avustronezyalılar olan Tayvan aborjinleriyle muhtemelen bağlantılıdırlar)[23] Yue halkının işgalinden, Yue'nun iki milenyum önce Kuzey'den gelen Hua (veya Huaxia) tarafından fethi ve ardından Hua yerleşimcilerinin birbirini izleyen sömürgelerine kadar çok sayıda sömürgenin ürünüdür. Güney, bu sömürgeciler tarafından dönüştürüldükçe, o da bunun karşılığında sömürgecileri dönüştürdü ve sonuçta yerel kültürel oluşumlar ortaya çıktı. Yerel farklılıklar en çok Güney'de görülebilmesine karşın, bunun dışında Çin'in dört bir yanında yerel kültürlerin ortaya çıkmasında ordu tarafından ele geçirmelerin ve göç sonucu oluşan yerleşimlerin rolü hayati niteliktedir. En az bunlar kadar önemli bir nokta da şudur: "Çin" olarak bilinen bölgenin tamamı Kuzey'den gelen göçebe toplulukların istilalarına ve bu toplulukların yoğurdukları kültürel dönüşümlere uğradı. "Çinli" teriminin kapsamına giren insanlar değiştiği gibi, coğrafi bir yer olarak "Çin" de zaman içinde değişti.[24] "Çinli" olarak tanımlananın yapısı değiştiği gibi, iktidardaki hanedanlıkların sınırlarındaki değişikliklerle beraber "Çin" olarak tanımlanan alan da değişkenlik gösterdi. Ming-Qing hanedanlığı dönemine kadar, "Çin"in, üstünlük için birbiriyle rekabet eden farklı etnik kökenli rekabetçi devletlerce sık sık bölündüğünü anımsayabiliriz. Ayrıca "Çin", en geniş sınırlarına iki "yabancı hanedanlık" olan Ying ve Qing (ki biraz tereddütle de olsa bunların "Çinli" oldukları iddia edilir) döneminde ulaştı.[25] PRC, bugün, imparatorluğun en geniş sınırlarına ulaştığı Qing hanedanlığının topraklarının "Çin" olduğunu iddia etmektedir. Güneydoğu ve Doğu Asya denizlerindeki bu iddialarına bakılırsa, PRC, ayrıca imparatorluğun haritalarında görünen tüm topraklar ve denizler üzerinde bu yerlerin o dönemki statülerine bakılmaksızın bir hak talep etmeye hazır görünmektedir.

Bunlar herkesin iyi bildiği gerçeklerdir, ancak "Çin" ve "Çinli" kategorilerinde somutlaştırılan sınırlandırma içerisinde önemi kaybolmuştur. Bu terimlerin ortaya attığı temel soru şudur: Eğer bölge farklı etnik kökenlerden halklar arasında iktidar ve kontrol için sürekli çatışmaların yaşandığı bir yer olduysa ve coğrafi kapsamı ve demografik yapısı bakımından zamanla değiştiyse –ki bu içerideki pek çok farklılık üzerinde de iz bırakmıştır –Çin (veya Zhongguo) veya Çinceden (veya Zhongguo ren veya Huaren) bahsetmek veya bölgenin tarihini "Çin" tarihi (Zhongguo lishi) olarak yazmak ne anlama gelmektedir? Bu terimler ve anlamlarındaki diller arası alış-veriş son yıllarda ciddi sayıda akademik araştırmanın konusu hâline gelmiştir.[26] Pers ve Sanskrit kaynaklarına dayandırılan, kökeni belirsiz bir sözcük olan "Çin" sözcüğü, 16. yüzyıldan itibaren muhtemelen Çin hakkındaki diğer pek çok şey gibi "Çin" adını da "uyduran" Cizvitlerin yaygın etkisinden dolayı, yabancılar arasında bölge için en yaygın kullanılan isim hâline gelmiştir.[27] Bu terim, yerine göre bölgeye (coğrafya), bu bölgeyi yöneten devlete (siyaset) ve bölgede yaşayan medeniyete (toplum ve kültür) atıfta yapar ki bu da gruplanmaları sırasında bölgenin konumsal, zamansal ve toplumsal karmaşıklığını (kompleks yapısını) ortadan kaldırır.[28] Benzer şekilde, isim olarak veya sıfat olarak "Çince/Çinli/Çine ait", bölgenin sakinleri, politikaları, toplumu, dili, kültürü ve dini açısından demografik ve kültürel homojenliğin olduğunu ima etmektedir. Bazen bölgede yaşayanların veya bölgeden gelenlerin tümüne atıf yaparken, bazen de "Çinliler" ve "Tibetliler" sözcüklerinde olduğu belirli bir etnik gruba atıf yapar ki bu iki grup da teknik olarak "Çin" olarak adlandırılan tek bir ulusun parçasıdır ve dolayısıyla da politik anlamda "Çinli" olarak adlandırılır. Çoğu kullanımda, bu terim, açıkça, çoğunluğu oluşturan Han etnik grubuyla özdeşleştirilmektedir ve bu Han etnik grubu da kendi içindeki önemli yerel farklılıkları –ki bu farklılıkların tümü etnik farklılığa da işaret etmektedir- ortadan kaldırma sürecinde homojenleşmiştir.[29] Homojenleştirme terimi, kökenlerinin yerel farklılıkların çok önemli olduğu bölgede olması ve bu şekilde adlandırılan bir toplumda değişime uğramaya mahkûm olan fenotipik özellikleri dışında, hiçbir ortak noktaları olmayan topluluklara uygulandığında -"Denizaşırı Çinliler" teriminde olduğu gibi –kolayca ırk temelinde sınıflandırmaya kaymaktadır.[30] "Çin"in devletle özdeşleştirilmesi de aynı derecede tehlikelidir ki bu, "Çin"in her türlü şeyi yaptığını veya olduğunu ilan eden günlük gazete başlıklarında görünmekte ve "Çin"i, onu meydana getiren toplumsal ve siyasal ilişkilerden soyutlaştırılmış bir özneye dönüştürerek ona insani nitelikler atfetmektedir.

"Çin" ve "Çinli/Çin'e ait" kavramlarının somutlaştırılması dolaylı olarak zamansal anlamlar da içerir. Bu fikirler etrafında kurulan "Çin" tarihi, bölgenin ortaya çıkışında etnik ve demografik karmaşıklığı (kompleksliği) kabul etmektedir, ancak

"Çin" coğrafyasındaki tarihin "Çinlilerin" tarihiyle aynı şey olduğunu varsaymaktadır ki bu da retroaktif (geriye dönük) teleolojide Paleolitik kökenlere kadar uzanmaktadır. Diğerleri ise, geride hiçbir iz bırakmaksızın ortadan kaybolmak için hikâyede görünmektedirler. "Çinlileştirme" (Hanhua, tonghua) paradigması, "5000 yıllık" Çin uygarlığı ile ilgili evrimsel kurgular ve daha da kötüsü, Avrupa kökenli Amerikalılar için en tanıdık olanı Sarı İmparator olan, antik çağa ait mitolojik imparatorların soyundan gelen Han milletiyle açıkça özdeşleştirilen bir "Çin ulusu" teorisi için bir mazeret sunmaktadır.

"Çin" ve "Çinlilik" kavramlarının somutlaştırılmasının en önemli sonuçlarından biri, bunun bölgenin tanımlanması ve hâkim olan Han ulusunun öz-tanımlaması üzerindeki etkisidir. On ikinci yüzyıla kadar, bu terimlerin yerel dilde bir karşılığı yoktu. Bu bölge, birbiri ardında hüküm süren hanedanlıklarla tanımlandı ki bu da bölge halkının öz-tanımlamasını (ve aynı zamanda komşu halklarının bölge halkına ilişkin tanımlamasını) da belirledi. Mevcut hanedanlıklar-arası unvanlar, bölgede uygarlık sürecini şekillendirmiş etnik, siyasi ve kültürel miraslara atıf yapıyordu, ancak daha sonra onlara atfedilen ulusal bilinçle bu neredeyse anlaşılmaz hale geldi. Lydia Liu, "İngilizcedeki 'Çin' ve 'Çinli" sözcükleri ne şimdi ne de tarihin hiçbir döneminde hua, xia, han veya hatta zhongguo gibi bölgede kullanılan sözcüklerin çevirisi olmamıştır" gözleminde bulunmuştur.[31]

"Çin" için günümüzde kullanılan Zhongguo veya Zhonghua isimlerinin 2000 yılı aşkın bir geçmişi vardır, ancak bu sözcükler de ne bugüne kadar tutarlı bir şekilde kullanılmışlar ne de daima aynı şeye atıf yapmışlardır. Kökenleri Zhou Hanedanlığının iktidarının son dönemlerine rastlayan bu sözcükler, Sarı Nehir havzasının merkezi platolarını işgal eden devletleri ifade etmek için kullanılıyordu. Peter Bol'a göre, "Orta dönemde (8-15. yüzyıl) Zhong guo hem 'merkezi devletlere' (Doğu Zhou Hanedanlığı döneminde merkezi ovadaki zhong guo) kadar uzanan kesintisiz bir tarihe sahip konumsal (mekânsal) bir iddiayı hem de bu yerin sakinlerinin sürdürmeleri gerekirken, sürdürmeyebilecekleri kesintisiz bir kültürün bulunduğu yönündeki kültürel bir iddiayı ifade eden bir araçtı ve tercihen 'Merkezi Ülke' olarak çevrilmeliydi.[32]

Bu terim, günümüzde ulusun adını ifade etmek için kullanılan anlamını 19. yüzyılın sonlarında kazandı (1689 yılında Rusya ile imzalanan Nerchinsk Anlaşması'ndan itibaren uluslararası anlaşmalarda kullanılmaya başlandı). Bu terimin kullanımı, "Çin" teriminin diller arası bir anlam taşıdığını ve herkesi çok iyi tanımlayan ve sorunsuz bir Zhonguo/Çin hikâyesi olduğunu peşinen kabul ediyordu."[33] Bol'un daha açıkça ve dolaysız ifade ettiği gibi,

"Çin/Zhonguo" terimi, bu ülkenin antik çağlardan günümüze kadar kesintisiz bir tarihsel varlık olarak geldiğini ifade etmek için resmi olarak dayatılan bir terim haline gelmiştir.

Zhongguo olarak transkribe edeceğim bu modern terim, Batılı bir terim olan "Çin" teriminin muadili olarak yeni şekillerde kullanıldı. Başka bir deyişle, "Çin" ve "Çinli" sözcüklerinin kullanımı, batı kaynaklıydı; ardından Batı'nın "Çinli" olarak tanımladığı insanların hükümeti, bu terimi, kendi ülkesini, dilini ve toplumunu tanımlamak için benimsedi. Bu durum, uluslararası ilişkilerde ülkenin eşitliğini kurma ve Batılı tarzda bir ulus-devlet, yani "Çinlilerin" sadık ve bağlı kalabilecekleri bir "Çin" yaratma bağlamında ortaya çıktı.[34]

Zhongguo teriminin "Batı" icadına dayanan bir kurgu olduğu fikri, bunu anakronik olarak bölgedeki insan yerleşiminin kökenlerine kadar uzatacak ve hem coğrafyanın hem de tarihin kendisine ait olduğunu iddia edecek pozitivist ulusalcı tarih yazımının iddialarıyla açıkça karşıtlık teşkil etmektedir.[35] Aslını söylemek gerekirse, Zhongguo (veya Zhonghua) teriminin ülkenin adı olarak kullanımı, sadece son emperyal hanedanlık olan Qing'i takip eden siyasi oluşumlarla sınırlandırılmalıdır. Bu terimin günümüzdeki anlamı terimin tarihsel öncüllerine de yüklenebilse bile, bu durum, bu anlamın geçmişte herkesin benimsediği veya siyasi veya ideolojik bir geleneğe dönüştürmek veya halkın siyasi bilincinin bir parçası haline getirmek üzere nesiller boyunca aktarıldığı anlamına gelmez. Shi Aidong'un yakın zamanda yürüttüğü bir çalışma; "Çin", "Çinli/Çin'e ait" veya "Zhongguo" gibi terimlerin kullanımında diller ve kültürler arası ironilere ilişkin aydınlatıcı (ve eğlenceli) bir anlatım sunmaktadır. Yazar, Min'de bir hapisanede yatma ayrıcalığını yaşamış ve ardından yaşadıklarını Güney Çin hakkındaki etkileyici en erken anlatımlar olarak anılacak yazılarla ifade eden 16. yüzyılda yaşamış Portekizli asker-tüccar Galeoto Pereira'ya atıfla şunları yazmaktadır:

Pereira, Çinlilerin (Zhongguoren) Çinli (Zhongguoren) olduklarını bilmemelerini son derece tuhaf bulmuştu. Şöyle diyordu: "Biz bu ülkeye Çin ve yerleşik halkına da Çinli (Chins) (Zhongguoren) demeye alışkınız, fakat onlara neden Çinli olarak adlandırıldıkları sorulduğunda 'Bizde bu isim yok, hiç olmadı da' şeklinde yanıt veriyorlar. Pereira'nın kafası karışmış ve tekrar sormuş: 'Ülkenizin tamamına ne ad veriliyor? Başka bir ulustan birisi hangi ülkeden olduğunu sorduğunda ne cevap verirsin?' Çinliler (Zhongguoren) bunun son derece tuhaf bir soru olduğunu düşündü. Sonunda bir tanesi cevap verdi: "Daha önceleri çok sayıda krallık bulunuyordu. Şimdi ise tek bir yönetici var: Ancak her devlet kendi eski ulusal adını kullanır. Bu devletler, bugünün eyaletleridir (sheng). Devletin tamamına Büyük Ming (Da Ming), sakinlerine ise 'Büyük Ming halkı' (Da Ming ren) denir."[36] (vurgulamalar metnin orijinalinde var)

Neredeyse dört yüzyıl sonra, geç Qing hanedanlığı döneminin üst düzey yöneticileri, ülkenin adının "Büyük Qing Devleti" (DaQing Guo) olduğunu ifade ederek "Çin" veya "Zhongguo" terimlerinin kullanılmasına karşı çıktılar ve Liang Qichao ve Zhang Taiyan gibi modern Çin ulusalcılığının oluşumunda etkileyici bir rol oynamış entellektüeller bu adın bir ülkenin adı olarak kullanılmasının ortaya çıkardığı noksanları göstermek konusunda hiç vakit kaybetmediler. Yirminci yüzyılın ulusalcı ideolojisiyle geçmişin yeniden formüle edilmesi, belirsiz ve kesintili metinsel bir soydan bir gelenek icat edecekti. Liang Qichao gibi bazı kişilerin, "Çin"in dünya üzerinde geçmiş hakkındaki en kapsamlı ve hacimli kaynak derlemesine sahip olmasına rağmen, yirminci yüzyıla kadar Zhongguo lishi ("Çin" tarihine eşdeğer) diye bir yazın türünün olmamasını ve "Çinlilerde" ulus bilincinin olmamasını ulusal bir tarihin olmamasına bağlamaları dikkat çekicidir. Yeni bir türün ortaya çıkması, yeni bir Zhongguo düşüncesinin ve bu düşüncenin ilham verdiği bir tarih bilincinin ortaya çıktığını kanıtlamaktadır. Bu yeni tarih, geçmişin "Çinlileştirilmesi" (guoqude Zhongguohua) konusunda hayati bir rol oynayacaktı ve başka bir ifadeyle, yeni ulus oluşumunu meşrulaştıracaktı.[37]

Sömürgecilik paradigması, ulus olmaya ilişkin ulusalcı anlatımlardaki "Çin/Zhongguo" sözcüğünün doğallaşmasını akamete uğratmak açısından azami önem taşımaktadır. Bu paradigma, ulus için toplumsal veya kültürel bir temelin varlığını kesinlikle reddetmektedir. Çin sömürgeciliğinin Tayvan'da bıraktıklarına atıfla belirtildiği gibi, sömürgecilik, muhalefet yaratmakla kalmaz, aynı zamanda uzun vadede toplumun kültürel kumaşının bir parçası haline gelen kültürel yakınlıklar da yaratır. "Çin" olarak bildiğimiz bölge, çok sayıda sömürgeciliğin ürünü olarak ortaya çıkmıştır.[38] Bunlar arasında en önemlisi, bugün hem ulusu hem de onun kültürel karakterini şekillendiren ve tanımlayan Han/Hua sömürgeciliğidir. Fakat sömürgecilik aynı zamanda söz konusu ulusun kültürel kumaşında, kültürün homojenliğiyle çelişen yırtıklara/uyuşmazlıklara dair izler de bırakır. "Çin/Zhongguo" ulusunun oluşumu, zorla dâhil etmeye borçlu olduğu kadar yumuşak asimilasyona da borçludur. Melissa Brown'un, "Çin"in ulus oluşturma sürecinde "Çinlileştime" politikası kadar "Çinlileştirmenin ortadan kaldırılması (de-sinizasyon)" politikasının da rol oynadığına ilişkin tespiti, "Çin'in/Zhongguo" yaratılmasına katılan çelişkili ve karşıt güçleri/faktörleri ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, kültürel ve siyasi kimliğin tarihsel bir tesadüf olduğunu da vurgulamaktadır. Leo Shin'in de önerdiği gibi, "Çin'in Çinliliğini" sorgusuz sualsiz kabul etmemek ve "Çin nasıl Çinli oldu" diye sormak gerekir.[40]

PRC ile Tayvan'ı güya birleştiren "Çinliliğin" anlamının, değişen siyasi ve özellikle ekonomik koşullarla değiştiği herkesçe bilinen bir sırdır. Hong Kong'un durumunda olduğu gibi, ekonomik elit, görünüşe göre, Ana Kara'nın sunduğu ekonomik fırsatlar ve imkânlar karşılığında PRC'nin isteklerine uyma konusunda en büyük ilgiyi gösteren kesimdir. Cumhurbaşkanı Ma Ying-jeou'nun altında görev yapan Guomindang hükümetinin Pekin yanlısı bir politika izlemesi, Çinli/Tayvanlı kimliklerine ilişkin devam eden uyuşmazlıkta Çin'in lehine başka bir kayma daha olduğunu gösterdi – bu durum en azından Ana Kara ile daha yakın ekonomik bağlar kurulmasına karşı 2014 İlkbaharında başlayan "Ayçiçeği Hareketi" olarak adlandırılan harekete ve daha yakında zamanda Hong Kong'daki demokrasi mücadelelerine kadar böyleydi; bu karşıt hareketler siyasi uzlaşı ve tavize yönelik adımların bir miktar da olsa yeniden gözden geçirilmesine yol açtı. Daha yakın ekonomik ilişkiler kurulması, Tayvan'ın her iki yakasında da ayrılmış olma hissini kaçınılmaz olarak ortadan kaldırmamıştır. Tayvan gençliğinin Ana Kara'daki kariyer olanaklarının peşinden gitmesi, Tayvanlı olarak kimliklerinin inkâr edilmesine karşı duydukları kırgınlığı veya nüfusun büyük bir bölümünde yer edinen Ana Kara ile ilgili şüpheleri yatıştırmamıştır. Yine benzer şekilde, Ana Kara'dan gelip Tayvan'da okuyan bazı öğrenciler, "Üniversite personelinin kendilerine" "'Ana Kara'dan gelen Çinli öğrenciler" (lusheng or nei-ti lai te p'eng-yu, sözcüğü sözcüğüne çeviriyle, "Ana Kara öğrencileri" veya "içeriden arkadaşlar") yerine "Çinli öğrenciler" (Chung-kuo liu xuesheng, sözcüğü sözcüğüne çeviriyle "Çinli yabancı öğrenciler") diye hitap etmesi üzerine Ulusal Chengchi Üniversitesi (NCCU) hakkında şikayette bulundular", çünkü bu hitap şekli onların kendilerini tanımlamak için uygun gördükleri hitap şekli değildi."[41]

Farklılıklar ve karşılıklı şüpheler yalnızca devletler arasındaki ilişkilerde değil, aynı zamanda halk bilincinde de görünür durumdadır.[42] Büyüklük, güç ve uluslararası prestij düşünüldüğünde, bu iki ülke arasındaki arzulanan ilişki konusundaki bölünme özellikle Tayvan için sorun yaratmaktadır. Duygusal, maddi veya coğrafi nedenlerle, PRC'nin cazibesi dünyanın geri kalanına olduğu gibi Tayvan'da yaşayan pek çok insana da karşı konulmaz görünmektedir. Ekonomik çıkarlar ve yumuşak oryantalizm, yabancıların PRC'nin içerideki baskıcı politikaları ve dışarıdaki saldırgan genişleme politikasıyla ilgili tüm şüphelerini bastırmaktadır. Tayvan'ın "Çinli" olduğuna dair yaygın varsayım düşünüldüğünde, bağımsızlık için yapılan çağrılar, Doğu Asya'daki zaten son derece istikrarsız olan statüko açısından doğuracağı istikrarsızlaştırıcı sonuçlar nedeniyle değilse bile, yanlış yönlendirilmiş realite inkârı olarak hemen reddedilmektedir.

Yine de, jeopolitik gerçeklerle tarihsel gerçeklerin birbirine karıştırılmasına karşı direnmek önemlidir. Çin'in ulusalcı perspektifine göre, ister Ana Kara'da ister Tayvan'da (veya Hong Kong'da) birleşme, sömürgecilikten miras kalan bölünme düşüncesine son verecektir. "Çinli" olmanın –veya "Çinli" olmamanın –farklı yollarının olduğuna inanan Tayvanlılar, Hong Konglular ve diğerleri için, bu durum, eşit derecede meşru bir şekilde bölgenin sömürge tarihindeki en son bölüm olarak görünmektedir. Bu perspektifte, sömürgecilik, ulus içindeki bir sorun olduğu kadar uluslar arasındaki ilişkilerde de karşımıza çıkan bir sorundur.

Bu ulusalcılık ve sömürgecilik kavramları arasındaki çatışma, "Çin"e veya Doğu Asya'ya özgü değildir, aksine, ulus-devletlerden oluşan küresel sistemin küreselleşmeyle birlikte açığa çıkmak zorunda bırakılan gerilimlerini göstermektedir. Her durumda bu sonuç, jeopolitik güçlerin işbirliğine bağlıdır. Geçmişin yüklerinden kurtulmak, ulusların, güncel gerçeklere ve halkın demokratik isteklerine göre söz konusu güçlerden özgürce kurtulma kabiliyeti açısından hayati önemdedir. Tarihin ulustan kurtarılması gerekiyor şüphesiz. Ulusların, bir ayna olması gerekirken çok kolay bir şekilde kimliklerin hapishanesine dönüşen, kendi yapımları olan tarihlerden kurtarılması gerektiğinin fark edilmesi açısından bu gerçek, daha önemli olmasa bile, en azından eşit derecede önemlidir. Ulus inşasında sömürgeye ait olanın tanınması, bu amaca ulaşmada atılacak ilk kaçınılmaz adımdır.

Kaynakça ve Dipnotlar arka sayfada yer almaktadır.

__1__ David C. Schak, "The Development of Civility in Taiwan," Pacific Affairs, 82.3 (2009 yılının Sonbaharı): 447-465

__2__ Benzer görüşler Japon Sömürgeciliğine atıfla Liao Ping-hui ve David Der-wei Wang'in, Taiwan Under Japanese Colonial Rule, 1895-1945: History, Culture, Memory(New York: Columbia University Press, 2006) kitabında da dile getirilmektedir. Özellikle, Liao Ping-hui'nin, "Taiwan Under Japanese Colonial Rule, 1895-1940: History, Culture, Memory," safya 1-15 kitabına bakınız.

__3__ Huang Ying-che, "Were Taiwanese Being `Enslaved'? The Entanglement of Sinicization, Japanization, and Westernization," in Liao and Wang, Taiwan Under Japanese Colonial Rule, Sayfa 312-326

__4__ Hong'un tasvirlerindeki karmaşıklıklara dair bir tartışma için, bakınız: Ho-fung Hung, "Three Views of Local Consciousness in Hong Kong," The Asia-Pacific Journal, Cilt 12, Sayı 43, No.1 (3 Kasım 2014), http://japanfocus.org/-Ho_fung-Hung/4207 (başvuru amaçlı kullanıldı, 10 Kasım 2014)

__5__ Teorik bilgilerle desteklenmiş bir tartışma için, bakınız: Ruth Y.Y. Hung, "What Melts in the 'Melting Pot' of Hong Kong?," Asiatic, Cilt 8, Sayı 2 (Aralık 2014): 57-87

__6__ "Hong Kong is not China: Artist's illustrations go viral," Shanghailist, 7/2/2015,

__7__ Buna ilişkin bir tartışma için bakınız: Lois Weiner, "Liu Xiaobo and the Nobel Peace Prize—Debate within China," New Politics, 12 Aralık 2010, (Başvuru amaçlı kullanıldı, 2 Kasım 2014)

__8__ Patrick Wolfe, "Settler Colonialism and the elimination of the native," Journal of Genocide Research, 8(4), 2006: 387-409. Burada ele alınan konulara ilişkin daha ayrıntılı bir tartışma için, bakınız: Arif Dirlik, "Küresel Modernlik ve Sömürge" (Global Modernity and the Colonial), Dipnot, #10 (Eylül, 2012, Yayın tarihi: 2013), sayfa 5-24 (Talep edildiği takdirde İngilizce metni mevcuttur)

__9__ En önemlisi, Eugen Weber, Peasants into Frenchmen: The Modernization of Rural France, 1870-1914 (Stanford, CA: Stanford University Press, 1976). Ayrıca, bakınız: Catherine Hall, Civilising Subjects: Metropole and Colony in the English Imagination, 1830-1867 (Şikago: The University of Chicago Press, 2002); Susan Thorne, Congregational Missions and the Making of Imperial Culture in Nineteenth-Century England (Stanford, CA: Stanford University Press, 1999); ve Paul Rabinow, French Modern: Norms and Forms of the Social Environment (Şikago: The University of Chicago Press, 1989

__10__ Önemli örnekler: Dru Gladney, Muslim Chinese: Ethnic Nationalism in the People's Republic (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991); Stevan Harrell(ed), Cultural Encounters on China's Ethnic Frontiers (Settle, WA: University of Washington Press, 1994); Laura Hostetler, Qing Colonial Enterprise: Ethnography and Cartography in Early Modern China (Şikago: University of Chicago Press, 2001); James A. Millward, Beyond the Pass: Economy, Ethnicity, and Empire in Qing Central Asia, 1759-1864(Stanford, CA: Stanford University Press, 1998); Peter C. Perdue, China Marches West: The Qing Conquest of Central Eurasia (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2005); Leo K. Shin, The Making of the Chinese State: Ethnicity and Expansion on the Ming Borderlands (New York: Cambridge University Press, 2006); Emma Jinhua Teng, Taiwan's Imagined Geography: Chinese Colonial Travel Writing and Pictures, 1683-1895; Edward Vickers, "Original Sin on the Island Paradise? Qing Taiwan's Colonial History in Comparative Perspective," Taiwan in Comparative Perspective, Cilt 2 (Aralık 2008): 65-86; ve Hsiao-pei Yen, "Constructing the Chinese: Paleoanthropology and Anthropology in the Chinese Frontier, 1920-1950," Doktora (Ph.D.) tezi, Tarih Bölümü, Harvard Üniversitesi (2012).

__11__ Giovanni Arrighi, The Long Twentieth Century: Money, Power and the Origins of Our Times (London: Verso, 1994); Robert Brenner, Merchants and Revolution: Commercial Change, Political Conflict, and London's Overseas Traders, 1550-1653 (Londra: Verso, 2003); Fredy Perlman, "The Continuing Appeal of Nationalism" (1984), Ayrıca, toprakla ilgili olarak "ölü sermaye" terimini icat eden Hernando de Soto ile yapılan söyleşiye bakınız: "This Land is Your Land: A Conversation with Hernando de Soto" Dünya Siyaset Enstitüsü, 2011, De Soto söyleşide, görüşlerinin PRC yetkilileri arasında coşkuyla karşılandığından bahsetmektedir. "Ölüyü" canlı sermayeye çevirme konusunda oldukça başarılı oldular ve bunun için kendilerine karşı yaygın hayranlık duyulmaktadır. Şu anda onlardan beklenen toprağın pazarlanmasıdır ki böylece küresel sermaye de bu yağmaya katılabilsin. Bakınız: Zhu Keliang ve Jeffrey M. Riedinger, "Rural China's Nascent Land Market," China Business Review, 1 Eylül 2009, (viewed, 1 Aralık 2014)

__12__ Stevan Harrell, "Civilizing Projects and the Reaction to Them," Harrell(ed), Cultural Encounters on China's Ethnic Frontiers, Sayfa 3-36

__13__ Singapur'la ilgili son zamanlarda yapılmış bir tartışma için, bakınız: Nur Diyanah Anwar, "Immigration and Singaporean Identity: The Ethnicity Conundrum," RSIS Commentary, #211(27 Ekim 2014), (Başvuru için kullanıldı, 2 Kasım 2014)

__14__ Bu satırların yanında bir analiz için, bakınız: Vickers, "Original Sin on the Island Paradise? Qing Taiwan's Colonial History in Comparative Perspective." Teng, Taiwan's Imagined Geography. Bu kaynak da Qing tarihine uygulama bakımından "sömürgecilik" ve "emperyalizm" (sayfa 7-15) konuları hakkında kısa, ancak yararlı bir değerlendirme sunmaktadır (Sayfa 7-15). Yu Sheng Kuan, Colonialism and Cultural Resistance: Chihmin chu-i/wen-hua k'ang-cheng: Taiwan Decolonizing Literature Under Japanese Occupation (Taipei: Socio Publishing Company, 2012), Tayvan edebiyatını şekillendirmede sömürgecilik ve direncin rolü ile ilgili (Çince) kapsamlı bir çalışma sunmaktadır.

__15__ Leo T.S. Ching, Becoming Japanese: Colonial Taiwan and the Politics of Identity Formation (Berkeley, CA: University of California Press, 2001), Sayfa 7-8

__16__ Birbirini izleyen sömürgeleştirmelere ve bunların etkilerine ilişkin kısa bir tartışma için, bakınız: Fujii Shozo, "The Formation of Taiwanese Identity and the Cultural Policy of Various Outside Regimes," Liao ve Wang'da, Taiwan Under Japanese Colonial Rule, sayfa 62-77

__17__ Tom Gold, "Occupy Central/Sunflower: Popular Resistance in Greater China," Yabancı Politika Enstitüsü, Eurasia Review dergisi, 30 Ekim 2014, (Başvuru amaçlı kullanıldı, 1 Kasım 2014). Tayvan ile ilgili birbiriyle çekişen istemlerin tarihi Ralph C. Croizier, Koxinga and Chinese Nationalism:History, Myth, and the Hero (Cambridge, MA: Harvard East Asia Monographs, 1977) yayınında incelenmektedir. Ayrıca, Tayvan'ın "perspektiflerinden" tarihe anlatımı için, bakınız: Chuang Wanshou, Chung-kuo min-tsu chu-i yu wen-hua pa-ch'uan: Ru-chiao chi ch'I tian-chi chih chieh-kou(Chinese Nationalism and Cultural Hegemony: Deconstruction of Confucianism and Its Texts)(Taipei: Yun-chen cultural Publishers, 2011) ve Tu Cheng-sheng, Hsin shih-hsueh chih lu(The Way to A New History)(Taipei: Sanmin Books, 2014). Chuang (Önsözü Tayvan'ın

bağımsızlık lideri P'eng Ming-min tarafından yazılmıştır), despotluğun ve hegemonyanın bir ifadesi ve aracı olan Çin ulusalcılığını ve Konfiçyüsçülüğü de İmparatorluğun kurbanlarına uygulanan katliama göz yuman ve onaylayan bir "katliam felsefesi" (chu-sha che-hsueh) olarak kınamaktadır. Tu, yerel ile başlayıp dünyayı içine alacak şekilde genişletilen "yakınlık dairelerine" (tongxin yuan) dayanan bir tarihi savunmaktadır. (Sayfa 67)

18 *Melissa J. Brown, Is Taiwan Chinese? The Impact of Culture, Power, and Migration on Changing Identities (Berkeley, CA: University of California Press, 2004)*

19 *Ibid., sayfa 2-3. "Çinlileştirme" ideolojisine ilişkin aydınlatıcı bir tartışma için, bakınız: Sayfa 22-34. Tayvan'ın bağımsızlığını savunan Eski Cumhurbaşkanı Lee Teng-hui "yedi Çin"den bahsetmişti. Ayrıca, Hsieh Hua-yuan, Tai Pao-ts'un and Chou Mei-li tarafından hazırlanan ve Çin/Chung-kuo ve Çinli/Çin'e ait (Chung-kuo jen) fikirlerini yapı sökümüne uğratmak ve ayrı bir Tayvanlı kimliğini savunan Taiwan pu shih Chung-kuo te: Taiwan kuo-min te li-shih(Taiwan is not China's: A history of Taiwanese citizens)(Taipei: Ts'ai-t'uan fa-jen ch'un-ts'e hui, 2005) kitabının da sponsorluğunu üstlenmişti. Çin'in ve Çinli/Çin'e ait terimlerinin yapı sökümü için, bakınız: Bölüm 1, sayfa 13-37. Ayrıca, bakınız: Arif Dirlik, "Timespace, Social Space, and the Question of Chinese Culture," Arif Dirlik, Culture and History in Postrevolutionary China: The Perspective of Global Modernity(Hong Kong: Chinese University of Hong Kong Press, 2011), sayfa 157-196*

20 *Bu soruna ilişkin tartışmalar için, bakınız: Joseph W. Esherick, Hasan Kayali, and Eric Van Young (ed), Empire to Nation: Historical Perspectives on the Making of the Modern World (Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers, 2006). Son zamanlarda, geçmişin emperyal devletlerine yönelik artan nostalji ulus-devlet altında etnik çeşitliliğin sınırlandırılmasının büyük bölümünü oluşturmaktadır ki ulus-devlet sonuncusunun kötü görünmesine neden olmaktadır.*

21 *Edward Wong, "To Quell Unrest, Beijing Moves to Scatter Uighurs Across China," The New York Times(6 kasım 2014), (başvuru amaçlı kullanıldı, 12 Kasım 2014). Zulüm ve işkence, İlham Tohti ile ilişkili Central Nationalities University öğrencilerine de kadar uzanmıştır. Bakınız: Andrew Jacobs, "Persecution of Uighur Students Underscrores Perils of Chinese Clampdown," The Ne York Times, 23 Kasım 2014, (Başvuru amaçlı kullanıldı, 23 Kasım 2014). Azınlık milletlerinin bölgelerindeki güncel koşulları belgeleyen, kısa bir süre önce hazırlanan iki dikkate değer çalışma: David Eimer, The Emperor Far Away: Travels at the Edge of China(New York: Bloomsbury Books, 2014) ve Michael Buckley, Meltdown in Tibet: China's Reckless Destruction of Ecosystems from the Highlands of Tibet to the Deltas of Asia (Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2014). Parti ayrıca kendi içindeki Tibetli üyelere de güvenmemektedir. Bakınız: "China warns Tibet party members not to harbor separatist `fantasies' about Dalai Lama (Çin, Tibetli parti üyelerini Dalai Lama ile ilgili ayrılıkçı 'hayaller' beslememeleri konusunda uyardı)," Reuters (5 Kasım Çarşamba 2014),*

22 *Michael Churchman, "Confucius Institutes and Controlling Chinese Languages," China Heritage Quarterly, No. 26(2011), Ayrıca, yakın tarihli bir rapor olan Dexter Roberts, "400 Million Chinese Can't Speak Mandarin and Beijing is Worried," Bloomberg Businessweek, 23 Eylül 2014, raporuna bakınız (Başvuru amaçlı kullanıldı, 23 Aralık 2014).*

23 *Kwang-chih Chang ve Ward H. Goodenough, "Archaeology of Southeastern Coastal China and Its Bearing on the Autroneasian Homeland," Ward Hunt Goodenough(ed), Prehistoric Settlement of the Pacific, Cilt 86. 5. Kısım (Filedelfiya, PA: American Philosophical Society, 1996), Paragraf 36-54, sayfa 43. Ayrıca, bakınız: University of Auckland, "Pacific people spread out from Taiwan, language evolution, study shows," Science Daily, 27 Ocak 2009, (Başvuru amaçlı kullanıldı, 30 Aralık 2014)*

24 *Diğerlerinin yanı sıra Wolfram Eberhard, Owen Lattimore, Karl Wittfogel, Edward Schafer, Peter Boodberg, Morris Rossabi ve Laurence Schneider gibi akademisyenler tarafından önerilen daha karmaşık olan "Çin" kavramı (nosyonu) bağlamında anımsayabiliriz.*

25 *Moğol Yuan Hanedanlığı'nın Ming döneminden beri bildiğimiz "Xhongguo" teriminin oluşumunda oynadığı rol için, bakınız: John W. Dardess, "Did the Mongols Matter? Territory, Power, and the Intelligentsiain China from the Northern Song to the Early Ming," Paul Jakov Smith ve Richard von Glahn(ed), The Song-Yuan-Ming Transition in Chinese History(Cambridge, MA: Harvard University Press, 2003), sayfa 111-134, özellikle sayfa 112-122, "Political Geography: What was 'China.'"*

26 *Yakın zaman önceki bazı örnekler: Lydia H. Liu, The Clash of Empires: The Invention of China in Modern World Making (Cambrdge, MA: Harvard University Press, 2004); Wang Gungwu, China and the Chinese Overseas(Singapore: Academic Press, 1992); Shin, The Making of the Chinese State: Ethnicity and Expansion on the Ming Borderlands; Zhao Gang, "Reinventing China: Imperial Ideology and the Rise of Modern Chinese National Identity in the Early Twentieth Century," Modern China 32.1(Ocak 2006): 3-30; Joseph W. Esherick, "How the Qing Became China, in Esherick, Kayali and Van Young, From Empire to Nation, op.cit., sayfa 229-259; Dirlik, "Timespace, Social Space and the Question of Chinese Culture," Dirlik, Culture and History in Postrevolutionary China, op. cit., sayfa 157-196; Dirlik, "Literary Identity/Cultural Identity: Being Chinese in the Contemporary World," Modern Chinese Literature and Culture(MCLC Resource Center Publication, 2013) ; Peter K. Bol, "Middle-period discourse on the Zhong guo: The central country," Hanxue yanjiu (2009), http://nrs. harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos: 3629313; Hsieh, Tai and Chou, Taiwan pu shih Chung-kuo te, op.cit.; Shi Aidong, Zhongguo longde faming: : shijide long zhengzhi yu Zhongguo xingxiang (The Invention of the Chinese Dragon: Dragon Politics during the 16-20th centuries and the Image of China)(Beijing: Joint Publishing Company, 2014); Ge Zhaozhuang, Zhai zi Zhong guo: zhongjian youguan `Zhong guo'de lishi lunshu (Dwelling in this Zhong guo: Re-narrating the History of `Zhong guo')(Beijing: Zhonghua Publishers, 2011); Ge Zhaozhuang, He wei Zhongguo: jiangyu, minzu, wenhua yu lishi(What is Zhongguo: Frontiers, Nationalities, Culture and History)(Hong Kong: Oxford University Press, 2014); Ren Jifang, "'HuaXia' kaoyuan" (On the Origins of "HuaXia," in Chuantong wenhua yu xiandaihua(Traditional Culture and Modernization), #4(1998). Bu konuda önemli bir eski çalışma için, bakınız: Wang Ermin, "'Chung-kuo ming-cheng su-yuan chi ch'I chin-tai ch'uan-shih"(The Origins of the name "Chung-kuo" and Its Modern Interpretations), in Wang Ermin, Chung-kuo chin-tai si-hsiang shih lun((Essays on Modern Chinese Thought)(Taipei: Hushi Publishers, 1982), sayfa 441-480. BU çalışmaların tümünün kaynakçaları çok daha geniş bir dizi çalışmaya atıf yapmaktadır. Prasenjit Duara, Rescuing History from the Nation: Questioning Narratives of Modern China (Chicago: The University of Chicago Press, 1997) çalışmasında yirminci yüzyıla atıfla tarih yazımında ulusalcılığa ilişkin uzun bir eleştiri sunmaktadır. Dikkatimi bu çalışmaya çektiği için Leo Douw'a Ge(2014)'de çektiği ve çalışmayı en kısa sürede elde etmeme yardımcı olduğu için Stephen Chu'ya minnettarım.*

27 *Lionel Jensen'ın, Manufacturing Confucianism: Chinese Traditions and Universal Civilization(Durham, NC: Duke University Press, 1998) çalışmasında ortaya attığı, "Cizvitliler Konfüçyizmi 'Çin'in" özü olarak "ürettiler"ki bu "Çin" de aynı şekilde onların eseriydi" yönündeki önemli tezine atıfta bulunuyorum.*

28 *Güney ve Doğu "Çin" denizleri konusundaki devam eden çatışmalar ışığında, imparatorluk coğrafyasında sadece "Güney" ve "Doğu" (Nanyang*

and Dongyang) okyanusları olarak bilinen bu denizlere Avrupalılar tarafından "Çin" etiketinin verilmesi dikkate değerdir. Bu adlandırmanın, PRC'nin (ve daha öncesinde Guomindang'ın) denizlerle ilgili sahiplenme iddialarına ne derecede katkıda bulunduğunu söylemek zordur, ancak dışarıdan bakan birine kaçınılmaz olarak bu izlenimi vermektedir.

29 *Minzu terimi, "uyruğa" etnisiteyi dâhil etmektedir. Bu perspektiften bakınca, Han-içi bir etnisite olamaz.*

30 *Han nüfusunun ("Çin" bir yana) ırkçı homojenizasyonu, genetik çeşitlilik (varyasyon) çalışmalarıyla çelişmektedir. Hâlâ bu çalışmalarla ilgili bir belirsizlik bulunmaktadır, ancak ilginç bir şekilde bölgesel ve dilsel farklılığın mevcut olduğu belirlenen bu nüfusun heterojenliği konusunda belirsizlik yoktur: "İlginçtir ki, bu çalışmada Han Çinlileri arasındaki genetik farkın Çin'in coğrafi haritasıyla bağlantılı olduğu belirlendi. Karşılaştırmalar yapıldığında, bir bireyin genomunun aynı eyaletteki diğer kişilerinkiyle kümelenme eğilimi gösterdi ve hatta bir eyalette, Guangdong, genetik farklılığın dil lehçe grubuyla korelasyon içinde olduğu belirlendi. Bu iki bulgu, ülkede yerel ortak soyun devam ettiğini düşündürmektedir. Daha büyük resme bakıldığında, GIS bilim insanları, doğudan batıya kadar uçtan uca Çin'e bakıldığında, önemli ve anlamlı bir genetik farklılığın olmadığını fark ettiler, ancak, güneyden kuzeye doğru değişen bir genetik örüntü gradyanı tanımladılar ki örüntü de Han Çinlilerinin tarihsel göç örüntüsüyle tutarlıdır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular, Singapur'da yaşayan kişilerin genellikle Güney Çin'deki insanlara daha yakın olduğunu, buna karşın, Japonya'da yaşayanların Kuzey Çin'le daha yakından ilişkili olduğunu gösterdi. Beklendiği gibi, Pekin ve Şangay'daki bireyler geniş bir 'kuzey-güney' genetik örüntüsü aralığına sahipti ve bu bilgi, kırsal bölgelerden şehirlere doğru iş bulmak için göç etme olgusunu yansıtmaktadır." Dr. Will Fletcher, "Han Çinlilerinin genetik farklılığını (varyasyonunu) haritalamaya yönelik binlerce genom sekansı," Bionews, 596 (30 Kasım 2009), (Başvuru amaçlı kullanıldı, 5 Aralık 2014)*

31 *Liu, The Clash of Empires, sayfa 80. Endymion Wilkinson "Bugün 'Çin dediğimiz bölgeye atıfta bulunmanın bir düzine yolu olduğu söylüyor.'" Bakınız: Wilkinson, Chinese History: A Manual, gözden geçirilmiş ve genişletilmiş baskı (Cambridge, MA: Harvard University Asia Center, 2000), sayfa 132*

32 *Bol, "Middle-Period Discourse on the Zhong Guo," sayfa 2. Ge Zhaoguang ve Zhao Gang, ayrıca, Zhong Guo'nun bu daha geniş kullanımına ilişkin kanıtlar da buldu. Ge, Zhongguo'nun, on yedinci yüzyılda sadece Zhongguo'da (Qing hanedanlığı yönetiminde) değil, aynı zamanda komşu Japonya ve Kore'de de ortaya çıkan "ulus olma" (ziguo, sözcüğün tam anlamıyla öz-devlet) bilincine yakın boyutla, geç Zhou döneminden günümüze kadar var olduğu konusunda özellikle ısrar etmektedir. Sonuç, Gökyüzü-Altında (tianxia) bilincinden devletler arası sisteme (guoji zhixu) benzeyen bir oluşuma doğru kaymaydı. Ge, He wei Zhongguo?, sayfa 9. Ge'nin argümanı, sonuç olarak, "Batı" kategorilerini tanımlayan Zhongguo istisnacılığıyla sürdürülmektedir. Song Hanedanlığı'nın en geç dönemlerinde "bu Zhongguo, 'geleneksel emperyal devletin' özelliklerini taşıyordu, fakat 'modern ulus-devlet' fikrine de yaklaştı."(sayfa 205)*

33 *Liu, The Clash of Empires, sayfa 77*

34 *Bol, "Middle-Period Discourse on the Zhong Guo," sayfa 4. Ayrıca, bakınız: Hsieh, Tai ve Chou, Taiwan pu shih Chung-kuo te, op.cit., sayfa 31. Bu kelime dağarcığı temelinde "Çinlilerin" ünlü "çin-merkezciliği", yerli söylemlerde içselleştirilen "Avrupa-merkezciliğinin" ayna görüntüsü olduğunu ekleyebilirm, diyor.*

35 *(Ruslar da dâhil) Avrupalı Oryantalist bilim, Türkiye gibi diğer devletlerde ulusal tarihsel kimlik formülasyonu açısından önemli kaynaklar sundu. Bu konuda, Hindistan'a atıfla, etkileyici bir teorik tartışma için, bakınız: Partha Chatterjee, Nationalist Thought and the Colonial World: A Derivative Discourse? (Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 1986). "Çin" kavramının ortaya çıkışı bakımından küresel siyasetin önemiyle ilgili olarak, Birleşik Devletler ve PRC tarafından yayımlanan Şangay Tebliği'ni (1972) anımsayabiliriz. Bu Tebliğ, "gerçek Çin"i Tayvan üzerindeki Çin Cumhuriyeti'nden bir gecede PRC'ye döndürdü.*

36 *Shi, Zhongguo longde faming, sayfa 8-9. Pereira'daki orijinal atıf için, bakınız: "The Report of Galeote Pereira," South China in the Sixteenth Century: Being the narratives of Galeote Pereira, Fr. Gaspar de Cruz, O.P., Fr. Martin de Rada, O.E.S.A., C.R. Boxer tarafından düzeltildi (London: The Hakluyt Society, Second series, #106, 1953), sayfa 3-43, sayfa 28-29. Da Ming ve Da Ming ren Tamen ve Tamenjins gibi metinlerde görünmektedir. Şaşırtıcı bir şekilde, aynı ciltte Rada tarafından yazılan anlatım "Bu adaların yerlileri [Filipinler] Çin'e 'Sangley' diyorlar ve Çinli tüccarların kendileri ona 'Tunsua' diyorlar, ancak bu günlerdeki uygun adı Taibin'dir." (sayfa 260). Editörün notuna göre, Tunsua ve Taibin, Amoy'dan (Xiamen) Tiong-hoa ve Taibin'den sırasıyla Zhong hua ve Da Ming'dir. Shi, "Çin ejderhasının icadının" "Çin'in icadı" varsayımını temel aldığını kabul etti ve bu, aynı zamanda Katalan bir akademisyenin, Olle Manel, çalışmasının da başlığıdır: La Invencion de China:Perceciones et estrategias filipinas respecto China durante el siglo XVI (The Invention of China: Phillipine China Perceptions and Strategies during the 16th Century) (Wiesbaden: Otto Harrassowitz Publishers, 2000). Jonathan Spence, Avrupa'nın Çin'e ilişkin imgelerine kalıcı temalar getirdiği konusunda Pereira'ya hakkını teslim eder. Spence, The Chan's Great Continent: China in Western Minds(New York: W.W. Norton & Company, 1998), sayfa 20-24*

37 *Daha ayrıntılı bir tartışma için, bakınız: Dirlik, "Timespace, Social Space and the Question of Chinese Culture," sayfa 173-180. Shi Aidong'un "Çin ejderhasının icadı" hakkındaki çalışması, Batılılar tarafından Çin'in sembollerinden biri haline getirilen ejderhanın, "Çin" uygarlığının kökenlerine kadar uzanan, Çin'in öz-imajına nasıl uydurulduğunu eğlenceli bir görselle sunmaktadır. Bu ejderha figürünün geçmişte yok değildi, fakat özel olarak saklanan bir sembol veya imparator (ve bu statüyü isteyenler) ulusun sembolüne dönüştürülmüştür.*

38 *C.P. Fitzgerald, The Southern Expansion of the Chinese People: "southern Fields and Southern Ocean" (Canberra: Australian National University Press, 1972) ve Harold J. Wiens, China's March Toward the Tropics(-Hamden, CT: Shoestring Press, 1954)*

39 *Brown, Is Taiwan Chinese?, sayfa 28-33. Hatırlamakla ilgili olduğu kadar unutmakla da ilgili olan, Brown'un "açığa çıkarma anlatımları" dediği şeyi uygulamak için tarih hayati önemdedir. "Çin'i hor gören" akademisyenlere veya onların resmi anlatımlardan sapmalarına ilişkin yakın tarihli bir rapor için, bakınız: "China professors spied on, warned to fall in line," CBS News, 21 Kasım 2014, (Başvuru amaçlı kullanıldı, 22 Kasım 2014). Genellikle, tehlikeli "Batı" etkisine suçu atılan bu tür saldırılar, uygulamaya çalıştıkları "Zhongguo" fikrinin "Batı" kökenli olduğunun az bilinmesi çabasına ihanet etmektedir.*

40 *Shin, The Making of the Chinese State, p. xiii. Yukarıdaki tartışmanın gösterdiği gibi, "Çin"in nasıl "Çin" olduğu da aynı derecede sorundur.*

41 *J. Michael Cole, "Xi Jinping Turns the Screws on Taiwan," The Diplomat, 29 Ekim 2014, http://thediplomat.com/2014/10/xi-jinping-turns-the-screws-on-taiwan/ (Başvuru amaçlı kullanıldı, 2 Kasım 2014). Başka*

bir rapora göre, Ana Kara'dan gelen öğrenciler, Ana Kara öğrencileri (lu-sheng) veya "içeriden arkadaşlar" (nei-ti laite p'eng-you) yerine, Chung-kuo ve "yabancı öğrenciler" (liu hsueh-sheng) olarak tanımlanmaya itiraz ettiler. Bakınız: "Ch'eng `Chung-kuo liu hsue-sheng" Cheng-ta Tai-sheng pei pi-chung chih/Hsu Shih-yung gung-k'ai ch'ian-tse"(Taiwanese student at Political Science University given the finger for saying `Chinese foreign student'/Hsu Shi-yung publicly reprimands), Tzu-yu shih-pao(Liberty Times Net), 3 Kasım 2014, http://news.ltn. com.tw /news/life/paper/819099 (Başvuru amaçlı kullanıldı, 3 Kasım 2014). Tayvanlıların Ana Kara'ya ilişkin çelişkili ve zıt tavırları konusunda, bakınız: Cindy Sui, "Why China is land of opportunity for young Taiwanese," BBC News, Taipei, 26 Haziran 2014, http://www.bbc. com/ news/world-asia-27864814 (Başvuru amaçlı kullanıldı, 2 Kasım 2014)

42 *Satoshi Ukai, "Controversy swirls in Taiwan on labeling Japanese colonial rule," Asahi Shimbun, 14 Eylül 2013, http://ajw.asahi.com/article/asia/china/AJ201309140012 (Başvuru amaçlı kullanıldı, 2 Kasım 2014). Sömürgeciliğin Tayvan'ın kültürel kimliğinin oluşumunda oynadığı rol hakkında etkili bir açıklama için, bakınız: Taipei'nin yeni belediye başkanı, Ko Wen-je ile yapılan söyleşi, Grace Tsoi, "Taipei's Fiery New Mayor Knows Whose Culture is Best," Foreign Policy, 29 Ocak 2015, https://foreignpolicy.com/2015/01/29/taipeis-fiery-new-mayor-knows-whose-culture-is-best/, (Başvuru amaçlı kullanıldı, 31 Ocak 2015). Bu söyleşide, açıkça "bir yerde sömürgeleştirme ne kadar uzun süreli olursa, söz konusu yer de o kadar ilerlemiş bir yer olur. Bu oldukça utanç vericidir."*

Sömürgecilik ve Ötesi

KÜRDİSTAN DEVRİMİNİN ANTİ-SÖMÜRGECİLİĞİ

Engin Elbistanlı

"Her sömürgeci ulus, faşist eğilim tohumunu bünyesinde taşır" diyor filozof. O zaman sömürgeciliği biraz daha yakından mercek altına almak gerekecek ki sömürgeciliğe karşı verilen mücadele daha iyi anlaşılsın.

Sömürgeciliği "genel olarak bir devletin başka ulusları, devletleri, toplulukları, siyasal ve ekonomik egemenliği altına alarak yayılması veya yayılmayı istemesi, müstemlekecilik" olarak tanımlıyor sözlükler.

Bunun için dünyada bir halkın başına gelecek en büyük felaketlerin başında kesinlikle sömürge durumuna düşmek geliyor. Sömürge durumuna düşenler, sömürgeciliğin kendileri açısından ne anlama geldiğini en iyi bilenler oluyor. Çünkü onlar, sömürgecilerin sömürge insanına nasıl yaklaştığını bizatihi yaşayarak öğrenmişlerdir.

Yaşanmadan öğrenmek zor oluyor insanlar için. İnsanların halen en iyi öğrenme yöntemi yaşayarak öğrenmeleridir.

Sömürgeciliği en iyi anlayan, en iyi dile getiren, en iyi tanımlayan ve tabii ki buna karşı da mücadele edecek olanlar en çok bu durumu yaşamış olanlardır

Sömürge altında olup da sömürgeciliğe karşı mücadele etmemek tek kelimeyle söyleyecek olursak onursuzluktur. Bu durumu en iyi ifade etmiş olan kişi Fransız aydınlarından olan Jean Jacques Rousseau'dur. Jean Jacques Rousseau *Toplumsal Sözleşme* isimli kitabında: *"Yalnızca gücü ve güçten doğan etkiyi dikkate alacak olsaydım, derdim ki bir halk eğer boyun eğmek zorundaysa ve boyun eğiyorsa iyi ediyordur. Fakat boyunduruğunu silip atabilecek duruma gelir gelmez silip atarsa daha iyi eder. Çünkü özgürlüğü elinden alınan bu hangi hakka dayandırılarak yapılmışsa aynı hakka dayanarak onu geri alma hakkı vardır. İnsanın özgürlüğünden vazgeçmek demek insan olma niteliğinden insan haklarından hatta ödevlerinden vazgeçmesi demektir. Böyle bir vazgeçiş insan doğasıyla bağdaşmaz. Çünkü özgürlük elde edilebilir, ama kaybedildi mi bir daha ele geçmez,"* der ve özgürlüğü çalınmış olanları mücadele etmeye çağırır.

Sömürgecilerin de çeşitleri vardır. Kimisi vardır gelir ülkene el koyar, yer altı ve yer üstü zenginliklerini alıp götürür ve yer yer karşı koyuşlar olduğunda ezip geçer. Ancak kimisi de vardır ki çok farklıdır. Hem gelir ülkene el koyar, hem yer altı yer üstü zenginliklerini çalar, hem vurur kırar, hem de el koyduğu topraklarda kendi kültürünü yayar, orada yıllarca hatta bin yıllarca yaşamış olan kültürü yok sayarak, küçümseyerek horlar. Bu yetmez, dediğimiz gibi kendi kültürel yayılmasının alanı haline sömürge ettiği toprakları getirir.

Bu duruma iyi bir örneği "Zamanın Kahramanları" adlı şiirinde David Diop dile getiriyor.

Beyaz adam babamı öldürdü
Çünkü onurlu bir adamdı babam.
Annemi kirletti Beyaz adam
Annem güzeldi çünkü.
Beyaz adam belini kırdı kardeşimin
Güpegündüz, yol ortasında
Çünkü güçlüydü kardeşim.
Ve sonunda bana döndü Beyaz adam,
Elleri kan içinde.
Önce nefretini tükürdü yüzüme
Sonra "Hey velet," diye buyurdu,
Bir tanrı azametiyle,
"Hey velet, bir leğen getir bana,
Bir havlu
Ve su dök ellerime."

Peki, nasıl olur da hem babasını katletmiş, hem anasına el atmış, hem kardeşinin bellini kırmış bir sömürgeci "Hey velet, bir leğen getir bana, bir havlu ve su dök ellerime" diyebiliyor? Sömürgecilik insanlık tarihinin ilk çatallaşmasından bu yana

insanlık üzerinde bir karabasan gibi çökmüştür. Çatallaşma doğal olan yaşamın ayakaltına alınmasıyla başlayan bir süreç. İlk insanlığın kadın şahsında baskılanarak, ezilerek köle-sömürge haline getirilmesiyle başlayan çatallaşma aynı zamanda sömürgeciliğin başlangıcının da tarihidir.

Sömürgecilik yanlış bir inşadır. Yanlış bir kurmadır. Yanlış bir yaşamdır

Sömürgecilik, Sümerlerle en çok da kolonileştirmenin en acımasız imparatoru olan Sargon'la zirveye çıkmıştır. O gün bugündür dünyada sömürgecilik hegemonların en etkili köleleştirme silahı olarak kullanılmıştır. Maalesef içine doğduğumuz dünyada da bu gerçeklik halen varlığını tüm acımasızlığıyla sürdürüyor.

Sömürgeciliğin ruhsal sahayla birlikte gerçek var olan ya da yaşanılan sahada ortaya çıkardığı sonuçlara değinmek belki daha fazla ders çıkarıcı olacaktır.

Kürdistan'da sömürgeciliğin farklı etnisitelere ve toplumsal kesimlere geçmişte ve günümüzde farklı yaklaşımlar ve uygulamalar içerisinde olduğunu biliyoruz. Örneğin Ermenileri 1915'lerde fiziki katliamdan geçirmiştir. Yine 1921 yılında Çerkezlere benzer bir yaklaşım sergilenmiştir. Yine Asurilerin yani Süryanilerin nasıl katledildikleri ve kendi yaşadıkları topraklarından sürüldüklerini de herkes biliyor. Nüfus Mübadeleleri adı altında ise Yunanlılar sürülmüşlerdir.

Özcesi bu topraklarda sömürgecilik birçok halkı ve toplumsal kesimi kıyımdan geçirmiştir. Kürtlere düşen ise önce bir kıyım, ardından ise kendilerine göre yeterince ürkütüldükten sonra ise kültürel bir kıyıma tabi tutulmak olmuştur. İlkine fiziki jenosit ya da fiziki soykırım denilirken ikincisine ise kültürel soykırım denilmektedir.

Kültürel soykırım dediğimiz anda ise sömürgeciliğin soykırımdan geçirdiği kültürün yerine hangi kültürü yerleştirdiğidir. Başka bir deyişle: "Kişiliğini kendin mi yapılandırdın yoksa sömürgecilik mi yapılandırdı?" sorusudur.

İnsan kendi gerçekliğinin içerisinde yani diyalektiğin içerisinde büyümüş ve gelişmiş ise ortaya çıkacak olan sonuçlar ayrıyken, başkasının gerçekliği ile yetişip büyümüş ise ayrı sonuçlar ortaya çıkardığı kesindir. Bir kere başkasının duygu ve düşünceleriyle büyümüşsen ya da büyütülüyorsan orada çıkacak olan başkasının duygu ve düşünceleridir. Boşuna zamanında bu işle uğraşanlar, bu duruma: *"Başkasının kafasını omuzlarının üstünde taşıma"* dememişlerdir. Başkasının kafasını omuzlarının üstünde taşırsan, o hale getirilirsen, ismin cismin hatta geçmişin ne olursa olsun varacağın yer o taşıdığın başın içindekilerdir. Boşuna *"Sağlıklı duygular düşünceyi geliştiriyor, sağlıklı düşünceler ise sağlığı geliştirir"* dememişler. Ancak sağlıklı olmayan duyguların kesinlikle sağlıklı olmayan düşünce ve bedenleri geliştirdiği açıktır.

Sözü uzatmayalım, sömürgeciliğin ortaya çıkaracağı kişilik tümden kendinden kaçan, hiçleşen, ikircikliği yaşayan bir kişilik yapılanmasıdır. Albert Memmi'nin belirttiği gibi: "Bu meşruluğun tam olabilmesi için sömürge insanının köle olması yeterli değildir, bu rolü kabul etmesi de gerekir. Sömürgeciyle sömürgeleştirilen arasındaki bağ bu yüzden yıkıcı ve yaratıcıdır." Bir kere sömürge altına alınan, sömürge altına alınmanın bir bedeli olarak kültürel soykırıma tabi tutulan toplumların ya da toplulukların sadece köle olmaları yeterli görülmez. Köle olmanın ötesinde kendilerine benzemesi, kendilerinin bir uzvu olmak zorundadırlar.

Eğer sömürge insanı, sömürgeciliğin politikalarına karşı durmazsa, refleks göstermezse, reddetmezse yaşayacağı tek kelimeyle erimedir, kültürel olarak yok olmadır, kendisi olmaktan çıkmadır; yani kendisine yabancılaşmadır.

Yok olmamak için diyor Albert Memmi: *"Bir halka başka hangi yolla miras bırakılır? Çocuklarına verdiği eğitimle ve dille, yeni deneyimlerle sürekli zenginleşen o harika depoyla. Gelenekler ve edinilen şeyler, alışkanlıklar ve fetihler, yapılan işler ve geçmiş kuşakların eylemleri bu şekilde miras olarak bırakılır ve tarihe kaydedilir."*

Biz de biliyoruz ki sömürgecilik bu durumu kabul etmez. Çünkü günümüz sömürgeciliği bağrında faşizmi de taşır. O nedenle faşist uygulamalar sömürgeciliğin günlük rutin işlerindendir.

Bunu herkes az çok bilir. Lâkin bir de sömürge altına alınanın kendisine benzetilmesi gerçeği vardır. Yani gerçekliği inkâr edilerek asimile edilenin gerçekliği. *"Asimilasyon kavramı uygarlık toplumlarında iktidar ve sermaye tekellerinin kölelik statüsü altına aldıkları toplumsal grupların üzerine uyguladıkları ve kendi eki, uzantısı durumuna indirgemek için tek taraflı ilişki ve eylemini ifade eder."*

Bunun olabilmesi için sömürgeciler çok büyük uğraşlar verirler. Belki de en büyük inşa çalışmaları bu gerçekliktir. Yani nasıl bir sömürge tipi yaratmalısın ki kendisini sömürgecinin bir uzvu olduğu gerçeğinden rahatsız hissetmesin. Hatta sömürgeciye aşık hale getirilsin. Geçmişte "katiline aşık olma" diye bir cümle vardı. Nasıl yapacaksın ki katlettiğin, yok ettiğin, kendi olmaktan çıkardığın, erittiğin, yabancılaştırdığın bireyler, topluluklar ya da toplumlar yine de kendilerini sana yakın hissetsinler, hatta kendilerini senin yerine koysunlar?

Evet, bu çok ciddi bir soru ve ciddi olduğu kadar bir hayli stratejik bir sorudur. Nasıl inşa edeceksin ki o inşa sana dönmesin, hatta o inşa gittiği her yerde sana bağlı, senin istediğin gibi ve çoğu zaman sömürgeciler yerine sömürgeleştirilenler tarafından yapılmış olduğu için daha fazla kabul görsün?

Evet, soru bu. Shakespeare'in: *"Olmak ya da olmamak asıl sorun bu"* misali, asıl soru ve sorun budur işte.

"Meşruiyetin sağlayıcısı zihniyettir," diye bir tespit vardır. Sömürgeciler hem vurup ezme tarzlarıyla, hem yarattıkları sömürgelere benzeyen ya da benzeşen *"asimilados"* tiplerle ve de her yere yaydıkları sömürge kurumsallaşmalarıyla kendilerini kabul ettirmişlerdir. Yani kendi meşruiyetlerini tartışılmaz hale getirmişlerdir. Boşuna, *"Devlet ile eşkıya arasındaki fark zihniyetin kurumsallaştırmasıdır"* denilmemektedir. Eşkıyanınki günlük ya da günü birlik vurma biçimiyken sömürgeci devletinki sürekli, yedirilmiş, özümsetilmiş ve bireye içirilmiş

olan vurmadır. Örneğin, Paulo Freire bu durumu *Ezilenlerin Pedagojisi* kitabında şöyle ifadeye kavuşturmaktadır: "Gerçekten de ezenlerin çıkarları *'ezilenlerin bilincinin değiştirilmesidir, içinde ezildikleri durumun değiştirilmesi değil.'* Çünkü ezilenler bu durumu benimsemeye ne kadar yönlendirilebilirlerse, egemenlik altına alınabilmeleri o denli kolay olur. Bunu sağlamak için ezenler, bankacı eğitim modelini içinde ezilenlerin 'yardım alanlar' gibi ikiyüzlü bir ad aldıkları vesayetçi bir sosyal yardım aygıtıyla birlikte kullanırlar. Ezilenlere, tekil vakalar gibi, 'iyi, örgütlü ve adil' toplumun genel dış görünüşünden sapan marjinal kişiler muamelesi edilir. Ezilenler sağlıklı toplumun patalojisi olarak değerlendirilir; bu nedenlerle de bu 'yetersiz ve tembel' kişilerin zihniyetleri değiştirilerek toplumun kalıplarına uygun hale getirilmelidir. Bu marjinallerin, 'terk etmiş oldukları' sağlıklı topluma 'entegre edilmeleri', 'kazandırılmaları' gerekir."

Dikkat edelim sömürgeci yapıların yaptıkları ilk iş; zihniyetleri fethederek yapmalarıdır. Sömürge insanını beyninden vurarak, beyinsiz kılarak, omuzları arasına başka bir baş yerleştirerek bunu yapıyorlar. Bu ise söylemek istediğimiz yanlış inşanın kendisidir. Özünden kopartılmış, yabancıya ait, yanlış olan bir kuruluş ve yaşamdır. Adorno'nun dediği gibi *"Yanlış hayat doğru yaşanmaz."* Nedeni ise yaşam yanlış kurgulanmış ise orada doğru yaşanamaz gerçekliğidir.

Bu nasıl aşılacaktır? Ya da yanlış inşa yerine doğru inşa nasıl gerçekleştirilecektir? Nasıl sömürgecilerin yapımı olan bir *"asimilados"* olmaktan çıkılacaktır? Bunlar elbette önemli sorulardır.

Hakikat kendini tanımaktan geçer. Yani kendini bileceksin ki, yanlışı düzeltebilesin. Sömürgecilik kendine göre bir inşa gerçekleştirmiştir. Diliyle, kültürüyle, zihniyetiyle, okuluyla derken yaşamın tüm sahalarında ektiği tohumlarıyla bunu yapmıştır. Bunu eğitim kurumlarıyla daha belirgin bir şekilde derinleştirerek gerçekleştirmiştir.

Nedir sömürgeci eğitimin sonuçları?

İnsanlık tarihi özü itibariyle kendini eğitme tarihidir. Bu aynı zamanda kendi insanını da eğitme tarihidir

Zor ve zulüm güçleri kendi sistemlerini inşa ederlerken önce zihinsel sahaya el atmışlardır. Önce zihinsel saha, ardından da zor araçlarıyla kendi sistemlerini sağlamlaştırmayı esas alma çalışmalarına yönelmişlerdir. Nedeni açıktır; yaptırmak istediklerini yaptırtabilmek için önce kendileri için bu işi yapacakların olması gerekir. Yapan insanların önce bu işi yapar hale getirilmeleri gerekir. Bu ise öncelikli olarak zihinsel bir çalışmadır. Buna gönüllü hale gelmeyenlerin gönüllü hale getirilmeleri için ihtiyaç duydukları kadar korkutma araçları olan şiddeti elbette bir kenara bırakmazlar. Ancak öncelikli olarak zihinler, yürekler yani ruhsal sahanın fethedilmesi hedeflenir.

Devletçi-iktidarcı güçlerin ortak noktası nedir diye sorulduğunda, vereceğimiz ilk cevaplardan bir tanesi kesinlikle eğitim politikalarıdır. Onlar yani; ezenler, sömürenler, ensesi kalın olanlar deneyimlerinden, yaşadıklarından edindikleri: *"Alışkanlıklar bırakılmazlarsa, zamanla ihtiyaç haline gelirler"* özdeyişinin içeriğine yabancı değildirler. Yine: *"Alışkanlıkların zincirleri, önce duyulmayacak kadar hafif, sonra kırılamayacak kadar güçlü olurlar"* özdeyişinin de farkındadırlar. Bunun içindir ki devletçi-iktidarcı güçler en hassas oldukları ve kimseye ama kimseye bırakmadıkları, bırakmayacakları bir çalışma kesinlikle eğitimdir. Çocukların, gençlerin ve işleyerek sömürmek istedikleri insanların eğitimidir. Nedeni açıktır; odun yaş iken bükülebilir, biçimlendirilebilir.

Dikkat edelim, dünyanın en demokratik geçinen devletleri – ne kadar demokratik olduklarını söyleseler de- çocuk eğitimini başkalarına teslim etmezler. Bırakmazlar. Bireyi şekillendirecek, form verecek eğitimi mutlaka kendileri verir. Kendi eğitimini kendi vermek isteyenlere bunun için karşı dururlar. Nedeni açıktır, bir bireyi kendi çıkarları için kullanabilmeleri için önce o bireyin kullanılabilecek hale getirilmesi getirir. Aksi taktirde kullanmak istedikleri birey ya da bireyler kendilerini kullandırtmayabilir; hatta bırakalım kullandırtmamayı, başkalarının da kendilerini kullandırtmamaları için çalışabileceklerini düşünerek engellemeye çalışırlar. Bu ise onlar için çok ciddi bir durumdur.

Devletçi-iktidarcı yapıların böyle oldukları kesindir. Ancak bunlardan daha ileri gidenler de vardır. Bunlar başka halkları sömürge altına alanlardır. Kendi boyunduruğu altına aldıkları insanları istedikleri gibi değerlendirebilmek için eğitim konularında en hassas olanlar, özelde bu tip devletçi-iktidarcı yapılardır.

Sömürgecilerin hedefi çok sistematik olarak; *"Sömürgeleştirmeye hoşgörü gösterdiği sürece sömürge insanının tek olası alternatifleri asimilasyon ya da donup taş kesilmektir"* ilkesidir. Bunun olabilmesi için sömürgecilerin bir ortak noktası, sömürge altına aldıkları halkların kültürlerini yok etmedir, tasfiye etmedir, küçük düşürmedir, horlamadır.

Kültürü Kürt Halk Önderi'nin tarifiyle; *"İnsan toplumunun tarihi süreç içinde oluşturduğu tüm yapısallıklar ve anlamlılıklar bütünü olarak genel bir tanımlamaya kavuşturabiliriz. Yapısallıkları dönüşüme açık kurumların bütünü olarak tanımlarken; anlamlılıkları, dönüşen kurumların zenginleşen, çeşitlenen eşgüdümlü anlamlılık düzeyi veya içeriği olarak tanımlamak mümkündür,"* diye tanımlayabiliriz.

Kültürün önemli bir öğesi ise dildir. *"Dil kavramı, kültür kavramıyla sıkı bağlantılı olup esas olarak dar anlamında kültür alanının başat kavramıdır. Dil'i dar kültür olarak da tanımlamak mümkündür. Dilin kendisi bir toplumun kazandığı zihniyet, ahlak ve estetik duygu ve düşüncenin toplumsal birikimidir. Anlam ve duygunun bilince çıkmış, ifadeye kavuşmuş kimliksel, ansal varoluşudur. Dile kavuşan toplum, yaşamın güçlü gerekçesine sahip olmuş demektir. Dilin gelişkinlik düzeyi yaşamın gelişkinlik düzeyidir. Bir toplum ne kadar anadilini geliştirmişse o denli yaşam düzeyini geliştiriyor demektir."*

Tersi ise: *"Ne kadar dilini yitirmeyle ve başka dillerin hegemonyası altına girmeyle karşılaşmışsa o denli sömürgeleşmiş, asimilasyona ve soykırıma uğramış demektir. Bu gerçekliği yaşayan toplumların zihniyet, ahlak ve estetikçe anlamlı bir yaşamları olmayacağı; tra-*

jik, hasta bir toplum olarak silininceye dek yaşamaya mahkûm kalacakları açıktır. Anlam, estetik ve ahlak yitimini yaşayan toplumların kurumsal değerleri ancak sömürgenlerin hammaddesi olarak işlenecekleri de bu açık olmanın bir gereğidir" gerçekliğidir.

Kültür yitimi için de söylenecekler vardır. "Bir toplum kurumsal olarak dağıtıldıktan sonra artık onun anlamından, dar kültüründen bahsedilemez. Bu durumda kurum, bir tas gibidir. Tas kırıldıktan sonra açık ki suyun varlığından bahsedilemez. Bahsedilse bile o artık tasın sahibi için su değil, başka toprakların veya kapların sahibine akmış bir yaşam unsurudur.

Hem kurumsal, hem anlamsal olarak derin bir parçalanmayı ve zihniyet yitimini yaşadığı için ancak 'kültürel soykırım toplumu' olarak tanımlanabilir."

Peki, bu gerçekliği sömürgeciler nasıl sağlarlar ya da bir toplumu hem anlam, hem estetik hem de ahlaki boyutta yitime nasıl uğratabilirler? Buna verilecek cevap kesinlikle eğitimle olabilir. Eğitim merkezleri, zihin oluşturma yerleri ise ve eğitim merkezleri sömürgecilerin kendi kurumlarıysa o zaman ortaya çıkacak olan sömürge altına alınanlar için tek kelimeyle, soykırımdır. Kültürel soykırımdır.

Burada eğitim kurumlarında, merkezlerinde çalışanların iyi niyet, kötü niyetlerin ötesinde gerçekler vardır. Ya da eğitim kurumunu iyi ya da kötü kullanmak isteyenlerin dışında da gerçekler vardır. Bu tür bir eğitim kurumu sömürge durumunda olanlar için sadece ve sadece kıyım merkezidir. Çünkü bu tür kurumların kuruluşların amacı bu temelde olmuştur.

Hiç unutmayalım ki, Kürdistan'a sömürgeciler kendi eğitim merkezlerini Kürtler başta olmak üzere bu topraklarda yaşayan farklı etnisite ve inanç guruplarını yok etmek için kurmuşlardır. Bu yok etme her zaman fiziki olarak uygulanmayabilir, zaten fiziki olarak tasfiye ettikleri kadar etmişlerdir. Tüm yüreklere ve zihinlere korku salacakları kadar salmışlardır. İnsanları bırakalım kendilerine, neredeyse rüyalarına kadar bile vahşetleriyle sızmışlardır. Yani fiziki soykırımı yapacakları kadar yapmışlardır. Ortaya çıkardıkları ruhsal dondurma ardından Kürdistan'a ve Türkiye'de faşizan zihniyete açılmayan alanlara öncü misyonerler göndererek, toplumun tüm kılcal damarlarına bu eğitim kurumlarıyla sızmışlardır.

Buna en iyi örnek Sıdıka Avar diye Kürdistan'a gönderilen kadın öğretmen misyonerin *Dağ Çiçeklerim* adlı anılarında dile getirdikleridir. Bu çalışmada söylenenler aynen şöyledir: "Atatürk'ün genç misyoner kıza parmağını uzatıp - Git... Dağ köylerine git... Bir cemiyet kadın ve ana yoluyla fethedilir. Oradan alacağın kızları yetiştir... Sonra onları tekrar yerlerine gönder. Senin öğrettiklerini beraberlerinde götürecek, Öğreteceklerdir... öğüdü yerine gelmek üzeredir. Avar da, kendisinin yetiştirdiği küçük Avar'lar da mücadelelerinde muvaffak olmuşlardır" denilmektedir.

Sıdıka Avar Kürdistan'a gönderilen "akıncılardan" bir tanesidir. Hem de en ileri düzeyde, Kürdistan'da Kürt kızlarının asimile edilmeleri, kendi kültürlerinden kaçmaları ve de yabancılaşmaları için gönüllüce çalışan bir Türk öğretmendir, bir misyonerdir, akıncıdır. Kürt kızlarını Türkleştirmek için göze almayacağı tek bir zorluk yoktur.

Kitabın bir sahnesi çok ilginçtir. Sıdıka Avar'ın yetiştirdiği kızları Kürtlerin katili İsmet İnönü Elâzığ'da ziyaret eder. İnönü'nün yanında bir de bir milletvekili vardır.

Sahne şöyle, kız önce gelenlerle merhabalaşmaz. Merhabalaşmamanın gerekçelerini ise Sıdıka Avar şöyle açıklar:

"Çünkü 'Büyük elini uzatmadan küçük uzatamaz. Paşa, Vali gelse, onlar elini uzatmazsa başımla selamlarım, elimi uzatamam' diye anlatmıştım. İnönü tatlı tatlı gülerek, - Ben elimi veriyorum, diye uzanınca Elmas koştu, yere diz çöküp iki elinin üstünde o büyük eli hürmetle öptü ve alnına koyup durdu.

Herkes duygulanmış, gözleri yaşarmıştı. İnönü Elmas'ı omuzlarından tutup kaldırdı. Mebusumuza hitaben, - 'İşte eser bu ; KÜRT' dedi. Bu söz üzerine ayağa fırlayan milletvekili, Elmas'ın sağ bileğinden yakalayıp havada sallayarak, - 'Bu el. Silah tutmaz, bu el kılıç tutmaz, bu el dost eli, bu yürek dost yüreğidir! - Kalem tutar, iğne tutar... diye bir nutuk çekti.'"

İşte sömürgecilerin Kürdistan'da dediğimiz gibi başta Kürtler olmak üzere diğer etnisite ve dini inanç gruplarını eriterek, asimile ederek, kültürel soykırıma tabi tutarak kendilerine benzeterek hiçleştirmek istedikleri gerçeklik ve uyguladıkları yöntemler bunların ta kendisidir.

Peki, bunu nasıl ve neyle yapıyorlar diye sorduğumuzda vereceğimiz cevap yeniden kesinlikle sömürgeci eğitim kurumları ve bu kurumlarda çalışanların eliyle olacaktır.

Dikkat edelim, Kürdistan'da sömürgeci eğitim kurumlarına karşı bir rahatsızlık yoktur. Öyle ki sanki sömürgeci eğitim kurumlarına gönderilen çocuklara ve gençlere büyük bir iyilik yapılmış gibi birde hava vardır. Bu kurumlara gönderilmeyenler geri hatta ilkel kalmış muamelesine tabi tutuluyorlar. Birileri sömürgecilerin eğitim kurumlarında giderek sömürgecilere benziyor, kendi gerçekliğinde kopuyor, uzaklaşıyor yani bir nevi insan olmaktan çıkarılıyor, bu iyi olan oluyor, ancak sömürgecilere bulaşmayan, onun zihinsel formuna girmeyen, zehrinden içmeyen ise kötü ve "cahil kalan" oluyor.

Öncelikli olarak bu durumun düzeltilmesine ihtiyaç vardır. Bunun yolu önce sömürgeciliğe karşı durmaktan geçiyor. Bir kere sömürge devletin tüm uygulamalarına karşı sağlam bir duruş içerisinde olunmalıdır. Akıtılan zehrin kusulması gerekiyor. Aksi taktirde sağaltılmamız zordur.

Hastalıklı bir bünyenin iyileştirilmeden sağlıklı hale gelmesi, normal bir duruma geçmesi zordur

Sözü uzatmayalım, sömürge insanının normal bir insan haline gelebilmesi için öncelikli olarak sömürgecilerin eğitimini ve eğitim kurumlarını topyekun reddetmesi gerekiyor. Bu eğitim kurumlarına karşı ciddi durulması gerekiyor. Bunu yaptıktan sonra adım adım bizim eğitimimiz nasıl olmalı, nereden başlayabiliriz sorularına daha sağlıklı cevap verilebilir. Aksi takdir-

de yine-yeniden sömürgecilik yaşanır. Hz. İsa'nın dediği gibi: "Hem tanrıyı hem de kendini sevmek olmaz."

Kaldı ki: "Hiçbir toplum varoluş hakkını ve bunun için gençlerini eğitme görevini başka bir güçle paylaşamaz, bu görevi başka bir güce devredemez. Söz konusu güç devlet veya çeşitli iktidar aygıtları olsa bile, bu hak ve görevini devredemez. Aksi halde kendini egemenlik tekellerine teslim etmiş sayılacaktır. Eğitim hakkının kutsallığı varoluştan kaynaklanmaktadır" gerçekliği gün yüzü gibi ortadayken başka düşünce ve eylemler içerisinde olmak tek kelimeyle "katiline aşık olan" bir birey ve toplum olmaktan öteye gitmez.

Bu bir gerçeklik. Ancak unutulmasın ki sömürgeciliğin yarattığı bir gerçeklik. Bu gerçeklik görüldükten sonra yapılacaklar elbette olacaktır. Toplumsal gerçekler dile getirildiği gibi inşa edilmiş gerçeklerdir. Yani insanı, toplumu şekillendiren insanın kendisidir. Bizim dile getirdiğimiz durumda şekillendiren ya da şekillendirmiş olan sömürgeciliktir. Yanlış inşa dediğimiz gerçeklik budur. Öncelikli olarak bu gerçeklik görülecektir. Yani kendimizi tanıyacağız. Sömürgeciliğin bize ektiklerini tek tek bilince çıkaracağız. "İlim kendini bilmek" ve "bilmek farkına varmak" ise önce bu durumu bilince çıkaracağız. Ruhumuza, duygularımıza, düşüncelerimize, kültürümüze, dilimize, yaşamımıza, maddi dünyamıza sömürgeciliğin ektiği ne kadar kirlilik ya da insanı kendisinden yabancılaştıran husus varsa önce bunlar bilince çıkarılacak.

Ardından ise kendi gerçeğimize, öz gerçeğimize -biz buna hakikatimiz diyelim- buna yöneleceğiz. "Hakikat kendini görünür kılabilmesidir" deniliyor. O zaman kendi gerçekliğimizi görünür kılabilmemiz için yukarıda sıraladığımız sömürgecilerin bize ektiklerini tek tek atarak kendimizi, öz kültürümüzle görünür kılacağız. Sömürge insanının en temel zaafı, düşünmemektir, düşünmekten kaçmaktır. Bunu yapmış olan sömürgeciliktir. O zaman birde bu durumu çok özenle üzerinde durarak aşacağız.

Yani düşüneceğiz. Sömürgeciliğin yaptıklarını düşünerek kendi öz benliğimize öz kültürümüze giden yol üzerine yeniden düşüneceğiz. Kendini tanımaya çalışmak, kendini tanımlamaktır. Önce kendimizi tanımlayacağız.

Bunu yaparken kesinlikle sömürgeciliğin yaptıklarının ne menem bir sapma olduğu görülür. Sapma özü itibariyle anlamsızlaştırmadır. Ve biz biliyoruz ki "doğada, sapma dışında hiçbir anlamsızlık yoktur." Çünkü anlamsızlık hiçliktir. Yokluktur. Yani anlamsızlık özü itibariyle bitirilmişliktir. Böyle olmadığımıza ve halen ayakta durduğumuza göre o zaman bununla hesaplaşmak en anlamlı duruş olacaktır.

Denir ya: "Beni öldürmeyen darbe, güçlendirir." Sömürgecilik bir halkı öldürmeye kalkışmış olsa da yine de o halk hem de dimdik ayakta. Yani ölmemiş. Mezara gömememiş. O zaman sömürgeciliğin yanlış inşasına karşı çok güçlü bir karşı koyuşla doğru olan inşaya yolu tek seçenek olmaktadır.

Doğru inşaya giriş kesinlikle önce öze, Sümerlerin dediği gibi "Amargi"ye geri dönmekle başlar. Amargi ise özgürlüktür. Anaya dönüştür. Başlangıca dönüştür. Bu ise sömürgeciliğin olmadığı zamanlara dönüştür. Sömürgeciliğin olmadığı süreç sömürgeciliğin sökülüp atılmasıdır. Bunun farkına varmak önemlidir. "Farkındalık, farkına varmadır" derler, önce bunun farkına varılması gerekiyor.

Hakikat bunun için, geçmiş ile bağ kurarak yaşamı yeniden doğru kurmaktır. Hakikat varlığın anlamı ise varlığa denk akışını devam ettirmek hakikatin kendisidir. Varlık özgür insan olmaktır. O zaman bu varlığa denk yaşamak asıl olandır.

Sözü uzatmadan: Hakikatin temel çıkışı, "ben böyle yaşamayacağım" kararlığıdır. "Ben bu bataklıkta yüzmeyeceğim, bu diyarda gezmeyeceğim" çıkışıdır.

Bu bağlamda sömürgeciliğin yanlış inşasından önce kaçmak, ondan çıkmak ve tabii ki ondan kopmak ilk eylem olmalıdır.

Bu olmazsa gerçekten de: "Kürdistan bu halde köle ve sömürge bir ülke olarak kaldıkça, Kürt toplumu kimliksiz yaşadıkça, bu dünyaya çocuk getirilemez, bu dünyaya çocuk getirmek haramdır."

Dikkat edersek, yukarıda genişçe dile getirdiklerimizin tümü sömürgeciliği ve sömürgeciliğe karşı duruşları ifade ediyor. Bu bağlamda Kürdistan Devrimi ilk günden bugüne hep Anti-Sömürgecilik mücadelesi olmuştur. Ve bu Anti-Sömürgeci duruş sadece bir sömürgeci güce karşı olmamıştır. Kürdistan'ı sömürge altına alan tüm sömürgeci devletlere karşı olduğu gibi dünyanın neresinde olursa olsun -bir sömürgecilik varsa -o sömürgeci devlete ve o sömürgeci kültüre karşı bir duruş içerisinde olunmuştur.

Sömürgecilik –her şeyden önce bir zihinsel fethediş ise, ki öyledir- Kürdistan Devrimi bu zihinsel fethedişe karşı tümden bir zihinsel özgürleşme eylemi olmuştur. Bunun içindir ki dünyanın hiçbir yerinde olmadığı kadar Kürdistan Devrimi'nde zihne yani ideolojiye ve felsefeye anlam yüklenilmiştir.

Bunun içindir ki bu devrim ideolojik Felsefi duruşuna denk bir şekilde önce sömürgeci duygularda insanları özgürleştirmeye çalışmıştır. Burada sadece bilinç dünyasını kontrol etmek yetmez. Aynı zamanda duyguları özgürleştirerek büyük insanlığın hizmetine koymak en önemli eylemdir. O nedenle de hem kapitalist modernitenin hem de özelde sömürgeciliğin kendisine yabancılaştırdığı Kürt ve Kürdistan insanının tahrip olan tüm duygularını özgürleştirmek en önemli çalışma olmuştur. Bunun için de büyük bir ideolojik ve felsefi mücadele yürütülmüştür. Aksi taktirde özgürlüğe giriş yapılamazdı.

Eğer bugün büyük bir halk kalkışı, kadın özgürlük duruşu ve kendine sonuna kadar öz güven devrimi yaşanıyorsa, bunun altında kesinlikle Anti-Sömürgeci duruş ile Sömürgeciliği aşan büyük özgürlük düşüncesi yattığı açıktır. Bu ise Frantz Fanon; Sömürgesizleştirme-decolonization olarak tanımladığı Anti-Sömürgeciliğin kendisidir.

APARTHEID REJİMİNE KARŞI SİYAHÎ DİRENİŞİN DAĞILIŞI

Steve Biko*

İngilizceden Çeviren: Gökhan Öngülü

SASO (Güney Afrika Öğrenci Derneği) *Newsletter*'ın Haziran 1971 sayısındaki bu makale Afrikalı, renkli ya da Hindistanlı olsun siyahî liderlerin karşı karşıya kaldığı "sistem içinde" (1948'den beri milliyetçiler tarafından inşa edilen ve beyaz ırkçı Apartheid bir yapı olan "sistem") çalışma sorununu ele almaktadır. Tekrar ve tekrar Apartheid tarafından yaratılan yapılara karşı verilen direniş modeli aynı olmuştur. İlk olarak reddediş ve meydan okuma, ikincisi, gönülsüz rıza ve isteksiz işbirliği ve son olarak teslimiyet ve yozlaşma(rüşvet). Sistem zalim bir insafsızlığın yanında baştan çıkarıcı rüşvetle çalışır. Bundan dolayı Transkei'de egemen olan Şef Matanizma'nın partisinin "başarıları"na bu makalenin paragraflarından birinde Steve tarafından değinilmiştir. Burada özellikle ilgi konusu son paragraftaki referanstır: "toplumsal çalışma bir öz güven ruhunun teşvikiyle yapılmalıdır". Bu makale Steve kendisini tamamen Siyahî Toplumsal Programına adamaya karar vermeden bir yıl önce yazıldı. Steve'in "sistem içinde çalışma" gibi temel bir konuya ilişkin yazı ve tutumlarındaki tutarlı bütünlüğü diğer herhangi bir siyahî politikacının belli bir periyodu üzerinden karşılaştırmak öğretici olacaktır.

Peki, Güney Afrika'da kim siyahî görüşün temsilcisi olarak kabul edilebilir? Ülke genelinde insanlarla yaptığım sohbetlerde ve siyahların başlıca konularda ne söylemesi gerektiği hakkında olan çeşitli gazete haberlerini okurken aklımdan bu soru geçer. Güney Afrika "Cumhuriyeti"nin 10. Yıl kutlamalarının yapılıp yapılmayacağı tartışmaları boyunca bu mesele bir kez daha vurgulandı. Bir yandan Durban'daki Mr. Pat Poovalingan Hindistanlıları kutlamalara çağırırken, diğer yandan Mr. Meva Rambogin gibi insanlar ve Emek Partisi kutlamalara karşı koymayı savunuyorlardı. Zululand'da Şef Gatsha Buthelezi Zulu halkının kutlamalara katılacağını belirtirken başka yerlerde çeşitli siyahî kaynaklarca halka Milliyetçi Devletin sayısız günahlarını kutladıklarını hatırlatan bildiriler dağıtılıyordu. Burada ilginç olan şey herhangi bir aşamada temsili bir görüş ifade etmeyen Soweto UBC 5 in sessiz itirazları dışında kentli Afrikalının göze çarpan sessizliğiydi. Afrika'da kalan biri için bu bütünüyle şaşırtıcı bir şey değildi. Bu meselelere ilişkin politik görüş özellikle Afrikalı insanlar arasında çok nettir. Bununla beraber siyahî politik partilerin kapatılmasından sonra büyük bir boşluk oluşturuldu. Afrika Ulusal Kongresi (ANC) ve daha sonra da Pan-Afrika Kongresi 1960'da kapatıldı; Hint kongresi dağıtıldı ve o zamandan beri siyahî saflardan çıkan koordineli bir fikir oluşmamıştır. Belki de Kliptown Şartı siyahîlerin atalarının topraklarında politik sorunlar hakkında ne düşündükleri konusunda olumluluk aşılayan son girişimdi. Güney Afrika'da siyahî politik partilerinin kapatılmasından sonra politika insanların yüreklerini önsezisel bir korkuyla dolduruyordu. Aynı zamanda herkeste korkuyla sınırlanmış kölecil bir ilgisizlik vardı. Siyahların dünyasında yaşayan herhangi biri için gizli öfke ve kargaşa insanların yüzlerinden ve sessiz kitlelerin hareketinden okunabilir ancak bu hiç açığa çıkmazdı. Haydutluk ve Vandalizm hüsranın açık bir ifadesiydi. Son olarak Siyahî üniversitelerden gerçek bir umudun çıkmamış olması durumu daha da kötüleştirdi. Oğullar ve babalar benzer şekilde hiçbir kurtuluş umudunun olmadığı yerde kendilerine uygun bir yol açmakla ilgileniyorlardı. Politik aktivitenin liberaller tarafından tutulduğu bu kısa sessizlikten sonra siyahîler tehlikeli ,"sistem içinde çalışma" teorisini kurmaya başladılar. Bu tavır Milliyetçi Parti tarafından sömürüldü. Böylece Matmazinza'nın saygınlığı, Ndame'nin onunla dayanışma kararıyla büyük ölçüde arttı. Ndame açıkça, yasaklı bir insan haline gelerek birçok insanı Apartheid kurumlarının dışında kazanılacak bir şeyler olduğuna ikna etti. Kısa süre sonra Renkli Emek Partisi Apartheid taraftarı Federal Partiye karşı bir liste oluşturarak tüm renklileri Renkli Temsilciler Kongresi bünyesinde topladı. Halkın kafası karışmıştı. Transkei'de muhalif Demokrat Parti üyesi bir kişi şöyle söylüyordu: "Transkei parlamentosunun bir yardakçı olduğunu biliyoruz. Bizi bu yardakçı için seçmenizi istiyoruz!" Fakat hiçbir şey insanları "sistem içinde çalışma" teorisini "kabul etmeleri" konusunda Şef Gatsha Buthelezi'nin Zulu Bölgesel yönetimine katılma ve liderlik etme kararından daha fazla etkilememiştir. Şef Gatsha Buthelezi uzun bir süre boyunca Zululand'ın bölgesel otoritesine karşı bir direnç kalesi olarak kabul edilmişti. Sonra bir sabah bir gazete Buthelezi'nin katılımı kabul edebileceğini açıkladı, gerçekten de hafta içinde şef Zululand bölgesel yönetiminin icra memuruydu (ikinci komutan). Şef Gatsha Buthelezi'nin teslimiyetini takiben bu Apartheid kurumlarında bir eylem patlaması kendini gösterdi. Bir yandan Emek Partisi kutsal platformdan hükümete karşı şikâyetlerini belirtmek için bütünüyle yararlanıyordu, diğer yandan şef Gatsha hızla hükümet için bir utanca dönüştü. Bana

göre siyahî dünyanın liderliği hakkındaki kargaşa bu noktadan itibaren ortaya çıkmaya başladı. Siyah adamın şikâyetlerinin fiiliyata dökülmesinin artması nedeniyle insanlar –özellikle de beyaz dünya- bu farklı sesleri siyah dünya adına konuşan liderlerin sesi olarak kabul etmeye başladı. Bu fotoğraf özellikle şef Gatsha Buthelezi gibi insanların yaptığı ve söylediği her şeyi ayrıntıyla takip eden İngiliz basını tarafından yapıldı. Tabi ki herhangi bir örgütlü görüşün yokluğunda bazı siyahîler de gerçeğin bu olduğuna inandı. Matanzima'nın da militan taleplerin çoğunluğuna katılması herkesin yerine oturup alkışlamasına neden oldu.(…) Siyah aslan sesini yükseltmeye başladı. Bu bir aşırı basitleştirmedir. Aslında olan şey siyah dünyanın bütünüyle parçalanmaya ve insanların parçalı bir siyaseti konuşmaya başlamasıdır. Doğrusu bunun uzun zaman önce Milliyetçi Parti tarafından öngörüldüğüne ve programın bir parçası olduğuna inanmak istiyorum.

Buthelezi, Emek Partisi ve Matanzima'dan sonra kim Güney Afrika'da siyahî düşüncenin bastırıldığını iddia edebilir? Dahası her ziyaretçi bu insanların kendi alanlarında (ülkenin %13'ü) daha fazla taviz için savaştığını görebilir. Onlar Güney Afrika'nın geri kalanının beyazlar için olduğunu düşünüyorlar. Ayrıca hiçbiri kendisinin tüm siyahî insanlar için savaştığını düşünmüyor. Xsoalar Transkeilerini, Zulular Zululandlarını istiyorlar vb. Renkli insanlar "kahverengi Afrikalılar" olarak sınıflandırılmış olmaya dair gizli umutlar besliyorlar. Tabi ki bu sözlerin hiçbiri yerine getirilmedi ve bu arada düşman Güney Afrika'ya hükmediyor ve güçsüz kitlelerce başlatılan parçalı girişimlerde onun sağır kulaklarına kahkahayla gülüyor. Kalın duvarlarda bile her zaman açık yakalamada hızlı olan entelektüel politikacılar "Transkei'nin Milliyetçilerin Aşil topuğu" olduğunu söylerler. Bu yanlış bir mantıktır. Transkei, CRC, Zululand ve diğer tüm Apartheid kurumları beyazların kendilerini saklayabilecekleri modern tipte kamplardır. Ortalık yavaşça süpürüldü ve biz siyahîler bütünüyle politik haklarımızın "bize" ait alanlarda olduğuna inanacağız. Ondan sonra atalarımızın topraklarının dörtte üçünden oluşan "anayurt beyaz Güney Afrika"da herhangi bir hak talebinde bulunamayacak durumda bulacağız kendimizi. Bu tehlikeli düşünceye nefes alma imkânı bırakılmamalıdır. Bu Apartheid kurumları siyahî insanların özgürleşmesinde yararlı olabilecek birçok iyi insanı yutmaktadır.

O halde Apartheid kurumlarında değilse, siyahî dünyanın liderleri kimlerdir? Açıkça siyahîler Robben Adasında ya da sürgünde olan bu insanları liderleri olarak biliyorlar. Mandela, Sobukwe, Kathrada, M.D. Naidoo ve diğer birçokları hafızamızda her zaman için halkın gerçek liderleri olarak onurlu bir yere sahip olacaklardır. Komünistler, sabotörler ya da benzer isimlerle etiketlenebilirler-aslında mahkemede buna benzer suçlamalarla mahkûm olmuşlardı ama bu onların nazarından çıkarılacak bir şey değildir. Onlar modern zamanlarda eşsiz bir adanmışlıkla hareket eden insanlardı. Siyahîler olarak bizim durumumuzla ilgilenmeleri siyahî kitlenin doğal desteğini kazanmalarını sağlamıştır. Bazı konularda onlara katılmayabiliriz ama onların halkın dilinden konuştuğunu biliyoruz. Bu benim şimdiki durumda hiçbir fayda görmediğim anlamına mı geliyor? Siyahî halkın çeşitli Apartheid kurumlarıyla ilgili açıkgözlülüğü bilenmiş olmadığı sürece korkarım ki hızla bir çıkmaza doğru sürükleniyoruz. Yeni nesil bizi, kendimizi yok etmek için işbirliği yapmakla suçlamakta haklı olabilir. Almanya'da Yahudilerin uzaklaştırılması kararını veren küçük yetkililer de Yahudi'ydi. Ama önünde sonunda Hitler'in çeteleri onlar için de geldi. En kısa sürede Apartheid kurumları dışındaki muhalif unsurlar sessizleştirilir, sistem içinde gürültü çıkaranlar için de gelirler. Dünyamızın sınırları %13'lük "siyah nokta"nın çemberi oluverir. Belki de biri bu aşamada biraz pozitif olmalıdır. Halk hareketini Apartheid kurumlarına soldan katılması konusunda vazgeçirdim. Bir strateji oluşturma konusunda düşmanın gücünü sık sık dikkate almak zorundayız ve anladığım kadarıyla sistem ile savaşmak isteyen bizler, sistemin üzerimizdeki gücünü hafife almaktayız. Bana bu aşamada mantıklı görünen şey sistemle aynı yönde hareket etme konusunda olasılıkların sınırlarını denemek için Apartheid kurumlarına sürekli basınç uygulamak, bütün bu oyunun sahte olduğunu göstermek ve sistemden kopmaktır. Sistem içinde en iyi örgütlenmiş grup olduğu için Emek partisi örneğini kullanacağım. Renkli Emek Partisi anti-Apartheid bir listeyle seçime girdi ve en çok sandalyeyi kazandı. Daha da ileri giderek hiç boşa zaman harcamadı ve ülke içinde renkli topluluk için politik aktiviteyi canlandırdı. Aslında renkli halk arasında politik eylem konusundaki yükselen bilinç Emek Partisi dolayısıylaydı. Yakında Emek partisi aynı tonda olduğunu fark edecektir.

Bu arada Tom Swart renkli halk için taleplerde bulunmaya başlayacak ve muhtemelen birkaç taviz koparmaya çalışacaktır. Ve renkli halk Tom Swart'ınki gibi pozitif bir duruşu hep aynı şeyleri söyleyen Emek Partisinin negatif tavrından daha hoş karşılayacaktır. Sonra Emek Partisi gözden düşmeye başladı. Bu daha önce Transkei'de Matanzima ve Guzana'ya da olmuştu. Transkei'de Militan taleplere sahip Matanzima'nın partisinin sağında çalışmak, sisteme karşı muhalefet etme konusunda beyazların çıkarlarının korunmasına ilişkin tartışmaları yeniden ele almaktan daha yararlı görüldü. Güçlerini harekete geçirmiş, örgütlenmiş ve renkli halkın desteği ile birlikte Renkli Temsilciler Konseyi sistemi dışına çıkmış Emek Partisinin gerçek değerini görüyorum. Sonraki soru şu: "Çıkılıp ne yapılacak?" Güney Afrika'da birçok topluluğun özgüven ruhu ve siyahî bilinçle çalışmaya ihtiyacı var. Bu Emek Partisinin başvurduğu şey. Onlar şimdilik CRC'nin renkli halk tarafından reddedildiğini yeterince gösterdi. Dahası sistem içinde çalışma sadece politik bir kısırlığa ve siyah adamın özgürleşme programının ötelenmesini ispatlayan "ben bir renkliyim" duruşuna yol açacak ve ırkçı olmayan bir toplumun kuruluşunda büyük engeller yaratacaktır.

Bu bana bir dezavantajı avantaja dönüştürmenin tek yolu olarak görünüyor. Bu sadece Emek Partisi için değil aynı zamanda sistem içinde çalışan tüm siyah insanların vicdanı için de geçerlidir. Böylece bu, direnişimizi parçalayan tüm girişimlere karşı bir dayanışma çabasıdır. Siyahilerin gerçekleştirebileceği tek politik eylemin sisteme dâhil olduğu kabulünü reddetmeliyiz. Sisteme katılmak daha cazip ve hatta daha güvenli olabilir, ancak böyle yaparak ruhlarımızı satma yolunda olduğumuzu da kabul etmemiz gerekir.

---

*Steve Bantu Biko (18 Aralık 1946, King Williams Town Güney Afrika Cumhuriyeti - 12 Eylül 1977, PretoriaGüney Afrika Cumhuriyeti) Güney Afrika Cumhuriyeti'nde ırk ayrımına karşı mücadele eden halk önderi, Siyah Bilinç Hareketi'nin kurucusu.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU, İSYANLAR VE EGEMENLİK SAVAŞLARI

Ali Rıza Söylemez

Kendisi de emperyal bir güç olarak uzun yıllar etki alanlarını üç kıtaya yayan Osmanlı İmparatorluğu, Kaynarca Antlaşması'yla birlikte toprak kaybetmeye başlamış, kapitülasyonlarla yarı-sömürgeleşme sürecine girmiş ve giderek emperyal güçlerin sömürge paylaşımı konusu olmuştur. Çar Nicola'nın söylediği iddia olunan "Hasta Adam" değerlendirme ve söyleminin, Avusturya-Macaristan imparatorluğu başta olmak üzere Avrupalı devletler tarafından da paylaşılması, 600 yıllık imparatorluğun sona doğru gidişinin kararı olmuştur. Sykes-Picot Antlaşması, birinci paylaşım savaşı, imparatorluğun İttifak Devletleri cephesinde savaşa girmesi ve İttifak Devletleri'nin paylaşım savaşından yenilgiyle çıkmaları, Osmanlı İmparatorluğu'nun sonunu getirmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu Avrupa merkezli kapitalizmin gelişimi karşısında kendisini ayakta tutamamıştır. Hegemonik bir sistem olarak gelişen kapitalizm, milliyetçi ideolojiyle ulus-devlet modelini geliştirmeye yönelmiştir. Osmanlı İmparatorluğu gibi feodal sistemlerin gelişen bu yeni durum karşısında direnmeleri, ayakta kalmaları mümkün değildi. Hele de imparatorluğun etki alanlarında yaşayan halkların da milliyetçilik ideolojisi ile ulus-devlete yönelmeleri karşısında daralıp dağılması kaçınılmazdı. İmparatorluğun egemenliği altında bulunan sömürge konumundaki farklı hakların egemen sınıfları, milliyetçilik ideolojisi ve ulus-devlet anlayışıyla hareket etmiş, halkın desteğini de alarak bağımsızlıklarını ilan etmiş ve "kendi" ulus-devletlerini kurmuşlardır. Milliyetçilik temelinde yaşanan isyan, başkaldırı ve ulus-devlete yönelmelerin kapitalist merkezlerin yönlendirmelerinden bağımsız oldukları söylenemez. En azından imparatorluğun egemenliği altındaki Avrupa toprakları üzerinde yaşanan isyan ve başkaldırıları bu temelde değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Amacın "Hasta Adam"ın varlığına son vermek, topraklarını parçalayıp paylaşmak ve kapitalist modernitenin iktidar alanlarını genişletmek olduğu açıktır. İsyanların bastırılmasının temel politika olarak benimsenmesi, canlandırılmak istenen Pan-İslamist, Pan-Türkist ve Turancı politikalar temelinde paylaşım savaşına girilmesi, imparatorluğun sonunu getirmiştir.

Yüzyıla yayılan ve "sonu gelmez" isyanlar, onlarca farklı etnik ulusun imparatorluğun etki ve denetiminden çıkmalarını, farklı ulus-devletler biçiminde örgütlenmeye yönelmelerini beraberinde getirmiştir. Birinci paylaşım savaşından önce başlayan bu süreç, savaşla birlikte doruğa ulaşmış, imparatorluğun hâkimiyeti altındaki halklar bağımsızlık ilanlarına gitmiş, Anadolu'da yaşayan halklar dışında hiçbir halk ve ulus Osmanlı'nın denetiminde kalmamıştır. Paylaşım savaşının sonunda, dev cüsseli emperyal bir güç olarak "3 kıtada at koşturan" 600 yıllık İmparatorluk kütürdeyerek düşerken, etkisi altındaki coğrafi alanlarda, kapitalist ideolojinin doğurtması onlarca ulus-devlet oluşmuş, büyük değişiklikler yaşanmıştır.

Paylaşım savaşı sonunda imzalanan mütarekeyle imparatorluğun hâkimiyetinde kalan topraklar, İstanbul ve Anadolu'nun orta kesimiyle sınırlı kalmıştır. Merkezi İstanbul'da olan imparatorluğun kendisi de sömürge-manda yönetimi konumuna düşmüş, topraklarıyla birlikte imparatorluk vasfını yitirmiş, İngiltere'nin kuklası haline gelmiştir. Anadolu'nun geride kalan büyük ve önemli kesimi de emperyalist güçlerin işgali ve denetimi altına girmiştir.

Emperyalist güçlerin Anadolu'yu işgali halkın direnişini tetiklemiş, kurtuluş savaşı denilen süreç de esasta bu direniş ve isyanlarla başlamıştır. İttihat-ı Terakki'den arta kalan ve Osmanlı'nın sürdürülmesinin mümkün olmadığını gören bir kısım asker ve yönetici, işgale karşı gelişen isyanlarda geleceği görmüş, başına geçmişlerdir. Bunların başında da Mustafa Kemal gelmektedir. Misak-ı Milli'nin güncellenmesi temelinde, imparatorluğun bakiyesi topraklar üzerinde ulus-devlet modelli Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temelleri bu süreçte gelişen direnişlerle atılmıştır.

OSMANLI'NIN ÇÖKÜŞÜ VE CUMHURİYETİN KURULUŞUNA GİDEN YOLDA İKTİDAR MÜCADELESİ

İddia olunur ki, Balkan Savaşları'nın yenilgisinden dönülürken, bir grup subayın kendi aralarında yürüttükleri tartışmalarda, mevcudu sürdürmenin imkânsız olduğuna dair bir değerlendirmeye vardıkları, Osmanlı hâkimiyetinden elde kalan Musul, Şam ve Hicaz-Yemen eyaletlerini de içine alan Kürdistan ve Arap toprakları üzerindeki hâkimiyeti korumayı esas

alan bir yaklaşımı benimsedikleri ve adına da "Misak-ı Milli" dedikleri yönündedir. Bu değerlendirmenin elde kalan hâkimiyet alanlarını korumayı hedeflediği, Pan-Türkist, Pan-İslamist, Turancı ideolojilerin de bu anlayış temelinde geliştirildiği ve bunun sonucu olarak da gelişen isyanları bastırma, katliam ve soykırımlara yönelindiği; Ermeni ve Süryani halkına yönelik soykırımlarla, Anadolu'da yaşayan Kürt, Rum ve Arap halklarına karşı geliştirilen katliamların bu anlayış temelinde geliştirildikleri söylenebilir. Tartışmaya dâhil olduğu iddia olunan şahısların tümü bu anlayış çerçevesinde paylaşım savaşında ve Ermeni, Süryani, Rum, Kürt, Arap soykırım ve katliamlarında yer alacak olan İttihat-ı Terakki'nin -ki, bunlardan bazıları soykırım suçlusu olarak da yargılanmış, İngiltere hâkimiyetindeki bazı alanlara sürülmüşlerdir- asker kadrolarıdır.

O zamana kadar bir biçimde Osmanlı'yla birlikte yaşayan halklar, İttihat-ı Terakki'nin toprak yitimini engellemek, iktidarlarını korumak temelinde geliştirdikleri bu ırkçı faşist ideolojilerin mutlak iktidar yaklaşımlarına karşı başkaldırmaya, isyan etmeye başlamışlardır. Kapitalist modernitenin, büyük güçleri -Osmanlı İmparatorluğu gibi- parçalamak, küçük ve dağınık güçleri de fazla etkili olmayacak ve bağımlı durumda kalacak tarzda santralize etmek ve hâkimiyet alanlarına dâhil etmek amacıyla geliştirip yaydığı milliyetçilik ve ulus-devlet anlayışının da hiç kuşku yok ki, bu direniş ve isyanlarda rolleri olmuştur. Hatta bazı yerlerde İngiliz ajanlarının etkili oldukları, krallıklar, manda yönetimleri oluşturdukları da doğrudur. Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğinde olan Arap Yarımadası'nın Osmanlı'nın denetiminden çıkarılması ve üzerinde kurulan onca devlet bu yaklaşımla gerçekleşmiştir. Kuşkusuz her halkın kendi örgütlülüğünü geliştirme, "kendi kaderini tayin etme hakkı"nın olduğunu ve bunun her koşul altında meşru olduğu gerçekliğini de belirtmek gerekir. Bununla birlikte milliyetçi ideoloji ve ulus-devletçi anlayışların parçalayıcı, karşıtlaştırıcı olduğu da bir gerçektir.

Sadece bu alanlarda değil, İttihat-ı Terakki'nin yönetimi altındaki Osmanlı İmparatorluğu'na karşı da Anadolu topraklarında hoşnutsuzluklar, karşı koyuşlar, direnişler, isyanlar gelişmiştir. Cumhuriyet tarihçilerinin kuruluşa giderken dillendirdikleri de bu gerçeği kanıtlar. Mustafa Kemal'in İstanbul'dan hareket ederek Anadolu'ya geçmesinin amacı da esasta budur. Yani gelişen isyan, başkaldırı ve direnişleri bastırmak, Osmanlı'nın Anadolu'daki hâkimiyetini sürdürmek istenmektedir. Öyle ki, Ankara hükümeti kurulmaya başlandığı, İstanbul hükümetinin fazla bir etkisinin kalmadığı zamanlarda bile bu isyanlardan bazıları devam etmiş, Ankara hükümeti tarafından da bastırılmışlardır. Zile, Yozgat (Çapanoğlu), Anzavur ve özellikle pek çok isyanı bizzat bastıran Çerkez Ethem'inki bastırılan isyanlardan bazılarıdır. Yine aynı dönemlere denk gelen ve katliamla bastırılan isyanlardan biri de Koçgiri İsyanı'dır.

Her ne kadar İngiltere başta olmak üzere emperyalist devletler Osmanlı'yı kukla bir yönetim olarak ayakta tutmaya çalışsalar da bunun artık mümkün olmadığı kesinleşmiş durumdadır. İsyanlar, direnişler ve başkaldırılar bu gerçekliği göstermektedir. Bununla birlikte yıkılanın yerine neyin konulacağı, imparatorluktan vazgeçilip-vazgeçilmeyeceği, ulus-devlet temelinde bir örgütlenmeye gidilip-gidilmeyeceği ya da cumhuriyetin kurulacağı yönünde herhangi bir değerlendirme de yoktur. Bazı Jön-Türkler'in, Avrupa devletleri benzeri yaklaşımları ve ademi-merkeziyetçi düşünceleri olsa da, gelişecek olanın cumhuriyet olacağı söylenemez.

Bu tartışmaların içinde de yer alan ve Cumhuriyetin kuruluşuna öncülük eden, esasta Mustafa Kemal'dir. Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçmeden önce saraya yakın bir pozisyonda ve İstanbul hükümetinin bir memuru durumunda olduğu, bu yakınlığıyla iktidarın ortağı olduğu da bilinmektedir. Gelişen isyanları bastırmak amacıyla İstanbul hükümeti tarafından görevlendirildiği, Anadolu'ya geçtiğinde yaşanan isyan ve direnişlerin bastırılmasının mümkün olmadığını gördüğü, karşıt durmaktansa, öncülük etmenin daha gerçekçi olduğunu bilerek hareket ettiği ve cumhuriyetin kuruluşuna da bu temelde gidildiği Türkçü tarih tezinin savunusudur.

Anadolu'ya geçiş, Amasya Tamimi, Erzurum ve Sivas Kongreleri, Anadolu ve Kürdistan'a yapılan gezi ve görüşmeler yeni dönemin iktidar ittifak perspektifini oluşturmuştur

Ankara hükümeti ilan edildiği dönemin başında oldukça zayıf bir pozisyondadır. Yapılan düzenlemeler kurulacak olan yapının niteliğine ilişkin fazla bir şey söylememektedir. Cumhuriyet'in ilk anayasası olarak da kabul edilen veya en azından böyle yorumlanan 1921 Belgesi, demokratik nüveler taşısa da bir yönetim modelini önermemektedir. Maddelerin yarısından fazlasının (24 maddenin 13'ü) özerkliği işleyen maddelerden teşkil edilmiş olması, imparatorluk yerine kurulacak olan yapının demokratik bir içerik ve ruha sahip olacağı düşünülse de, bunun kararlı vurgusu yoktur. Anadolu'daki kaotik ortamın varlığı, farklı halkların belli bir hareketlilik içerisinde olmaları, Ankara hükümetinin tam bir hâkimiyet sağlayamamış olması ve uluslararası alanda da kabul edilir bir pozisyonda olmaması, bu belgenin böyle düzenlemesinin nedenleri olarak gösterilebilir. Fransa ve ardından da İngiltere ile gerçekleştirilen antlaşmalar, revize edilen Misak-ı Milli sınırlarının uluslararası platformlarda da kabul edilmesi ve garanti altına alınması, cumhuriyetin dış güçler tarafından tanınması ve bu güçlerin Osmanlıyı ayağa kaldırmaktan vazgeçmeleri, cumhuriyetin kurucu kadrolarının gerçek yaklaşımlarının ortaya açıklamasına, 1921 Belgesi'nin lağvedilip yerine ırkçı bir anlayışla ele alınan 1924 Anayasası'nın konulmasına götürmüştür.

Ankara hükümetinin henüz zayıf olduğu dönemde de bir iktidar paylaşımından bahsetmek mümkündür. Birinci parlamentonun yapısı ve bileşenleri bu iktidar paylaşımının varlığını göstermektedir. Farklı ideolojik yaklaşımlar kadar, güçleri ve toplumdaki etkinlikleriyle de bireyler mecliste temsil olmuşlardır. Bu durum temsiliyetin oluşmasında demokratik bir yapı gösterse de, gerçek olan iktidar odaklarından herhangi birinin fazla etkin olmaması bu durumun esas belirleyen nedenidir. Sol ve demokrat bir yaklaşıma sahip olan grup bir tarafta, askeri gücün denetimini elinde bulunduranlar diğer tarafta yer alarak

bir mücadele içerisindedirler. Bölge ve alanlardan gelenler de buna dâhil edildiğinde bu iktidar mücadelesinin derinliği görülür. Daha cumhuriyet ilan edilmeden bu iktidar mücadelesi her yönüyle kendisini açığa vurmuştur. Mustafa Suphilerin katledilmesi bu iktidar mücadelesinin en kanlı örneklerinden biri olarak tarihte yer alırken, iktidar mücadelesinin kanlı geçeceğinin de göstergesi olmuştur. Bu başlangıçtı ve ardı da gelecekti. Ali Şükrü Bey'in kaçırılarak katledilmesi ve cenazesinin de Çankaya Köşkü'nün bahçesine gömülmesi[1], Ali Kemali Bey ve ekibinin sessizleştirilerek meclis dışına atılması, askeri gücüyle Anadolu'daki en etkili kişiliklerden olan ve Mustafa Kemal'e ilk biat edenlerden biri olan Kazım Karabekir'in ya üniforma ya da siyaset ikilemiyle karşı karşıya bırakılarak ve ardından da gelişen Şeyh Said isyanı sürecinde bazı üyelerinin de bu isyanla bağlantılarının olduğu gerekçesiyle İstiklal Mahkemesi'nde yargılanarak Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılarak etkisizleştirilmesi ve Çerkez Ethem'in tasfiye edilmesi, cumhuriyetin kuruluşu öncesi ve sürecinde gerçekleşen iktidar mücadelesinin ilk yansımaları olarak ortaya çıkmışlardır.

Çerkez Ethem'in İttihat-ı Terakki'nin etkin bir elemanı olduğu, denetimindeki silahlı güç ve yürüttüğü çete türü savaşla da kurtuluş savaşında etkili ve oldukça önemli bir konumda olduğu, dikkate alındığı, dolayısıyla da iktidar mücadelesinde etkili bir taraf olduğu söylenebilir. Sakarya, Zile ve Yozgat isyanlarının bastırılmasında, Yunan güçlerine karşı savaştaki rolü O'nu iktidar mücadelesinin en tehlikelisi ve aynı zamanda en çekinileni haline getirmiştir. Dolayısıyla iktidar mücadelesinde mutlaka tasfiye edilmesi gereken biri olarak görülmüş, diğer etkin güç odağı tarafından bir biçimde punduna getirilerek tasfiye edilmiştir. Bazı tarihçiler, cumhuriyet tarihçilerinin İnönü zaferleri olarak tanımladıkları şeyin özünde Çerkez Ethem'e karşı kazanılan zafer olduğunu söylemektedirler. Çerkez Ethem'in sıkıştırılarak Yunan kuvvetlerine iltica etmeye zorlanması bu iktidar zaferinin ifadesidir. Çerkez Ethem'i tasfiyeye götüren nedenin, Yozgat ayaklanmasını bastırırken karşılaştıklarından hareketle Mustafa Kemal hakkında dillendirdikleri olduğunu da tarihçiler söylemektedirler. Sonuçta iktidar mücadelesinde yenilen Çerkez Ethem olmuştur.

İSYANLARI KAMÇILAYAN UNSUR: CUMHURİYETİN TEKLEŞEN İKTİDARI

Misak-ı Milli'nin elde kalan topraklar esas alınarak revize edilmesi, eski Osmanlı egemenliği altındaki bazı topraklar üzerinde hak iddia edilmesinden vaz geçilmesi, henüz kurulmamış olan cumhuriyetin dış ilişkilerini şekillendirmiş, kabul edilmesini sağlamıştır. Uzun görüşme ve çekişmelere sahne olan Lozan Konferansı'nın antlaşmayla sonuçlanması, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden önemli gelişmelerden biri olmuştur. Bu konferansta kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları ve iktidar yapısı tanınmıştır. Her ne kadar daha öncesinde hilafet ve padişahlık kurumu kaldırılmış olsa da, yerine kurulacak olanın ne olacağı konusunda bir karar beyanı yoktur. 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Konferansı'ndan kısa bir süre sonra imparatorluk yerine kurulacak olanın cumhuriyet olacağı açıklanmış, 3 ay içerisinde de ilanına gidilmiştir. Cumhuriyetin anayasası da 1924'te yürürlüğe konulmuştur.

Resmiyet kazanıp yürürlüğe giren 1924 Anayasasının, Anadolu'da yaşayan halkları reddeden ırkçı bir yaklaşımla ele alınması büyük tepkiler toplamış, karşı durulmasını beraberinde getirmiştir. Özellikle de bu toprakların yerleşik halkı olup binlerce yıldır bu topraklar üzerinde yaşayan Kürt halkının varlığının inkâr edilmesi, dilinin yasaklanması tepkilerin, başkaldırıların, direnişlerin, devlet diliyle söylenecek olursa isyanların (Demirel yaşanan süreci "29. İsyan" olarak dillendirmiştir) gelişmesine neden olmuştur. İsyanlar ve onların bastırılması, egemenlik savaşlarının derinliğine sürdürülmesine imkân tanımıştır.

Cumhuriyet'in ilanından memnun olanlar kadar olmayanlar da olmuştur. Baskı ve zulmünden bıkan toplumun büyük kesimi imparatorluğun yıkılmasından memnun olurlarken, İslamiyet'le hilafete bağlı olanlar, padişahlığın varlığından nemalananlar ve bir ölçüde kendisini bu sistem içinde var edenler de karşı çıkmışlardır. Bunlar sınırlı olmalarına rağmen, cumhuriyetin kurucu kadroları karşı koyuşların hepsini bu kefeye koyarak değerlendirmişler. Kuşkusuz bu yanlış bir değerlendirmedir. Hoşnutsuzlukların tümünü dinsel inanca dayalı bir yaklaşımla açıklamak mümkün olmadığı gibi, böyle bir değerlendirme gerçekçi de olamaz. Kürt halkı başta olmak üzere kimlikleri reddedilen etnisitenin karşı koymaları ve varlıklarını koruma temelinde direnmeleri cumhuriyetin kuruluş yıllarını yoğunca etkilemiş, yönlendirmiştir. Etki-tepki de diyebileceğimiz bu dönemin gelişmeleri ve Fransız geleneğini esas alan üniter ulus-devlet modeli, cumhuriyetin sıfatına uygun gelişmesini, demokratik bir çehre kazanmasını engellemiştir. Farklılıkların olduğu yerde tekçi anlayışların çatışmaları tetiklemesi kaçınılmazdır. Bunun yansımaları içteki iktidar mücadelesine yansıması da işin doğası gereğidir.

Farklılıkların olduğu yerde tekçi anlayışların çatışmaları tetiklemesi kaçınılmazdır

RET VE MUTLAK HAKİMİYETE KARŞI GELİŞEN ŞEYH SAİD İSYANI

Karşı propagandada bulunanlar Şeyh Said İsyanı'nı basit göstermek ve karşıtlık oluşturmak amacıyla Hilafet yanlısı ve Cumhuriyet karşıtı olarak gösterirler. Mütedeyyin bir insan ve geniş bir cemaatin lideri olarak Şeyh Said'in dinsel bir yapı benimsemiş olması mümkündür. Ancak Şeyh Said isyanı olarak tabir edilen, tanımlanan isyanın sadece O'nun cemaatiyle sınırlı olmadığı, örgütleyenin de sadece kendisi olmadığı; Azadî Hareketi, Cibranlı Halit, Yusuf Ziya vb. etkin isimlerin bu hareket içinde bulundukları, bunların esas taleplerinin de Kürt kimliğinin tanınması çerçevesinde olduğu bilinmezden gelinerek değerlendirmeler yapılmıştır. Gerçek olan, Şeyh Said İsyanı'nın Ankara'nın mutlak hâkimiyetine ve Kürt kimliğinin reddine karşı geliştiğidir. Kuşkusuz ki, bu isyanda iktidar arayışının olmadığı, yine Azadî Hareketi'nin yaklaşımlarında cılız da olsa milliyetçiliğin olmadığı söylenemez. Olayı, Binbaşı Edward Covbertin Noel'in şahsıyla bağlantılandırarak bir İngiliz oyunu olduğunu söylemek de, gerçeği tüm boyutlarıyla yansıtmamaktadır.

İngiltere'nin Ortadoğu'da hâkimiyetini geliştirmede Cumhuriyet Türkiye'sini bir ölçüde kendisine engel olarak gördüğü söylenebilir. Özellikle de Osmanlı İmparatorluğu'nun eski hâkimiyet alanlarını egemenliğine almaya çalışırken, Cumhuriyet Türkiye'sinin de kendisini işgal altındaki bu toprakların varisi olarak gördüğünü, dolayısıyla rakip olduğunu düşünerek, Cumhuriyetin egemenliği altındaki alanlarda karışıklıklar çıkararak zayıflatmak isteyeceği anlaşılır bir husustur. Şeyh Said isyanıyla bir bağı olmasa bile, varmış gibi bir görüntü çizmesinin nedeni de, aynı amaçlı olup, cumhuriyeti tavize zorlamıştır. Cumhuriyetin Misak-ı Milli'deki Musul eyaletinden vazgeçmesinin nedeni (Özal bunu tekrardan gündemleştirmek, tartıştırmak istemişti) de, tavize zorlayan bu yaklaşım olmuştur. Dolayısıyla gerçek olan, gerçek olmayanın gölgesinde kaldığından, hakikatin bulanıklaştırıldığı değerlendirmelerin gelişmesine neden olmuştur. İstanbul'dan yollandığı söylenen telgrafın da esasta bu söylemi temellendirmenin mizanseni olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

İsyan, Ankara hükümeti içerisinde de çatlaklara yol açmıştır veya böyle yansıtılmıştır. İsmet İnönü, Kasım 1924'te "dinsel gericiliğin geliştiği" iddiasıyla, toplumu bastırmayı esas alan bir yasa çıkarmak istemiştir. Takrir-i Sükûn Yasası olarak bilinen bu yasa önerisi, meclisin çoğunluk yapısı tarafından kabul edilmemesi üzerine, İnönü başbakanlıktan istifa etmiş, yerine de Fethi Okyar başbakan olarak atanmış, hükümeti kurmuştur. İsyan geliştiği sıralarda Fethi Okyar'ın kurduğu hükümet daha birkaç aylıktır. İnönü'nün isyanı gerekçe yaparak yürüttüğü sert muhalefetle kendisinin çıkaramadığı yasayı Okyar'dan çıkarmasını istemiş, ancak Okyar bu yasanın çıkarılmasını kabul etmemiş, dolayısıyla da başbakanlıktan istifa etmiştir. Okyar'ın yerine tekrardan başbakan olan İnönü 3 Mart'ta hükümeti kurmuş, 4 Mart 1925'te de sert baskıları, yasaklamaları ve göçertmeleri içeren Takrir-i Sükûn Yasası'nı meclisin onayından geçirerek yürürlüğe sokmuştur. Bu gelişmeler bile yaşananın ne kadar isyan, ne kadar komplo olduğu konusunda insanı düşündürtmektedir. Sonrası tam bir baskı ve mutlak egemenlik olmuştur.

Takrir-i Sükûn Yasası'yla, tam yetkiyle donatılan, kararlarının düzeltilmesi bile olmayan, kararları yerinde ve anında gerçekleşen iki istiklal mahkemesi de kurulmuş, yüzlerce insan suçlu-suçsuz bu mahkemelerin kararlarıyla idam edilmişlerdir. CHP'nin dışında ikinci bir parti olarak varlığını koruyan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası da, bazı üyelerinin bu gelişmelerle bağı olduğu gerekçesiyle 3 Haziran 1925'te kapatılarak tek parti diktatörlüğü kurulmuştur. 24 Eylül 1925'te yasalaştırılan Şark Islahat Planı gereğince topluma karşı tam bir saldırıya geçilmiş, tüm farklı sesler ve yaklaşımlar etkisiz hale getirilmek istenmiştir.

Sonrasında çıkarılan daha başka yasalarla da bu baskı ortamı süreklileştirilmiştir. Kuşkusuz baskılar bir toplumu tümden etkisiz duruma getirip susturamaz. Ne Şark Islahat Planı'nın, ne Takrir-i Sükûn Yasası ve İstiklal Mahkemeleri'nin ve ne de daha sonrasında çıkarılan ve bu baskı yasalarını daha da etkili kılmaya çalışan yasaların gücü, toplumu tamamen sindirip sessizleştirmeye yetmemiştir. 1925 sonrası yaşanan başta Ağrı, Dersim isyan ve direnişleri ve buna karşı çıkarılan baskı yasaları bunun göstergesi durumundadırlar.

Yaşanan bu gelişmelerden hareketle egemenlik savaşlarının son bulduğu iddia edilemez. Bugün Cumhurbaşkanlığı koltuğunda oturan Tayyip Erdoğan'ın mutlak iktidar savaşının yaşanan bu gelişmelerden fazla bir farkı yoktur. Hepsi iktidar savaşının toplumu parçalamaktan, karşıtlaştırmaktan, bastırmaktan geçtiğini bilerek hareket etmişlerdir. Sert yasalarla baskı altına alınmak, susturulmuş toplum mutlak iktidarın olmazsa olmazlarındandır. Ulusal sorunların olduğu yerde, ulus-devlet modelinin varlığı bu savaşların gelişmesi için yeterli nedendir.

SONUÇ

İsyanlar, direnişler vb. gelişmeler egemenlik savaşını perdeleyememiştir. Mustafa Kemal'in meclisteki asker üyelere hitaben söylemiş olduğu iddia olunan, "Meclis'te kalıp siyaset yapmak istiyorsanız, üzerinizdeki üniformayı çıkaracaksınız" söylemi, iktidar mücadelesini ve çatışmanın düzeyini göstermektedir. İktidarın paylaşımı yoluna gidildiği de kesindir. Mustafa Kemal, cumhurbaşkanı sıfatıyla Çankaya Köşkü'ne alınarak bir anlamda etkisizleştirildi. Ardından Fevzi Çakmak ömür boyu Genelkurmay Başkanı ve İsmet İnönü de Başbakan olarak esas iktidar odakları olmuşlardır. İzmir Suikastı ve Ziya Hurşitlerin idamı, Serbest Fırka denemesi, Menemen olayı ve benzerlerinin hepsi bu egemenlik savaşında teferruat olmuşlardır.

"Ulusal Önder" ve "Milli Şef" söylemleri, Cumhuriyet Türkiye'sindeki egemenlik savaşının varlığını ve düzeyini bize göstermeye yetmektedir

Bir yarı-sömürge ülke ve oligarşik karakterli katı bir ulus-devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti, "milli mesele" diyerek sistematik Kürt baskısı uyguladı. Sonuçta Kürt halkının "sömürge ötesi" statü ve varlık sorunu olduğu gibi günümüze kadar devam etmiş, egemen olan Türklük fikri ise, ulusal, ekonomik, kültürel ve sosyolojik anlam ve itibar kaybına uğramıştır.

1 Mustafa Suphiler'i katleden Kahya Yahya'yı öldüren, Koçgiri İsyanı'nda katliamlar gerçekleştiren Topal Osman, çetesiyle beraber Çankaya Köşkü'nün koruması olarak atanmıştır. Bu görevde bulunduğu sırada Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey'i (Mustafa Kemal'e karşı en sert muhalefeti yürüten kişilerden biri) 27 Mart 1923'te kaçırarak katletmiş, cenazesini de Çankaya Köşkü'nün bahçesine gömmüş olan Topal Osman, azmettireni bir yana bu suçu tespit olunca, Çankaya Köşkü'nde çıkan çatışmada çetesinin elemanları öldürülmüş, kendisi de yakalanarak aynı yerde asılmıştır.

MODERNİTE KRİZİ, DAİŞ VE GENÇLİK

Zelal Edessa

İnsanlığın Evren üzerinde yaşam bulabildiği, tek gezegen olan dünyamızın bugün karşı karşıya kaldığı tehlikeleri irdelemek hayati önem taşımaktadır. Birinci doğa (doğanın kendisi) ve onun içerisinde gelişen ikinci doğa olan toplumsallığımız çok büyük krizler yaşamaktadır. Öyle ki insanlığın var olma ve yok olma tehlikesi, can alıcı bir noktaya gelmiş bulunmaktadır. Acilen çözümü dayatan sorunlar göz ardı edilebilecek türden değildir. İnsan olarak varlığımızı besleyen doğa anamız; insan merkezli devletçi zihniyetin saldırıları karşısında sessizliğini bozmuş durumdadır. Sürekli olağandışı karşılaştığımız doğa felaketleri bunu göstermektedir. Doğanın alt üst olan ekolojik sisteminin yanı sıra tüm sorunların -ekolojik sorunlar da dahil- kaynağını oluşturan modernitenin sebep olduğu ikinci doğanın (insanlık) yaşadığı kriz ve çözüm beklentisi kapsamlı bir analizin konusudur.

İNSANLIĞIN YAŞADIĞI KRİZİN KAYNAĞINI NEREDE VE NASIL ARAMALIYIZ?

Tarihsel toplum penceresinden sorunların kaynağına indiğimizde bunun biricik nedeninin gelişen devletçi uygarlık ve onun günümüzde kendini sürdüren hali olan kapitalist modernite olduğu görülecektir. Devletçi uygarlık doğuşundan beri kendisini; ideolojik zor aygıtları ile toplumu ele geçirerek, ekonomik olarak -artık değer- ve tüm toplumsal değerlere el koyma amacı ile var kılmış bir sistemdir. Tarih içinde sürekli bir olgu olarak kendini var eden devletçi sistem, dönemsel olarak isim değiştirmiş olsa da özünü sürekli korumuştur. Kapitalist modernite; çıkışta gelişen köleci, feodal devlet şeklinde kendini tanımlamıştır. Ancak daha sonra yaşanan bunalımları aşma ve gerçeğini gizlemek adına öz korunarak, bazı değişikliklerle birlikte isim değiştirmesi olmuştur. Çünkü modernite birçok yönden kendisinden önceki sistemlerle örtüşmektedir. Özde aynıdır. Sistemi elinde bulunduran egemen güçler, varlıklarını sürdürmek için bunu bilinçli yapmaktadır. Geliştirilen köleci, feodal devlet tanımlamaları toplumsal algıyı yanıltma amaçlıdır. Kapitalist modernitenin kökü olan devlete baktığımızda; özünde tüm toplumun değerlerini gasp eden, onun üzerinden kendini yaşatan çete örgütü olarak kurumlaşmayı görürüz. Hegemonyasını ekonomik, ideolojik, askeri araçlarla toplum üzerinde geliştirerek onu rehin almıştır. Toplum açısından sorunu yaratan en temel olgu olan devletin, amacı ve özü bunu gerektirmektedir. Amaç toplumu maddi ve manevi olarak her alanda sömürmedir. Özü ise amacı ile bütünleşen ve bunu en çılgınca zor araçlarını kullanarak, insanlık ve doğa açısından yol açtığı tahribatları umursamadan pratikleştirmesidir. Modernite için önemli olan tek şey toplum üzerinde kurumlaştırdığı sömürü tekelinin kâr amacı ve kaynaklarını her koşulda egemenliğine alması, rahatça ulaşımını sağlaması ve çılgınca tüketilmesidir.

Bugün devletin son formatı olan kapitalist modernite aşamasında kendini çok güçlü ve biricik kılmasındaki en önemli etken, ideolojik olarak toplum üzerinde köklü bir hegemonyayı kurmuş olmasıdır. Sorunun en önemli kaynağı toplum üzerinde geliştirdiği zihinsel tutsaklıktır. Tüm toplum kesimlerine hitap eden geniş bir saldırı konsepti ile kendini meşru kılmak istemektedir.

Bugün modernitenin kıskacında sarsılan, bunalım yaşayan insanlık gerçeğimizi kim inkâr edebilir ki?

Aynı şekilde toplumun her alanda yaşadığı ağır krizler ve özelde gençliğin yaşadığı modernite hastalığı nasıl izah edilecek; buna yönelik çözümümüz nedir? Küresel boyuta ulaşan krizlerin aşılması açısından cevaplanması gereken önemli sorular önümüzde durmaktadır.

O nedenle kapitalist modernitenin yaşadığı krizin daha derinlikli incelenmesi gerekmektedir. Kürt Halk Önderi Öcalan bu konuda tarihsel toplum boyutunda çok değerli ve insanlık için hayati önem arz eden tespitler, çözüm formülleri ve perspektifler geliştirmiş bulunmaktadır. Konuyla bağlantılı kısa bir alıntı, soruna ilgiyi artırmak açısından önemli olacaktır. "Modernitenin bireyini egoist yapan anlayış, öznelcilikle yakından bağlantılıdır. Bunun sağlıklı 'ben' yerine bencilliğe yol açması, tüketim toplumuna götüren temel güdümlenime bağlanır. Öznellik 'ne Kadar benlik, o Kadar hakikat' saplantısından

da sorumludur. Kapitalist sistem bu düşünce yapısına çok şey borçludur. Başta edebiyat olmak üzere, sanat alanına yansıtılan bu düşünce tarzı sanal dünya yaratımıyla sonuçlanmıştır. Sanat endüstrisi aracılığıyla tüm toplumu etkisi altında tutarak, sisteme muhtaç olduğu meşruiyeti katmanlı olarak sağlar. Toplum anlık olarak sanal bir dünyanın bombardımanı altında tutulup, öz düşünüm olanağını hep yitirmeyle karşı karşıya bırakılır."[1]

MODERNİTENİN GENÇLİK HASTALIĞI

Modernite yaşadığı bunalımı gizlemek için en çok gençliğe yönelmektedir. Gençliğin her an kinetik enerjiye dönüşebilen gücünü kullanarak kendini "genç" göstermek istemektedir. Adına kapitalist modernite denilse de özünde yaşlanmış, 5 bin yıllık devletçi uygarlıktır. Bu isim onun günümüzdeki maskesi, biçim değiştirmiş kılıfıdır. Genç olma olgusu her zaman gelecek için umut yaratmaktadır. Modernitenin de kendini sonsuz kılma özleminden dolayı gençlik kesiminin sırtından kendi varlığını sürdürmek istemektedir. Toplumun en hızlı değiştirici, dönüştürücü dinamiği olan gençlik gücü azımsanmayacak bir potansiyeldir. O nedenle modernitenin gençliğe stratejik bir yaklaşımı elzem olmuştur. Toplumu zayıf kılmak ve kendi denetimine alabilecek kıvama getirmek için en çok gençliği kullanmaktadır. Bu da anlaşılır bir konu olmaktadır. Çünkü tüm toplumlar için gençlik, gelecek ve varlığını sürdürmenin en temel öz dinamiği olmaktadır.

Gençliği toplumsal hakikatten çıkarılmış bir toplumun sonu, felaketle sonuçlanmaktan kurtulamaz

Toplumu kültürel, ideolojik, etik ve politik olarak sahiplenecek, onun öz ve fiziki korumasını yapacak olan kesim gençlik olmaktadır. O nedenle toplumsal hafızada gelişen "Gençlik Toplumun Bugünü Ve Yarını" belirlemesi yerinde olan toplumsal bir hakikati ifade etmektedir.

Çağımızda modernite tüm silahlarıyla; ideolojik, kültürel ve askeri olarak gençliği bir kuşatmaya almış bulunmaktadır. Önemli ölçüde başarılı da olabilmiştir. Günümüz itibari ile gençliğin yaşadığı sorunlar, toplum açısından telafisi olmayan faturalar doğurmaktadır. Kapitalist modernite gençliği kof bir duruma getirmek için özel yöntem ve araçlar geliştirmiştir.
Bunlar şu şekilde değerlendirilebilir:

Modernite, insanlık tarihi boyunca toplumu ayakta tutan, koruyan ahlaki-politik dokusuna yönelik bir saldırı geliştirmiştir. Bugün yaşanan toplumsal kriz ve çöküntünün ana sebebi dibe doğru giden ahlaki çöküntüdür. Ahlaki dokusu güçlü olan toplumun, modernitenin sapkınlıklarını kolay kolay kabul etmeyeceği bilinmektedir. Modernitenin topluma dayattığı bu sapkınlıklar -özelde gençliğe yönelik- ulus-devlet, milliyetçilik, dincilik, bilimcilik, para vb. olguları tanrılaştırıp toplumsal zihni çarpıklaştırmasıdır. Buna ek olarak da her gün "üç S (Seks, spor, sanat)" lerle geliştirdiği saldırılarla toplumsal zihni felç etmek istemektedir. Bunu her gün kullandığı medya-iletişim aracılığı ile yapmaktadır. "Üç S"ler modernitenin sapkın ideolojisini pekiştiren temel saldırı araçları olmaktadır. Böylece gençlik başta olmak üzere tüm toplumsal kesimlerde olabildiğince bireyciliği, bencilliği hortlatarak toplum içerisinde büyük bir kaos ve kriz yaratılmıştır.

Modernitenin medya dışında geliştirdiği toplumsal yıkım aracı, sistemin okul ve üniversiteleri olmaktadır. Tarihsel toplum diyalektiğinden kopuk, anlama ve bilmeyi parçalayan, toplumsal bilimleri değersizleştiren eğitim anlayışı ile bireyi toplumdan zihinsel ve ruhsal olarak kopartmaktadır. Bu haliyle demokratik topluma üye yetiştirme yerine kendi sistemine kadrolar yetiştirmektedir. Öyle ki, tüm okullar modernitenin birer kadro üretim mekânları olmuştur. Gençlik üzerinde çocukluktan başlayarak, üniversite ve sonrasında kurumlarda memurlaştırma süreçlerine kadar kapitalist kişilik yetiştirilmektedir. Bu şekliyle modernite kendini toplumsallaştırmaktadır. Sistemin şerbetini içen toplum modernitenin birer savunucu ve sürdürücü kadrosu olmaktadır. Kürt Halk Önderi'nin bu konudaki şu tespitleri konuyu daha anlaşılır kılacaktır: "[...]Toplumun uygarlık tarihi boyunca devlet ve iktidarın eğitim aracıyla kendine karşı yürüttüğü savaştan en çok darbe almış olduğu rahatlıkla belirtilebilir. Toplumların eğitim hakkı gerçekleştirilmesi en zor haklarıdır. Ulus-devletin ve ekonomik tekellerin devasa güçleri karşısında toplumun eğitim yoluyla varoluşunu sağlamak, tarihin en zorlu dönemine girmiştir. İdeolojik hegemonya son iletişim devrimiyle tüm toplum üzerinde yürüttüğü medya savaşıyla (sömürgeleştirmeyi askeri, ekonomik yönü kadar, belki de ondan daha yoğun ve çaktırmadan yürütmesi nedeniyle) daha başarılı bir yeniden kültürel sömürgeciliği yürütmektedir. Toplumun bu kültürel fetih ve sömürgeciliğe karşı en temel varoluş araçları olan kendi öz ahlak ve politik mücadelesiyle direnmesi tek özgürlük ve kurtuluş yoludur. Gençlerini kaybeden toplum veya tersine, toplumunu kaybeden gençlik yenilmiş olmaktan öte kendi varlık hakkını kaybetmiş, ona ihanet etmiş demektir. Gerisi çürüme, dağılma ve yok olmadır. Buna karşı temel toplumsal görevi, varoluşunun temel araçları olarak kendi eğitim kurumlarını geliştirmektir. İçerik olarak bilimsel, felsefi, sanatsal, dilsel yorumlarını bilim-iktidar yapılanmasından ayrıştırmaktır. Anlam devrimini başarmaktır. Aksi halde toplumsal varlığın ahlaki ve politik dokularını görevsel kılmak mümkün olmaz."[2]

Diğer önemli bir olgu, modernitenin kendi ideolojisini hâkim kılmak için tüm sanat dallarını; edebiyat, müzik, film vb. hepsini hizmetine koymasıdır. Sanatta en çok işlediği konu "Anı Yaşama" felsefesi olmuştur. Tüm tarihsel toplum değerlerini reddeden, ona saldıran bu "nihilizm" anlayışı, gençliğin sloganı olmuştur. Bu saldırı ile toplumsal belleksizliğe adım adım sürüklenmiştir. Bugün gençlik açısından karşılaştığımız tablo toplumdan-kendi köklerinden kopmuş, tüketime, güdülere, maddiyata doymayan, bir yandan çılgınlaşan diğer yandan vurdumduymazlığa dönüşen, kendi güdülerinin esiri olan bir yığına dönüşme tehlikesi ile karşı karşıya kalmadır. Özellikle sistemin sanal âlemle günün her anında geliştirdiği sapkın düşüncelerle tüm toplumsal kesimlerde geliştirilen bilinç-duygu çarpıtması ile sorunlar daha da derinleştirilmiştir. Hiç şüphesiz modernitenin sapkınlıklarının dışında kalan, kendini korumak isteyen ve ona karşı mücadele eden kesimler de vardır. Bunlar sistem karşıtı muhalif, devrimci, demokrat, sosyalist, ekolojist, kadın-öz-

gürlükçü örgütlenme ve hareketler olmaktadır. Bugün Kürt Özgürlük Hareketinin geliştirdiği mücadele bu konuda tarihsel önem taşımaktadır. Öcalan'ın "Demokratik, Ekolojik, Kadın-Özgürlüçü Toplum" paradigması temelinde gelişen özgürlük hareketi bugün kapitalist modernite karşısında en önemli anti-tez ve alternatif model olarak gelişmekte, toplumsallaşmakta ve devrimsel gelişmelerle Ortadoğu'da yaşama dönüşmektedir. Kapitalist modernite karşısında demokratik modernite, tüm Ortadoğu ve dünya insanlığı için umut olarak yükselmektedir.

Sistemin saldırıları karşısında gençliğin geldiği aşamaya baktığımızda çok vahim sonuçlarla karşılaşmaktayız. Sistemin buldozer çarkından geçen dünya gençliği, bugün büyük bir kimlik bunalımını yaşamaktadır. Toplumun bir üyesi olmasına rağmen, kendini onun karşıtı gören ve ona karşı savaş içinde olan bir pozisyona girmiş bulunmaktadır. Bu konuda da gelişen demokratik, devrimci ve özgürlükçü kesimler, özellikle Öcalan'ın felsefesi ile devrim yaratan mücadeleci Kürt gençliği farkını, Ortadoğu'da geliştirdiği devrimsel gelişmelerle ortaya koymuştur. Bunun dışında kalan gençlik kesimi ise tarihsel toplum hafızası ile oynanan, ne yapacağı belirsiz ve toplumsal yıkımı gerçekleştirme potansiyeli olan bir konuma gelmiştir. Devrimci mücadele dışında kalan gençliğin büyük bir çoğunluğu, DAİŞ'e malzeme olmaktadır. Bu konuda son yılların Ortadoğu'da yükselen DAİŞ faşizminin gençliğe yönelik geliştirdiği politikalar bu gerçeğin derinliğini gözler önünde sermektedir. DAİŞ'in bu politikası karşısında devrimci Kürt gençliği öncülüğünde Türkiye ve dünyanın farklı ülkelerinden gençlerin katılımı ile gelişen "Kobanê" direnişi önemli olmaktadır. DAİŞ'e karşı fedaice savaşan, onu yenilgiye uğratarak, toplumsal devrim başarısına imza atan güç, bu gençlik kesimi olmuştur. Bu anlamıyla küresel düzeyde yaşanan gençlik krizine alternatif-demokratik mücadele çizgisi ile tavır geliştirmenin somut örneğini göstermiştir. Bu direnişe doğru bir yaklaşım ve destek sağlanırsa, "Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu" gibi bir örgütlenmenin ön aşaması olarak tarihsel bir rol oynayacaktır. Gençlik boyutunda yaşanan kriz küreseldir. Mücadelesinin de küresel boyutta olması sorunun aşılması açısından önemlidir.

YÜKSELEN DAİŞ FAŞİZMİ, GENÇLİĞİN KİMLİK BUNALIMININ SONUCUDUR

Ortadoğu'da sisteme karşıt olduğunu iddia eden DAİŞ çete örgütünün devletten daha devletçi geçinmesi ve imparatorluklar peşinde koşmasının nedenlerinin irdelenmesi önemli olacaktır. Son yılların yükselen DAİŞ faşizmi akıllara durgunluk veren bir gerçeği taşımaktadır. Çoğu zaman bu örgütsel yapılanmayı ve faaliyetlerini tanımlamada hayli zorluk çekmekteyiz. Kurgu filmlerini aratmayan, gerçek olan dehşet bir tablo ile karşı karşıya kalmış bulunmaktayız. Topluma karşı saldırıları akıllara durgunluk verecek düzeydedir. Nedir bu DAİŞ? Kimin eseridir? Herşeyi ile insanlık değerlerine saldıran, bitiren böyle bir yapılanma nasıl oluyor da her geçen gün nicel ve nitel olarak kendini büyütüyor? Kendini etkili kılma imkânını elde edebiliyor? DAİŞ'e karşı Kürt Özgürlük Hareketi PKK'nin mücadelesi olmasaydı belki de bugün Rakka'da yapılanan bir merkezini Türkiye ya da Avrupa'da kurmuş olacaktı demek abartı olmaz. Çünkü amaçları belli, "İslami Cihat" ile dünyayı fethetmek! İstediklerini gizlemeden açıkça ileri sürüyorlar. Karşılarında ciddi anlamda direnecek bir güç yoksa neden ilerlemesinler? Kaldı ki, Sünni Müslümanlar dışında tüm kesimleri de kâfir -yok edilmesi gereken düşman- olarak görüyorlar. Sıkça görüldüğü gibi fırsatını bulduklarında yok etmeyi düşündükleri şeyi yok etmekten geri kalmıyorlar.

DAİŞ gerçeği incelendiğinde şu gerçeklik ortaya çıkacaktır. DAİŞ kapitalist modernitenin pisliklerinin toplamından doğan gayri meşru çocuğudur. Her ne kadar modernitenin sürdürücüleri bugün DAİŞ'i terör örgütü olarak tanımlasalar da onu bizzat kendilerinin yarattıkları gerçeğini değiştiremezler. DAİŞ modernitenin, çığırından çıkmış gerçekliğinin eseridir. Bugün kapitalist modernitenin DAİŞ'e karşı savaşan görüntüsü, bu gerçeği değiştirmez. DAİŞ'in yöntemleri, kapitaslist modernitenin Ortadoğu tarihi, kültürü ve toplumları şahsında insanlığa saldırısıdır.

Kapitalist modernite, toplumu var eden yaşamsal dokularla bu kadar oynamasaydı, toplumun bel kemiği olan gençlik kesimini amaçsız, düşüncesiz bırakmasaydı, belki de bugün böyle bir dehşetle karşı karşıya kalmayacaktık. Öyle ki, "İnsan insanın kurdu olmuş" gerçeği tüm çıplaklığı ile insanlığımızı bu kadar derinden yakmayacaktı. Her gün yayınladıkları video görüntüleri ile insanlığın ne kadar öldüğünü bize hatırlatmayacaklardı. Tüm dünyanın gözü önünde canlı canlı yakılan, kafaları kesilen insan görüntüleri, insana o anda "öldüğü" duygusunu yaşatmayacaktı. Tüm bunların kaynağı kapitalist modernitenin kendisi ve gençlikte yarattığı derin kimliksel krizdir. Çünkü gençlik kendi kökü üzerinde yetişmiyor. Okullarda gördükleri modernitenin ideolojik eğitimi, yaşamın her anında medya aracılığı ile uğradıkları ideolojik bombardıman altında ucube olmakta, kişiliksizleşmektedir.

Denilebilir ki, yaşamın en dinamik, arayışçı olan gençlik kesimine modernitenin bu müdahalesi böyle bir durumu geliştirmiştir. Gençliğin bellek yitimi gerçekleştirildiği için kendi benliğini yanlış yerlerde aramaktadır. Gençlik, uyuşturucu, şiddet eğilimi, yakıp yıkma eğilimi ile kendi olabileceği yanılgısına düşmüştür. Çünkü sistem toplum dışı olan her şeyi ona aşılamıştır. Oysa hakikat bunun tersidir. Birey toplumu ile var olabilir, yaşam imkânı bulabilir. Diğer türlüsü, "bu da nereden ve nasıl çıktı?'" diye bizi şoka uğratan DAİŞ gerçekliği olur. Bizi şok eden bu gerçeklik, her gün toplumdan çaldığı çocuklarla beslenir. DAİŞ gerçeği giderek, kapitalist modernite için "Kendim ettim kendim buldum dünyası" olmaktadır. Bu durumu daha derinlikli incelemek önemli olacaktır. Çünkü DAİŞ mantar gibi birdenbire çıkmamıştır. Kendini oluşturduğu, güç aldığı ittifakları, mekânı ve zamanı görmek önemli olacaktır.

DAİŞ, örgütlenme olarak kapitalist modernitenin icat ettiği ve toplum karşıtı olarak uyguladığı tüm yöntem ve araçları kullanarak kendini var etmiştir. Kapitalist modernite, ideolojisini topluma yaymak için kadını meta olarak kullanmaktadır. DAİŞ de aynı şekilde kendi militanlarını, kadınları (özellikle genç kadınları) kullanarak ikna etmektedir. Biri özgürlük adı altında kadın şahsında toplumsal köleliği yaygınlaştırırken, diğeri de kadını kullanarak cennet vaadi ile gençleri canavarlaştırmaktadır. İkisinde de meta olarak sunulan kadın olgusu vardır. DAİŞ de kapitalist modernite kadar kadını taciz, tecavüz, kırımdan geçirmektedir. Bunu 2014 Ağustos'unda tüm dünyanın gözleri önünde yapmıştır. DAİŞ'in Şengal'e yönelik geliştirdiği katliamda, kaçırılan binlerce Êzidî Kürt kadınına yaşatılan kâbus bu olmuştu.

Kapitalist modernite gençliği yoldan çıkararak, kendini sürekli kılmaktadır. DAİŞ'in en önemli gücü gençlik olmaktadır. Yalanlar, dolanlar, tehditlerle toplumun çocuklarının akıllarını çalarak birer canavara dönüştürmektedir. Bunu özellikle modernitenin geliştirdiği uyuşturucularla yapmaktadır. İnsanın insan olmaktan çıkmasını, insanın genetik, biyolojik yapısını bozan ilaçlarla yapmaktadırlar. Bu icatlar moderniteye aittir, fark kullanımı ile deşifre eden DAİŞ olmuştur. DAİŞ, tuzağına düşürdüğü gençleri kimyasal-biyolojik müdahalelerle insan dışı bir olguya DAİŞ'e canavara dönüştürmektedir. Özellikle ilaçlarla belleksiz bırakıp her türlü vahşeti terörist yaptığı kişilere yaptırmaktadır. Bunun gibi nice yöntemler daha sıralanabilir. İnsanlıkla-toplumla alakası olmayan, yaratılmış, bu ucube yaratık, kısaca modernitenin eseri olmaktadır. Ve kaynağı da yine modernitenin yaratıp yaşattığı gençlik bunalımıdır.

GENÇLİK, DAİŞ FAŞİZMİNE KARŞI DEMOKRATİK MODERNİTE İLE MÜCADELE EDECEKTİR

Küresel açıdan tüm insanlık için tehlike arz eden DAİŞ faşizmi ile mücadele etmek için, sorunun sosyolojik boyutta doğru çözümlenmesi gerekmektedir. Bu gün DAİŞ'le mücadele ettiğini iddia eden güçlerin, -Kürt özgürlük hareketi olan PKK dışında- bu konuda ciddi bir mücadeleleri söz konusu değildir. HPG-YJA-Star ve YPG-YPJ'nin Rojava ve Şengal'de DAİŞ'e karşı geliştirdiği mücadele salt bir fiziksel savunma değildir. Toplumu, maddi ve manevi değerleri ile koruyan bir mücadeledir. Bu mücadele Rojava ve Şengal'de Kürtleri ve diğer halkları; dayatılan kültürel, fiziki soykırımlardan, diasporalardan koruyarak gelişmiştir. Katliamdan geçirilmek istenen halkları hem korumuş, hem de toplumsal savunma sistemini inşa etme sürecini başlatmıştır. Özellikle öz yönetim ve öz savunma konularında toplum güçlü kılınmaya çalışılmaktadır. Bu coğrafyada yaşanan savaşın sebebi olan ve toplumu dağıtan, mültecileştiren dış güçlerin politikalarına PKK'nin verdiği cevap Kürt Halk Önderi'nin felsefesi temelinde "xwebun olma" (kendi olma) ve öz varlıklarını, vatanlarını koruma mücadelesini yükseltmektir. Bu temelde yaratılan özgür Kürtlüğün öncü gücü gençliktir. Diğer devletlerin DAİŞ faşizmi ile mücadeleleri sözde ve kimi zaman da yalan dolu olmaktadır. Türk Cumhurbaşkanı Erdoğan da esas olarak DAİŞ'le işbirliği yaparken güya ona karşı mücadele ettiğini ileri sürmektedir. Ama özellikle Kobanê direnişi sürecinde DAİŞ'e yaptığı yardımları ispatlayan ve kısmi olarak basına da yansıyan sayısız belge vardır.

Gençlerin neden böyle bir çete örgütünü tercih ettikleri doğru tahlil edilmelidir. Bilindiği gibi DAİŞ çoğu elemanını internet üzerinden ikna ederek, kazanmaktadır. Sanal âlem üzerinde kapitalist modernitenin (başta kadın ve para gibi vaatleri olmak üzere) "avantajlarıyla" ikna olan kişiler, dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar, bir yolunu bulup DAİŞ merkezine gitmektedirler. Bir yandan korkunç derecede anlamsızlaştırılan bir yaşam; diğer yandan biriken gençlik enerjisi ve gücü var. Toplumsal akışa kanalize edilemeyen, daha doğrusu modernite tarafından bilinçli saptırılan ve yaşama amaçsızca saçılan bir gençlik potansiyeli var. Bugün toplumsal değerlerle örgütlenemeyen, boşluğa bırakılan gençliği korumak gerekmektedir. Toplumun çocuklarını koruma ve doğru eğitme görevi vardır. Bu görev ihlal edilmiştir. DAİŞ bir anlamda da bu çok yönlü ve derin ihlalin sonucudur.

Sorunun kaynağı bellidir. Modernite ve yaşadığı krizin toplumu parçalaması ve gençliği kullanmasıdır. Bunun için öncelikli olarak modernite ile mücadele gereklidir. Bugün modernitenin toplum açısından tüm özgürlükleri sağlayan ve en gelişkin sistem olma iddiası tümden iflas etmiştir. Modernitenin toplumsal yaşamda geliştirdiği sosyal, siyasal, askeri alandaki ağır krizleri aşmak için onun ideolojik zihniyetine karşı büyük bir mücadele vermek gerekmektedir. Bunun için en başta sistemin toplumda hâkim kılmak istediği cinsiyetçilik, bilimcilik, dincilik, tek ulus, tek devlet anlayışı ve onun faşizmine karşı radikal mücadeleden geçmektedir. Diğer önemli bir konu da en çok kullandığı gençliğe doğru yön vererek, kendi öz savunmasını geliştirme fırsatını yaratmaktır. Gençlik toplumun çocuklarıdır. Bu görev öncelikle topluma düşmektedir. Ancak bu konuda bilinç yetersizliği söz konusudur.

Toplumsal gerçekliğe baktığımızda; ailelerin en temel yanılgısı ve kaygısı çocuklarını mücadeleden ne kadar uzak tutarlarsa o kadar korumuş olduklarını sanmalarıdır. Bunun için gençler sisteme muhalif olmasın, yaşamı sorgulamasınlar diye ellerinden geleni yapmaktadırlar. Onlara kendilerini bulmaları için gereken doğru yönlendirme yapılamamakta, imkânlar sağlanamamaktadır. Modernitenin tüm pisliklerini virüs gibi anında yayan her türlü teknik imkân ve kullanım serbestliği tanınmaktadır. Sistemin bataklığına giden birey, kendini özgür sanmaktadır, aile de bunu böyle görmektedir. Tarihsel toplumun on binlerce yıllık ahlaki değerlerini özümsetmeyi gerilik olarak görmektedir. Oysa tersine, gençliğin toplum içinde kendi varlığını doğru tanımlaması, ona karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi; ahlaki-politik bilinci kazanmasına bağlıdır. Toplum, modernitenin "özgürlük" algısını aşamadığı için, çocuklarını koruyamamaktadır. Yine toplum, canının her istediğini yapma, kendini dağıtma ve toplum değerlerine ters düşmeyi yadırgasa da; gençliğin yaşaması gereken "gençlik hevesleri" olarak görmektedir. Oysa bu konuda doğru yön ve bilinç verilirse bataklığa sürüklenme yaşanmayacaktır. O nedenle toplumun, demokratik ahlaki-politik dokusuna göre gençlerine kişilik kazandırması, doğru yaşamın temel ilkesidir. Bu da günümüzde kapitalist moderniteye karşı keskin bir mücadele duruşu ile olabilir. Bu anlamda mücadele yaşamın bir kanunudur. İnsanlık tarihine baktığımızda "Yaşam=Mücadele" olduğu görülecektir. Mücadelenin olmadığı yerde sürekli nesne olma vardır. Toplum için özne olma rolünü moderniteye bırakırsak karılaşacağımız gerçeklik, yaşamda anlamın yitimi olur.

Toplumun diğer bir yanılgısı; yaşamı özünden saptıran modernitenin okullarını geleceğin özgürlük kapısı olarak görmesidir. Sistemin bu kurumlarında kurbanlık koyun olarak hazırlanan gençlerinin gerçeğinden habersizdir. Yapması gereken gençlerini kurtarmak için kendisinin olan eğitim hakkını, sistemden geri almasıdır. Ancak bu konuda toplumda yaşanan şaşkınlık aşılmamıştır. Nitekim her gün gençliğin yaşadığı bunalımın, bulaştırıldığı kirli işlerin ve suçların nedenleri bile doğru tahlil edilememektedir.

Abdullah Öcalan'ın modernite konusundaki şu tespitini vurgulamak hayli önemli olacaktır.

"Günümüzde, daha doğrusu kapitalist modernitede nesnelcilik pozitivist okul ve üniversite kurumlarıyla, öznelcilik ise her türlü ruhçuluk ve dincilik kurumlarıyla sağlam yer tutup iki yönden meşruiyet üretirler. Birer hakikat yönteminden, rejiminden çok, sistemin yağdanlığı rolünü oynarlar. İktidar ve istismarın meşrulaştırıcı kadro ve kurumları olarak, çıplak zor ve sömürü kurumları kadar işlevselliğe sahiptirler. Bir kez daha karşımızda 'iktidar hakikattir', 'bilim güçtür" deyişiyle bütünleşen sistem güçleri söz konusudur. Hakikat arayışı, 'şirket" olarak da değerlendirebileceğimiz sermaye-bilim-siyaset üçgeninde somutlaşan oyunun adıdır. Bu oyunun dışında her hakikat arayışı ya sistemin düşmanıdır, yok edilir, ya da içlerine çekilerek eritilmeye çalışılır. Anlamın büyük yitimi karşısında maddi uygarlığın en gelişkin aşamasıyla kuşatılmış bulunmaktayız. Sermaye-bilim-politik güç çemberinden kurtuluş nasıl sağlanacaktır? Nietzsche'den Michel Foucault'ya kadar özgürlük filozoflarının cevabını aradığı bu soru kolayca cevaplandırılacak cinsten değildir. Modernite karşısında 'iğdiş edilmiş toplum" ve 'insanın ölümü" yargılarına giden bu filozofları anlamak gerekir. Ölüm kampları, atom bombası, etnik temizlik savaşları, çevre yıkımı, kitlesel işsizlik, yaşamın aşırı sıkışması, kanserde artış, AIDS türü hastalıklar bu yargıları doğruladığı gibi, karşı hakikat arayışlarını da o denli ivedi ve gerekli kılmaktadır."[3]

Tüm bu sonuçların kaynağı, yukarıda da belirtildiği gibi modernitenin yaşadığı bunalım ve toplumda yarattığı zihinsel kriz olmaktadır. Modernite, yaşamı bitirmiştir. Gerek geliştirdiği savaşlar gerekse insanların yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar yoksul, işsiz bırakılması, ahlakın bitirilmesi, her gün yaşanan onlarca çatışma ve savaşlardan dolayı evsiz yurtsuz kalan, mülteci olan, yeni yaşam arayışında ölümden kurtulamayan bir toplum psikolojisi ile toplum dağılmıştır. Kendini dış ve iç saldırılara karşı koruyacak toplumsal bir örgütlenme de söz konusu değildir. Tüm bu boşluklar DAİŞ faşizmine zemin olmaktadır. Devletler düzeyinde destekler de cabasıdır. Yapısal olarak tüm yaşananların ustası, mimarı kapitalist modernitedir.

Kürt Özgürlük Hareketi Kürdistan'da yürüttüğü mücadele ile tüm dünya halkları için, kapitalist moderniteye karşı duruşta önemli bir tarihsel deneyim yaratmıştır. Bu deneyim, bir halkın gençlerini kapitalist modernitenin saldırılarından koruma açısından da incelenmeye değerdir. Örneğin Rojava devriminde; gençlik kendisini gerçekleştirerek, hem kendi halkını hem de kardeş halkları ve kimlikleri koruyabilmiştir. Tüm bunlar demokratik modernite zihniyeti ile yapılmıştır. Bu konuda önemli olan bir diğer husus DAİŞ'e karşı savaşan halk gerçekliğinin yaratılma çabasıdır. Bunun sadece Kürt halkı açısından değil, bu saldırılarla karşı karşıya olan Ortadoğu'nun diğer halkları açısından da yapılması gerekmektedir. Toplum gençlerini DAİŞ'e kaptıracağına, doğru bilinçle örgütleyerek, hem gençlerini hem kendilerini koruyabilmelidir. Kürt özgürlük hareketinde yaşanan gelişmeleri kendisine örnek almalı ve ittifaklar geliştirmelidir. Sorun büyümüştür. DAİŞ Ortadoğu'da geçen son 30 yılın kaotik durumundan faydalanarak kendini güçlü örgütlemiş bulunmaktadır. Ona karşı kapsamlı ve küresel düzeyde bir mücadele gerekmektedir. Modernitenin krizinde yolunu, kendisini kaybetmiş gençliğe emek vermek; kendisini, doğru yolu bulacak imkân ve zeminleri oluşturmak gerekiyor.

[1] Öcalan, Abdullah. *Demokratik Uygarlık Çözümü II: Kapitalist Uygarlık*. Amara Yayıncılık. İstanbul: 2015

[2] a.g.e.

[3] a.g.e.

Sömürgecilik ve Ötesi

ÜTOPYA SAHİBİ OLMAK VE SÖMÜRGECİLİĞİN ZİHNİ HEGEMONYASINDAN ÇIKIŞ

Emine Erciyes

İnsanın evrendeki diğer varlıklar ve oluşumlardan farkı tartışma gerektirmez açık bir gerçektir. İnsan evrenin en nadide yaratımı olarak kendini, yaşamı, evreni sorgular, doğruyu yanlışı ayırmaya çalışır, anlam arar. Yorumlar yapar, ulaştığı sonuçlarla kültürler oluşturur, uygarlıklar kurar, işler istediği gibi gitmediğinde, kendisine üstünlük sağlamaya kalkan egemen sistemlere karşı isyanlar örgütler. İnsanlık gelişimine katkı sunmayan sistemleri yıkar, yerine yenisini kurar. İnsan demek bir irade gücü olmak demektir. Birey olarak irade olmak, kendi yaşamını örgütlemek kadar toplumsal yaşama katılarak kendi rengini toplum yaşamına katmak ve toplumun güçlenmesine, ayakta durmasına katılmak demektir. Geleceğe dair kendisi ve toplumu için ütopyalar kurmak ve onları yaşamsallaştırma mücadelesi vermektir. Yani birey iradesi deyince akla gelecek olan liberalizmin zihinlerde oluşturduğu algı olan, toplumundan ayrıksı olarak kişinin yalnız kendi çıkarları değildir. Toplum dolayısıyla bireyin doğası nasıldı, buna dayatılan kırılmalar nelerdi, nasıl sonuçlar yaratmakta, bu yazımızda buna değinmeye çalışacağız.

Konumuz birey ve toplumda yaşanan kırılmanın başlangıcı ya da ana kilidi zaten bu ikisinin birbirinden koparılması ile başlıyor. Birey toplumdan koptuktan sonra toplum dağılır, ahlak çöker, toplum politikasızlaşır ve iradesizleşir, tarih unutulur, değersizleşir. Bunlar birey ve toplumda kırılmayı yaratmanın temel koşullarıdır. Artık bireyler savunmasız kalmıştır ve sömürgecilik tek tek rahatlıkla herkesi avlamaya başlar. Birey ve toplum iradesinin kırıldığı ilk nokta, birey ve toplumun birbirinden ayrıksılaştığı ve giderek çıkarlarının sanki çatıştığı, bu nedenle birey ve toplum karşıtlarmış algısının yaratıldığı aşamada başlar. Birey ve toplum koptuktan sonra devreye iktidar odakları, devlet girer. Toplumu bir arada tutmak, savunmak, hukuku, adaleti, asayişi sağlamak, devletsiz olmaz algısı yaratılır, toplumun artık iliklerine kadar sömürülmesinin zemini açılmıştır.

Bireyleri irade olduğu oranda toplum da bir irade olarak kendini oluşturma gücünü yakalar. Bireyi irade olamayan bir toplumun irade olmasından bahsedilemez. Toplum iradesi demek bireylerin ortaklaşan kolektif aklı, inisiyatifi ve iradesi demektir. Bugün ise toplumsallık hücrelerine kadar parçalanmış, insanlar birbirine karşı duyarsızlaşmış, bireyci çıkarlar en temel amaç olmuş, toplumsal ahlak çökmüş, aslında toplum dağılmıştır. Bu nedenle sistem insanlığı, açlıkla terbiye edip, savaşlarla tüketip, ekolojiyi tehdit eden sanayileşmeyle bir felakete sürüklerken kimse bu gidişata ses çıkarmamaktadır. Tüm dünyaca ölüme giderken yaşanan sessizlik, toplumsal çıkarları umursamazken kendini de umursamama anlamına gelmektedir. Bu kadere razı oluş, birey ve toplum kırımın derinliğini göstermektedir. Birey ve toplumun birbirinden koparılması insanlıktan kopuştur, insanlığa yapılabilecek en büyük kötülüktür, en tehlikeli birey-toplum kırım yöntemidir.

Toplum adına egemen sınıfların, devletlerin karar vermesi demek, bireyin ve toplumun iradesinin ellerinden alınması demektir. Devlet ve iktidar bir birey-toplum kırım aygıtı olarak doğar. Toplumu iradesizleştirme, emeğini, yaratıcı yeteneğini, ürününü gasp etme devletin doğuş karakteridir. Egemenler toplumların ve bireylerin iradelerini, inisiyatiflerini ve ortak aklını çiğneyerek sadece kendi çıkarları için toplumsal enerjiyi kullanmanın yollarını oluştururlar. Egemenlik ve bunun kurumsal hali olan devlet, toplum ve birey kırımını sağlayan odaklardır. Oysa toplumsallaşmanın başlangıcında insanlık, toplumsal akılla hem karşılaştıkları zorlukları sorun olmaktan çıkaracak yöntemler aramış, hem de bunların temel bir sorun olmaktan çıkması ile, insanlık için daha farklı sorular sormanın zeminini açmışlardır. Kimim, amacım ne, neden yaşıyorum, toplum ve evrenin varlıkla bağlantıları, insanlığın yaşamı anlamlandırma arayışında sorduğu sorular ve cevaplar, yaşamın hakikatine dair insanlığa engin gelişmeler sağlamıştır. Yaşama tutunma kavgasıyla başlayıp, yaşama anlam arayışıyla süren insanlık gelişim macerası, ortak aklın giderek toplumsal hafıza olarak birikmesini ve insanlık mirası olarak oluşmasını getirmiştir.

İnsan olarak doğadaki diğer canlılardan bir farkımız varsa bunu toplumsallığımıza borçluyuz. Çünkü bu farkı yaratan zekâ toplumsuz oluşamaz, nesilden nesle aktarılamaz, toplumdan topluma zenginleşerek gelişemezdi. İnsanın birey olarak iradeleşmesi toplumun irade olmasıyla bu anlamda yakından bağ-

lantılıdır. İnsan ve toplum karşılıklı birbirini geliştiren, birbirini inşa eden olgulardır. Bu anlamda insanın en doğal özelliği toplumsal olmasıdır. Toplumsallaşmanın başlangıcında insan bu gerçeğin çok açık olarak farkındaydı ve bu nedenle toplumun kendi varlığı için ne kadar hayati bir konum olduğunun bilincindeydi.

Toplum ve bireyler aynı şeylerdi adeta, birey kendini toplumdan ayrı düşünemezdi, toplum onun kendisiydi

Aynı zamanda toplum da bireylerinin oluşumuna bir o kadar önem verirdi. Bireyler eğitilmeden, hazırlanmadan toplumun geleceğinin tehlikede olduğu bilinci ile hareket edilirdi, bu nedenle birey toplumun geleceği ve kendisiydi.

Kapitalist sistemin iddia ettiği gibi insanın özü bireyci değil toplumsal ve kolektif karakterlidir. Toplumsallık ve toplumsal ahlak insanı cendereye alan olgular değil, birey toplum dengesini sağlamanın ve yaşamı ortak paylaşmanın ihtiyaçlarıdır. İnsanı, tüm insani özellikleri ile inşa eden toplumdur. Hiç bir bireyin, herhangi bir özelliği içinde yaşadığı toplumundan bağımsız değildir. İnsan, herşeyi içinde yaşadığı toplumundan öyle ya da böyle alır, öğrenir. Toplum ise inşa ettiği insanlarla kendi karakterini de oluşturur, kültürel, sistemsel, ekonomik, ahlaki ve politik karakterini belirler ve yürütür. Toplum insanların kaba olarak bir araya gelip toplanması değildir, toplum insanların aklının toplanmasıdır. Çünkü insanlar ancak ortak akıl oluşturarak toplumsal yaşamı sürdürmenin yol ve yöntemlerini geliştirirler. Yani birey yaşamı toplumsal yaşam olmadan olmaz. Bir insanın yaşama tutunmak için bir toplumun üyesi olmaya ihtiyacı vardır. Bu insan çocuğunun doğumundan, belli bir yaşa gelene kadar dar anlamda aile, geniş anlamda toplum tarafından fiziki koruma ve bakıma muhtaç olmasıyla başlar. Dahası toplum bu evladını eğitmez, yaşamdan çıkardığı tecrübeleri aktarmaz, bildiği yaşamı kolaylaştırıcı ve koruyucu yöntemleri aktarmazsa, bu çocuğun hayata tutunma şansı yine olmaz. Ki toplumla var olmak sadece çocukluk dönemi için değil yaşamın tüm aşamaları ve toplumun tüm bireyleri için geçerli bir şarttır. Kim toplumu olmayan bir insan olmayı hayal edebilir. Böyle bir insan nasıl yaşar, niye yaşar? Toplum sadece yaşam koşullarını oluşturmak için bireyin tutunduğu bir dayanışma grubu değildir. Toplum bireye sadece biyolojik olarak yaşamda kalmanın şartlarını sağlamaz, kültür, ahlak ve yaşama bakış açısının oluşmasında da öncülük eder. İnsanın doğadaki canlılardan temel farkı yaşamı sorgulaması, anlam araması ve bir amaç uğruna yaşamasıdır. Anlam ve amaç arayışı ise toplumsuz olmaz.

KAPİTALİZMİN ZİRVESİ: BİREY VE TOPLUM KIRIM

Doğada diğer tüm canlılar, korunma beslenme ve üreme temelli içgüdülerle yaşarlar. Oysa insan, toplumsal aklı sayesinde, canlılıkta tutunmanın sınırı olan bu içgüdülerle yaşamak zorunda olmaktan kendini kurtarmış, canlılığın hayata tutunma sınırını aşmıştır. Bugün insanlığın varlığının tehlikede olması, besin kaynaklarının tüm insanlara eşit ulaşmaması, ve demografik yapının bir sorun olarak karşımıza çıkması, yani insanlığın korunma, beslenme ve üreme sorunu var gibi bir durumun oluşması, kapitalist sistemin sömürü karakterinden kaynaklıdır. Kapitalist sistem, insanlığı, insanlık farkı olan özelliklerinden koparararak salt canlılık sınırında tutmak istemektedir. Kapitalist sistemin sömürgeci zihniyeti, insanlık için, sisteme gücünün son damlasına kadar hizmet ederse ancak kendini besleyebileceği yaşam koşullarını ifade etmektedir. Kapitalizmin kendisini inşa etmede baş vurduğu temel anlayışı olan soykırımlara karşı çok çocuk yapmak ise toplumların adeta bir savunma mekânizmasıdır.

Sonuçta bir taraftan insanlık dünyaya sığmayacak denli çoğalırken, açlık sınırında yaşamakta, diğer tarafta ise dünyanın tüm zenginliği birkaç kişinin elinde toplanmaktadır. İnsan ve toplumun korunması ise sistem tarafından körüklenen savaşlar nedeniyle hep tehlike altında olan bir pozisyondadır. Yani insan yaşamı, eğer kendini besleyebilir, çoğalabilir ve koruyabilirse var olabilir bir noktada tutulmaktadır. Oysa ulaşılan teknik gelişmeler ve maddi zemin bunları sorun olmaktan çoktan çıkaracak denli büyümüştür. Egemen sistemin insanlığı iliklerine kadar sömürüp ancak canlılık sınırlarında yaşayabilme koşullarında tutması egemenliğin nasıl bir birey ve toplum kırım olduğunun somut ifadesidir. Açlık sınırındaki birey-toplum egemen sisteme boyun eğmek zorunda olduğu algısıyla doldurulur. Yoksulluk, yokluk, sömürülme onun kaderidir. Ancak sisteme hizmet ederse en azından ayakta kalabilecektir. İsyan ise daha ağır bedeller ödemesini getirecektir, bu nedenle asla düşünülmemeli, tek kurtuluş sisteme sorgusuz sualsiz sonuna kadar hizmettir.

İnsan olmanın farkı olan arayışlardan kopmak, hakikate ihtiyaç duymadan yaşamayı kabul etmek, en büyük birey-toplum kırımıdır. Her insanı birey yapan kendine has yetenekleri yaratıcılığı köreltilmiştir. İnsanların yeteneklerinin farklı bakış açılarının birleşimi olan toplumsal akıl düşünemez olmuştur artık. Yaşamın gizemli amacının ve anlamının arayışı kalmamış, yaşamın kıymeti kalmamıştır. Var olmak, nefes alıp vermek sınırına indirgenmiştir. Açlık sınırında tutulan toplumla birey ve toplum iradesi kırılmış, sürü toplum yaratılmıştır. Artık egemenlerin istediği yöne sürebileceği, istediği kadar sömürebileceği teslim alınmış toplum yaratılmıştır. Artık büyülü bir dünya, gizemli bir yaşam yoktur. Yaşamın anlamını arayan dinlerin, en ince duyguları dile getiren sanatın sonu gelmiştir. Egemenlerin gazabından kurtulmak için direnç kalesi olan din, egemenliği meşrulaştırma aracı olarak devletin ve egemenlerin kendilerini ardında sakladıkları bir maskeye çevrilmiştir. Devlet kendini tanrı ilan etmiştir. Sanat toplumu uyutmanın, uyuşturmanın en güncel silahı halinde topluma sürekli bombardıman yapar haldedir. Nasıl yaşanmalı, kim gibi olunmalı, ne giyilip ne yenmeli, nasıl gülünüp, nasıl sevilmeli yani insan yaşamına dair ne varsa, bunlara dair sanat aracılığıyla algılar yaratılarak sömürü kanallarının zihniyeti oluşturulmaktadır. Sanat bir reklam firması gibi sunumlar yapmakta, maddi ve manevi sömürü pazarının çığırtkanlığını yapmaktadır.

Felsefe sömürü sisteminin çıkarlarını meşrulaştırma aracına dönüşmüştür. Özü doğayı, insanı ve yaşamı anlama arayışı olan felsefe, kapitalist sistemle birlikte devletin ve iktidarın sınırsızlığını, aşılmazlığını ispatlama, sömürünün meşruluğunu

doğaya kadar indirgeme yöntemlerine baş vurarak kapitalizmin ideologluğunu yapmıştır. Özne nesne ayrımını geliştirerek egemen-sömürülen anlayışını felsefi bir olguya çevirmiş, yöneten yani egemen özne iken, yönetilen nesnedir yani etkisiz elemandır, başına gelene razı olmalıdır. Doğanın, insanın, kadının sömürüsünü aynı zihniyetle, doğanın kuralı olarak, diyalektik yasa algısına oturtmaya çalışmıştır. Toplumun düşünsel direnç alanı olan felsefe toplum-birey kırım aracına dönüştürülmüştür. Bilim ise sömürüyü arttırmanın araçlarını üretmekte tüm toplum-birey-doğa kırım araçlarının önüne geçme yarışındadır adeta. En büyük adımı savaş ve silah sanayinde atarak, doğayı ve yaşamı tehdit etme noktasında insan yaşamından kopmuştur. Bilimcilik, dincilik, cinsiyetçilik ve milliyetçilik kapitalist sistemin toplumu ve bireyi kırımdan geçirmek için var gücüyle topluma yöneltti̇ği algı oluşturma araçları olarak rol oynamaktadırlar. Bunlar üzerine oluşan kapitalist ideoloji bilimi, dini, kadını ve ulusları sömürmenin kilidini eline almış olmaktadır.

Egemen sistem bu araçlarla toplumu tam sömürü cenderesine alırken sanat, spor ve seks ise toplumu meşgul etme araçları olarak hep körüklenmektedir. Kapitalist sistem bu araçlarıyla toplumda ve bireyde algılar yaratarak istediği toplumu yaratmak istiyor. Nasıl ki toplum kendi bireyinin toplumsal hassasiyetlerine göre inşa ederse, kapitalizm de kendi çıkarları için gerekli olan insanın nasıl olması gerektiğini kurguluyor, insanın benliğini seks ve sporla boşaltıyor, kendi kurgu tiplemesini ise sanatla işleyerek beyinlere işliyor. Tam bir beyin yıkama makinesi gibi bu "üç S" silahını kullanarak toplum mühendisliği yapıyor. Hangi insan sadece kendi güdülerinin peşinde koşar, sanat adına yaratılan sanal dünyaları kendi dünyası sanacak kadar içinde kaybolur, ya da spora bir milliyetçilik derecesinde taparcasına, fanatikçe kendini yatırır. Yaşamı anlamsızlaşmış, gelecekten umudu kalmamış, toplumda tutunacak dalı kalmamış, yani boşluğa düşmüş insan. Kırımdan geçmiş insan.

İnsanın yaşam arayışlarının onun farkı olduğundan bahsettik hep. Bu, insan maneviyatsız yaşayamaz demektir. Mutlaka duygu dünyasında, inanç dünyasında tutunacak inanacak bir şeyler arar. İnsanı hayata bağlayan maneviyatıdır, maneviyat yoksa ne kadar maddi imkânları olsa da yaşamın anlamsızlığından kendini kurtaramaz. İşte kapitalist sistemin bireyi ve toplumu vurduğu temel nokta bu en insani fark. Toplumun tarihten süzerek oluşturduğu ahlak ve kendini yürütme gücü olan politik gücünü elinden alarak, yerine çürümüşlük ve iradesizlik aşılamaktadır. Ahlak kişiyi sınırlıyor, geriye çekiyor, özgürlük bu geri ölçülerden kurtulmakla başlar diyerek, toplum ve birey bağı olan ahlakı çöküntüye uğratmış, ahlaktan dolayısıyla toplumundan kopan birey anlamsız bir yaşamın içinde boşlukta sallanır olmuştur. Politikayı yani toplumu korumayı, beslemeyi yönetmeyi kendi işi olarak gösteren devlet aslında toplumun kendi öz dinamikleriyle işleyen bu yönlerini gasp etmiş ve toplumu politikasızlaştırarak iradesizleştirmiştir.

Sonuç olarak, toplumsallığın başlangıcındaki iradeli toplum ve bireyin yerine, iradesi sistem tarafından gasp edilmiş birey ve toplum gerçeğiyle karşı karşıyayız. Peki o renkli, yaratıcı, inisiyatifli toplum yapısından bugünkü egemenler tarafından iradesi elinden alınmış, yönünü kendisi bulamaz, kendi hakkında söz hakkı olmayan, söz hakkını istemeye cesareti kırılmış toplum gerçeğine nasıl gelindi? Toplum kendi olma inisiyatifini nasıl egemenlere çaldırdı? Peki ya birey, bugün çok yoğun bir bireycilikten bahsediyoruz. Sadece kendini düşünen, kendi çıkarı için her şeyi yapan, göze alan bireycilik. Başkasının ezilmesinde sömürülmesinde kendi geleceğini ören bireycilik, iktidarcılık. Kendisi için bu kadar gözü kara bireycilik varken, gerçekte ise bir iradeden bahsedemeyiz.

Sisteme ortak olmuş, kul olmuş, sistemin gölgesinde, sistemin parçası bir birey, ama iradesi yoktur ortada

TÜM UYGARLIKLARIN SENTEZİ OLARAK KAPİTALİZMİN SÖMÜRÜ ZİHNİYETİ

Kapitalist sistem egemenlikli uygarlık sisteminin en son halkası, tarih boyunca biriktirilmiş egemenlik ve sömürü çarkının en zirvesidir. Bu anlamda egemenliğin en zirveleşmiş halini ifade etmektedir. Diğer taraftan önceki uygarlıkların egemenlik ve sömürü alışkanlıklarını daha da katmerleştirmiş, daha da derinleştirmiştir. Önceki süreçler yani köleci ve feodal çağlar kaba ve maddi sömürü ağırlıkta iken kapitalist sistem toplumun maddi değerlerini sömürmekle yetinmemiş, toplumun en ince ayrıntılarına en küçük hücresine kadar sızmadan rahat etmemiştir. Kapitalizm öyle bir sömürü sistemi hedeflemiştir ki, insanlar nefes alamasın, kendilerine dair has hiçbir farklılıkları olmasın, sistem nasıl ol diyorsa öyle olsun. Kutsal kitaplarda Tanrı insanları yaratırken; "kendi amellerinden kendileri sorumlu olacaktır ve iyilikleri ve kötülüklerinin karşılığını bulacaklardır," der. Oysa kapitalist toplumda insana en ufak bir karar, irade hakkı yoktur.

Liberal özgürlük anlayışı olarak dile gelen herkesin eşitliği ise tam bir tuzaktır. Herkesin tek tip olduğu, hiç bir fark ve özgünlüğün tanınmadığı bir özgürlük. Kelimeler köleci çağının kölelerinin eşitliğinin aynısı değil mi? Tek fark onlara açık kölesiniz deniyordu, şimdi ise özgürlük adına bu tek tiplik dile geliyor. Sisteme kölelik de özgürlüktür, kapitalist liberal özgürlük. Özgürlüğün özü, herkesin kendi olması, farkı, rengi ve iradesiyle toplum iradesine, rengine katılmasıdır. Kendi olmayanın topluma katacağı bir şeyi de olamaz çünkü. Kapitalizm bir geleneğin mirasçısıdır dedik. Bu köleci zihniyet, iktidarcı zihniyet, egemenlikli uygarlık geleneğidir. Kapitalizmin arkasında bu miras olmasaydı toplumu bu kadar kafese alma gücünü bu kısa zaman aralığında yaratması düşünülemezdi. Egemenlik bir gelenek olarak kendini bin yıllarca ördüğü gibi toplum ve bireyin zihninde de kölelik bu bin yıllarda gittikçe derinleştirilmiş, aşılmaz onsuz olunamaz bir olgu olarak işlenmiştir. İktidar ve sömürü, egemenlikli uygarlık boyunca nasıl toplumu ahtapot gibi sarmışsa kölelik zihniyeti de o kadar sanki toplum doğasıymış gibi zihinlere kazınmaya çalışılmıştır.

ÖZGÜR İNSANLIK İÇİN HAFIZAYI GERİ KAZANMAK

Birey ve toplum kırım demek olan kölelik zihniyetinden kurtulmanın yolu bu nedenle köleliğin, egemenliğin daha da önemlisi özgürlüğün tarihini iyi bilmekten geçer. Tarih toplumsal kültürün, hafızanın geçmişten bugüne nasıl örüldüğü-

nün ifadesidir. İnsanlar, toplumlar tarihinden güç alır, dersler çıkarır, ve geleceğini ona göre planlar. Toplumu tarihsiz bırakmak en büyük toplum-birey kırım girişimidir. Bunun farkında olan egemen uygarlık güçleri tarihi kendileriyle başlatmışlar, sadece kendilerinin tarihini yazarken kendilerini tarihin kahramanı ilan etmişlerdir. Böylece onlar her şey olmuş, yaşam onlarsız olamaz algısı oluşturulmuş, toplumsa hiç bir anlamı, önemi olmayan bir yığın haline getirilmiştir. Örneğin şimdi toplumda kime sorsak, devletin sanki insan yaşamının doğal bir parçası olduğunu, hatta olmazsa olmazı, toplumun devletsiz ayakta duramayacağını, kendini idare edemeyeceğini vs. duyarız. Yine iktidarın devletin doğal hakkı olduğu, toplumu koruduğu, yönettiği için toplum üzerinde söz hakkı olduğunu duyarız. Oysa ki insanlık ancak beş bin yıldır devletli sistemlerle yönetiliyor demeyeceğim, sömürülüyorlar. Ondan öncesi ise insanlık, tarihin yüzde doksan sekizi bir zaman dilimini doğal toplum olarak herkesin topluma eşit katıldığı doğal otoritenin olduğu, yetenek ve öncülüğün esas olduğu bir dönemi yaşamıştır. Kimsenin yeteneği nedeniyle diğerinden üstün olmadığı, sömürüyü kendine hak görmediği herkesin toplumun çıkarlarını kendi çıkarları, toplumun varlığını kendi varlığı olarak gördüğü bir dönemi yaşamışlardır. Bu aşamalar adeta insanlık hafızasından silinmiştir, yaşanmamış sayılmaktadır, tarih öncesi insanlık öncesi ilan edilmiştir. Tarih egemen uygarlığın başlangıcıyla eş tutulur. Egemenler açısından bu gayet anlaşılırdır. Tarih sahnesine çıkışlarını tarihlerinin başlangıcı ilan etmeleri anlaşılırdır. Bunu yaparken diğer taraftan, gasp ettikleri özgürlüğü insanlık hafızasından silmek bu tarih çarpıtmasının en önemli bir boyutu olmaktadır. Çünkü ne zaman ki egemenlik sahneye çıkmış, insanlık, özgürlüğe, anaya dönüşü "amargi" olarak aramaya başlamıştır. Bu arayışın durması için egemenler insanları başka şeylerle meşgul etme araçlarına baş vurmuşlardır.

Egemen sistem başta kadınların olmak üzere, halkların üretimlerine el koyma üzerinden gelişmiştir. Bu nedenle toplumlara katliamlar dayatılmıştır. Savaşlar halkların üretimlerini gasp etme üzerinden ilk defa tarih sahnesinde yer almıştır. Sindirme, köleleştirme, katletme, tanrılara kurban etme, üretim üzerinde olduğu kadar insanın kendisini sömürü aygıtı gibi kullanmak için başvurulan yöntemler olmuştur. Tarihte insanlığa dayatılan ilk kırım böyle başlamıştır. Özgür ve komünal yaşamdan kopuş ve en vahşi yöntemlere baş vurularak kölelikle ehlileştirme insanlık hafızasında en büyük kırılma noktası olsa gerek. İnsanlığa karşı açılan bu ilk savaşın asıl hedefi ise kadınlardır. Çünkü toplumsallaşma ana kadın etrafında şekillenmiştir ve ana kadın, tanrıça olarak topluma öncülük etmekte, toplumun ayakta durmasını sağlayan tüm maddi manevi değerler ana tanrıçanın sayesinde gelişmektedir. Tüm toplum ana tanrıça etrafında şekillendiği için o toplumun kutsalıdır. Ama o toplumun üzerinde yukarısında değil içinde ortasında bir kutsallıktır. O toplumun içinde olduğu için toplum da onun etrafındadır, yanındadır. Topluma ilk saldırıyla ana kadının bu kültürü yıkılmış, kendini tanrı ilan eden egemenler toplumun üstünde, yukarısında kendilerini konumlandırarak, iktidarın, hiyerarşinin zihnî karakterini tüm yaşam alanlarında çeşitli biçimlerde de hissettirmeye özen göstermişlerdir.

Kendini tanrının sözcüsü rahip olarak tanımlayan bu kurnaz erkek zigguratı inşa etmiş, üst kata tanrıyı yerleştirmiş, orta kata kendisi yerleşmiş ve ezilen insanları en alt kata yerleştirmiştir. Böylece baskı ve şiddetin bastırmaya gücünün yetmediği özgür iradeyi teslim almanın en kurnazca yolu icat edilmiştir. Askeri komutanın şiddetine boyun eğmeyen insanlar tanrı buyruğuna inançla rahibin hizmetine alınıyor. Bundan sonra askeri komutan ve rahibin işbirliği ile, insanlar ya şiddetle, olmazsa tanrı korkusuyla köleleştiriliyor. Kurnaz yönetici de bu ekibe katılınca egemen sistemin insanlığa kan kusturacak olan yaman üçlü ittifakı kurulmuş oluyor. Bundan sonra nice isyanlar gelişse de bu üçlüden her birinin yeri geldiğinde devreye giren kendilerine has toplumu esir alma taktikleri, yeri geldiğinde ortak saldırıları toplumu gittikçe derinleşen bir sömürü ağına almıştır. İlk model olan bu üçlü ittifak tarih boyunca biçim değiştirse de, kendini daha geniş örgütlese de, ilk öz karakter değişmemiştir. Bugün de egemen sistem toplumu şiddetle cenderede tutmakta, manevi oyalama araçlarıyla uyuşturmakta ve yönetici kurnazlığıyla bunların meşru devlet hakkı olduğunu topluma empoze etmektedir. İktidar ve onun kurumlaşması olan devlet, şiddet aygıtları, ideolojik uyuşturma aygıtları ve yöneticilik sanatının ortak kullanılmasıyla artı ürünün gasp edilmesi üzerine kurulur. İlk karakteri böyledir ve hâlâ böyle işlemektedir. Doğuşuyla birlikte devlet nasıl ki bir sömürü aygıtıysa, sömürü de toplum-birey kırımına dayanırsa, devlet bir toplum- birey kırım aracı olarak doğmuştur.

Sömürünün ve devletin karakterini bu temelde kavradıktan sonra çağları köleci, feodal, kapitalist olarak ayırmak bunlar arasındaki biçimsel ve yöntemsel farkları ifade edebilir. Sömürgecilik derinleşmiş, sömürgeci kurumlar genişlemiş, topluma ve bireye dayatılan iradi kırım derinleşmiştir. Bu çağların bundan başka aralarında köklü bir fark olduğu söylenemez. Bu çağların art arda gelişimini incelemek, sömürü ve köleliğin giderek nasıl daha derinleştiğini anlamak açısından anlamlı olabilir. Egemen uygarlık tarihi boyunca sömürü ve köleliğin boyutlanmasına kısaca bakacak olursak:

Köleci çağ tanrının birebir kral şahsında somutlaşması olarak sömürgeciliğin en açık yalın halidir. İnsanların tanrının dışkısından yaratıldığı mitolojisi, özgür ruhlu neolitik kökenli insana ne kadar derin bir düşüş ve kırımın dayatıldığının en somut ifadesi olsa gerek. Doğanın bir parçası, onunla aynı ruhu paylaşan insandan, en kirli şeyden yaratılan insana düşüş korkunç bir ruhsal ve iradi kırılmadır. Köleci çağın daha sonraki çağlardan farkı ise özgür günlerin henüz çok uzun bir geçmiş olmaması ve hatırasının canlı olmasının verdiği direnç gücüdür. Başta tanrıça kültürü olmak üzere köleliğe boyun eğmeyen aşiretler, etnisiteler uzun süre direnç göstermişler ve köleci sisteme karşı mücadele etmişlerdir. Mitolojiye baktığımızda kavga, kurnaz tanrı Enki ve tanrıça İnanna arasında tam iki bin yıl sürüyor. Demek ki komünal ve kadın eksenli neolitik kültür tam iki bin yıl direnmiştir. Toplumun etrafında toplandığı tanrıça kendi toplumunu kurnaz erkek tanrı Enki'ye yani yeni doğan egemen güce karşı tam iki bin yıl savunmuştur.

Feodal çağ köleliğin biraz daha esner gibi göründüğü, oysa kralın artık tanrı olabileceği inandırıcılığını kaybettiği için daha güçlü tanrılara ihtiyacın duyulduğu bir çağdır. İnandırıcılığı azalan tanrı kral isyanlarla karşılaşınca daha güçlü bir tanrı inşasına gerek duyulur. Böylece tanrı soyutlaşır, görülemeyecek ve duyulamayacak kadar yücelir dolayısıyla insanlar da bir o kadar daha derinleşen bir boyun eğmeyle karşı karşıya kalırlar. Aynı süreçte hegemonya daha da genişler, kent devletlerinden imparatorluklara geçilir. Tanrının güçlenip tekleşmesine paralel kralda daha otoriter, tek ve yayılmacı bir karakter alır. İmparatorun toprağına toprak katmak, gücüne güç katmak için artık savaşlar ve fetihler çağı başlamıştır.

Kapitalist çağ ise tüm bu köleci çağların bütün deneyimlerini kendi bünyesinde birleştirmiştir. Topluma daha bir hiddetle saldırmış. Katlettiği yerli kabilelerin kanları ile beslenmiştir. Sömürgeleştirdiği ulusların emeğiyle palazlanmıştır. Kapitalist ulus devletler kanla, katliamla sağladıkları rantı kendi aralarında paylaşamadıkları için tarihin en kanlı savaşlarına, 1. ve 2. Dünya Savaşlarına girişmişlerdir. İnsanlığa tüm tarih boyunca yaşamadıkları acıları Kapitalist sistem yaşatmıştır. Fiziki katliamlar kapitalizmin sömürgeci ruhunu doyuramamış, toplumu tamamen esir almanın yollarını aramıştır. Bunu ise kültür kırımı ile sağlamayı planlamıştır. Çünkü katliamlar ne kadar vahşice yapılsa da anıları bir intikam hareketi doğurmaktadır. Nitekim kapitalizm şiddetin en vahşisine baş vurmuş ve tarihin en büyük direnişleriyle de karşı karşıya kalmıştır. Bulduğu nihai çözüm kültür kırımdır. Tarihi, dilleri, kültürleri unutturmak, katletmek. İşte bu birey-toplum kırımın en zirvedeki ifadesidir. Bu değerler insanı insan yapan tarihten süzülmüş toplumsal değerlerdir. Toplumu bunlardan koparmak toplumu dağıtmak olmaktadır. Kapitalist sistem, toplumun kültür, dil, tarih, ahlak ve politikayla ördüğü ortak akıl ve ortak ruhlu yaşamını bozmuş, toplumu birbiriyle alakasız insan kalabalığı haline getirmiştir. Kapitalizm insanlığın bitirilmesine fatura kesilen çağdır. Kapitalizmde her şey para içindir. Onun için, tamamen teslim alınmış toplum, en fazla para getirecek toplumdur.

Kapitalizm de özgür insan iradesini kırmayı, renkli insan dünyasını karartmayı başaramamıştır

Kapitalizmin tüm katliam pratikleri, kültür kırım senaryoları, toplum mühendisliği planlamaları kendi sonuna daha hızla yakınlaşmasını sağlamaktadır. Egemen uygarlıkların en vahşisi, en derini, olduğu gibi en kısası olması da dikkat çekicidir. Çünkü kapitalizm topluma, tüm egemenlik tarihinin yaşatmadığı acıları yaşatmış, bedelleri ödetmiş olması itibarıyla, insanlığın tahammül edemeyeceği bir sistemdir. Bu yüzden de ömrü kısa olmuş, şifreleri çabuk çökmüştür.

Egemen güçler, tarihi kendi istedikleri gibi yazdıkları için kendilerine karşı gelişen direnişleri yok saymışlar ve tarih sayfalarında yer vermemişlerdir. Bu nedenle tarih, sanki sadece egemenlerin kurup yıktıkları devletler ve fetih savaşlarından ibaret gösterilmektedir. Oysa direniş kültürü erkek egemenliğine karşı tanrıça İnanna'dan Prometeuslara, köleciliğe karşı Spartaküslere, feodal sisteme karşı peygamber geleneğine, kapitalizme karşı sosyalist hareketlere kadar aralıksız sürmüştür. Kadınlar, aşiretler, etnisiteler, işçiler, kültür, ekoloji ve kadın hareketleri toplumun demokrasi ve özgürlük dinamikleri olarak birbirini takip eden egemenlikli çağlar boyunca toplumu savunmuşlardır.

Onların ürettikleri maddi manevi yaşam kültürü, gösterdikleri direnişler egemenlerin yaptıklarından daha çok insan yaşamını etkilemiş ve yön vermiştir. Tarihte direnişler kesik kesik de olsa birbirinden beslenmiş, birbirini sürdürmüş ve tüm baskı ve zulümlere inat yenilmemişlerdir. Sistemleşerek toplum yaşamına tam hâkim olmasalar da, topumun bağrında hep yaşamışlar ve temel toplumsal kültür olarak var olmuşlardır. Demokratik uygarlığın egemenlikli uygarlığa karşı sürdürdüğü direniş toplumun bağrında hep var olmuş, toplumu ayakta tutan temel dinamik olmuştur. Gücünü toplumun ilk doğuş karakteri olan komünal özünden, ahlaki politik toplum karakterinden almaktadır.

Ahlaki politik toplumsal öz her türlü toplum-birey kırım uygulamalarına karşı direnecek kadar güçlüdür, çünkü toplumun doğal özüdür, tarihsel karakteridir. Çağlar boyunca dayatılan sömürüye toplum-birey kırım uygulamalarına karşı direnmek kadar alternatif yaşam kültürleri oluşturacak kadar da köklüdür, yaratıcıdır. Tarihteki tüm direnişler ahlaki-politik toplumun canlanması olduğu gibi bugün de her gün ayakta olan halklar, kadınlar, demokrasi güçleri ahlaki politik toplumun bu günkü direnişini ifade etmektedir. Kapitalist uygarlığın bunalımlı karakteri gittikçe tıkanan bir sistem gerçeğini açığa çıkarırken, halklar uyanmakta, birleşmekte, direnişi büyütmekte ve demokratik uygarlığın ışığına doğru yönlerini çevirmektedirler. Demokratik uygarlık tüm egemenlikli uygarlık çağlarınca dayatılan kültür, toplum ve birey kırımlarından intikam olacak, özgür toplumun ve özgür insanın görkemli uyanışı olacaktır.

BİYO-POLİTİKA VE BİYO-EKONOMİ, BİR ÇOKLUK POLİTİKASI

Maurizio Lazzarato

İngilizceden Çeviren: Münevver Çelik

Referandum kampanyasından[1] önce, liberalizmin dünyasını bu kadar iyi anlamış değildik. Yine de bu ateşli tartışmaların liberalizmin mantığının anlaşılmasına bir katkısı oldu mu? Michel Foucault'nun yakın zamanda *Güvenlik, Toprak, Nüfus* ve *Biyo-politikanın Doğuşu* adlarıyla kitap olarak yayımlanan iki dersine bakılırsa, bu oldukça şüphe götürür.

Bu kitaplar, liberalizmin bir soybiliminin ve tarihinin izlerini sürer; kapitalizmi aynı anda Marksizmden, politik felsefeden ve politik ekonomiden farklılaşan bir şekilde okumanın bir yolunu sunar. Liberalizmin bu soybilimi içinde, Fransız filozofun ekonomi ve politika arasındaki ilişkiye dair analizine ve geliştirdiği emek sorunsalına yoğunlaşacağım. Foucault'nun, kökenlerinden itibaren kapitalizmin tarihine getirdiği çarpıcı yenilik şudur: Politika ile ekonomi arasındaki ilişkiden kaynaklı sorun, ikisinden de kaynaklanmayan teknikler ve dispositifler yoluyla çözülür. Bu "dışarı"yı, bu "öteki"yi sorgulamak gerekir. Politikanın ve ekonominin işleyişi, yararlılığı ve gücü, bugün herkesin bildiği üzere, bu mantıklara içsel olan rasyonalite biçimlerinden değil, tersine dışsal olan ve Foucault'nun "insanların yönetimi" adını verdiği bir rasyonaliteden türer.
Yönetim, modern devletin Hıristiyan pastoral teknikten (Roma ve Yunan geleneğinde olmayan özgün bir teknik) miras aldığı bir "insan teknolojisi"dir ve liberalizm bunu ruhların yönetiminden insanların yönetimine dönüştürmek suretiyle uyarlamış, değiştirmiş ve zenginleştirmiştir. Yönetmek, başkalarının davranışlarının (conduct) nasıl yönlendirileceği (conduct)[2] sorusunu sormak anlamına gelir. Yönetmek mümkün eylemler üzerinde eylemektir. Yönetmek, özgür olduğu düşünülen özneler üzerinde eylemek demektir.

Foucault, yönetimi zaten hastaları, yoksulları, suçluları, delileri vb. düzenleme ve kontrol etmenin dispositiflerini açıklamak için kullanmıştı. Liberalizmin soybiliminde, mikro-iktidarlar teorisi, önemli yeniliklerle birlikte, büyük ekonomik fenomenleri açıklamaya da katkı sunar.

Liberal makro-yönetimsellik, sadece mikro-iktidarlarını bir çokluk üzerinde uyguladığı için mümkündür. Bu iki düzey birbirinden ayrılamaz. Mikro-iktidarlar teorisi, bir ölçek sorunu (deliler, mahkumlar vb. gibi spesifik nüfusların analizi) değil, bir yöntem, bir bakış açısı sorunudur.

Liberal makro-yönetimsellik, sadece mikro-iktidarlarını bir çokluk üzerinde uyguladığı için mümkündür

EKONOMİ VE POLİTİKA

Peki, 18. yüzyılın ortalarında ekonomi ile politika arasındaki ilişki neden sorunlu hale gelir? Foucault bunu şu tarzda açıklar. Egemenin yönetme sanatı, bir toprak içerisinde ve hak sahibi uyrukları/özneleri üzerinde uygulanmalıdır, oysa 18. yüzyıldan itibaren bu mekâna, hiçbir hakkı olmayan ama belli çıkarlara sahip ekonomik özneler yerleşir. Homo oeconomicus figürü, kesinlikle heterojendir ve özdeş değildir; ne de homo juridicus'a ya da homo legalis'e indirgenebilir. Ekonomik insan ve hak öznesi, yerini tamamıyla heterojen olan iki kuruluş sürecine bırakır: Hak özneleri, bir feragat diyalektiği aracılığıyla öteki hak öznelerinin bedenine katılır. Aslında politik kuruluş, hukuki öznenin kendi haklarını bir başkasına devretmesini (feragat etmesini) önvarsayar. Öte yandan ekonomik insan, hakların devri yoluyla değil ama çıkarların kendiliğinden çoğaltılması yoluyla diğer ekonomik öznelerin bedenine (ekonomik kuruluş) katılır. Kişi kendi çıkarından feragat etmez. Aksine, herksin ihtiyaçlarının çoğalışı ve tatmini ancak kendi bencil çıkarını korumasıyla mümkün olur.

Ekonominin politikaya indirgenemezliğinin bu ortaya çıkışı, beklenmedik sayıda yoruma yol açmıştır. Sorun, açık bir biçimde Adam Smith'in çalışmasının merkezinde yer alır, çünkü Smith tarihsel ve teorik olarak, bütün yorumcular için yüzyıllardır bir referans noktası olan bu dönüm noktasında konumlanır. Bu tartışmayı belki de en yetkin biçimde özetleyen Adelino Zanini açısından, Smith politik ekonominin kurucusu değil, etik, politika ve ekonominin artık örtüşmemesinin ya da tutarlı

ve uyumlu bir bütün oluşturmamasının nedenini bulmaya girişen son ahlak filozofudur.[3] Zanini'ye göre, Smith şu sonuca ulaşır: Ekonomi ve politika arasındaki ilişki çözüme kavuşturulamaz, uyumlulaştırılmaz ya da bütünleştirilemez. Sonuçta İskoç filozof, bu bilmecenin çözümünü kendisinin izlediği yolu gerçekten de takip etmeyecek olan gelecek kuşaklara bırakır.

Hannah Arendt'e göre politik ekonomi, zorunluluğu, ihtiyacı ve özel çıkarı (oikos), başka bir ifadeyle klasik Yunan ve Roma geleneğinin politik-olmayan olarak tanımladığı tüm bu şeyleri kamusal alana sokmuştur. Ekonomi tam da bu şekilde, kamusal alanı işgal ederek politikayı geri döndürülemez biçimde bozar. Carl Schmitt'e göre, düşmanlar arasındaki yaşam savaşı işadamları (burjuvazi) arasındaki rekabete dönüştüğü için, politik ekonominin mantığı, politikanın depolitizasyonunun ve etkisizleştirilmesinin bir unsurudur; devlet topluma ve halkın politik birliği tüketicilerin, gezginlerin ve girişimcilerin sosyolojik çeşitliliğine dönüşür. Arendt'e göre ekonomi, klasik geleneği etkisizleştirirken, Schmitt'e göre Avrupa halklarının modern kamu hukuku geleneğini sakatlar. Marx için ise, burjuvazi (ekonomik özne) ve yurttaş (hak öznesi) arasındaki bu bölünme, diyalektik olarak yorumlanması gereken bir çelişkidir. Burjuvazi ve yurttaş, bir yapı üstyapı ilişkisi içindedir. Üretim ilişkilerinin gerçekliği, onları gizemlileştiren politik ilişkilerle bulanıklaştırılır. Devrim, bu iki bölünmüş dünya arasında bir uzlaşma vaadidir.

Foucault bu görüşlerin hiçbirine katılmaz ve tamamen özgün çözümler önerir: Her şeyden önce, bu farklı alanlar –politik, ekonomik ve etik- arasındaki ilişki, Schmitt, Arendt ve Marx'ta olduğunun aksine, artık geri dönülecek bir senteze veya birliğe gönderme yapamaz. İkinci olarak, ne yargı hukuku ne ekonomi teorisi ne de piyasa hukuku bu heterojenliği uzlaştırmaya muktedirdir. Ne hak öznelerinin ne ekonomik öznelerin bütünlüğü demek olan yeni bir sahanın, yeni bir alanın, yeni bir referans noktasının oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Bunlardan biri ya da öteki, bunları birleştirirken sadece ilişkilerini ve bileşimlerini değil aynı zamanda diğer bütün bir unsurlar ve çıkarlar dizisini de görünür kılacak olan yeni bir grup tanımlanabildiği ölçüde yönetilebilir olabilir.

Yönetimselliğin kendi global karakterini koruması için, iki alana (ekonomi sanatı ve hukuki yönetim) ayrılmaması için, liberalizm, Foucault'nun sivil toplum, toplum veya toplumsal dediği yeni bir referans düzeyine uygulanan bir dizi (yönetim) tekniği icat eder ve dener. Ama burada sivil toplum, devletten bağımsızlığı oluşturmanın alanı değildir, aksine belli yönetim tekniklerinin bağdaşığıdır. Sivil toplum, ilk ve dolaysız bir gerçeklik değil, modern yönetimsellik teknolojisine ait bir şeydir.

Toplum kendinde bir gerçeklik ya da var olmayan bir şey değildir, tıpkı cinsellik veya delilik gibi, bir muameleler gerçekliğidir

Bu iktidar ilişkileriyle onlardan kaçmayı sürdüren ilişkilerin kesişiminde, bir bakıma yöneten ile yönetilen arasında bir arayüz oluşturan birtakım muamele gerçeklikleri ortaya çıkar. Bu kavşakta ve bu ara yüzün yönetiminde, liberalizm bir yönetim sanatı olarak kurulur ve biyopolitika doğar.

Dolayısıyla Foucault'ya göre homo oeconomicus, egemen iktidarın bölünmez özgürlüğünün bir atomu olmadığı gibi hukuki yönetime indirgenebilecek bir unsur da değildir, o daha ziyade ekonomik ilkeler uyarınca ve "mümkün olduğunca az" yönetme amacıyla tanımlı bir yönetim sanatının kendi kendini sınırlandırmasına ve düzenlemesine izin verecek "belli tür bir özne"dir. Homo oeconomicus, 18. yüzyıldan itibaren formüle edildiği haliyle yeni yönetimsel aklın eşi, karşılığı ve temel unsurudur.

En önemlisi liberalizm ne bir ekonomi teorisi ne de bir politik teoridir; daha ziyade piyasayı anlaşılırlığın bir sınaması ve aracı olarak, toplumun hakikati ve ölçüsü olarak varsayan bir yönetim sanatıdır. Toplum, bir özneler çokluğu (sınıflar da bunun bir parçasıdır) tarafından birlikte örülmüş hukuki, ekonomik, kültürel ve toplumsal ilişkilerin bütünlüğü olarak anlaşılmalıdır. Piyasa derken, "metalaşma"yı kastetmiyoruz. Foucault'ya göre 18. yüzyıl dediğimizde, yabancılaşmayı ve insan ilişkilerinin meta mübadelesi tarafından belirlenen şeyleşmesini vs. anlatan *Kapital*'in birinci cildine geri dönmüş olmuyoruz. Dolayısıyla piyasa, insanın mübadele güdüsüyle tanımlanmaz. Bu artık Braudel'in bahsettiği, kapitalizme asla indirgenemez olan piyasa değildir. Foucault'ya göre, piyasadan, mübadele eşitliği yerine daima rekabet ve eşitsizliği anlamamız gerekir. Burada özneler, tüccar değil girişimcidir. Dolayısıyla piyasa, girişimlerin ve onların farklılaşan ve eşitlikçi olmayan mantığının piyasasıdır.

HETEROJEN İKTİDAR DİSPOSİTİFLERİNİN YÖNETİMİ OLARAK LİBERALİZM

Foucault, yönetimsel rasyonalitenin işleyiş biçimini de aynı derecede özgün bir tarzla açıklar. Bu rasyonalite, kamusal düzenleme (devlet) ve girişimci bireyin özgürlüğü arasındaki karşıtlığa değil, stratejik bir mantığa göre işler. Hukuki, ekonomik ve toplumsal dispositifler çelişkili değil heterojendir. Foucault açısından heterojenlik, bu farklı dispositifler arasındaki gerilimler, sürtüşmeler, karşılıklı uyuşmazlıklar ve başarılı ya da başarısız düzenlemeler anlamına gelir. Bazen yönetim bir dispositifi diğerine karşı kullanır, bazen birine bel bağlar bazen de diğerine. Karşımızdaki, piyasa ve rekabeti daima kendi stratejilerinin bir ölçüsü olarak kullanan bir tür pragmatizmdir. Liberalizmin mantığı, farklı yasa, özgürlük ve hak kavrayışlarına ve hukuki, ekonomik ve toplumsal dispositiflerin gerektirdiği süreçlere, uzlaşmış bir bütünlük içinde, egemen olmayı amaçlamaz.

Foucault'ya göre liberalizmin mantığı, diyalektik mantığın karşıtıdır

Diyalektik mantık, çelişkili terimleri, bir uzlaşıda çözüme kavuşturulmalarını vaat eden homojen bir unsur dâhilinde ele alır. Stratejik mantığın işlevi ise, apayrı kalan apayrı terimler arasındaki muhtemel bağlantıları kurmaktır.

Arendt ve Schmitt'in savunduğu politikanın önceliğine ve Marx'ta ekonominin önceliğine karşı, Foucault bir çokluk [multiplicity] politikası tanımlar. Foucault, ekonomi veya politikanın bütünleştirici ilkesi yerine, her durumda olumsal birliklerin dereceleri kadar esaslı birlikler de olabilen aygıtların çoğalışını koyar. Majoriter özneler (hak özneleri, işçi sınıfı vb.) yerine Foucault, her zaman tekil olan kırıntıların, parçaların ve kısımların uygulanışı ve eklenişi yoluyla gerçeği işleten ve kuran "minöriter" özneleri geçirir. Bu kısımların, kırıntıların ve parçaların "hakikati" politik ya da ekonomik "bütün"de bulunamaz. Piyasa ve toplum vasıtasıyla, yönetim sanatı, hukuki, ekonomik ve toplumsal ilişkiler bütününün girişimci mantığın bakış açısından giderek artan müdahale, anlaşılırlık ve örgütleme kapasitesiyle uygulanır.

NÜFUS/SINIFLAR

Yönetim, her zaman, Foucault'nun politik ekonominin diliyle nüfus dediği bir çokluk üzerinde uygulanır. Foucault'ya göre global bir iktidar idaresi olarak yönetim daima, sınıflar (ekonomik özneler), hak özneleri ve toplumsal öznelerin de parçası olduğu "çokluğu" [multitude] kendi nesnesi olarak almıştır. Kapitalizm analizinde, kendi nesnesi olarak çokluk-nüfusu alan teknikler ve bilgiler ile sınıflara odaklanan teknikler ve bilgiler arasına bir ayrım çizgisi çekilir.

Foucault'ya göre kapitalizmin başlangıcından itibaren nüfus meselesi biyoekonomik bir mesele olarak kavranmıştır, ta ki Marx nüfus (iktidarın diliyle "çokluk") meselesini sınırlandırmaya ve uygun biçimini artık biyoekonomik olarak değil de sınıfların tarihsel ve politik çatışması ve sınıf mücadelesinde yeniden bulmak üzere, bizzat nüfus kavramından kaçınmaya çalışana kadar.[4]

Nüfus ikili bir boyutla kavranmalıdır. Bir yanda insan türü ve onun yeniden üretiminin biyolojik, ekonomik ve toplumsal koşulları (doğum ve ölümün düzenlenmesi, demografinin yönetimi, yaşamla ilişkili riskler vb.) yatarken, öte yanda kamu ve kamuoyu yatar. Fransız filozofun da belirttiği üzere, iktisatçılar ve pazarlama aracıları aynı anda ortaya çıkar. 18. yüzyıldan itibaren yönetimin amacı, ekonomi ve Kanı üzerinde eylemektir. Dolayısıyla yönetimin eylemi, türlerin sosyo-biyolojik köklenmesinden, -"devletin ideolojik aygıtları" olarak değil- iktidar dispositifleri olarak kamunun sağladığı kapma yüzeyinin uzandığı yere kadar uzanır. Türlerden kamuya kadar uzanan, ekonomik ve politik öznelerin şeyleri söyleme ve yapma tarzlarını değiştirmek için, davranışlar, kanılar ve öznellikler üzerinde eylemenin yeni tarzlarından ve yeni gerçekliklerden müteşekkil bütün bir alan söz konusudur.

DİSİPLİN VE GÜVENLİK

Bizler hâlâ kapitalizme dair disiplinci bir bakışa sahibiz, oysa Foucault'ya göre öncelikli hale gelmekte olan, güvenlik dispositifleridir. Kendini Batı toplumlarında olumlayan ve çok eski zamanlardan, Polizeiwissenschaft'tan (polis bilimi) gelen eğilim, yukarıda bahsettiğimiz stratejik bir heterojenlik mantığını takip ederek, disiplin ve egemenlik dispositiflerini bastırmaksızın bunları kendine katan, kullanan, işleten ve yetkinleştiren güvenlik toplumu eğilimidir. Disiplin ve güvenlik arasındaki farkı kısaca açıkladık. Disiplin sınırları ve hudutları kapatır, sabitler; güvenlik ise dolaşımı gözetir ve güvence altına alır. Disiplin önlerken, güvenlik izin verir, teşvik eder, destekler ve kışkırtır. Disiplin özgürlüğü kısıtlarken, güvenlik onu (girişimin ya da bireysel girişimcinin özgürlüğünü) icat eder ve üretir.

Disiplin merkezcildir, yoğunlaştırır, merkezileştirir ve kapatır; güvenlik ise merkezkaçtır, genişletir ve yönetim sanatına sürekli yeni unsurlar katar

Burada bir hastalık örneği verilebilir. Bir hastalık, disiplinci bir tarzla ya da güvenlik mantığı uyarınca ele alınabilir. İlk durumda (cüzzam örneğinde), hasta olanı olmayandan ayırarak, hastaları kapatmak ve yalıtmak suretiyle hastalığın bulaşmasını engellemek için önlemler alınır. İkinci durumda ise, güvenlik dispositifleri yeni teknikleri ve yeni bilgileri (aşı) destekler ve hasta olanla olmayan arasındaki süreksizliği veya kopuşları ve ayrımları gözetmeksizin nüfusun bütününü hesaba katmayı amaçlar. İstatistikler (güvenlik aygıtlarının vazgeçilmez bir başka bilgisi) sayesinde, her yaş grubu, meslek ve şehir için ve her şehirde de her mahalle için vb. bulaşma riski hesaplanarak normalliğe dair farklılaştırıcı bir kartografi tasarlanır. Dolayısıyla risklerin bulunduğu yerden başlayarak farklı normallik eğrilerinden oluşan bir tablo bile oluşturulabilir. Güvenlik tekniği, en olumsuz risk eğrilerinin, yani normal eğriden en çok sapma gösteren eğriyi önleme girişiminden ibarettir.

Dolayısıyla iki farklı normalleştirme türü yaratan iki farklı teknik vardır. Disiplin unsurları, bir kod, bir model ve neyin yasaklanıp neye izin verileceğini, neyin normal neyin anormal olduğunu belirleyen normlar temelinde düzenler. Güvenlik ise, normalliklerin ve iyi ya da kötü olarak değil, doğal ve kendiliğinden fenomenler olarak görülen risklerin farklılaşan bir yönetimidir. Bu dağılımın bir kartografisini oluşturur ve normalleştirme işlemi, bir normallik diferansiyelini bir diğerinin karşısına çıkarmaktan ibarettir.

"Egemenlik toprağı kapitalleştirir; disiplin, aslen unsurların hiyerarşik ve işlevsel dağılımı meselesine odaklanarak bir mekân inşa eder; güvenlik ise, dönüşebilir ve çok işlevli bir çerçeve dâhilinde düzenlenmeleri gereken olası unsurlar ve olaylar dizisinden hareketle bir ortam oluşturmaya çalışır."[5]

Güvenlik, olgulardan ziyade olası olaylara müdahale eder. Dolayısıyla, neyin tesadüfi, geçici ve gelişim seyri içinde olduğuna gönderme yapar. Sonuç itibariyle, disiplinin aksine güvenlik, bir ayrıntılar bilimidir. "Güvenlik, Toprak ve Nüfus"tan bir alıntıyı uyarlayacak olursak, güvenlikle ilgili şeylerin anlık şeyler olduğunu, oysa yasanın kesin ve kalıcı şeyleri ele aldığını söyleyebiliriz. Güvenlik küçük şeylerle ilgilenirken, yasa önemli meselelerle ilgilenir. Güvenlik her zaman ayrıntılarla uğraşır.

VİTALPOLİTİK

Foucault, girişimin, piyasanın ve emeğin kendiliğinden "ontolojik" gücünü ve "majoriter" öznelerin (girişimcilerin ve işçilerin) kurucu kuvvetini göreliléştirir. Marxistlerin ve politik

ekonominin yaptığı gibi, zenginlik üretiminin (ve gerçeğinin üretiminin) kaynaklarını yansıtıcı bir tarzda üretmek yerine Foucault, bunların nasıl da "toplumu" etkinleştiren, teşvik eden ve "topluma" yatırım yapan bir grup dispositifin eyleminin sonuçları olduğunu gösterir. Girişimler, piyasa ve emek kendiliğinden güçler değildir, bunlar daha ziyade liberal yönetimin mümkün ve gerçek kılması gereken şeylerdir. Örneğin piyasa, genel bir ekonomik ve toplumsal düzenleyicidir, ama Marxistlerin ve klasik liberallerin düşündüğü gibi, toplumun temelinde bulunan doğal bir mekânizma değildir. Aksine piyasa mekânizmaları (fiyatlar, arz ve talep yasaları) kırılgandır. Bu kırılgan mekânizmaların işlemesi için sürekli olarak uygun koşulların yaratılması gerekir.

Yönetimsellik, piyasayı devlet müdahalesinin sınırı olarak varsayar: Bu, devlet müdahalelerini etkisizleştirmeyi değil, daha ziyade bunlara yeni bir nitelik kazandırmayı hedefler. Devlet ve piyasa arasındaki ilişki, Alman Ordo-liberallerin teori ve pratiğinde açıklığa kavuşur. Aslında liberal müdahaleler, Keynesçi müdahaleler kadar sayısız olabilir ("piyasa serbestliği, etkin ve son derece ihtiyatlı politikalar gerektirir")[6] ama bunların amaçları ve hedefleri farklıdır. Bu müdahalelerin amacı, tam da piyasa olanağı yaratmaktır. Hedef, rekabeti, fiyat hareketlerini ve arz-talep hesabını mümkün kılmaktır. Ordo-liberallerin dediği gibi, piyasaya müdahale değil, piyasa için müdahale. Müdahalelerin kriteri, anlaşılırlık ilkesi ve karar mercisi olduğu için, piyasaya müdahale etmeye gerek yoktur. Peki, o zaman müdahaleye ihtiyaç duyan nedir? Alman liberallerine göre, doğrudan ekonomik olan değil, piyasa ekonomisini mümkün kılan koşullar üzerinde eyleme geçilmelidir. Yönetim, tüm bir ağı ve kalınlığıyla birlikte bizzat topluma müdahale etmelidir. Onların deyişiyle "toplum politikası" toplumsal süreçlerin sorumluluğunu üstlenmeli ve hesabını vermelidir; bu süreçler içinde piyasa mekânizmasına yer açmalıdır. Piyasayı mümkün kılmak için, genel çerçeve üzerinde eylemde bulunmak gerekir: yani demografi, teknikler, mülkiyet hakları, toplumsal ve kültürel koşullar, eğitim, hukuki düzenlemeler vb. üzerinde.

Liberallerin ekonomi teorisi, piyasanın var olmasını sağlamak için, bir yaşam politikası (Vitalpolitik) tasavvur etmeyi başarır

"Yaşam politikası esasen, geleneksel sosyal politikaların yaptığı gibi, ücret artışlarına ve emek zamanını azaltmaya yönelik değildir; bunun yerine işçilerin bütününün yaşam koşulunun, sabahtan akşama akşamdan sabaha içinde bulundukları gerçek, somut durumun ayırdındadır."[7] Öyle görünüyor ki Tony Blair'in "Üçüncü Yol"u Amerikan neoliberalizminden ziyade bu kıta liberalizminden ilham almaktadır.

İŞ VE İŞÇİLER

"Piyasanın dışına çıkma" ihtiyacına, kendi "gücünü" (puissance) ele geçirmek için emeğin "dışına çıkma" ihtiyacı eşlik eder. Dışına çıkma, "toplum" ve "yaşam" içinde hareket etmeyi ima eder. Liberal yönetim, emeği mümkün kılmak için işçilerin öznelliğine, yani onların tercihlerine ve kararlarına yatırım yapmalıdır. Ekonomi davranışların ekonomisi, ruhların ekonomisi haline geldikçe, kilise babaları tarafından yapılan ilk yönetim tanımı yeniden fiili hale gelir.

Amerikalı neoliberaller, klasik politik ekonomiye, özellikle Smith ve Ricardo'ya paradoksal bir eleştiri yöneltirler: Politik ekonomi her zaman üretimin üç temel faktöre (toprak, sermaye ve emek) bağlı olduğuna işaret etmiştir, ama bu teorilerde "emek her zaman araştırılmadan kalmıştır."

Tersine Foucault, Adam Smith'in ekonomi teorisinin, emek ekonomi analizinin anahtarı olduğu için, emek üzerine bir düşünme ile başladığının söylenebileceğini dile getirir, ancak klasik politik ekonomi "emeği hiçbir zaman kendi içinde analiz etmemiştir ya da daha doğrusu onu sürekli etkisizleştirmek için, sadece zaman faktörüne geri götürerek onu sürekli etkisizleştirmek için kullanmıştır."

Emek üretimde bir faktördür, ama aynı zamanda kendi içinde edilgendir ve istihdamını ve etkinliğini sadece yatırım oranına borçludur. Foucault, eleştiriyi genişletir ve bunun Marxist teoriye de uygulanabileceğini iddia eder. Hem klasik iktisatçılar hem de Marx emeği paradoksal biçimde neden etkisizleştirmiştir? Çünkü onların ekonomi analizi, kendini, üretim, mübadele ve tüketim mekânizmalarının incelenmesiyle sınırlar ve dolayısıyla emekçilerin niteliksel değişimlerinin, tercihlerinin, davranışlarının ve kararlarının üzerinden atlar. Öte yandan, neoliberaller emeği çalışanlar tarafından işletilen, rasyonelleştirilen ve hesaplanan ekonomik bir davranış olarak incelemek ister.

1960 ve 1970'ler arasında geliştirilen "insan sermayesi" teorisi işte budur. Foucault, yönetim mantığına bu geçişi ve bu mantığın derinleştirilmesini göstermek için bu teoriden yararlanır. İşçinin bakış açısından ücret, kendi emek gücünün satış fiyatı değil, kendi geliridir. Ama neyin geliri? Kendi sermayesinin geliridir, yani ait olduğu kişiden ayrılamayacak olan insan sermayesidir, işçinin kendisiyle bir ve aynı şey olan sermaye. İşçinin bakışından sorun, kendi insan sermayesinin büyümesi, birikimi ve iyileşmesidir.

Ama sermayeyi oluşturmak ve iyileştirmek ne demektir? Okul eğitimine, sağlığa, hareketliliğe, her türlü duygu ve ilişkiye (örneğin evlilik) yatırım yapmak ve bunları yönetmek demektir. Sorun kişinin emek zamanından ziyade yaşam zamanını yönetmek olduğu için, gerçekte işçiyi terimin klasik gözlükleriyle (Marx) görmüyoruz. Ve bu doğumdan itibaren başlar, çünkü gelecekteki bu performanslar aynı zamanda işçiye yakınları tarafından sağlanan, işçinin geliri tarafından ve yakınlarının "psişik gelir"inde sermayeleştirilen duygunun niceliğine bağlıdır.

Bir işçinin girişimciye ve yatırımcıya dönüşmesi için "emeğin dışına adım" atılması gerekir

Kültürel, toplumsal ve eğitsel politikalar, içinde seçim yapan bireylerin geliştiği "geniş ve hareketli" bir çerçeve tanımlar. Tercihler, kararlar, davranışlar ve tavırlar, öncelikle güvenlik dispositifleri tarafından kesin bir şekilde düzenlenmesi gereken olaylar ve olay dizileridir. Burada, yapı analizinden birey analizine,

ekonomik süreçlerin analizinden bir öznellik, öznel tercihler ve kendi yaşamının üretim koşullarının analizine bir kayma söz konusudur. Bu tercih etkinliği hangi rasyonalite sistemine uymalıdır? Bir bütün olarak toplumsal bedene genelleştiren piyasa yasalarına, arz-talep modeline, maliyet/yatırım modeline uyması gerekir; böylece bunlar "bir toplumsal ilişki modeline, bizatihi bir varoluş modeline, bireyin kendisiyle, zamanla, etrafındakilerle, geleceğiyle, gruplarla ve aileyle ilişkisine" dönüşür, ki bu da "ekonomi[nin], kıt kaynakların alternatif amaçlar için nasıl kullanılacağı üzerine bir inceleme"[8] olduğunu anlamına gelir.

Polanyi ve Düzenleme Okulu'nun düşüncesinin aksine, piyasanın düzenlenmesi onun düzensiz gelişimine bulunmuş bir çare değildir; bu düzenleme onun kurumudur. Peki, bakış açısı neden böyle tersine çevrilmiştir? Çünkü göz önünde bulundurulması gereken şey, ekonominin görece ihmal ettiği bir şeydir: yenilik sorunu. Yenilik varsa, yeni bir şey yaratıldıysa, yeni üretkenlik biçimleri keşfedildiyse, "bu, bizzat insan düzeyinde yapılmış olan yatırımların bir bütününün sonucundan başka bir şey değildir". Bir büyüme politikası, sadece maddi yatırım, yani bir yanda fiziki sermaye ve diğer yanda çalışma saatleri çarpı işçi sayısı sorununa işaret edemez. Değişmesi gereken şey, insan sermayesinin içeriğinin düzeyidir ve bu "sermaye" üzerinde eyleyebilmek için, bir dizi dispositifi harekete geçirmek, "yaşamı" teşvik etmek, kışkırtmak ve ona yatırım yapmak gerekir.

Foucault, biyopolitikayı sadece "ırkın düzenlenmesi" (Agamben) olarak değil, tercihleri ve bireysel kararları teşvik ederek öznelliği kurmak amacıyla, dispositiflerin heterojenliğinin yaşam koşullarının bütününe müdahale ettiği bir "toplum" politikası olarak yeniden tanımlar. İktidar tam da bu anlamıyla "mümkün eylemler üzerinde bir eylem", olaylara bir müdahaledir.

"Fark sistemlerinin optimizasyonunun söz konusu olduğu, gelgitli süreçlere alan bırakıldığı, bireylere ve minöriter pratiklere hoşgörü gösterildiği ve oyuncular değil oyunun kuralları üzerinde eylemde bulunulduğu ve son olarak müdahalenin bireylerin içeriden boyun eğdirilmesi değil de ortam üzerinde bir müdahale şeklini aldığı bir toplum imgesi, fikri ya da tema-programı vardır."[9]

Güvenlik dispositifleri, "gevşek" bir çerçeve tanımlar (çünkü öncelikle olanaklar üzerindeki eylemlerle ilgilenir); bu çerçeve içerisinde, bir yandan birey, diğerleri tarafından belirlenmiş olan olanaklar üzerinde kendi tercihlerini uygulayabilecek, öte yandan, toplumlarımızın sürekli yenilenmesi durumunun gerektirdiği gibi, ortamındaki değişimlerin yarattığı risklere vereceği yanıtlar da kotarılabilir ve yönetilebilir olacaktır.

Foucault'nun bu iki dersini okuduktan sonra, onun liberalizmin büyüsüne kapıldığını düşünebiliriz. Aslında görünen o ki liberalizmde Foucault'nun ilgisini çeken şey, bir çokluk politikasıdır, çokluğun yönetimi olarak bir iktidar yönetimidir. Foucault'nun zihin devrelerinin nasıl çalıştığını görünür kılan bu somut metinler, bizi iktidarı var olan bir şey olarak değil, kendini yapan (aynı zamanda bozan!) bir şey olarak düşünmeye davet eder. Var olan şey iktidar değil, rasyonel ve önceden düşünülmüş bir tasarı ("plan") oluşturmasa da bir sistem, bir bütünlük, daima olumsal olan bir sistem ve bir bütünlük oluşturabilecek olan bir dizpositifler, eylemler, yasalar ve kararlar çokluğu aracılığıyla, olaylarla doğrudan temas halinde olan, oluşum halinde olan iktidardır.

Fransız filozof, en ilginç katkılarıyla uzun zamandır bir çokluk filozofu olmasına rağmen, Fransız politikası da uzun zamandan beri bir "bütünlük", "bir" ve "birlik" politikasıdır. Fransız sağı ve solu (Marxist ve sosyalist) burada yeniden birleşir. Bunu, Avrupa hakkındaki referandum kampanyasında daha da teyit etmiş olduk. Bu sadece sonuçlarla alakalı da değildir, sağ ve sol derhal, aslında hiçbir zaman terk etmemiş oldukları Ulusun o "güven verici" bütünlüğünün içine geri çekildi ve aynı akşam, işsizlik sorununu çözebilmek için, güven verici olduğu kadar etkisiz de olan başka bir bütüne müracaat ettiler: emek/istihdam. Bütünlük politikası "dışarı"yı tanımaz. "Evet" ve "hayır" diyenlerin güçsüzlüğü, aslında gerçek bir imkânsızlığa gönderme yapar: tüm esaslı "bütünler"in, yani emeğin, piyasanın, devletin ve ulusun dışarısından geçen bir çokluk politikasını düşünebilmenin ve uygulayabilmenin imkânsızlığı.

Kaynakça ve Dipnot arka sayfadadır.

1 2005'te Fransa'da Avrupa Birliği Anayasası'nın kabul edilip edilmemesiyle ilgili yapılan referandum. Referandum sonucunda Fransız seçmenler Avrupa Birliği Anayasası'nı reddetti –ç.n.

2 "Conduct" [Fransızcada conduit/conduire] sözcüğü hem davranış, tavır hem de yönlendirmek anlamlarını taşır. Foucault bu ikili anlamdan bilhassa yararlanmak ister –ç.n.

3 Adelino Zanini, *Adam Smith. Economia, morale, diritto*, Bruno Mondadori, 1977 ve *Genesi imperfetta. Il governo delle passioni in Adam Smith*, G. Chiapelli, 1995.

4 İngilizce çevirmenin notu: Foucault, College de France'da 1976'da verdiği *Toplumu Savunmak Gerekir* başlıklı derste, egemenliğe dair felsefi ve hukuki söylemi –evrensel haklara sahip öznenin politik teorisinin temeli- savaş olarak politika hakkındaki tarihsel-politik söylem ile karşılaştırır, bu ikincisi "hakikatin, partizan bir zafer için bir silah olarak işlev gördüğü" bir perspektivizmle ayırt edilir ve toplumda politik kurumların altında ve dışında yatan sürekli savaş olgusuyla ilişkilidir. Tarihsel politik söylem hakkında Foucault şöyle yazar: "Bu söylem ırklardan bahsetmesine ve 'ırk" terimi çok erken bir dönemde ortaya çıkmış olmasına rağmen, bizzat 'ırk" sözcüğünün durağan bir biyolojik anlamla sabitlenmiş olmadığı gayet açıktır. Durum böyleyken sözcük tamamen değişken de değildir. Sonuç olarak ırk sözcüğü, belli bir tarihsel-politik bölünmeyi tanımlar. Aynı bölgesel kökene sahip olmayan iki topluluğun tarihi yapıldığında iki ırk olduğu; en azından kökeninde, aynı dilde ve çoğunlukla aynı dine sahip olmayan iki topluluk, ancak savaşlarla, istilalarla, fetihlerle, çarpışmalarla, zaferler ve yenilgilerle, kısaca şiddetle bir birlik ve politik bir bütünlük [...] kurmuş olan iki topluluk olduğu söylenecektir ve bu söylemde de öyle söylenir. [...] 17. yüzyıl İngiltere'sinde ve 19. yüzyıl Fransa ve Avrupa'sında devrimci söylem, dava-tarihinin ve başkaldırı-tarihinin yanında konumlanmıştır." Lazzarato, bu bağlamda Foucault'nun Marx'tan alıntıladığı şu pasaja referans verir: "Ne de olsa Marx'ın yaşamının son günlerinde, 1882 yılında Engels'e yazdığı mektupta şunu söylediğini unutmamalı: 'Bizim sınıf savaşımını, onu nerede bulduğumuzu çok iyi bilirsin; onu ırklar savaşımını anlatan Fransız tarihçilerde bulduk." Devrimci tasarı ve pratiğin tarihi, sanıyorum, egemenliğin işleyişine bağlı Hint-Avrupalı tarihsel pratik biçimiyle bağını koparan bu karşı-tarihten ayrılabilir nitelikte değildir; ırkların ve Batı'da bunların çatışmalarının üstlenmiş olduğu rolün bu karşı-tarihinin ortaya çıkışından ayrı tutulamaz." (M. Foucault, Society must be defended, Londra: Penguin 2003, p. 76-79, *Toplumu Savunmak Gerekir*, çev. Şahsuvar Aktaş, YKY, 2002, s. 87-91 [çeviri değiştirilmiştir]).

5 M. Foucault, Güvenlik, Toprak, Nüfus, çev. Ferhat Taylan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013, s. 22.

6 Michel Foucault, Naissance de la biopolitique, Gallimard / Seuil, 2004, s. 139..

7 A.g.e., s. 164.

8 A.g.e., s.247.

9 A.g.e., s.265.

ÖCALAN VE SPINOZA'DA HAKİKAT VE DEMOKRASİ

Nasrullah Kuran

"Hintliler, halka göstermek için karanlık bir ahıra bir fil getirmişlerdi.
Fili görmek için o karanlık yere bir çok kişi toplanmıştı.
Fili o karanlıkta görebilme imkânı yoktu, herkes file el sürmekteydi.
Birinin eline filin hortumu geçti: 'fil' dedi, 'bir oluğa benziyor',
Birinin eli kulağına dokundu, fil ona yelpazeye benzer zannını verdi,
Birisi eliyle ayağına dokundu, 'filin şeklini' dedi, 'bir direk gibi gördüm',
Birisi elini sırtına koydu: 'bu fil' dedi, 'bir taht gibiymiş',
Böylece herkes filin bir yerine dokundu, neresine dokunduysa ona göre anladı, fili o çeşit anlatmaya başladı…
Bu bakımdan sözleri, birbirine aykırı oldu; birisi 'dal' dedi ona öteki 'elif' adını taktı.
Her birinin elinde bir mum olsaydı, sözlerindeki ayrılık, aykırılık kalkar giderdi.
Duygu gözü, elin avucuna benzer; ancak insanın avucu filin her yerini kavrayamaz ki!
Denizi gören göz başka, köpüğü gören göz başka. Köpüğü bırak da denizi gören gözle bak…
Köpükler, gece-gündüz denizden belirip oynamada…
Fakat ne şaşılacak şey ki, sen boyna köpüğü görüyorsun da denizi gömüyorsun.
Biz gemilere benziyoruz; apaydın denizdeyiz, fakat gözlerimiz kararmış…
Birbirimize çarpıp duruyoruz…"

Mevlana Celaleddin Rumi - Mesnevi

Yargıç elini kutsal kitabın üzerine koyan tanığa sorar: "Bize hakikati, sadece hakikati söyleyeceğine kutsal kitabın üzerine yemin eder misin?" Tanık yanıtlar: "Hakikati bilebileceğimden emin değilim, ama bildiklerimi anlatacağıma söz veririm."

"Hakikat nedir?" sorusuna insanlığın yanıt arayışı, insanlığın tarihi kadar eski ve içerdiği, ilişkide olduğu argümanlar itibariyle de toplumların düşünce eşitliği oranında çoklu ve zengindir. Hakikat kavramının tanımında genel bir ortak algılama söz konusu iken, çelişki ve çatışma hakikatin ne olduğu sorusunda yoğunlaşmakta, farklılık ve ayrışma buradan itibaren ağırlık kazanmaktadır. Mitolojiden dine, ideolojiden bilime ve materyalizmden metafiziğe kadar süregelen bütün toplum tasavvurlarında hep bir mutlak hakikat arayışının izlerine rastlarız. Kimi "Hakikat tanrıdır" derken, kimi evreni hakikat olarak değerlendirmekte, kimi insanda karar kılarak "Hakikat insandır" ilanında bulunurken, kimi de hakikati bilginin iktidarı ve güçle somutlaştırmaktadır.

O halde bunların hangisi hakikat veya hakikat denilen şey bunların neresindedir, neye göredir? Hakikat gerçekten herkesin görmek isteyebileceği, katlanabileceği bir şey midir? Yoksa onsuz bir dünya, yaşam ve tercih mümkün mü? Günümüz dünyasının kapitalist egemenlik çağında, hakikatin bizleri terk ettiği ve yalanın ikâmetgâhına bütün yaşantılarımızın anti-yaşam haline dönüştüğünü ifade eden yazar B. Fondone'nin, "Hakikat ne zaman hayata dönebilir? Ve kimin için hayata dönmelidir, karanlığın tam ortasındayken?" sorusunu yine bir felsefeci yanıtlar; "Ne zaman kimse bilmiyor. Kesin olan tek şey, hakikatin gerçek olan ile meşru olan arasındaki çatlakta bulunduğudur."

Gerçek olan ile meşru olan arasındaki çatlakta konaklayan Hakikat, en çok da anlam arayışı ve özgürlük inşası içinde bulunan insanlığın ortak ısrar ve çabasıyla açığa çıkarılmak ve hayata döndürülmek durumundadır. Çünkü insanı, varlığını anlamlandırmaya, özerkliğini ve özgürlüğünü inşa etmeye yönlendiren arayış, özünde insanlığını gerçekleştirme çabası ve

mücadelesidir. En çok da güzelliği, sevinci ve mutluluğu bulundurduğu ölçüde acıyı, zorlukları ve yitirilişleri de içeren bir yaşam mücadelesinin hakikate ve hakikatliliğe ihtiyacı vardır. Zira hakikat, hayatın zorlukları karşısında yaratım istenciyle doğru yaşam gücü gösterenlerin ve kendisini gerçekleştirenlerin gereksinim duyduğu şeydir.

Kapitalist değersizleşme ve çürüme çağında, bireylik vasfını duymak bilmez bir azgınlığa vardıran nihilizmin inkâr zeminini kurutmak ve bu zemin üzerinde yeniden anlam değerleri üretmek, dayatılan fetişizmine ve soysuzlaşmaya verilmiş en güçlü yanıt olacaktır. Yokluk fikrini öne süren anlayışa karşı, varlık mefhumuyla emek veren insanlığa işaret eden Hakikat bu nedenle Hakikatli militanın eylem yeteneğine her zamankinden daha çok bugün ivme kazandırmak zorundadır. "HAKİKAT AŞKTIR; AŞK ÖZGÜR YAŞAMDIR" düsturunun hakikatliliğine ancak böylesi bir gerçekleşme ile ulaşabilecek ve yalanın ikâmetgahındaki zamanlar ve mekânlar aşılarak gerçek özlerine kavuşturulabilecektir.

Dünya, yaşam ve tercih mümkün mü? Günümüz dünyasının kapitalist egemenlik çağında, hakikatin bizleri terk ettiği ve yalanın ikâmetgâhına bütün yaşantılarımızın anti-yaşam haline dönüştüğünü ifade eden yazar B. Fondone'nin, "Hakikat ne zaman hayata dönebilir? Ve kimin için hayata dönmelidir, karanlığın tam ortasındayken?" sorusunu yine bir felsefeci yanıtlar; "Ne zaman kimse bilmiyor. Kesin olan tek şey, hakikatin gerçek olan ile meşru olan arasındaki çatlakta bulunduğudur."

HER HAKİKAT BİR ŞEYİN HAKİKATİDİR; HER HAKİKATLİLİK DE BİR ŞEY İÇİN HAKİKATLİLİKTİR!

"Nasıl ki bir hidrojen atomu yalıtılmış olarak incelendiğinde belirli niteliklere sahipse, başka elementlerle molekül bağına girdiğinde yeni nitelikler kazanıyorsa ve bağından koparıldığında yeniden eski özelliklerini gösteriyorsa, kavramlar da böyle kullanılır. Tek başlarına ele alındıklarında kendi tanımlarını korur ve bağlam içinde yeni anlam bütünlerinin uğrakları olurlar. Kavramların 'alışkanlığı' içinde gerçekliğin devinimi yansır." [Mark Holmes]

Arapça kökenli bir kavram olan Hakikatin Türkçedeki anlam karşıtlığı; "Bir işin doğrusu, gerçek" ya da "Gerçeklik, doğru" biçiminde ifade bulmuştur. Erken ve Ortaçağ İngilizcesinde ise köken olarak, sadakat, bağlılık ve itimat anlamını bildirir. Felsefede de; "Gerçekte bir şeyin kendi özü içinde örtüsünü açarak vukua gelmesi ve insanın bunun farkında olması durumu; varlığın gizinden çıkarak olagelmesi ve insanın bunun bilincinde olması hali" anlamını içeren Hakikat, ağırlıkla, "En genel anlamı içinde, dini, bilimsel, ahlaki vb. hakikatler bağlamında, bir ilgi alanı ya da disiplinin konu aldığı varlık alanıyla ilgili temel doğrular bütünü olarak" değerlendirilmektedir.

Hakikat kavramının arayışlar bazındaki tanımlanması konusu, genelde sorunlu ve spekülasyona açık bir alan olarak gündeme gelmiştir. Hakikati spekülatif ve sorunlu bir kavram haline getiren nedenler, birden çok olmakla birlikte, başlıca iki temel anlayış noktasında toplanırlar.

Bunlardan birincisi; "İster daha çok, ister daha az kapsamlı olsun, felsefi hakikat kavramlarının kesinlikle bir tarihi var… Oysa hakikat kavramının kendisinin böyle bir tarihi yok," iddiasına dayanır. Böylece hakikat tarihsizliğe ve belirsizliğe mahkum edilir. Bu tutum, her ne kadar üzerinden tartışma ve polemik yürütmeye açık bir alansa da, Hakikat kavramlarının açık ve belirlenebilir tarihi karşısında Hakikat kavramının tarihsel oluşum belirsizliğinin, Hakikat kavramları lehine tartışmayı sınırlandırdığı da bir gerçektir.

İkinci anlayış ise; Hakikatin, tanımlanması imkânsız bir kavram olduğunu ileri sürer. Tanımlanamaz oluşunu kavramın gizli, muğlak veya güvenilmez olmasından değil, onu açıklığa kavuşturmak için birçok kavramla bağlandırmamızın gerekliliğinden kaynaklandığını belirtir. Felsefeci B. Williams, bunu şöyle açık eder; "Özellikle hakikatin tanımına yönelik, herhangi bir talebe direnmemiz gerekir. Çünkü Hakikat, anlam, gönderme, inanç vb. gibi bağlantılı bir kök salmış nosyon kümesinde yer alır ve bu nosyonlardan birini veya bazılarını ötekilerin talebi gibi ele almaya çalışmaktansa, arandaki bağları keşfetmemiz daha iyi olur."

Toplumsal kültürün oluşa gelen dil, anlam ve inançla ilgili alanlarında Hakikat kavramının çeşitlilikten ziyade, her zaman ve her yerde aynı temel rolü oynuyor oluşu, belirli bir bakış açısı oluşturmamıza ve yorum geliştirmemize olanak sağlasa da, mesele burada ve bununla bitmiyor.

Bir anlamda çelişkiler dergahı olan felsefi bilincin, Hakikat olgusu açısından yaşadığı yazılma bir diğer soruna, çatallaşmaya kaçınılmaz olarak dikkatlerimizi yönlendiriyor. Yani hakikat, hakikat olarak hep aynı zamanda ve zeminde durmuyor. Kavramsal tekliğini korusa da, bilginin-bilmenin gelişim düzeyi ve mahiyet, bildirdiği anlamı ve bulunduğu zemini değişikliğe uğratabiliyor; mesela bir görüş, "[…..]Bilginin her zaman sınırlı bir gerekliği vardır. Bunun nedeni hem nesneye hem de bilen özneye dayanmaktadır. Her şey ve şeyler arasındaki her ilişki zamanla değişir ve böylelikle gerçekteki durumlar üzerine her yargı, zamanla doğruluğunu yitirmek zorunda kalır," derken çok mu haksızdır? Yoksa bir gerçeğe mi işaret etmektedir? Tarih konusundaki bilgimizin yeni arkeolojik buluntularla ve bilim hakkındaki doğrularımızın -kuantum örneğinde olduğu gibi- yeni buluşlarla sürekli değişikliğe uğraması, bunu doğrulamıyor mu? Bu sorulara yönelik geliştireceğimiz her olumlu yanıt, bizi bir hakikatin olmadığı, bilmenin seyrine göre hakikatin değişkenlik kazandığı göreceli bir olgu olduğu fikrine yakınlaştırmaz mı?

Kuşkusuz bu, nereden baktığımıza bağlı. Eğer diyalektiğin, "Doğa yalnızca var olmaz ayrıca yaşar ve ölür," anlayışını esas alıyor ve diyalektiği "şeyleri ve onların imgelerini, düşüncelerini esas alarak içsel bağlantıları oluşum sırası, hareketleri, doğumu ve ölümleri içinde kavrayan" düşünme tarzı olarak tanımlarsak, hakikatin bilmenin seyrine göre değişkenlik kazandığı olgusunu da bir hakikat olarak benimseriz. Ancak bu, faizi post-modernizmin hakikat denen bir şeyin olmadığı yanılsamasına götürmediği gibi, idealizmin buradan ulaştığı mutlak hakikat olarak Tanrı fikri ile de buluşturmaz.

"Körü körüne inanmaya, mutlak boyun eğmeye yönelik" aşkın tutumu ile mutlak hakikat eğilimi, bilginin her zaman insan öznesinin sınırlarında seyretmesi sebebiyle nesnel hakikatin gerçekliğine sürekli kuşku duymuş, belirlenmiş bilginin güvenilmezliğini, koşulluluğunu ve sonluluğunu öne sürerek, tüm

bunları aşan insan ve evren üstü bir varlıkta, Tanrı iddiasında karar kılmıştır. İdealizmden tinselciliğe, oradan mistisizme uzanan tüm kavramlarda bunun yoğun etkilerine rastlarız.

Halbuki insani hakikat, insan yaşamının dünyevi gerçekliğinin yaratmış olduğu ilişkiler kapsamında anlam ve ifade bulur. Değişim ve dönüşüm deviniminde kendini sürekli yenileme ihtiyacı duyan insan ve evrene ait hakikatte, zorunlu olarak hep eksik ve tamamlanmamış kalacaktır. Hakikat, "zorunlu olarak tanımlanmamış olduğu ve bu bakımdan 'göreli' kaldığı sürece, aynı zamanda muhakkaktır. Çünkü daha sonraki bir düzelti, daha önceki bir doğrunun önceden olmadığı anlamına gelmez." Bilginin ilerleyişi sürecinde yanlışlıkla doğru kabul edilen birçok şeyin yanlış olduğunun ortaya çıkması, Mark Homes'ın belirlemesiyle, kavram ve gerçeklik ilişkisinin kuvvetler, görevler ve tarihsel değişiklikler tarafından etkilenmesi, değiştirilmesinden kaynaklanır. Dolayısıyla, insan öznesinin bilincinden hareketle ulaşılan her hakikatin kendi içerisinde bir bütün olmaktan çok daima düzeltilmeyi ve yeniden belirlenmeyi talep etmesinden daha doğal bir şey olmayacaktır.

Bu anlamda, nasıl ki toplumsala ilişkin "belirli bir kuramdan koparıldığında, her bilgi kuramı biçimselci ve soyut" kalıyorsa, "her bir kavramda, asıl anlamını ancak başka kavramlarla bağlantılarının kurulması üzerinden kuramsal bir bütünlüğe ilerlemiş ve rolü bu bütünlük içinde kabul edilmiş olduğundan kazanır." Diyalektik düşünce ve bu düşüncenin hakikatliği de kaynağını buradan alır. Konuşmaların gerçekleşme hali, anlama yetisi ve akabinde gelişen düşünce olmaksızın diyalektiğin hakikati varlık bulamaz. Burada önemsenmesi gereken yaklaşım, anlama yetimizin, belirli bilgiyi veya onun sonuçlarını "hakikatin varoluş ve devamı olarak" mutlaklaştırma eğilimi içerisine girmesine müsaade etmemektir. Zira bu türden bir mutlaklaştırma diyalektiğin değil, metafiziğin alanına girer.

Nihayetinde ister dini, bilimseli ister ahlaki ve felsefi olsun; "her hakikat bir şeyin hakikatidir ve hakikatlilik te bir şey için hakikatliliktir." Yani, bilimsel bir doğru veya hakikat, bilimin hakikatidir; burada hakikatlilik de bilim için hakikatliliktir. Bu aforizmayı dine, felsefeye ve toplum bilime de uyarlayabiliriz pekala. Hakikat ve hakikatlilik olguları arasındaki ilişkiyi irdelerken, hakikatin diğer kavramlarla olan bağlantılarına ilişkin B. Williams'ın yaptığı tespitler dikkate değerdir. "Hakikatlilik hakikate duyulan saygıyı içerir," der Williams ve bunu da, "Amaç veya hedeflerine bakınca her ikisi de eşit ölçüde hakikatle bağlantılıdır. Ancak ortada şu fark vardır ki, doğruluğu tanımlarken hakikatten bahsetmek zorundayız, oysa samimiyet için hakikate gönderme bir aşama sonra gelir. Sadece insanların inançlarından bahsederek samimiyeti tanımlayabiliriz; samimiyet doğrudan doğruya sadece bir konuşmacının inandıklarını dile getirmesini ima eder. Hakikat için işine sonradan karışır, çünkü inançlar hakikati 'amaçlar'" biçiminde betimlemede bulunur.

Hakikati amaçlayan inançlar, insan doğasının özüne hitap eder ve lehine sonuçlar yaratırlar. İnancın hakikate uygunluğunu esas alan ve ısrar eden tutumlar, toplumsalın ahlaki değerlerini baz alır ve faydacılığı değil ilkeleri tercih ederler. Hakikate uygunluğun ilkelerine bağlılık ve bu temeldeki hakikat savunucusu, bizleri pozitivizmin bir türü olarak pragmatizmden ve onun pragmatik bilgi kuramından sadece korumakla kalmaz, aynı oranda onun çarpık hakikat anlayışının kıstası olan sınırsız rekabet ve ilke tanımazlık hakkında da bilinçlendirir. Bilinçli insanların Hakikat arayışı bu nedenle her türlü kendini aldatma, kibir, atalet ve zevk üzerine tesis edilmiş yaklaşımından uzak, kendini arındırmış ve doğruluk erdemine yatırmış bir arayış olmak durumundadır. Çünkü doğruluk ve samimiyet, hakikati hakikat yapan iki temel erdemse ve doğal insan saflık ve sadelik ayarında bu erdemleri yaşayan, kendisi olan insan ise, o zaman bilinçli insanın hakikat arayışı da zorunlu olarak bunu amaçlayacaktır.

Doğal insan, samimi olan, kendisi olan insandır. Günümüzün acımasız genel rekabet pratiğinin yaşatmış olduğu kapitalist insandışılaşma ortamına ve bu ortamın şekillendirdiği kendi soyutluğu içerisinde yalıtılmış, korku ve güvensizliğin müdavimi birey karşısında direniş; "KENDİNİ BİL!" düsturuna uygun olarak, kendi düşünsel sınırlılığımızın, eksiklerimizin farkına varmamız ve hakikate bağlı kalarak kendimizi yeniden inşa etmemizle mümkündür. Mümkün olanı gerçekleştirmemizin yolu da, "Bir düşünce yararlı olduğu için hakikat değil, hakikat olduğu için yararlıdır" doğrusunu benimsemekten ve onu pratik bir değer haline getirmekten geçer.

"Hakikati öğrenmek, bir ruhun dönüşümü, gerçeği keşfetmek bir insanın kendini keşfetmesidir; bir insanın bir ruhu ve bu ruhun bir doğası vardır. Bu keşif kaçınılmaz bir şekilde yalnızca mutluluk yolu değil, acı çekme yoludur." [William Irwin - *Matrix ve Felsefe*]

Hakikati öğrenme ve gerçeği, kendini keşfetme arzusu her insanda aynı düzeyde beliren ve tercih edilen bir arzu olmamıştır. Birçok insan olgularından kaçmayı ve kendileri tarafından tanımlanmış bir düşler, yalanlar ve yüzeysellikler dünyasında yaşamayı tercih ederler. Çünkü gerçeğin, hakikatin yolu, bilinmezliklerle dolu, zorlu ve engebeli bir yoldur. Büyük zahmetler kadar büyük acılara da yer verir ve bunların deneyimlenmesiyle insan, iradesinin sınandığı her sınavdan kendini aşarak çıkmak zorundadır.

Bu tercihlere yönelik çarpıcı bir örnek olarak "Matrix" filmi hatırlanmaya değerdir. Söz konusu filmi birçoğumuz izlemişizdir. İlk izleyişte filmin Felsefi içeriğinin ne kadar ayırdına vardık kuşkusuz irdelenebilir, ancak bu yönlü içeriği ve verdiği mesajlarla epey tartışma yarattığını, kitaplara konu olan değerlendirmelerden biliyoruz. Ne olursa olsun hakikat bilmeye değer mi, yoksa gerçekten de cehalet mutluluk mudur sorusu, filmin ana teması gibidir. Bir yanda Matrix'e bağlı yaşayanların simüline dünyası, öte yanda da buna karşı hakiki dünyayı, eşyanın gerçek tabiatına bağlı kalarak yaşamayı tercih eden direnişler.

Çarpıcı sahnelerinden "mutluluk anlaşması" adlı sahnenin ikinci yarısında "Cyhper, bir restoranda Ajan Smith'in karşısında oturur. Cyhper büyük, sulu bir bifteği kesmekle meşguldür. Çin porseleni tabağa çarpan çatal ve kaşık sesleri duyulur ve kırmızı şarap kadehinde hafif hafif salınır. Cyhper hata yapmak üzeredir. Direniş savaşçısı, hayatından bıkmıştır. Direniş saflarında geçirilen bir dokuz sene sonra teslim olmuştur ve Matrix'e bağlanmış bir kalem pil olmak için ikinci bir fırsat karşılığında bütün arkadaşlarını ele vermeye razıdır. Ajan Smith son cevabının ne olduğunu sorar, fakat Cyhper cevap vermeden önce şöyle söyler: "Bu bifteğin var olmadığını biliyorum. Dokuz yıl sonra neyi fark ettim biliyor musun? Cehalet mutluluktur."

Cehaletin mutluluk olduğu yerde Hakikat, faili hakikatsizlik olan bu cinayetin farkında olmaktır

Hakikat dışı yalanların, hakikatsizliğin temelleri ortadan kaldırılmadan kendi doğasına ihanet eden ve mutluluğu cehalette bulan insanların –gerçek kurbanların– varlığı da son bulmayacaktır. Hayatın anlamına varmak ve anlamın yarattığı gerçek deneyim ve eylem içerisinde yaşama cesareti ve arayışını göstermek, yani insanın kendi hakikatine varması fiilini gerçekleştirmek için hakikatsizliği ortadan kaldırmak gerekecektir. Acı çekme yolu dediğimiz olguda, tam d burada, Hakikatin hakikatsizliği ortadan kaldırma mücadelesinde açığa çıkar. Acılar sadece zorluklardan ve sıkıntılardan kaynağını almaz. Büyük acıların kaynağı, uğruna büyük çabalar harcanarak ulaşılan gerçeklerin yeterince anlamlandırılamaması, saptırılması ya da verili hayatlarına sıkı sıkıya zincirlenmiş yaşayanların onu aykırı ilan etmesidir. Tıpkı içerisinde bulundukları sistemin sahte ve aldatıcı karakterini teşhis eden muhaliflerin, egemenlerin yönlendirilmesiyle mensubu bulundukları toplumca aforoz edilmeleri, suçlu ilan edilmeleri, deli unvanlarıyla ödüllendirilmeleri gibi. Bazen, egemen iktidarın dışımızda bir şey olmadığını, alışkanlıklarımızın ve bilme kapasitemizin içeriğini oluşturan ve bağımlılaştıran, içselleştirilmiş bir şey olduğunu da bilmeliyiz.

Platon'un *Devlet* eserinde geçen mağara alegorisi unutulmazdır: "Mağarada mahkumlar, boyunlarından, ellerinden ve ayaklarından zincirlenmişlerdir. Doğuştan itibaren bu haldedirler ve başka hiçbir mefhumları yoktur. Gardiyanlar, bir gölge oyununda olduğu gibi, ateşin önünde hayvan şekillerini geçirirken, gölgeler önlerindeki duvara düşer. Mahkumlar duvardaki –gerçek hayvanların değil, tahtadan oyma şekillere ait– gölgeleri seyreder. Bu gölgeleri mümkün kılan ışık, en iyi ışık, yani güneş ışığı değil, bir ateş ışığıdır. Ne var ki mahkumlar tutsak olduklarını bilmezler ve kendilerince tecrübe edilen dışında herhangi bir gerçekliğin var olduğundan kuşkulanmazlar. Gelgelelim bir gün, mahkumlardan biri serbest bırakılır, dış dünyaya çıkarılır ve orada, güneş ışığında, şeyleri bilfiil oldukları gibi görür. Bencil bir şekilde dış dünyada kalmaktansa esaret içinde yaşadıklarını ötekilere anlatmak için geri döner, arkadaşları onun delirdiğine inanarak alayla karşılık verir." Özgürlüğün bencilce keyfini çıkarmak yerine arkadaşlarını hakikat konusunda aydınlatma görevini yükümlenen tutsak, bu sefer sadece sistemin tutsağı olmayacak, arkadaşları için de bir delidir artık o ve alay konusu olacaktır. Burada soru şudur; mekândaşımız buna katlanabilecek midir? Hakikatin delisi olma cüretini gösterdiği ve kendini çoğaltabildiği sürece evet!

Sıkı sıkıya zincirlenmiş olarak yaşadığımız hayatların bilme ve alışkanlıkları, çoğunlukla gerçeğe ulaşmamız önünde engele dönüşen ayak bağları gibidirler. Hakikatsizliğin bu türden mekânlarını terk etmek, hakikat arayışında özgürleşmektir. Ama, refahı ve mutluluğu yaşamın değişmezliğinde gören ve bu nedenle verili yaşamı olduğu gibi benimseme ve koruma yoluna giden sıradan insan açısından bu oldukça zor gerçekleşebilecek bir şeydir. Zira o, gündelik hayatın koşullarına ve mecburiyetlerine kendini rehin bırakmış, gündelik olanın rutin işleyişinin mekanik bir unsuru haline dönüşmüştür. "Nefes alışları ve diriliğiyle" hayatın bir bütün olarak hissedilmesini sağlayan arayışın, bilinmeyene açılma cüretini göstermediğinden hakikatsizliğin mekânlarını kolay kolay terk etmeyecek, bağımlılık zincirlerinin pasını üzerinden atarak özgürleşme yoluna girmeyecektir.

Halbuki; insanlığı ilerleten, tarihi yaşatan ve her yeninin keşfine yol açan da, verili olanı aşma cüretini gösteren ve karşı duruşuyla değişimi kaçınılmaz hale getiren arayışçı mücadele olmuştur daima. İyi ve güzel kabul edilen, anlam yaratan her olgu, bunlar için mücadele etme yolunu seçmiş arayışçıların engin fedakârlıkları sonucu gerçekleşmiştir. 1916'da Dublin'de ayaklanmayı başlatan İrlandalı ulusal kurtuluş lideri Connoly, öğrencisi Brien'a, "Katledilmeye gidiyoruz"der. "Başarma şansımız hiç yok mu?" sorusuna ise "hayır" diye cevap verir, "kesinlikle yok!" Connoly, çıkışlarının başlangıcının ilk adımını oluşturduğunu ve bu adımın katliamla karşılanacağının bilincindedir. Ne var ki bu ilk adım, kendinden sonraki adımlarında koşullayıcısıdır: İkincisinin olabilmesi için ilk adımın tetikleyiciliğine ihtiyaç vardır ve o, bununda farkındadır. Yaşama sevincimizi ve insanın özüne olan güvenimizi şekillendiren de, bu türden çabalar ve bu çabalara kendiliğinden bir şeyler katmasını bilen kişilerdir. Onların hakikatli duruşu, hakikatsizliğin cehaletine karşı mücadelede insanlığın umudu haline gelmiştir. Mani'den Hallac-ı Mansur'a, Şeyh Bedreddin'den Saint Paul'e ve oradan Giordano Bruno'ya kadar uzanan hakikat arayışında, hep bu anlayışın bir tezahürünü görürüz.

"Cehalet mutluluktur"un simülüne dünyası, bencilliğin kotardığı zayıflıkların ve teslimiyetin açlık giderici simgesi iken; "Karnı aç bir insan olmak, karnı tok bir domuz olmaya; kendinden hoşnutsuz Sokrates olmak, kendinden hoşnut bir aptal olmaya yeğdir," sözü de, Hakikat arayışçılarının yol gösterici amentüsü gibidir. Hakikat arayışçılığının reddi, açık ki gerçek anlamda hayatın reddidir. Anlamak, dolaysızca hayata katılmak olduğuna ve katılmak da eylemek fiilini içerdiğine göre, hayatın düşündüğü ve düşüncenin yaşadığı yere varmak, Hakikate ulaşmaktır. Hayat, insanın gerçekliğin hakiki tarafıyla karşılaştığı, sürekli sorular sorduğu ve varoluşun sırrına erme çabasıyla kendini bilme boyutuna her gün yeni bir şey kattığı canlı ve akışkan bir alandır. "Her ne kadar varoluşun hakikati insanı ciddileştirse de, bütün sahip olduğumuz, elimizde olan tek şey odur. Cazibesini bir kenara bırakırsak bile, eğer Heidegger varlığın zaman olduğu ve bizim zamanımızın sonlu olduğu konusunda haklıysa, bir insanın otantik olmayan bir şekilde yaşayarak vakit kaybetmesi bir delilik gibi görünüyor."

Gerçekten de hayatı aslına bağlı kalarak, her anını bütün şiddeti ve olanca oluşu içerisinde hissederek yaşamak varken, neden bunun dışında veya kenarında, kıyısında olunsun? İnsanın sonlu bir varlık oluşu, olduğu gibi olma cüretinde daha cüretkâr olmasını gerektirmez mi? Hakikatsizliğe karşı direnmek, "kendi öznelliğiyle uyum içinde olmak ve kendi varoluşunun anlamını korumak demektir." Varoluş çabası, yaşayan her şeyi hareket halinde tutan etken olarak inşacıdır. Arayış ve gerçekleşme, sonlu varlık olma bilincindeki hakiki insanın yaşama dair tüm hakikatleri keşfetme ve varlığının sınırlarını bilme, ulaşma gayretinden kaynaklanır. İnşa, bu gayretin zamana ve mekâna yöneltilmiş biçimidir. Sonlu varlığın, Gılgameş'in ölümsüzlük otu arayışında ifadesini bulan sonsuzluk arzusunun kendini dışa vurumu ve yenemediği sonlu yazgının geleceğe kendinden izler bırakma çabası, güdüsüdür.

Ufkumuzun sınırlarını belirleyen çizgi, hep uzaklardan bakan biz için ancak bir sınır çizgisidir. Aradaki mesafeyi kat edip sınır çizgisinin olduğu yere vardığımızda, özümüzde göz alabildiğince bir enginliğin uzandığını ve yepyeni bir ufuk çizgisinin belirdiğini görürüz. Öyle ki, her sınır çizgisi aynı zamanda yeni bir başlangıç çizgisidir. Tıpkı ulaşılmış her menzilin ulaşılmamış menzillere yeni kapıları açması gibi. Hakikat olgusu da benzer bir muhtevaya bağlı olarak, daima kendini renginde ve kıvamında gelişme gösteren zamanın içindedir. Düşünün, "Arayış daima zamansaldır ve hakikat de daima zamanın hakikatidir," Deyişi de bundandır. Varlığın boyutu olan zamanı hakikatten ve hakikati de zamansal gerçeğinden soyutlayarak düşünmek, insanı anlamından soyutlayarak varlığının doğasını bozuma uğratmak ve hakikati zamansız-mekânsız bir boşluğa terk ederek toplumsal ölümünü gerçekleştirmektir. Zamansız ve mekânsız bir hakikat yoktur. Hakikati zaman ve mekân-dışılaştırma çabası, insanı insan-dışılaştırma ve kullaştırma pratiğinin bir sonucudur.

Hakikat aşığı militan, belki de en çok bunun için fırtınalı ve çamurlu sulardan geçerek, mümkün olanın sınırlarını zorlamak durumundadır. Anlamsızlığın sığ sularında yitip gitmektense, anlamlı ve güzel olanın sürükleyiciliğinde bir umut ışığının peşinden koşmak, ve yıldızlara daha yakın durmak her zaman insana daha yakın olmak, daha çok insan olmak.

"HAKİKAT AŞKTIR, AŞK ÖZGÜR YAŞAMDIR!"

İlkin; insanın iç barışı olmadan dış barışı olmaz.
İkincisi; barış yalnızca özgürlükle vardır.
Üçüncüsü; özgürlük yalnızca hakikatle olur. [K. Jaspers]

Nasıl ki zuhal yıldızı her gece karanlığında yeniden belirmekte ve yol yürüyen kervanlar için bir pusula gibi yön göstermeye deva etmekte ise, Öcalan'ın, "Özdeyişimiz; HAKİKAT AŞKTIR, AŞK ÖZGÜR YAŞAMDIR!" vecizesi de Hakikat aşığı militanın fırtınalı ve çamurlu sulardan geçerken ruhunu ve bilincini uyanık ve aydınlık tutan en güçlü pusuladır.

Anlamlı ve güzel olanın sürükleyiciliğinde sürekli yolda olmak, hareketin kurucu özelliği temelinde insani ve toplumsal varlığımızın inşasında bulunmak, insanı insan yapan en değerli çabadır. Bu çabayı Antonio Negri, "Varlık hakikate sahip olmayan bir oluşa tabi olmak istemez. Hakikat varlıktandır, hakikat devrimcidir, varlık ise zaten devrimdir," sözleriyle karşılarken, Öcalan, "Hakikat, hareket halindeki anlamlı yaşamdır, Anlam bir kişide güçlü yaşanabilir fakat örgütlenip hareketlendikçe bir toplumsal hakikat haline gelebilir… Bir insanın yaşamında, yaşadığı gerçekliklerin hakikatine varmak kadar daha değerli bir şey olamaz. Hakikat arayışçılığı en değerli insan faaliyetidir. İnsanı özetlemek gerekirse hakikati mümkün kılan varlıktır," Tanımıyla Negri ile kesişir, fakat burada durmaz. Hakikat ve özgürlük ilişkisini tanımlarken bu sefer K. Jaspers ile buluşur.
Jaspers, "Özgürlük olmadan nasıl barış olmuyorsa, hakikat olmadan da özgürlük olmaz. Hakikatle ilişkili düşünülmeyen kaynağının hakikat olduğunu görmeyen özgürlük 'boş'tur" der. Peki hakikatten ne anlamak gerekir? Jaspers'e göre hakikat, insanın, onu arayışta devamlı yolda olduğu, hiçbir zaman ona içerik olarak sahip olmadığı bir olgudur. "Aklın düşünüş biçiminde" bulunulan hakikat özünde iletişimseldir. İletişimin kesilmesiyle hakikat de ortadan kalkar. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan ise "Hakikat toplumsal varlığın özgürleşmesidir… Özgür olmak, anlamlı ve hakikatli olmakla mümkündür. Özgürlüğü olmayanın kimliği, dolayısıyla anlamı ve hakikati de olmaz," der ve şöyle devam eder: "Hakikat gerçek olmayıp, gerçeğin bilince varmış halidir. Hakikatsiz gerçek, uyuyan gerçekliktir. Uyuyan gerçekliğin sorunu yoktur. Hakikat, uykudaki gerçekliğin uyandırılmış halidir."

Jaspers'de "iletişimsel" olan hakikat, özgür insan'da iletişimselliğin öznesi olan toplumsal varlığın bizzat kendisi ve özgürleşme eylemi olarak ifadesini bulur. Jaspers, insanın masal-politik dönüşümüyle ancak özgürlük ve dünya barışının gerçekleşebileceğini belirtir. Öcalan bunu, "Hakikatsiz toplum politikasız bırakılmış, dolayısıyla uyuyan, kendi öz çıkar, kimlik ve kolektif vicdanı için ayağa kalkmayan, toplum olmaktan çıkarılmış toplumdur," tarzında tanımlamış ve "Hakikat, uykudaki gerçekliğin uyandırılış halidir," derken de, toplumun kendi öz bilinci ve ideolojisi doğrultusunda politika yapmaya başlaması, politika ile özgürlük inşasına yönelmesini kasteder. İnsanın ahlaki-politik dönüşümle özgürleşmesini bir hakikat devrimi olarak değerlendiren Öcalan, bunun aynı zamanda bir zihniyet ve yaşam tarzı devrimi olduğunu işaret eder. Ahlak ve politika, zihniyet ve yaşam tarzı ilişkisi, Öcalan'da birbirini koşullayan, birisi olmadan diğerinin varlık bulamayacağı ruh-beden ilişkisi gibidir. Hakikat bu özgürleştirici ilişkiyi birbirini tamamlar nitelikte sürekli bir oluşum halinde tutmaktır.

Hakikat ve özgürlük ilişkisini irdelerken özgür insan, kendini belirli sınırlara ve düşünce kalıplarına hapsetmez. Bilincinin akışkan hali, onu nereye kadar götürürse oraya kadar gider ve anlamlandırma ilişkisini bu akışkanlığın seyrine göre şekillendirir. Bu akışkan bilinç onu, ideoloji ve politikanın özgürlükle ilişkisini tanımlamaya götürürken özgürlük bilincinin ne olduğuna dair sorularla karşı karşıya bırakır. Burada da Öcalan'ın Spinoza ile yakınlaştığını görürüz. Spinoza'nın Demokrasiyi özgürlük bilinci olarak tanımlayan yaklaşımının Öcalan'da daha derinlikli bir tarihsel bağlam içerisinde ele alındığını ve varoluşsal bir olgu olarak güçlü bir vurguya kavuştuğuna tanık oluruz. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, "İnsanın varoluşsal biçimi toplumsaldır. Toplumun da kendini devam ettirme ve var olma biçimi komünal demokratik yaşam oluyor… Komünal olan demokratik, demokratik olan komünaldir," değerlendirmesi, herşeyden önce demokrasiyi Atina'dan başlatma alışkanlığına sahip modernist, katı merkezci tarih bilincine yöneltilmiş tam radikal bir itirazdır. Demokrasiyi toplumun varoluş, ahlaki ve politik temeldeki işleyiş hali olarak tanımlamak ise, başlı başına devrimci demokratik bir okuma ve halkların radikal demokratik tarih bilincini yeniden canlandırmaktadır.

Spinoza ve Abdullah Öcalan'ın buluştuğu bir diğer nokta, zaman kavramına yükledikleri anlamdır. İkisi de zamanı bir ölçü birimi olarak almaktan çok, varlığın boyutu olarak ele alırlar. Her ikisi içinde "zaman, yalnızca özgürleşme olarak vardır. Özgürleşmiş zaman ne oluş, ne diyalektik, ne de dolayımdır; daha ziyade kendisini inşa eden varlık, dinamik kuruluş, gerçekleşmiş imgelemdir. Zaman ölçü değil etiktir… Etik, varlığın varlığını sürdürmesi, savunması ve onun direnişidir." Bu nedenle "zaman oluşan pratiktir… Zaman her zaman gerçeğin inşa boyutudur." Özgürlük ancak varlıkla mümkün olduğuna göre ve zaman da varlığın boyutu olarak anlam bulduğuna göre, o halde hakikat; inşa halindeki özgür varlık, yani Özgür Halk'tır. "Özgür Halk", Spinoza'da da Öcalan'da da güçlü bir kavramsallaştırma olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla hakikat,

Özgür Halk'la "özgür ve eşit olma olanağı; görev ise, aslında bu hakikati etik olarak kurmaktır."

Öcalan'da hakikat, hem devrimci hem de devrimcileştiricidir. Ancak Öcalan'ın devrim olgusuna yaklaşımı farklıdır; o, devrimi toplumu yeniden yaşatma eylemi olarak görmez. Böyle bir yaklaşımı pozitivist tanrıcılık anlayışı olarak değerlendirir ve devrimi "Toplumu aşırı sermaye ve iktidar yükünden arındırma" eylemi biçiminde tanımlar. Bu çerçevede sosyalizmi sadece devrimler ve savaşlarla yaşatılacak bir toplum olarak gören anlayışa karşı da sesini yükseltir:

"Sosyalizmi hep devrimlerle ve savaşlarla kazanılacak bir toplum olarak görmek de yanlıştır. Şüphesiz koşullar oluştuğunda devrimci dönüşümler için savaşlarda mümkündür. Ama sosyalizm sadece devrim demek değildir; topluma demokratik katılım ve kapitalizme karşı bilinçli ve eylemli yaşamdır. 'Devrim olur, sonra sosyalist yaşam olur' demek, kendini kandırmak ve boş beklentiler içine sokmaktır… Sosyalizmi sadece geleceğe ilişkin bir proje ve program olarak görmek yerine, anlık özgürleştiren, eşitliği ve adaleti gözeten, estetik değeri olan ahlaki ve politik bir yaşam tarzı olarak hakikatleştirmek gerekir. Sosyalizm hakikati ifade eden bilinçli bir yaşam tarzıdır."

Pozitivist zihniyette devrim geçmişle kopuşu simgelerken, Kürt Halk Önderi Öcalan'da bu, varlığın doğasına, var olma bilincine ve hakikatine aykırıdır. "Hakikat bütündür, parçalanamaz," ilkesi temelinde devrim ve sosyalizmi, geçmiş-şimdi-gelecek ilişki içerisinde ele alır ve şöyle der: "Toplumsal gerçeği hep dolu yaşamak, onun tüm geçmiş birikimini içinden geçilen anın oluşum heyecanı ve geleceğin engin umutlarıyla yaşamak, hakikate en yakın yaşam gerçeğidir. Bu tarz bir yaşamı gerçekleştirmeyi sosyalist teori ve pratiğin temel sorunu olarak görmek büyük değer taşır." Öcalan, devrim ve sosyalizmi, özgürlüğü üretmenin ve örgütlemenin demokratik komünal yaşam tarzı olarak somutlar. Demokratik Modernite devrimini inşa çabalarını ise, kuramda ve kavramda tıkanan marksizmi aşma ve sosyalizme yeni bir açılım yaptırma çabası olarak değerlendirir. 19. yüzyıl kuram ve kavramlarıyla mücehhez Marksizm'le günümüz toplumsallığının sorunlarına yanıt oluşturamayacağımızın yeterince açığa çıktığını belirtir. Eğer sosyalizm iddiamızı sürdürmek ve onun evrensel karakteri doğrultusunda toplumsal inşaya yönelmek istiyorsak, bu gerçeğin farkında olarak zihniyet dünyamızı Demokratik Modernite'nin kuram ve kavramlarıyla yeniden oluşturmak, donatmak zorunda olduğumuz hatırlatmasında bulunur.

Öcalan son değerlendirmesinde, Hakikat sahibi, hakikatli bir devrimci olmanın yükümlülüklerini ise güncelle bağ içerisinde şu temelde çözümler:

"Devrimcilik zor bir iştir, ancak zor olduğu kadar da özgürlüğü ve toplumsallığı yaşatma mücadelesindeki en değerli ve anlamlı iştir. Her şeyden önce tutku düzeyinde inşasına giriştiği yeni toplumsallığa bağlanmayı, mülk olmayı ve mülk edinmeyi amaç edinmiş sahte yaşam alışkanlıklarından keskin bir kopuşu gerektirir. Devrimci, büyük iddiası olan insandır. İddiası doğrultusunda sorunlara yönelerek çözümleyen, çözümlediği oranda da pratiğine, yapma işine yönelen insandır. Devrimci insan böyle yaşar. Her anı böyle bir devrimci bilinçle, uyanıklıkla karşılar. Sizde bu yok. Devrimciyim diyorsunuz, bir bütün yaşamınızı adıyorsunuz ve bunda oldukça fedakarsınız da. Ama iş gereklerine göre görev insanı olmaya, gereklerini anı anına yaşamaya gelip dayandığında adeta ortadan kayboluyorsunuz. Halbuki devrimci insan hep hamle halinde olan, coşku ve heyecanını yitirmeyen insandır. Mesela Rıfat Horoz'u burada mutlaka hatırlatmamız lazım, okudunuz gazeteden değil mi? Çok değerli bir insan olduğu anlaşılıyor. O yaşına rağmen devrimci coşkuyu her yönüyle yaşadığı oldukça açık. Biyolojik yaşı ilerlemiş, ama ruhu ve yüreği genç ve devrimci kalmış. Böyle insanları bulmak kolay olmuyor. Köy nöbetlerinden kütüphane kurmaya, oradan da komün ve diğer işlere koşturuyor hep. Hep bir koşuşturmaca, bir şeyler yapma heyecanı ve çabası içerisinde. Çeteler saldırdığında da hemen harekete geçmesi, ölümün üzerine gidişi bile böyle yiğitçe, sosyalistçedir. İçerideki kadın arkadaşlara da epey yardımı dokunmuş. Devrimci dediğin budur işte; böyle bir ruhu, heyecanı, coşkuyu taşımaktır, bunun bilinciyle yaşamak ve görevlere yaklaşmaktır. Siz bile onun yanında yorgun savaşçılar gibi kalırsınız. Birçoğunuzun durumu vahim. Ya anlamıyorsunuz ya da geç anlıyorsunuz; o da genelde ölüm yolunda oluyor. Halbuki değerli olan, devrimciliğe başlarken, devrimcilik yaparken doğru söz ve pratik sahibi olabilmektir. Çünkü doğru bir başlangıç sizi de halkı da yaşatır, süreklilik kazandırdığınızda sizi başarıya ulaştırır. Yoksa ölüme giderken doğru bir söz, doğru bir pratik göstermişsiniz kime ne yararı var.

Günümüzde devrimci ve sosyalist olduğunu iddia eden birçok kişi ve yapılanmaya baktığımda gördüğüm, Rıfat Horoz'un çok çok gerisinde olduklarıdır. Her şeyden önce devrimci ruh ve heyecan çok zayıflamış, var olanı da silik ve kırıntılar düzeyindedir. Söylemde hepsi sistem karşıtı gözüküyor, ama yaşam ve alışkanlıkları en değme moderniste taş çıkartacak cinsten demagogcadır. Devrimci ciddiyet ve topluma karşı tarihsel sorumluluk yok. Maalesef bunun nüveleri bizde de baş göstermiş durumda. Sosyalist bir bilinç ve ciddiyet olsa, mevcut Ortadoğu zemininin açığa çıkardığı devrim ve demokrasiye açık durum fazlasıyla toplum lehine değerlendirilir ve ortalık faşist güruhlara bu kadar bırakılmazdı. Lenin, "Biz, gerçekliğin kendisi kadar radikal olmak zorundayız." diyor değil mi? Peki hani nerede Bolşevik Ruh? İspanya iç savaşında yaşanan devrimci deneyimin tarihi kimin tarihi, bunun hafızası ve bilinci nerede? Devrimci bilinç ve hafıza, hakikatli sosyalist bir kararlılık ve örgütlülükle buluşmuş olsa, bugün Ortadoğu'da faşist çeteler dehşet saçarak yürüyebilirler miydi? Özgürlük ve demokrasiyi inşa etme temelinde Ortadoğu'nun devrimcileri Ortadoğu konfederasyon ordusu bayrağı altında birleşip harekete geçse, halklarımız dört bir yana dağılıp sokaklarda dilenir duruma düşer miydi?

Sosyalist vicdan ve ahlak, yerinde ve zamanında düşünmeyi, yerinde ve zamanında harekete geçmeyi gerektirir. Eğer böyle olunamıyorsa, böylesi düşünceler geliştirilip hayata geçirilemiyorsa, sosyalizm anlaşılamamış, sosyalizm öz değerleri kavranamamış demektir. Bu da, somut şartların somut analizini yapma iradesinden düşüldüğü anlamına gelir. Kuşkusuz yapılanları, gösterilen çaba ve emekleri inkâr etmek büyük haksızlık olur. Böyle bir haksızlığın öznesi olmayacağız. Fakat, devrimci durum ve görevler karşısında, devrimci çizgiye göre değil de kendine göreliliğin yol açtığı zihniyet ve hareket sınırlılığını, dogmatizmi de kabullenecek değiliz. Çünkü bu sınırlılık ve dogmatizm, var olan, patlamaya hazır toplumsal enerjiyi tutsak alıp işlevsiz bırakmış durumdadır. Denebilir ki kapitalist sistem de bilinçlice geliştirilen işsizlik, devrimci saflara bilinçsizce de

olsa taşırılmış olup hastalık düzeyinde yaşatılmaktadır. Yetersiz devrimciliğin tutsaklığı, "özgürlük alanlarında kendi kendini tutsaklaştırması dediğimiz şey tam da bu oluyor. Oysa hakikat daima hareket halindedir, edilgen değil dinamiktir. Çağın devrimciliği de, tıpkı kuanta'lar gibi hem her yerde hem de hiçbir yerde, bazen dalga bazen parçacık biçiminde ama sürekli hareket halinde ve tamamlayıcı nitelikte iz bırakan, toplumsallığı inşa eden akışkan ve kolektif bir bilinç özelliğinde olmalıdır. Bunun dışında kalan her türlü yetersiz yaklaşım, bilineni tekrarlamaya ve yenilgiler tarihine yeni sayfalar eklemekten başka bir işe yaramayacaktır…"

Denir ki, "Gecenin karanlığı günün ilk ışıklarıyla dağıldığında, gecenin dehşeti artık tanımlanamazdır. 'Bir şey'in 'hiçbir şey' olduğu ortaya çıkar." Sistemin ideolojik aygıtları üzerinden kurguladığı hakikat rejimi de "bir şey"ken, özgür insanın hakikat sorgulaması karşısında bir anda "hiçbir şey"e dönüşür. Mesele, varlığın kendinin farkına varması ve ne olduğuna dair güçlü bir sorgulamaya girişmesidir. Sorgulama ve varlığını anlamlandırma çabası, anlam ve hakikat olarak nerede durduğumuza, neyi yaşamakta olduğumuza dair çarpıcı yanıtlara ulaşmamızı sağlar. Yanıtlar da kendi hakikatimiz doğrultusunda kendimizi yeniden yapmamızın yolunu açar. Bu yolda ilerlerken toplumsal kimliklerimiz ve farklılıklarımızla ulus-devlet sistemi içerisinde "hiçbir şey"ken, Demokratik ulus hakikatinde "bir şey", hakikate yol açan varlık olduğumuzun farkına varırız. Öcalan'ın deyimiyle, "Yaşamın geneline ilişkin olarak hakikat algısını güçlü yaşamak, yaşamın en keyifli anına daha doğrusu anlamına erişmektir. İnsanlar niçin yaşadıklarını doğru kavramışsa bir yerde yaşamak onlar için sorun olmaz."

Ve son söz;

"Tahakkümden ötürü özgürlük ihtiyacı geneldir. Her halkın özgürlük ihtiyacı ve tarzı, üzerindeki tahakkümün durumuna bağlıdır. İster bireysel, ister toplumsal boyutlarda olsun, tahakkümlülük hüküm sürdükçe özgürlük ihtiyacı ve mücadelesi de devam edecektir. Özgürlük ihtiyacı gelişme için şarttır. Yokluk özgürlüğün katliamıyla ancak gerçekleşebilir. Yokluk gerçekleşmedikçe, özgürlüğün gerektiğinde kayaları parçalayan bitkiler misali üzerindeki her baskı duvarını delip kendi mecrasında akma iradesi durdurulamayacaktır."

Akal, Cemal Bâli. Varolma Bilinci ve Özerklik: Bir Hak Kuramı İçin Spinoza'yla. Dost Kitabevi Yayınları. Ankara

Bensaid, Daniel. Köstebek ve Lokomotif: Tarih, Devrim ve Strateji Üzerine Denemeler. Çev: Uraz Aydın. Yazın Yayınları. İstanbul: 2006

Jaspers, Karl. Felsefe Nedir? Çev: İsmet Zeki Eyuboğlu. Say Yayınları. İstanbul: 1986

Öcalan, Abdullah. Demokratik Uygarlık Çözümü V: Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü. Amara Yayıncılık. İstanbul: 2015

Irwin, William. Matrix ve Felsefe. Çev: Murat Sağlam. Güncel Yayıncılık. İstanbul: 2003

SİYASET, EZİLENLERİN SIRTINDAKİ KAMBUR MU?

Turan Uysal

Siyaset denildiğinde genellikle devlet yönetimi veya devlet iktidarı akla gelir. Tekeli, uygarlık sınırları içinde değerlendirildiğinde, bu bir ölçüde doğrudur da. Çünkü siyaset bugüne kadar hep devlete bağımlı olarak düşünülüp, tanımlanmıştır. Eğer devlet bir egemenlik alanı ise o halde siyasetin temel görevi bu alanın meşruiyetini sağlayacak temel argümanları yaratmak olmalıdır.

İktidar sürekli biçim değiştirir, kendini çağlara göre uyarlar

Devlete bağlı siyaset, iktidara kendini yenileyerek ömrünü uzatma fırsatını verir. İktidar kendi önündeki engelleri yine siyaset kurumu aracılığıyla aşar. İktidarla bu kadar iç içe geçmiş böylesi bir siyaset tarzının (devlet-siyaset) toplumsal özgürleşmede bir rol sahibi olması ise elbette beklenemez. Siyaset, burada, "Bir toplum daha iyi ve daha kolay nasıl yönetilir, nasıl egemenlik altına alınır?" sorusuna yanıt bulmaya çalışır. Şüphesiz ki bu sorular da dönemsel ihtiyaçlara göre değişime uğrar.

Sözgelimi Eski Yunan'da siyasetin temel sorusu şuydu: "Kent için en iyi yönetim biçimi hangisidir?" Nitekim siyaset teorisine dair en temel kavramlar da bu dönemden itibaren şekillenmeye başlamıştır. Aristoteles'in *Politika*, Platon'un *Devlet* adlı yapıtları bu siyasi ortamda yazılmıştır. Orta Çağ'da ise siyasetin temel gündemini, kilise ile devlet arasındaki ilişkinin ne şekilde olması gerektiğine dair tartışmalar ve bu tartışmaların yaratmış olduğu gerilimler oluşturmuştur. Daha sonraki dönemlerde de mutlakiyetçi rejim savunucuları ile anayasal rejim savunucuları arasında çok yoğun çelişki ve çatışmalar yaşanmıştır. 19. yüzyılın temel tartışma konusu ise genel oy, seçme seçilme hakkı gibi bir takım talepler dizisi olmuştur. Aynı paradigmasal yaklaşımın günümüzdeki yansımalarını ise daha çok demokrasi, öz yönetim, çoğulculuk gibi kavramlar etrafında yürütülen tartışmalarda görmekteyiz.

Tüm bu sorunlar tek bir siyaset kurgusu çerçevesinde ele alınıp çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Devlet eksenli bu siyasetin -dar anlamda bir kesimin daha doğrusu bir azınlığın, sağ veya sol parti oluşumları da buna dâhil-, çoğunluğu yönetmesi şeklinde düşünülüp tasarlanması daha baştan itibaren toplumsal özgürlük alanında ciddi bir kırılmanın yaşanmasına yol açmıştır. Devlet ya da iktidar alanına göre kurgulanmış bu siyasetin gözünde toplum, yönetilmesi gereken bir yığın olmanın ötesinde bir şey değildir. Tarihte ortaya çıkan mücadeleler de bu anlayışa göre şekillenmiştir. Öyle ki her sorunun mutlak anlamda bir iktidar merkezi etrafında tartışılıp sonuca bağlanmaya çalışılması, kaynağını tersten kurgulanmış bu siyasi kültürden almaktadır. Buna bağlı olarak bu iktidar mücadelesi iki şekilde gerçekleşmektedir:

Egemenlerin kendi aralarındaki güç paylaşımı ve ezilenlerin daha fazla ortak olma arayışı. Burada her iki kesimin de buluştuğu nokta iktidarcılıktır.

Örneğin Ortaçağ'da kilise ile devlet arasındaki çelişkiler özünde bir iktidar paylaşımı mücadelesiydi. İngiltere'deki Magna Carta (Büyük Şart-1215), feodal beylerin kral karşısında görece güç kazanmaları anlaşmasından başka bir şey ifade etmemekteydi. Zaten bu sözleşmenin 1265'lerde (Kral I. Edward zamanında) 400 kişilik bir parlamentoya doğru evrildiği de bilinmektedir. Peki kimin temsilcileri vardı bu parlamentoda: Lordlar, din adamları, şövalyeler ile şehir ve kasabaların temsilcileri. Bu, daha sonra Lordlar ile Avam Kamarası olmak üzere iki meclisli parlamentonun temelini oluşturdu. Aynı şekilde Fransa'da Etats-Generaux kralın danışma meclisi olarak kuruldu. 14. yüzyılda Kral Philippe'in Papa 8. Boniface'ye karşı mücadelesinde soyluların, din adamlarının ve ayrıcalıklı şehir temsilcilerinin desteğini almak amacıyla Etats Generaux'nun işlevi genişletildi. 18. yüzyıldan itibaren de aristokrasi ve din adamları sınıfının yanında diğer bir güç olan burjuvazi tarihteki yerini aldı. Tiers Etats'ya giden yol böyle örüldü. Bu her üç güç arasındaki iktidar mücadelesi en nihayetinde burjuva sınıfının üstünlüğüyle sonuçlanırken, monarşi yıkılmaya yüz tuttu.

İşte bu egemen güçlere karşı siyaset kuramcılarının çok az yer verdiği şey, ezilenlerin mücadelesidir. Devrimi yapan halktı, fakat dönemin yeni iktidar sınıfı olan burjuvazi tüm bu kazanım-

ları gasp edip kendine mal etti. Cumhuriyet hamlesi iktidarın kendine yeni bir meşruiyet zemini yaratmak için öne sürdüğü bir araçtı. Ezilenlerin buna cevabı ise bütün siyasi hakların -ki bu sürece kadar seçme ve seçilme hakkı sadece belli gelir durumuna sahip varlıklı insanlara tanınmaktaydı- genelleştirilmesini öngören 1848 hareketiydi. Bolşevik partisinin devletleşme süreci de aynı diyalektiksel bağlam içinde gerçekleşti. İktidarı paylaşmak veya iktidara ortak olmak! Bütün mesele buydu.

"CEHALET GÜÇTÜR, ÖZGÜRLÜK KÖLELİKTİR" [1]

Mevcut geleneğin yaratıcıları arasında yer alan siyaset düşünürlerinin de esas çalışmalarını iktidar paylaşımı gibi konularda yoğunlaştırdıkları anlaşılmaktadır. İster meşrutiyetçi, ister mutlakiyetçi, ister liberal olsun, hepsinin ortak yanı, "iktidarın toplumsal gerçekleşme açısından zorunlu bir süreç olduğu" yönündeki teoriye sarılıp, bunu herkese ispatlamak. Oysa siyasetin veya iktidarın varlık alanı toplum olduğuna göre, ilk önce toplumu tanımlayarak işe başlanmalıdır.

Toplumu bir arada tutan şey neydi? Thomas Hobbes (1588-1679), herkesin herkese düşman olduğu, bencil istek ve arzuların sınır tanımadığı kaotik bir dünyada toplum halinde yaşama yolunun devletleşmekten geçtiğini savunmuştur. "İktidar nasıl kurulur?" diye soran Hobbes, şu cevabı verir: "İktidar, tüm insanların kendi yetkilerini bir kişiye ya da bir meclise devretmesiyle kurulur."[2] Yani toplum halinde yaşamanın bedeli gönüllü bir kölelik, diğer bir deyişle özgürlükten feragat etmek olarak karşılık bulmaktadır. İktidarın meşruluğunu öngören bu anlayış, ezilenlerin veya bir bütün olarak toplumun sırtındaki kamburdur aslında; özgürleşmek için kurtulunması gereken bir kambur.

Hangi hakların devredilir olduğu, hangi hakların devredilemez olduğu sorunsalı üzerinden gelişim gösteren "doğal haklar" kuramı ise meseleyi yine aynı paradigmasal yaklaşımla; ama bu defa burjuva bireyciliği lehine dönüştürerek ele alıp çözümlemiştir. Öyle ki "devredilemez haklar" diye tabir edilen haklar, çoğunlukla soyut ve ancak bir toplumun onu bir sistem içinde tanımlandığı takdirde karşılık bulabilecek haklardır. Modern sistemlerin dayandığı "kuvvetler ayrılığı" ilkesi de iddia edildiği gibi iktidar yoğunlaşmasını önlememekte, toplumsal özgürlüğün önünü açmamaktadır. Fransız düşünür ve siyaset bilimci Montesquieu (1689-1755), bu konuya ilişkin olarak şunlar söylemiştir: "Egemen gücün sahibi olan halk başarabileceği işleri kendisi yapmalı, başaramayacağı işleri de vekillerine (temsilcilerine) bırakmalıdır."[3]

Ancak J. J. Rousseau'nun "toplum sözleşmesi" kuramı bu konuda bir istisnadır. Bu kurama göre iradenin birinci özelliği onun devredilemez oluşudur. Yasaları temsilciler değil, halk yapar.[4] Fakat buradaki esas konu egemenliğin kime veya hangi kesime ait olması gerektiği hususudur. Ulus-devlet de egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu savıyla kendini inşa etmiştir. Egemenliğin kaynağı olarak ulus aracılığıyla devlet meşru bir zemine oturtulmuştur. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan bunu "devlet ulusu veya ulusun bir bütün olarak devletleşmesi" olarak değerlendirmektedir. Ulus-devlet bir anlamda siyasetin bitişi demektir. Çünkü devlet yönetimine dönüşen siyaset, zamanla görevlerinin bir kısmını hukuka devrederek iktidarı kalıcı ve değişmez hale getirmiştir. İktidar otoritesine bağlı hukuk, halk ve adaletten kopup bağlayıcılığı kesin olan bir dizi kanun ve yasa şekline büründürmüştür. Hukuk çoğaldıkça da bununla ters orantılı olarak siyaset alanı giderek daralmıştır. Toplumu kural ve kanunlarla yönetmek çok daha kolay ve risksizdir. Baskı, ajitasyon veya rıza üretimiyle toplumu hegemonya altında tutmanın siyasi maliyeti çok daha fazladır.

Ulus-devlet bir anlamda siyasetin bitişi demektir

Hukuk, bir otoritenin varlığını gerekli kılar. Kanunlar önceleri tanrısal bir iradeye dayandırılmaktaydı. Laikleşme hareketiyle birlikte kanunlar halkın "temsilcileri" olan yasama organları tarafından uygulanmaya başlandı. Fakat buna rağmen kanunlar yine de bir tanrısal buyruk kadar etki yaratabilmektedir. Tanrı ile kul ilişkisinde, kul, kayıtsız şartsız tanrıya boyun eğmek zorundadır. Kanun ile vatandaş arasındaki ilişkide ise vatandaşın daima kanuna uyma zorunluluğu vardır. "Anayasal devlet", "hukuk devleti" gibi kavramlaştırmaları da bu çerçevede değerlendirebiliriz. Kendini bir anayasaya dayandıran devlet, sorgulanamayan devlettir. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, "Ne kadar az devlet, o kadar çok demokrasi," formülasyonunu ortaya koymuştur. Ne yazık ki tarihten günümüze hep çoğalan, büyüyen devlet olurken, demokratik alan ise sürekli bir daralma ve küçülme yaşamıştır. Ezilenlerin ya da toplumun sırtındaki en büyük kambur da bu tekelci devlet aygıtı ile onun temsilcileri olagelmiştir.

POLİTİK TOPLUM, ÖZGÜR TOPLUMDUR

Güçlü bir paradigmaya, teorik ve felsefi temele dayanmayan sosyal hareketlerin zaman içinde yozlaşıp egemen düzenle bütünleşmesi kaçınılmazdır. Tarihte bunun birçok örneği vardır. İlk çağlarda toplumsal gelişmenin devindirici gücü köle sınıfıydı. Ortaçağ'da ve burjuvazinin üstünlüğüyle sonuçlanan Yeniçağ'da bu rolü köylüler oynadı. 18. ve 19. yüzyıllarda ise sanayi kapitalizmini değişime zorlayan işçi sınıfıydı. Fakat bunların hepsi kısa sürede verili egemen siyaset içerisinde eritilerek yok edildi. Ezilenlerin bir özgürleşme veya iktidarı geriletme aracı olarak başvurdukları siyaset, tersinden bir rol oynayarak ezilenleri baskı ve sömürü altına alıp, etkisizleştirmenin bir aracı haline dönüştü. Peki neden? Öcalan kendi siyaset paradigmasını oluştururken bu soruya cevap arayarak işe başlar. Ona göre her şeyden önce kavramlar yeni baştan tanımlanmalıdır:

"[...]Politika -toplumsal olgu olarak söz edildiğinde-, toplumun özgürce yönetilerek gelişmesi, bireyselleşmesi olarak tanımlanabilir. Yönetim olgusunu içermekle birlikte, salt ona indirgenemez. Hem özyönetimle hem iktidar yönetimiyle özdeşleştirilemez. Politikayı toplumun özgürlük alanı, gelişmenin anlam ve iradece türetildiği yaratım alanı olarak yorumlamak gerçeğe daha yakındır."[5]

Bir özgürlük alanı olarak siyaset, toplumsal bir olgudur ve özünü devletli toplumdan değil, doğal toplumdan alır. Özgür, eşitlikçi, iktidar olgusunu tanımlayan doğal toplum, politik toplumdur. Doğal toplumda gelişmenin itici gücü, bireysel hırsa dayalı kör rekabet değil, paylaşmaya dayalı kolektivizmdir. Politika, bu toplumsal birimin gündelik yaşam dili olmaktadır. Karar, planlama ve eylem; bu her üç unsur da kendi içinde çok güçlü bir yönetsel faaliyeti barındırır. Fakat bu yönetsel faaliyet hiyerarşik değildir. Tüm üyelerin rol aldığı kolektif bir örgüt ve eylem alanıdır. Nitekim aynı duruma devletli uygarlık sürecin-

de varlığını koruyan cemaat yapılarında da sıkça rastlanmaktadır. İktidarın fazla sızmadığı bu topluluklar özgürlükçü siyaset açısından iyi birer örnektirler. Cemaat içi ilişkiler genellikle yataydır ve işler ortak yürütülür. Siyaset "toplumun özgürlük alanı" ise o halde özgürlüğü de "seçenekler arasında en iyisini bulma kabiliyeti" olarak tanımlayabiliriz. İnsan türünü doğadaki diğer canlı türlerinden ayıran en temel özellik bu olsa gerek. İnsan karar vermek zorundadır ve herhangi bir kararı vermede özgürdür. İşte siyaset, bu özgürlüğün bilinç ve eylemle bütünleşmiş sanatkârane ifadesidir.

Doğaları gereği tekçi olan iktidar ve devlet yapılanmaları özgür seçime asla fırsat tanımaz. Devletçi siyasetin en temel amacı da bütün seçenekleri ortadan kaldırıp tüm toplumu bir tek iktidar tarafından birleştirmektir. Dikkat edilirse tüm seçeneklerin teke indiği totaliter sistemlere en çok kapitalist modernite döneminde tanık olunmaktadır. Çünkü iktidar en çok bu dönemde merkezleşmiştir. Tüketim odaklı bu totaliter dönemin, günümüzde etki etmediği tek bir alan var mıdır? İktidar sisteminin iyice azmanlaşıp canavarlaştığı böyle bir dünyada insanlar artık birer karınca kadar küçülmüş; iradesi dinden alınmış, etkisizleştirilmiştir.

Nietzsche, bir zamanlar, "Tanrı öldü!" demişti. Aslında insan da öldü. Çünkü özgürlüğünü yitirmiş insan, ölü insandır. İktidar odaklı siyaset felsefesi, gücün eline ölümcül silahlar da dâhil tüm araçları verdi. Halkın elinde ise yalnızca zincirleri kaldı. Özgürlüğe hiçbir şekilde imkân tanımayan devlet güdümlü, köleleştirici siyaset tarzı, birçok açıdan eleştiriye tabi tutulabilir. Öcalan bunu sadece eleştirmekle sınırlı kalmamış, buna karşı alternatif özgürlükçü bir paradigma sunmuştur. Bu paradigmanın birinci öncülü, toplumun doğası gereği politik olmasıdır. Politika, toplumsallığın belli bir aşamasında belli ihtiyaçlar sonucu ortaya çıkmış bir kurum değildir (Politikanın etimolojik olarak polis-kentten türemesi bu gereği hiçbir şekilde değiştirmez). Politika, toplumsallığın başladığı andan itibaren vardı. Paleolitik (eski taş devri) dönemde bir avcı grubunun av faaliyeti için birbirleriyle istişare etmeleri, kendi aralarında organize olmaları da politik bir eylemdi; bugünün iktidarını protesto etmek için düzenlenen sokak gösterileri de politik bir eylemdir. Konuyla ilgili sayısız örnek verilebilir.

Bu politika tanımı pozitif çağrışımlarla yüklüdür. Bunun özellikle ezilenlerin nazarında negatif çağırışım yapması daha çok politikanın bir iktidar aracı haline gelmesinden sonra gerçekleşmiştir. Politikanın riya, yalan dolan, sahtekârlık gibi gayri ahlaki kavramlarla eşdeğer tutulması bu realitenin bir sonucudur. Toplumun bu ahlaki çürümeye karşı gösterdiği tepki de politikadan uzak durma şeklinde olmuştur. Bu, haklı bir tepki iken kendi içinde de ciddi bir yanılgıyı barındırmıştır. Kitleleri bütün yönetsel faaliyetlerden uzaklaştırmayı amaçlayan depolitizasyon süreci bu yanılgıdan oldukça beslenmiştir. Doğan bütün boşlukları iktidar doldurmuştur.

Ahlaki-politik toplum perspektifi, bu boşluğu giderme iddiası ve amacıyla ortaya çıktı. Ezilenlerin sırtında bir kambur gibi duran devletli siyaset geleneği ancak böyle bir alternatifle aşılabilir, yenilgiye uğratılabilir. Toplumsal bir olgu olarak siyaset bir grubun veya ayrıcalıklı bir kesimin işi değildir. Doğası gereği her insan politiktir. Toplumun sivil, asker ve politikacı şeklinde bölünmeye uğraması sınıflaşmanın, iktidarlaşmanın bir sonucudur. Bu tarz bölünmelerin tamamı doğal değil, yapay bölünmelerdir. Herhangi birinin bir toplumsal ihtiyaçtan kaynaklandığı, hangisinin bir ihtiyaca cevap vermeyip fazlalık olduğu ayrı ise bir tartışma konusudur.

TALEP EDEN DEĞİL İNŞA EDEN POLİTİKA

Şüphesiz bir teori pratikleştiği oranda hayat bulur. Özgür politikanın pratikle, eylemle sıkı bir ilişkisi vardır. Bunlar bir bütünün ayrılmaz parçaları gibidir. Dil, talep eden değil inşa edicidir. Yöneten ile yönetilenlerin ayrıştığı iktidarcı bir sistemde bir taraf sürekli talep eden konumundadır. Açık ki bu pasif durumdan en çok iktidar sahipleri istifade etmektedir. Yönetenlerin dili ise her zaman eril, egemen ve buyurgan olmuştur. Hitler'in, "Toplum tıpkı kadın gibidir, onu bir kadın gibi yönetmeli," sözünde olduğu gibi. Özgür politika, iktidarcılığın bir yansıması olan bu ayrıma izin vermez. Toplumun bir yönetim ihtiyacı olduğu doğrudur. Sorun ise bu ihtiyacın ne şekilde ve hangi araçlarla giderileceği hususunda düğümlenmektedir. Özgür politika bunu kendi alanı içinde değerlendirip çözüme kavuşturur. Nasıl mı? Birincisi, toplumun bütün fertleri politikanın aktif, kurucu üyeleridir. Tüm kararlar kurucu üyelerin katılımıyla alınır. Yönetim burada sadece bir organizasyon işlevi görür. Zaten, özgür politikaya zemin teşkil edecek şekilde bugünkü dünyada yerel ve özyönetime dayalı modellerin giderek önem kazandıkları bilinmektedir. Çoğunluğa dayalı klasik demokrasi aşılırken, onun yerine çoğulcu, katılımcılığa dayalı bir demokrasi anlayışı yerleşmektedir. Örneğin referandum, daha sık başvurulan bir yöntem haline gelmektedir. Kuşkusuz bunlar hâlâ bir devlet sınırı içinde gerçeklilik arz eden uygulamalardır. Ancak katılımcılığa dayalı politik örneklerin özgür politikanın gelişmesinde önemli bir rol oynayacağı da açıktır. Mesela bugün İsveç Anayasası'na göre, halk, anayasanın tamamını veya bir kısmını değiştirmek için kanun teklifi verebilir. Yüz bin imzanın toplanması halinde de halk oylamasına gidilebilir. Hakeza merkezi yetkilerin çoğu yerellere devrilmiş durumdadır; fakat buna rağmen halkın seçimlere katılım oranı %45 gibi çok düşük bir seviyede kalmaktadır. Bunun en önemli nedeni devletçi siyasetin yarattığı kültürdür. Çünkü yönetim işlerinin büyük kısmı memurlara, bürokratlara devredilmiş bulunmaktadır. Gitgide büyüyen bu bürokratik aygıtın harcamaları ise ancak astronomik rakamlarla açıklanabilir.

Özgür politikanın pratikle, eylemle sıkı bir ilişkisi vardır

Yine klasik siyaset teorisi kavramlarıyla yeterince tanımlanamayacak önemli toplumsal gelişmelerin yaşandığı bir süreçten geçmekteyiz. Parti, program, örgüt gibi biçimsel statik yapılar yerini giderek kısa süreli, mobil ve ekseriyetle ekonomi, çevre, kadın özgürlüğü, cinsel tercihler vb. konularda yoğunlaşan daha esnek yapılı örgütlenmelere bırakmakta. Sosyal medya fenomeni sanal gruplaşmalar da bu sürecin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Sokakların daha da ısınacağı, hareketleneceği de açık. Hükümetler artık sokak hareketleriyle, kitlesel eylemlerle devriliyor. Askeri cunta dönemleri kapandı, kapanıyor. Tüm bunlar devlet merkezli klasik siyaset tarzının gittikçe kan kaybettiğine işaret etmekte.

Özgür politikanın inşa edilmeye çalışıldığı alanlardan biri de Rojava'dır. Tarih burada devletçi paradigmanın çöküşüne tanık-

lık etti. Devlet çözülünce görece daha özgür bir ortam doğdu, ama daha da önemlisi bundan sonra ortaya çıkan gelişmeler. Farklı inanç, farklı düşünce ve farklı etnik grupların bir arada bulunduğu Rojava, aynı zamanda özgür politikanın kendini fes ettiği bir alan konumundadır. Çok kanlı boğazlaşmaların yaşandığı bir dünyada bu kadar farklı grubun yan yana oluşu bir mucize gibi görülmektedir. Oysa özgür politikanın tam da ulaşmak istediği nokta burasıdır. Yeni inşa sürecinde birçok aksilik de yaşanmıştır muhakkak. Bu ise ayrı bir değerlendirme konusudur.

Farklılıkları birbiriyle çatıştıran, iktidarın tekçi yapısıdır. Özgürlükçü bir sistemde hiçbir birey diğeri için bir tehdit veya tehlike değildir. Hiçbir grup da bir diğeri için tehdit değildir. Zor, dayatma ve asimilasyon üzerine kurulan egemenlikçi siyaset farklılıkları yok sayar. Özgürlükçü politika ise egemenliği çağrıştırabilecek hiçbir yaklaşıma geçit vermez.

Sonuç olarak, ezilenler özgür politikayla sırtındaki kamburdan kurtuluyor. Toplumu bin yıldır bir nesne konumuna indirgeyen "sürü-çoban" diyalektiği yavaş yavaş çözülüyor. Kendi kaderini eline alan insan diriliyor yeniden ve şaha kalkıyor. Özgürlük çığlıkları yükseliyor köyde, kentte, her sokakta...

---

[1] Orwell, George. 1984. Çev: Celal Üster. Can Yayınları. İstanbul: 2010

[2] Hobbes, Thomas. Leviathan. Çev: Semih Lim. Yapı Kredi Yayınları. İstanbul: 1993

[3] Montesquieu. Kanunların Ruhu Üzerine. Hiperlink Yayınları. İstanbul: 2011

[4] Rousseau, Jean-Jacques. Toplum Sözleşmesi. Çev: Vedat Günyol. İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul: 2006

[5] Öcalan, Abdullah. Demokratik Uygarlık Manifestosu (V. Cilt) Amara Yayıncılık. İstanbul: 2015

EZİLENLERİN POLİTİK ONTOLOJİSİ

Mesut Yurtsever

"Vardık, varız, var olacağız!"

Sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel veya doğa kaynaklı bir olay, durum veya sorun karşısında sık sık "iyi de ben/biz ne yapabiliriz" serzenişleri ile karşılaşabiliriz. Ya da "nerede bu devlet" gibi öfkeli çıkışlara şahit oluruz. Sıradan bakış ve ele alışla çok da yadırganmayan bu azap serzenişli hal ile tepki yüklü şikâyetçi ruh hali, özünde toplumsal dokusu dağıtılmış, kendi adına söz söyleme gücünü yitirmiş bir toplumun bireylerinin derin bir eziyet, çaresizlik ve güçsüzlüğün yansımaları olarak karşımıza çıkar. Biçimde, bir devletin basit "yurttaş" tepkisi olarak görünse de, geçekte kendi toplumsal gerçekliği içinde bir trajedi ve paradoksu yaşamaktır. Teslimiyet-kaba isyan uç ikilemleri bu durumun tezahürüdür.

Demokratik Modernitenin, psikolojik anlam dünyasından meseleyi irdelediğimizde bu durumun anlamsal ifadesi, kendine ve kendi toplumsal gerekliliğine yabancılaşmadır. Birey veya topluluğun kendi öz-varoluşsal gerçekliğinden uzaklaşmasının öz-güçten düşmenin ve kendi anti-varlığı olan iktidar ve devlet üst toplumu içinde erimenin veya ona benzeşmenin dışa yansımasıdır.

Bir insan veya topluluk bu ruh halini nasıl yaşar duruma getirildi? Bundan daha da önemlisi, birey ve toplulukların kendi oluş-varoluş diyalektiklerinden "gelişmenin anlam ve iradece üretildiği yaratım alanı" politikadan nasıl kopartıldığı veya uzak düştüğü ya da kadükleştirilip, zayıflatıldığıdır. Bu vb. soruları çoğaltmak mümkün. Bunlara pek çok açıdan cevaplar da verilmekte… Fakat total olarak sınıflı-devletli uygarlığın hem tarihsel, hem de güncel olarak ideolojik ve maddi anlamda tahakküm ve hegemonyasının etkisi görülebiliyor. Uygarlık tarihi bu anlamda toplumun kendisi için düşünmeme, tartışamama ve karar alıp uygulayamama tarihidir. Toplumun ahlaki ve politik dokularının daraltılması ve işlevsiz bırakılması sürecidir.

Birey ve topluluklar tahakküm ve egemenlik altına alınabilirler. Kendi en temel varoluş dokuları daraltılıp, işlevsizleştirilebilirler. Anlam dünyaları çarpıtılıp, basit anlam düzlemi üzerinden sistem içileştirilerek sistemin istediğini "makbul vatandaş" ruh halleri ve davranışları sergileyebilirler. Fakat tüm bunlar, toplumun en temel dokularından biri olan politikanın (ve de ahlakın) ortadan kalkacağı anlamına gelmez. Rolü ve işlevi yok edilme sınırına kadar getirilip, bireyler yukarıdaki ruh hallerini yaşar hale getirilebilir. Ama toplum denilen varlık var olduğu sürece bu dokular da varlığını sürdürecektir. Nasıl ki, "kurumuş kütük yeşermez" sözü, yok edilme sınırına getirilmiş sömürge toplum bireyinin ruhsal düşünsel dünyasının ifadesi ise, bu söze atfen "kayada biten gül" olma durumu da, politik veya özgür toplum olmada ısrar eden özgür insanın ruhsal-düşünsel dünyasının ifadesidir. Yani şunu ifade etmek istiyoruz: Toplumlar veya bireyler tahakküm ve egemenlik altına alınabilir. Fakat bunun yanında toplulukların, kültürlerin, inançların veya bireylerin hem güncelde hem de tarihsel süreç boyutunda varlıklarını koruma varoluşlarını sürdürme ve bunun için de direniş halinde olduklarını asla unutmamak, ıskalamamak lazım. Zaten sistemin varoluş diyalektiği bile bu topluluklar (biz bunlara Demokratik Uygarlık unsurları diyoruz) üzerinden, onların bu öz direnme ve varoluş öğelerini zayıflatarak, bastırarak kendini ayakta tutuyor ve işletiyor.

Örneğin mevcutta resmi dünya sistemi yani sınıflı-devletli uygarlığın günümüzdeki temsilcisi kapitalist-modernist sistem, kapitalist olmayan toplum üzerindeki hegemonyasıyla kendini ayakta tutar. Sistem, varlığını kapitalist olmayan toplum olmadan sürdürememesine rağmen, ideolojik ve maddi (zor vb.) hegemonyadan kaynaklı her şeyin belirleyicisi, mutlak hâkim ve geliştiricisi kendisiymiş gibi davranır. Davranmalarını dayatır. Sömürdüğü toplumun sanki hiçbir gücü, etkinliği, yaratıcılığı, ortak işi, kuralı, sözü, kararı ve düzeni özetle toplumu toplum yapan ahlak ve politik doku ve organları yokmuş gibi bir uğraş ve manipülasyon çabası içindedir. Sistem kendini tam merkeze yerleştirip mutlak belirleyen olarak ele alırken, kendi varlığının sürdürülmesini dayadığı esas zemini, dışındaki dünyayı ise basit nesneler, işe yaramaz varlıklar olarak yansıtmaktan çekinmez. "Barbarlar" veya "geri", "ilkel" ve "cahiller" topluluğu gibi tanımlamalar bunun ifadesidir. Uygarlık kendisini tarih, tarihi de kendisi ile özdeş yansıtır. Mevcut sosyal bilim veya tarih biçiminin iktidar ve devlet yığınının toplamı olarak inceleniyor olması ve pek çok cenahça da kabul görüyor olması, bunun pratik

ispatı olarak karşımıza çıkıyor. Oysa hem sosyolojik gerçekliğe hem de tarihe, iktidar ve devlet zihniyetli gözlük ile bakmaktan vazgeçildiğinde durumun hiçte öyle olmadığı çok net karşımıza çıkar. Tarihe ve topluma iktidar ve devletli paradigma ile bakma, sadece hakikatin muğlaklaşmasını değil, özünde toplumun inkârı ve imhasının özünü de açar. İktidar-devletli zihniyette tarihe topluma ve toplumsal varlıklara bakma, demokratik modernite paradigması açısından sadece yanlışa sürüklenme, hakikatten uzaklaşma değil, kendi varoluşsal hakikatinin inkârını yaşama, karşıt paradigma olan iktidarcı ve devletçi zihniyet ve sistemi içinde erimeyi ifade eder.

Bu açıdan; yazımızda "Ezilenlerin Politik Ontolojisi"ni incelerken, bu iki düzen unutulmadan, ana demokratik uygarlık düzlemi esas alınacaktır. Kullanılan kavramlar, bu kavramların hangi anlamlar ihtiza ettiği, neyi ve nasıl temin ettikleri vb. şeylerin tümü de bu çerçevede olacaktır.

Özette; resmi dünya sistemi her alanda ideolojik, kültürel, sosyal, siyasal, epistemolojik vb. alanların hepsinde egemen olsa da, onun anlam dünyası üzerinden ezilenleri ve onların varoluşlarını tanımlamayacağız. Ezilenin, "ezilen" varlık haline gelişi egemenin egemen varlık haline gelmesinin bir sonucu olsa da, ezilenlerin politik ontolojisinin kendine ait bir düzlemi, bu düzlem üzerinden kendilerini, -ezilen varlıklar olsalar bile- varlıklarını ifade etmeye çalışacağız.

VARLIK OLARAK POLİTİKA: VARLIĞI NASIL TANIMLAMALIYIZ?

Ontoloji en genel manada "varlık bilimi" olarak tanımlanır. Politika denilen varlığı, varlık bilimi kapsamında ele alıp incelediğimizde karşımıza nasıl bir varlık çıkar? Varlık olmak bakımından politika denilen varlık nedir? Nasıl bir doğaya sahiptir? Ne'liğine ve ne olmadığına dair neler söylenebilir? Temel rolü ve işlevine dair ne belirtilebilir? Politikalı toplum ile politikasız toplum ne ifade eder?

Politika, terim olarak Grekçe kökenli olup "şehir yönetimi" ve "kent yönetim sanatı" anlamına gelse de toplumsal doğaya aykırı bir kavram olmasından dolayı genel olarak müphem bir kavramdır. Terimin eril-analitik açılım istismarıyla savaş, çatışma, devlet, iktidar vb. ile özdeş algılanıyor olmasından ve ayrıca kapitalist-modernist sistemde liberalizmin ideolojik hegemonik etkisinden dolayı politik denilen kavram hem müphemleştiriliyor hem de çok ciddi anlamda kavram ve anlam kargaşasına sebep oluyor. İnsanların anlağında politika kavramı bir tarafta yönetim olgusu, öte taraftan iktidar ve devlet işleri olarak çağrışımlara yol açıyor. Bu ikili anlamsal çağrışımdan ötürü, politika denilen varlığın hem kavram olarak anlaşılmasını hem de ele alışta güç bir toplumsal olgu olarak ortaya çıkarıyor.

Tüm bunlara karşın politika kavramının ikili bir anlamsal çağrışıma yol açıyor olmasının, her iki anlamı ihtiva eder şekilde ele almamızı gerektirmediğini ifade etmek lazım. Hem mevcut sosyal, siyasal bilimlerin hem de bilim ve felsefe insanlarının bu şekilde ele alıyor oluşu, zihniyet ve ele alış yöntemleri üzerindeki liberal ideolojik hegemonyanın etkisinden ötürüdür. Günümüz hâkim sosyal biliminde politika ile iktidarın özdeş görünür olması, liberalizmin ideolojik zehirlenmesinin sonucudur. İktidar veya devletin toplum üzerinde kendini mutlak ve zorunlu bir gereklilikmiş gibi dayatmasının ifadesidir. İktidar ve devletin, toplum için vazgeçilmez olan politika ile kendilerini özdeş, anlamdaş gösterme hali, hem toplum nezdinde meşruiyetlerini sağlama hem de toplum için çok tehlikeli ve zararlı olan yüzlerini maskeleme amaçlıdır.

Sınıflı-devletli uygarlığın alternatif, demokratik uygarlığın epistemolojik anlam dünyasında Politika, toplumun en temel varoluş unsurlarının başında gelen olgulardan biridir. Toplumun toplum olarak varlıksallaşması iki temel öğeye dayalı olarak gelişir. Bunlar; ahlak ve politikadır. Ahlak, toplumun kural, düzen, istikrar ve sürekliliğini; politika ise toplumun "yaratıcı gelişimini" sağlayabilmesi için ortak işlerini geliştirir. İnsan toplumsallığının zaman ve mekâna dayalı oluşumunun mayası bu iki olguya dayanır. Bu iki olgu sadece mayalayarak toplum denilen varlığın oluşumuna yol açmıyor. Toplumun kendini yüzbinlerce yıl sürdürmesinin de taşıyıcıları olmuşlardır. Toplum bu açıdan ahlaki olduğu kadar politik bir olgudur. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın tabiri ile toplum, toplumsal doğa olarak politiktir ve bu bağlamda "ahlakın işlevi, hayati işleri en iyi biçimde yapmaksa; politikanın işlevi de en iyi işleri bulmadır." En iyi işleri bulmak, yapmayı da bağrında taşıdığı için, politika, ahlakı da kapsar.

Toplumun hayati iyi işlerini bulmak, öncelikle işleri çok iyi bilmeyi, entelektüel, arif olmayı gerektirir. İkinci olarak da araştırmayı-incelemeyi iyi bilmeyi gerekli kılar. Politika bu anlamda toplum için ihtiyaç olan ahlaki kuralları sağlamakla birlikte, toplumun zihni, kültürel, kurumsal ve maddi gereksinimlerini karşılamanın yol ve yöntemlerini sürekli tartışma ve kararlaştırma rolündedir. Toplumsal politika bu anlamda "sürekli tartışma ve karar gücünü geliştirerek toplumu zinde ve açık görüşlü kılar; kendisini yönetebilme ve işlerini çözme yeteneğine kavuşturduğu toplumun en temel varlık alanını oluşturur. Politikasız toplum, başı kopmuş tavuk gibi daha can vermeden sağa-sola savrulan toplumdur. Bir toplumu işlevsiz ve gücüz bırakmanın en etkili yolu, kendi öz varlığı, temel maddi ve manevi ihtiyaçları için zorunlu tartışma ve karar organı olan politikadan yoksun bırakılmıştır." Bu açıdan politikasız toplum düşünülemeyeceği gibi, politik dokusu ve organları kadükleştirilip yok etme sınırına getirilen toplumlar egemenlikçi sistem içinde erimekle yüz yüze olur. Toplumsal özgürlük sorununu derinliğine yaşar. Tarihte ve güncelde pek çok toplumun sistem-içileşmesi, ya politik dokularından yoksunlaşmalarının ya da politikaya yükledikleri anlam saptırılmasının sonucudur. Bu açıdan da politik dokusu zayıflatılmış toplumlar kölelik, eşitsizlik ve adaletsizliğe meyilli veya bu olgularla yüz yüze yaşarlar. Oysa toplum politika ile hem düşünce boyutuyla hem de eylemlilikte kendiliğini, kendi kimliğini bilince çıkarır, geliştirir ve savunur.

Tarih bunun sayısız örnekleri ile doludur.

Öcalan, bu anlamda politikayı özgürlük sanatı, politik alanı da özgürlük alanı olarak tanımlar

Çünkü politika toplumun en hayati gereksinimlerini ve ortak iyi işlerini arayıp bulma sanatıdır. Özgürlük, eşitlik, adalet ve demokratiklik gibi kavramlar kadar toplumun hayati ihtiyaç-

larını izah edecek kavramlar bulunamaz herhalde. Toplumun en temel ihtiyaçları bu kavramlar ise, politikanın en temel faaliyeti ve işi de bu kavramlarla bağlantılı işlerdir. Tam bu noktada politikanın ne'liğini veya ne olmadığını özetlersek şunlar belirtilebilinir:

1) Özgürlük, eşitlik, adalet ve demokrasi ile ilintili olan işler,
2) Toplumun en temel yaşamsal çıkar ve gereksinimlerini ilgilendiren işler politikanın Ne'liğine cevaptır.

Politikanın ne olmadığına dair de şunlar belirtilebilir.
1) Devlet ve iktidar ile ilgili işler politik işler değil, devlete dayanarak politika değil, idarecilik yapılır,
2) Özgürlük, eşitlik, adalet ve demokratiklikle bağlantılı olmayan işler,
3) Toplumun en temel yaşamsal çıkarlarını ilgilendirmeyen işler politik işler değildir.

SINIF-DEVLET VE İKTİDARA KARŞI BİR DİRENME ONTOLOJİSİ OLARAK POLİTİKA

Toplum, ilk biçimi klan formuna dayalı olarak oluşur. Toplum, milyonlarca yıl bu forma dayalı olarak varlığını sürdürür. Bu toplum biçimine doğal toplum da denir. Tüm antropolojik, arkeolojik, etnolojik ve bilimsel veriler doğal toplum yaşamının imtiyazı, sınıfı, hiyerarşi ve sömürü tanımadıklarını ve yaşamlarında bunlara yer vermediklerini ifade eder. Yine kavram olarak, eşitlik ve özgürlük kavramları var olmamış olsalar da, doğal toplum yaşamına içkin varlıklar olduklarını biliyoruz. İnsanlığımızın toplumsal hakikatinde birer erdem olan bu kavramlar (eşitlik, özgürlük, kardeşlik vb.) bilinç halinde belki kavramsallaşmamış olabilirler. Ama doğal toplum yaşamının kendisinde yaşayan-yaşanan olgular olmuşlardır. Çünkü doğal toplum, kendi zamanı itibariyle oldukça yetkin olan ahlaki ve politik dokuya ve organlara sahipti. Toplumun en temel varoluş olguları olan ahlak ve politika, doğal toplumun en hayati işlevlerini sürekli yerine getiriyordu. Bu toplum formunda bu iki hayati olgunun sağlıklı bir şekilde işlevlerini yerine getirmesi, komünün hiyerarşi, sınıf, sömürü ve benzerlerini tanımamasının nedeniydi. Böylece toplumsal öze dair bu zemin, toplumun bu kavramlarla anılmasının da önünü alıyordu.

Peki, nasıl oldu da toplumun bağrında hem kavramsal düzlemde, hem de varlıksal düzlemde ezen ve ezilen kategorileri ortaya çıktı?

Doğal toplum, kendi zamanı itibariyle oldukça yetkin olan ahlaki ve politik dokuya ve organlara sahipti

Ezen ve ezilen toplum kavramlarının ortaya çıkışı, doğal topluma karşıtlık temelinde hiyerarşi ve sınıf temeline dayalı devletli toplumların oluşmasıyla başlar. Hiyerarşi ve sınıflı devletli toplumlardan önce insanlık ne ezen ne de ezilen toplum denilen olguları, varlıkları tanımıştır. Toplumun efendiler-köleler, ezenler-ezilenler, tanrılar-kullar, zenginler-fakirler, mülk sahibi ve mülksüzler şeklindeki ayrışması, cins ve sınıf temeline dayalı devletli uygarlığın gelişimiyle bağlantılıdır. Uygarlık sürecine kadar insanlık tek bir toplum biçimini tanır ve yaşardı. Bu da doğal toplumdu. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, uygarlığı (sınıflı toplumu) "bir sapma" olarak tanımlar. Uygarlığın gelişimi ile çatallaşma başlar. Toplum bu çatallaşma ile egemen ve ezilen toplum ya da devletli uygar toplum-demokratik uygar toplum şeklinde yer alır. Beraber ve iç içe yaşamaya başlar.

Toplumun efendiler-köleler, ezenler-ezilenler, tanrılar-kullar, zenginler-fakirler, mülk sahibi ve mülksüzler şeklindeki ayrışması, cins ve sınıf temeline dayalı devletli uygarlığın gelişimiyle bağlantılıdır

Uygarlık; sınıf, iktidar, kent ve devlet ekseninde yoğunlaşıp, ideolojik ve maddi kültür bağlamında genişleyip-yoğunlaştıkça, doğal toplumun ahlaki ve politik dokusuna saldırır, onu kuşatır. Politik dokusunu alabildiğine daraltmak ister. Hiyerarşi ile başlayıp devlete kadar gelen bu süreçte toplumdaki politika ve topluluğun kendi kararlarını kendisi tarafından belirleme süreci, yerini güçlü kurnaz adamın -yani rahip, askeri şef ve yaşlı adam veya tüm bunların toplamı olan devletin- tek yönlü karar alma ve bunu topluma dayatmasına bırakır. Uygarlık tarihi bu açıdan politik toplumun daraltılmasının ve rolünün işlevsiz bırakılarak değer yitirmesinin tarihidir.

Politikanın rolünün daraltılması, toplumsal özgürlük, eşitlik ve demokratikleşmenin gerilemesini ve yadsımasını beraberinde getirecektir. Bu açıdan toplum öyle kendiliğinden, kolayca sınıfsallaştırmayı, devleti ve uygarlığı kabul etmemiştir. Tam tersine, doğal toplum sınıfsallaştırmamak, uygarlık ise sınıflaştırmak için çetin bir mücadele yürütmüşlerdir. Toplumun sınıfsallaştırılması bu anlamda çok çetin ve sert geçen politik mücadelenin devlet lehine bastırılmasıyla olanaklı olmuştur. Denilebilir ki, insanlık tarihindeki en çetin ve büyük mücadeleler insanlığın toplumsallığının sınıfsallaşması için verilmiştir. Tüm mitolojiler-destanlar bu mücadele hikâyeleri ile doludur. Tanrıça İnanna'nın me'leri için Tanrı Enki ile mücadelesinden tutalım Humbaba'nın Gılgamış'a karşı mücadelesine kadar pek çok anlatı ve destan buna örnektir. Uygarlığa karşı, politik toplum, toplumsallığını-komünaliteyi korumak için "içten, kadın ve köle sınıfının, dıştan ise etnisitenin, klan ve kabile topluluklarının direnişi, yine uygarlığın ilerleyen süreçlerinde dinlerin ve mezheplerin direnişleri" de bu temelde gelişmiştir.

Uygarlık öncesi doğal toplum ve doğal toplumun devamı sayılabilecek klan, kabile, aşiret veya kavim gibi topluluklarda politika, toplum için gerekli olan işlerin bulunması faaliyetiydi

Bu işlere henüz "politika" adı verilmemişti. Ne var ki; toplumun bütün üyeleri "politika" yapma süreçlerine katılırdı. Mese-

la klan veya kabilenin varlığını devam ettirebilmek için günlük problemlerine cevap olması lazımdı. Onlar da günlük olarak sorunlarını tartışır, kararlaştırır ve cevap olurdu. Tüm topluluk bu işin içinde olduğu için de politikasının karakteri demokratik olarak karşımıza çıkıyor. Sınıflı devletçi uygarlığın doğal toplumu ilkel, vahşi ve konuşma, diyalog yetisi zayıf gibi göstermesi yalanı karşısında, aslında politikanın bu doğal toplum kaynaklı hakikati oldukça çarpıcıdır.

Ama uygarlık sonrası ezen ve ezilen toplum olgularının varlık bulmasıyla, ezilenlerin politik varlığını ve politikasının esası uygarlığın temel özelliklerine; sınıf, kent, devlet ve iktidara karşı direniş temelinde anlam bulur. Çünkü uygarlaşma yani sınıflaşma, kentleşme, devletleşme geliştikçe hem politik toplum daralıp, işlevsizleşir, hem de toplumun daha çok iktidar ve devlet hâkimiyeti altına girmesi gerçekleşir. Sınıflı-devletli uygarlık dediğimiz sınıfsal toplumlarla, doğal toplum dediğimiz politik toplumu ayrıştıran en önemli özellik, sınıfsallaştırmaya karşı sürekli direnmesidir. Politik toplumlar sınıfsallaştırmaya eşitlik ve özgürlüklerinin yitirilmesi olarak bakarlar. Buna karşı direnmeyi de en temel amaç bellerler. Politik toplumlarda, politik mücadele bu açıdan toplumu sınıflaştırmayarak, kendilerini iktidar ve devlet aygıtlarının tek taraflı zoru altına sokmama temelinde olur, gelişir. Toplumsal doğalarına uygun politik organların olmaması veya yitirilmesi durumunda toplumsal özgürlüklerini yitireceklerini ve devamında da egemenlikçi sistem içinde eriyeceklerini bilirler. Tarih bu anlamda, politik dokularını yitirip sistem-içileşen yığınca vaka ile doludur.

Ezilenler için politika bir direnme olayıdır

Uygarlık güçleri karşısında politika yapmanın önemi, Öcalan'ın belirttiği üzere şu nedenle hayatidir: "Direnmeden hiçbir özgürlük, eşitlik ve demokratikleşme adımı başarılamayacağı gibi var olan ahlaki ve politik düzeyin daha da aşındırılması, parçalanması, yürütülmesi ve sömürgeleştirilmesi önlenemez, tekellerin sömürüsünün önüne geçilemez. Politikanın özgürlük sanatı olarak tanımlanması tarihte oynadığı bu rolden ötürüdür. Politika yapamayan, yapmaktan alıkonan her sınıf, kent, halk, kabile, dini cemaat ve havim-ulusun söz ve iradesinin olmadığı yerde ise sadece ölüm sessizliği vardı."

Örneğin kadın-ana etrafında şekillenen Neolitik dönemin sonlarına kadar başat toplumsal sistem, doğal toplumdur. Bu toplumsal sistemin tüm politik dokuları kadın damgalıdır. İnsan toplulukları binlerce yıl kadın-ana'ya dayalı politika ile varlığını sürdürdü. Hiyerarşik-devletli toplumla beraber -günümüze doğru- hem kadın-anaya dayalı toplumsal sistem hem de politik dokular yok oluşun ölümün sınırına getirdi. Tabi bu yok olma sınırına getirilme durumu kolay olmadı. Kadın ve kadın etrafında şekillenen toplumsallık çok uzun süreli ve çetin bir varlığını sürdürme direnişi yürüttü. Beş bin yıllık uygarlık süreci boyunca düzeyi, biçimi, zamanı farklı olsa da Tanrı İnanna'nın direnişinden Lilith'e, kadın-ana eksenli klan ve kabilelerin direnişinden kadın-ana kültürüyle beslenen Mazdek, Babek, Hürremizm isyanlarına, Avrupa'da "cadı" diye yakılan on binlerce kadından günümüzdeki kadın özgürlük hareketine kadar bu direniş bir şekliyle olmuştur. Bugün eğer tüm dünya Kürt kadınlarının örgütlü yapıları olan YJA-STAR ve YPJ'li gerillaların direnişini konuşuyorsa hem bu tarihsel mirasın, hem de kadın ve kadın eksenli düşüncenin eşitlik ve özgürlük arayışının bir sonucudur.

Uygarlık güçlerine karşı tarihte ve güncelde, sadece kadının politik varlık olarak kalmakta ısrar direnişi söz konusu olmamıştır. Kadın direnişine benzer ve sayısız kabile, aşiret, dini cemaat, kişi, felsefi-bilimsel ekol ve hatta mekân olarak kır ve kentlerin özerk politik varlıklar halinde yaşayabilmek, varlıklarını idame ettirebilmek için direnişleri olmuştur. İbrani kabilesinin 3500 yıl politik varoluşlarındaki ısrar öyküsü buna örnektir. Yine İslam inancının devlet ve iktidar aracına dönüştürülmesine karşı başta Alevi ve Harici mezhepleri olmak üzere, iktidar İslam'ına karşı pek çok kavim bünyesinde muhalif mezheplerin çıkışı "özünde aşiret ve kabile halklarının direnişçi ve özgürlükçü politikalarının sonucudur." Hristiyanlık ve Musevilikte de benzer çok sayıda özgürlükçü politikaya dayalı direniş mezhebi vardır. Benzer şekilde uygarlığın içinden de sayısız köle isyanı ve direnişi söz konusu olmuştur. Spartaküs'ten Zenc isyanlarına, yakın dönemdeki Amerikalı Siyah hareketlerin eşitlik ve özgürlükçü politik direnişlerine kadar bunun ifadesidir. 20. yüzyılı baştanbaşa saran ulusal kurtuluş mücadeleleri (UKM) de aynı geleneğin devamıdır. UKM'ler "bağımsız devlet olarak saptırılmış da olsa, hepsinin peşinde koştuğu amaç politik bağımsızlıktır." Liberalizmin ideolojik hegemonyası politika ile devleti özdeş görmelerine yol açmış ve bu durum sistem-içileşmeleri ile sonuçlanmış olsa da ulusal kurtuluş hareketleri "yine de çok önemli bir politik direniş geleneğinin sürdürülmesi anlamına gelir."

Tarih bize ayrıca bireysel düzeyde de kimi zaman özgül ağırlıkları "bir ulus kadar" olan direnişçi politik şahsiyetler olduğunu gösterir. Kutsal kitaplarda sayısı 124 bin olarak belirtilip Adem ile başlayıp Hz. Muhammed'le biten peygamberlere Tanrıça İnanna-İştar'la başlayıp, İsis, Zennubiya, Kibele, Meryem, Roza, Zilan, Sara ve Arin Mirkanlara; Buda, Sohrat, Zerdüşt, Bruno, Nietzsche, Marx, Deniz-Mahir-İbo, Haki, Kemallerden Agitlere dek sayısız birey özgür onurlu bir yaşam uğruna ölümüne direnmiştir.

Özcesi, toplum şayet hâlâ özgürlük, eşitlik ve adalet arayışı içinde ahlaki ve politik olarak kalma çabasında ise "bir ayakta kalma çabası" olarak yeteneğini bu direniş zincirine çok şey borçludur.

UYGARLIK TARİHİ BOYUNCA HAKİM OLAN EĞİLİM: "BOYUN EĞME DEĞİL, DİRENİŞ!"

Egemenlikçi tarih anlayışları ile tarihi sınıf temeli üzerinden ele alan tarih ekolleri tarihi egemenler ile onların boyunduruğu altındaki köle, serf ve proleterin ilişkisi ve çatışması şeklinde ele alır. Bu ilişkinin ana teması ve eğilimi de boyun eğme olarak ifade edilir. Oysa yukarıdaki kısa örneklerimizde bile gördük ki sınıflı-devletli uygarlık tarihi boyunca hâkim eğilim boyun eğme değil, sınıf ve devlete karşı direniştir.

Sınıflaşmaya ve devletleşmeye karşı politik direnişin olmadığı tek bir an ve mekânın olmadığını tarih apaçık gösterir. Dağlar, çöller, ormanlık alanların en derin ve kuytu köşeleri başta olmak üzere yeryüzünün bütün coğrafyalarında başta kadın olmak üzere kabile, aşiret, kavim, uluslar ve şahsiyetler sınıflı-devletli güçlere karşı, kimi zaman tek bir ferdi kalmayıncaya kadar, kimi zaman en ücra dağ, orman ve çöl kuytuluklarına çekilerek, kimi zaman da yüzyıllara varan öz savunmalarla sürekli politik varlıkları için direniş içinde olmuşlardır. Örneğin

bir toplum biçimi olan aşiret formu kan bağı ile bağlı oluşumlar olarak ifade edilse de, bundan çok sınıflı-devletli uygarlık güçlerinin saldırılarına karşı, doğal toplum birimleri olan klan ve kabilelerin bir üst örgütlenme olayıdır. Dışarıdan (uygarlık güçlerinden) gelen saldırı tehlikesine karşı varlıklarını koruma amaçlı üst bir örgütlemedir. Özünde de sınıflaşmamaya karşı bir politik organizasyondur. Halen Ortadoğu'da çok yoğun biçimde yaşanıyor olmaları, bu özleri ile bağlantılıdır. Benzer şekilde, Ortadoğu'da yoğunca görülen mezhep, cemaat, tarikat vb. de toplumun politik varlığının "devletleşmemekteki" ifadesidir. Ortadoğu halklarının bugün bütün renkleri ve kültürleriyle, yerel, bölgesel ve küresel iktidarcı-devletçi güçlere karşı direniyor oluşları da bu tarihsel gelenekle ve toplumun politik varlık olmaktaki özselliği ile bağlantılıdır.

"Vardık, Varız, Var Olacağız"

Uygarlık tarihi bir anlamda ezilenlerin politik varlığını zayıflatma ve kullaştırma tarihi olsa da, ezilenlerin de politik varlıklarını korumak ve sürdürebilmek için bu uzun süre boyunca (beş bin yıl) çok yönlü bir direniş içinde olmasını önleyememiştir. Uygarlık güçleri karşısında politik varlıkları sınırlansa da, daralıp, zayıflasa da ve yine kimi zaman işlevsizleşip sistem-içileşse de direnişleri ile her zaman varlıklarını, varoluşlarını sürdürmüşlerdir. Hem adlarını hem izlerini bırakmışlardır.

Bugün Tanrıça İnanna'nın erkek egemenliğine karşı büyük mücadelesini "tarımın peygamberi" Zerdüşt'ün "İyi düşün, iyi konuş, iyi yap" felsefesini, Hurri, Guti, Amorit vb. kabile ve aşiretlerin sınıflaşmaya karşı duruşlarını, ulusal kurtuluş hareketlerinin politik bağımsızlık ve benzerini konuşup, tartışıp yazıyorsak bu direnişler sayesindedir. Ezilenler bu direnişleri ile kendilerini yok farz eden bütün egemenlere, onların bilimlerine karşı varoluş içinde olduklarını göstermişlerdir. Eşitlik, özgürlük ve adaletle yüklü bir mirası sadece zamana bahşetmemişler, bu değerlerle de kendilerini oluşturmuşlardır. Miras, ad ve izleri "Vardık, Varız, Var Olacağız"ın ifadesidir.

"VAR OLACAĞIZ", PEKİ AMA NASIL?

Tarih günümüzde gizlidir. Ve "bugün"de mevcudiyetini ağırlıklı olarak korur. Hem ezilenler açısından hem de egemenler açısından böyledir.

Egemenliğin varoluş tarihi olan uygarlık, günümüze doğru yoğunlaşarak, derinleşerek sermaye, iktidar ve bilginin toplum aleyhine birikim tarihidir. En son evresi olan kapitalist modernite bu anlamda, uygarlık tarihinin en yoğunlaşmış sınıf, devlet ve iktidar birikim tekellerine sahip sistemdir. Kapitalist Modernite; Kapitalizm, Endüstriyalizm ve Ulus-devlet üçlüsüne dayalı yapısından ötürü, kendisinden önceki uygarlık aşamalarının politik toplumlarda yarattığı tahribatın çok daha üstünde ağır bir tahribata yol açar. Toplumun politik dokusunu zayıflatma ve işlevsiz kılma anlamında "uygarlığın bir yaptığını kapitalist modernite bin yaparak sürdürür." Bu yeni bir durumdur. Nedeni de Kürt Halk Önderi Öcalan'ın mahşerin üç atlısı olarak tanımladığı Kapitalizm, Endüstriyalizm ve Ulus-devlete dayanmasıdır.

Mevcutta kapitalizm tekeli, tüm dünya ekonomisini hem etkisi altına almış, hem azami derecede kar getirecek şekilde derinliğine ve genişliğine yayılmasını tamamlamış, hem de deyim yerinde ise etkisinin ulaşmadığı tek bir yer bırakmamıştır. Endüstriyalizm tekelinin mevcutta geldiği aşama ise hem toplumun iç yapısını hem de çevre-doğa için yarattığı tahribat ve yıkım, felaket aşamasındadır. Bir adım ötesi kıyamet aşamasıdır. Ulus-devlet ise tarihin en güçlü iktidar tekeli olarak, üzerinde hegemonya kurmadığı tek bir birey bırakmamıştır. Sadece toplum üzerinde üstten bir devlet egemenliğini yaşatmaz. Genişliğine ve derinliğine toplumun bütün politik, sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi vb. hayati dokularına iktidarın etkilerine, istilası ve sömürgeciliğine maruz bırakır. "iktidarın bu gerçekliği (kapitalizm, endüstriyalizm ve ulus-devlet) karşısında politikada karşı kutup olarak, tarihteki hiçbir dönemle karşılaştırılmayacak bir farklılığı yaşamak zorundadır."

Uygarlık öncesi ve sonrasında politik toplumların direnişleri sınıflaşmamak kadar, eşitlik, özgürlük ve demokratikliklerini koruma temelliydi. Kapitalist Modernite döneminde ise ahlaki-politik toplumun yaşadığı gerçeklik, eşitlik, özgürlük ve demokratikleşmenin de ötesinde, varlık olarak "toplumsal bedenin" tehlikede oluşudur. Kapitalist Modernite'nin üç mahşeri canavarının çok yönlü saldırıları sebebiyle öncelikli olarak varlığını savunması gerekli kılmaktadır. Çünkü Kapitalist Modernite, toplumun temel varoluş olguları olan ahlak ve politikasını yok etmeye çalışıyor: Toplumun ahlakı yerine hukuku; politikası yerine de bürokratik idareciliği yerleştirir. Bu temelde de toplumun ahlakı o derece aşındırılmış ki birey kendisinden başka hiçbir şeye önem vermez durumdadır. Kendini topluma yönelik, zerre kadar sorumlu görmeyen insanlar oluşmuş. Bürokratik idareciliği de toplumun politik dokularına o derece güçlü yerleştirmiş ki, toplum adeta felçli hale getirilmiştir. Yani ahlak ve politika yok olma noktasındadır. Bu da toplumun varlık olarak yok olma noktasında olduğunu ifade eder. Günümüzde toplumun varlık olarak durumu budur. Bu anlamda, Demokratik Modernite birimlerinin veya ezilenlerin politik varlığının, mevcut bu duruma cevabı öz savunma alanında direniştir.

Kapitalist Modernite'de iktidar ağları her toplumsal birim veya bireye dayandığına göre, Demokratik Modernite birimlerinin, ezilenlerin politikası da her yerde olmalı, yine her birim ve bireye dayalı olmalıdır. Bu politika da en öncelikli olarak;

1) İktidar denilen olguya direnmeyi esas almalı,
2) İktidar, her birim ve bireyi işgal edip sömürgeleştirmeyi esas alıyorsa, politika da her birim ve bireyi kazanmaya ve özgürleştirmeye çalmalı,
3) İktidar, liberal ideoloji, endüstriyalizm, kapitalizm ve ulus-devlet doğurduysa politika da özgürlük ideoloji, eko-endüstri, komünal toplum ve demokratik konfedaralizmi doğurmak ve inşa etmelidir.

Yani "teslimiyet" ve kaba "isyan" uç ikilemlerini de aşan bir "direniş ve inşa" diyalektiğiyle demokratik toplum; ekolojik toplum, ekonomik toplum bileşkesi olarak demokratik modernitenin inşa perspektifidir.

Son olarak şu sorulabilir belki. Madem kapitalist modernite de toplum iktidar ağı ile felçli hale getirilmiş, o halde bu toplumdan böyle politik bir direniş beklemek gerçekçi mi? Buna vereceğimiz cevap "evet" olacaktır. Çünkü Kapitalist Modernite, uygarlığın son aşamasını ifade etmekle beraber, maksimum tepe noktasına gelmiş haldedir. Evrensel bir hakikat olarak her olgunun maksimum ve minimum noktaları vardır. Kapitalist Modernite'nin şu anki durumu tepe noktadan iniş halidir. Ta-

rihte olduğu gibi iktidara karşı politik toplumlar hep direnmiştir. Günümüzde de iktidar, toplumun tüm birim ve bireylerine dayanmış ve yayılmış ise, doğal olarak o birim ve bireylerce de bir direnişe vesile olur. Çünkü iktidar, baskı ve sömürü demektir. Buna karşı birim ve bireylerin direnç göstermemesi "doğanın evrensel akış gerçeğine aykırıdır."

Hem yaşadığımız toplum hem de Ortadoğu toplumlarını düşündüğümüzde bu direncin, direnişin muazzamlığı da görülecektir. Örneğin Karadeniz yaylalarını birleştirme gayesiyle yapılan "Yeşil Yol" projesine karşı Havva Ana'nın, "Devlet, kaymakam da kim? Ben halkım, halkım, halk!" sözü politik toplum direnişinin en yalın ifadesidir. Yaşam alanına sahip çıkma, politik varlığını korumadır. Rizeli Havva Ana, adeta binlerce yıllık politik toplum mirasını da arkasına alarak Tanrıça İnanna'nın "Nerede me'lerim?" haykırışını hatırlatırcasına, devlet ve iktidara "Ben halkım, halkım, halk!" diyerek meydan okudu. Bu, bize çok çarpıcı ve özlüce "Vardık, varız, var olacağız!" demek değil de nedir?

DEMOKRATİK MODERNİTEDE POLİTİKANIN YERELLİĞİ VE EVRENSELLİĞİ

Abdulvahap Kavak

Politika, toplumun kendi yaşamı üzerinde söz söyleme, tartışma ve karar alma hakkına sahip olması demektir. Bu anlamda toplumun kendisi olma ve özgür olması ile direkt bağlantılıdır. Devlet bu özgürlük iradesinin kendisine devredilmesini dayatarak, toplumun kendi kendisini yönetme işi olan politika yapma iradesine el koyar. Adeta, "Ben seni senin adına yönetir, tartışır, karar verir ve planlarım," der. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, buna, "idare etme" demektedir.

Günümüz Ortadoğu toplumlarının en büyük handikaplarından biri, özyönetim iradelerinin gasp edilmiş olmasıdır. Bu gasp sadece devlet eliyle yapılmış değildir. Ortadoğu'da her siyasal ve örgütsel-toplumsal yapının içinde üst sınıflar oluşmuş olup, bunlar da devletleşme zihniyetini kendileri üzerinden kendi kurumsallıklarına taşırmaktadır. Aşiretlerden mezheplere, sivil toplum örgütlerinden derneklere, sendikalardan siyasi partilere dek bütün örgütsel kurumlaşmalar devlet zihniyetiyle örgütlenip devletçiliği, yani toplum adına toplumu idare etmeyi dayatır. Bir nevi devlet içinde devlettirler. Öcalan, ahlaki-politik önermesinde bulunurken, verili politika ve ahlakın bu tarz kullanımı aşma temelinde bir hedef gözetmiştir. Kendisi hakkında söz, tartışma ve karar hakkına sahip olmayan toplumlar, özgürlükleri bastırılmış olan toplumlardır. Hangi iyi niyet ve güzel amaçla yapılırsa yapılsın, devletçi tarzda yapılan politika daha fazla sömürü ve daha fazla özgürlük yitimini beraberinde getirecektir.

POLİTİKA VE AHLAK

Politika, günümüzde iktidarcı-devletçi zihniyet tarafından iktidar olmanın aracı, hatta çoğunlukla kendisi olarak tanımlanır. Onun için toplumların en çok kaçtığı, kaçındığı alanların başında politika gelmektedir. Aslında kaçılan politika değil, devleti ele geçirme temelinde gerçekleştirilen iktidarcılık, iktidar oyunlarıdır. Öte yandan, bir taraftan devletleşme hastalığı olarak politikadan kaçılırken, diğer yandan toplumun (sınırları daraltılmış ve koşulları zorlaştırılmışsa da) kendi ahlaki örgüsüne uygun pratikleşme, özgürlük alanlarını yaşama olarak kendi politikasını sürdürür. Çünkü politika da tıpkı ahlak gibi toplumların temel varoluş biçimlerinden birisidir. Ahlak, toplumun tarihsel hafızası, geleneksell iği içinde oluşan ilke ve ölçüleri iken, politika da bu ilke ve ölçülere uygun tartışma, çare bulma, karar alma ve yapma eylemidir. Geniş anlamıyla ahlakın güncellenmesidir.

Günümüzde devlet idaresi ve iktidarcılık olarak pratikleşen "politika", tüm kurumsal, örgütsel ve ideolojik yapıların temel handikaplarından biridir. Özgürlük ile politika arasındaki ilişki, devlet ile politika arasındaki ilişkiye dönüştürülüp, bu algı normalleştirilmiştir.

Gerçekte politika, asla başkalarına devredilemeyecek olan, toplumsal yaşamı özgür sürdürme ve yarını yaratma eylemidir

Ahlak, varoluşun temelini "özgürlük amacı" olarak belirlerken, bu amaç doğrultusundaki tüm işler ise politika, yani "özgürlük sanatı" olmaktadır. Ahlak, özgürlük ve politika arasında böylesi oluşturucu bir döngü vardır. Politika, toplumun kendi öz işidir. Araya başkaları girdiğinde iktidar ilişkisi açığa çıkar. Kendi öz işlerini kendileri yapamayanlar, politik olmaktan ve özgürlük yolunda yürümekten çıkmış olurlar.

Kapitalist modernitenin politik işleyişini de bu parametrelerle ele alarak analiz etmeliyiz. Çünkü günümüzde politika olarak geliştirilen tüm ilişkilerde esas olarak toplumların kendileri hakkında karar almaktan uzaklaştırılması vardır. Zaten devletin kendisi bürokratik militarist işleyişiyle toplum üzerinde pek çok noktada iradi ve idari tasarrufu toplumdan onay almadan geliştirmektedir. Sistematik işleyiş bu iken, kapitalist moderni-

te, sanki bütün toplumlar, bütün gruplar kendileri hakkında karar verebilmiş gibi bir yanılsama yaratmaktadır. Meclis sistemlerinden seçim tarzlarına, siyaset anlayışlarından siyasi parti ve sivil toplum örgütlerinin amaç ve hedeflerine kadar her şey kapitalist modernitenin "demokrasi" illüzyonuyla perdelenmektedir.
Kürt Halk Önderi, kapitalist modernitenin ürettiği politikasızlık ya da apolitikliğe karşı ahlaki-politik toplumun aynı zamanda demokratik toplum olduğunu ifade etmektedir. Bu çerçevede herkesi gerçek anlamda politika üretmeye çağırmaktadır.

Sanıldığı gibi politika bir iktidar aracı değil, özgürlük sanatıdır

Politikasız olmak ise başkalarınca yönetiliyor olmak veya başkalarının politikalarının nesnesi olmak anlamına gelir. Günümüzde politik olmanın iktidar alanı olduğunu iddia ederek terk etmenin hiçbir anlamı yoktur. Çünkü bu alandan çekildiğinde iktidarcılık veya sömürücülük ortadan kalkmamakta hatta politikayı bu amaçla kullananlar daha fazla bu amaçlarını gerçekleştirmektedirler. Halbuki buna politika demek mümkün değildir. Bu, ancak devletli anlayış olabilir; Öcalan'ın deyişiyle bu, devlet idaresi veya bürokrasidir. İçine girilen yarış ise politika yapmak değil, devlet idaresini ele geçirmeyi amaçlayan iktidarcılıktır.

İşte Öcalan'ın kaçınılması gerektiğini söylediği, bu iktidarcılık tarzındaki devlet güdümlü politikadır. Öcalan bu amaçla politikayı toplumsal zeminle buluşturmayı hedefler. Halkların kendi sistemlerini oluşturması çağrısının temelinde bu vardır. Zira Kürdistan ve Ortadoğu'da yürütülen iktidarcı politikalar sorun çözücü değil, demokratik dinamiklerin sisteme eklenmesini hedeflemektedir. Buna karşı halkların devletleşmeyi hedeflemeyen politikalarla demokrasiyi örgütleme sorumlulukları vardır. Çünkü demokrasi, toplumların kendileri hakkında iyi, doğru, güzel ve özgür olanı belirlemesinin, politikanın kurumsal-sistematik yapısıdır. Yani toplumların Kürdistan ve Ortadoğu'da irade sahibi olmalarıdır. Bir özgürlük eylemi olarak politikayı toplumsal sorunların çözümünde etkin bir güç haline getirmek mümkündür.

DEMOKRATİK SİYASET: KENDİ SİYASETİNİ KENDİN YAPMA

Politikayı, "her toplumun kendi özgünlüğünü yaşayabilme özgürlüğü" olarak anladığımızda, kapitalist modernitenin de farkları yok sayan soykırıma, tekleştirici ulus-devlet karakterine ve tam bir ahlaki-politik toplum öğütücülüğü/kırımı olduğuna şahitlik etmiş olacağız. Ulus-devlet her halkın, dinin, mezhebin ve kültürün politik işleyişinin tek unsurda birleşmesi ve hatta kaybolmasıdır. Bu ise faşizmdir. Bu anlamda ulus-devlet mekânizması, toplumun politik işleyişini en çok zorlayan bir makine düzeneğidir. Çünkü baskın olan unsur diğer tüm unsurları kendisinde bedenleştirerek onlar adına siyaset yapar. Yani onların politika yapma hakkını ellerinden alır. Halbuki toplumlar özgün ve özerk yapılarından dolayı kendi politikalarını kendileri yapmak durumundadır. Bunun tarihsel, kültürel ve coğrafik temelleri vardır. Kapitalist devletin ulus-devleti, toplumların bu özgün ve özerk yapılarını tahrip edip soğurduğunda, onları politikasız ve özgürlüksüz bırakmış olur. Bu ise aynı zamanda bir soykırım düzeneği olduğu için çok yoğun bir ahlaksızlık üretimi demektir. Çünkü soykırım bir halk adına yapıldığında herkes bu suça bulaştırılmış sayılır.

Soykırım suçunu topluma yansıtan sistem, toplumu kendi ahlakı altında ezer, kendisini ise liberalist çözümlerle temize çıkarır

Yani sistem, ahlaksızlığı ve politikasızlığı birbiriyle ilişki halinde geliştirmektedir. Kürdistan'da yürütülen savaş ve siyasetin, yaşanan çatışmaların birkaç yıl sonra bir arada yaşama imkânı bırakmayacak tarzda yürütülmesinin altında tam da kapitalist modernitenin bu saldırısı vardır.

İkinci sorun ise siyaset algımızla ilgilidir. Siyasetin merkezine demokrasiyi alıp, bunun topluma uzun, orta ve kısa vadeli her sorunu çözecek bir alan olduğunu söyleriz. Bu tanıma genellikle itiraz edilmez. Ancak öz inşanın bu temel tarzına yaklaşımda zihniyet sorunlarından kaynaklı yöntem hataları yaşanabilmektedir. Zihniyet kodlarımız, işlevsellik boyutunda, klasik siyaset özgü kalıpları öne çıkarabiliyor. Buna, devletin kendisine mal ettiği çarpık ve toplumsal öz inşanın reddi olan resmi siyaset de denilebilir.

Devletin kendisine mal ettiği bozunuma uğramış siyaset tarzının yolu, tuzaklar, hileler ve kısırdöngülerle doludur. "Reel durum" analizlerinin pragmatizmin günü kurtarma kaygısının üzerinde yürüyen hâkim siyaset anlayışı, bu ve benzeri yollarla toplumun katılımını engellemektedir. Bunlar, bilinçli kurgulanan yöntemlerdir. "Gündem belirleme", "gündem saptırma" dediğimiz gündemin içine hapsedilen klasik siyaset tarzı, amaçlanan şeyin araçları olmaktadır. Bu amaç, toplum mühendisliği biçiminde oluşturulup toplumu asli görevlerinden alıkoymaya çalışarak, onu güncelin sığ algısı içinde köreltip yapay şeyler üzerine odaklamaktadır. Toplumun demokratik siyasetten düşmesini, enerjisini tüketip iş yapamaz hale gelmesini koşullayan bu yöntemi, AKP sonuna kadar kullanmaktadır. Bu tuzağa, legal zeminde çalışma yürüten kurumlarımız ve kişiler de yoğunca düşebilmekte, siyaseti söylem radikalliği üzerinden tanımlayan tutumlarla karşılamaktadır. Oysa demokratik siyasetin iddiası, verili iktidar siyasetinin aksine, çalışma alanı olarak iktidar aygıtlarının kavram ve metaforlarıyla söylem ve eylem üretmek değil, toplumsal inşa görevleriyle yükümlü olmalıdır.
Politika, bir de komünal yapıların iç işlerini düzenleme faaliyetidir. Bu anlamda ahlaki ve politik toplumun sürdürülmesini sağlamanın temel yolu demokratik siyasettir. Siyasetle demokrasi arasındaki ilişki komünalite üzerinde gelişir.

Eğer ki siyaset, komünün kendi işlerini kendisi tarafından yapması olarak açığa çıkıyorsa buna demokratik siyaset diyebiliriz

Devletli sistem, komüne ait olan kendi işini (kendi siyasetini) kendin yapma hakkına el koyarak siyasetin demokratik niteliğini ortadan kaldırır. Demokratik olmayan siyaset ise bürokratik siyasettir. Bürokratik siyaset dışsal, kategorik ve devlet tandanslıdır. Nitekim hem liberal hem de reel sosyalist anlayıştaki temel ortaklık, siyasetin demokratik niteliğini by-pass etmek olmuştur. İşte demokratik ulus bu çarpıtmayı ortadan kaldırarak kendisini demokratik siyasetle inşa etme ve demokratik siyasetle sürdürme iddiasındadır.

Elbette bunlar ciddi soru ve sorunlardır; toplumun özgürleşme faaliyeti olarak demokratik siyaset dışında verilecek mucizevi bir cevap yoktur. Kürt Halk Önderi'nin savunmalarında ayrıntılı olarak ortaya koyduğu düşüncelerden hareketle şöyle söyleyebiliriz:

Devlet, egemenliği örgütleyen teklik ise; demokrasi, özgür-toplumsal öz yönetimi örgütleyen birliktir. Bu ikisi birbirleriyle bağdaşmaz. Yapısal olarak iki farklı alandır. Kurumsal olduğu kadar, kurumsal yapıları itibariyle de ayrışırlar. Fakat kuram (zihniyet) ve kurumun (yapı) yanı sıra, bu ikisinin ayrıştığı en önemli ayak, işleyiş biçimidir. Yani siyasetlerinin karakteridir. Devlet, bürokratik siyaseti yürütür; toplumsal yönetimler ise demokratik siyaseti esas alır.

Bürokrasi, demokrasinin zıddı olarak, elitleşen bir akıl ve siyaset tarzı olarak devletin özünü oluşturur

Bu nedenle bürokratik siyaset devletin asli işleyişidir. Siyasetin toplumdan çalınması, toplumsal ahlak ve politikanın inkârı anlamına gelir. Bürokrasinin geliştiği her zemin ve kurum kendini nasıl ve neyle adlandırırsa adlandırsın (ister Sovyet, ister konfederalizm) devletleşmiş demektir. Bu kurumların yapısal olarak tabana dayalı kurumları yetmemektedir. Aynı zamanda işleyişlerin de demokratik kılınması gerekmektedir. Demokratik siyaseti, işleyişin esası olarak benimsemeyen her kurum, nihayetinde bürokratikleşmekten ve devletleşmekten kurtulamaz.

Sovyet Rusya deneyiminde başlangıçta rövanşta olan konfederalizmin merkezi devlet adına hızla ortadan kaldırılması, reel sosyalizmin çözülüşünün en temel nedenidir. Ulusal kurtuluş hareketlerinin başarılı olamayışı ve kısa süre içinde yozlaşmaları demokratik siyaseti ve konfederalizmi geliştirememeleriyle yakından bağlantılıdır. Dolayısıyla her şeyden önce demokratik konfederalizm, demokratik siyaseti kendi işleyişinin esasına yerleştirerek kendini bürokratik siyaset sistemine, devlete kapatmalı ve onlara alternatif olarak gerçekleşmelidir. Demokratik siyaset, demokratik konfederalizmin kendisini devletten ayrıştırdığı en temel hususlardan birisidir.

"Demokratik siyaset, demokratik konfederalizmin inşa tarzıdır. Demokratikliğini de bu tarzdan alıyor. Karşıt modernite gittikçe merkezileşen, toplumun en iç gözeneklerine kadar yayılan iktidar ve devlet aygıtlarıyla kendini sürdürmeye çalışırken; aslında politik alanı da yok etmiş oluyor. Buna mukabil demokratik siyaset, toplumun her kesimine ve kimliğine kendini ifade etme ve siyasi güç olma olanağını sunarken, politik toplumu da birlikte oluşturmuş oluyor."[1]

Halk yönetiminin kuruluş tarzı, devlet yönetimi ilkesinden kopuşu ve özgür bir yaratımı esas almadan başarılı olamayacaktır. Toplumsal yapılar işlemlerle bağlantılı olarak kendi iç yapısında değişimlere gider. Demokratik siyaseti, yapının işleyiş formu olarak belirlememiz aslında kurumların-yapıların dogmatikleşme, katılaşma ve dolayısıyla bürokratikleşme eğilimine karşı en önemli güvenlik mekânizmasını toplumun kendisine vermektedir.

Demokratik siyaset her şeyden önce gücün merkezileşmesini engelleyecek tarzda toplumun her alanda, tüm yerellerin kendilerini meclisler tarzında örgütlenmesini esas alır ve güçler ayrılığı gibi bir sorunu bulunmamaktadır. Tüm güç, yerellerin ve meclislerindir. Halkın yönetmesini bilmediği hiçbir güç yoktur. En karmaşık organizasyon olan toplum, kendini komünler halinde var etmeyi biliyorsa, her türlü güç birikimini de kanalize edebilecek demokratik bir anlayışa sahiptir. Günümüzde devletin merkezi organlarının yüklendiği işlerin ezici bir çoğunluğu yerel, özerk birimlerin kendi öz yönetim faaliyetleri olarak ele alınmak durumundadır. Geriye sadece çok cazip bazı ortak işler kalmaktadır - ki bunlar da yerellerin demokratik iradesiyle oluşmuş yerli meclisler ve organlar eliyle yürütüldüğünden, denetleme işleri ilk kademe meclislerden itibaren tam demokratik siyasetin özüne uygun olarak toplumun kendisi tarafından yapılacaktır.

"Demokratik siyasette yerellik ve evrensellik ilişkisi nasıl olur?" sorusunun cevabı, ifade ettiğimiz şeylerin cevabında içkindir. Bu açıdan özel olarak soruya tanımlar yaparak cevap verme gereği duymuyoruz. Fakat illa ki bir cevap geliştirmek gerekirse; bunu da ayrı bir soruya dayandırarak şunları ifade edebiliriz: Ulus-devlet ve onu besleyen, ondan beslenen varyantlar ne kadar "yerel" imalatlardır? Yerelliği biçimseldir gerçekte, ama ulus-devlet kapitalist modernitenin evrenselci-iktidar paradigmasıdır. Yerelliği buradan beslenir. Yerel, evrenseli etkiler, ondan etkilenir. Peki durum böyleyken demokratik modernitenin yerel politikası onun evrensel perspektifinden ve bizzat uygulamasından soyutlanabilir mi?

Demokratik toplumun politik nedenler dünyasının mücadele gereçleri ulus-devletin varlığıyla sınırlandırılamaz. Daha geniş bir anlam evrenine sahiptir. Fakat hem yerel hem de evrensel olarak kendisini ulus-devlet politikası karşısında da anti tez olarak örgütleyerek konumlandırır. Küresel iktidar güçleri kendilerini merkeze alarak projelerini tüm insanlığa ve doğuya dayatırlarken, demokratik siyaset evrensel düşünüp yerel uygulamayı esas alır. Elbette farklı deneyimleri ortaklaştırır da... Küresel demokrasi perspektifi bunun ifadesidir.

Özcesi; demokratik siyasette yerellik ve evrensellik iç içedir. Dolayımsız bir ilişkidir bu. Uzağa bakmaya gerek yok; Rojava Devrimi tam da bunu söylemektedir.

[1] Öcalan, Abdullah. *Demokratik Uygarlık Çözümü V: Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü; Kültürel Soykırım Kıskacında Kürtleri Savunmak*. Amara Yayıncılık. İstanbul: 2015

ORTADOĞU'DA BATI UYUŞMAZLIĞI VE DEMOKRATİK MODERNİTE

Düzgün Kaya

Ortadoğu, insanlığın manevi ve maddi değerlerinin yaratım mekânıdır.

Ortadoğu'nun günümüzde yaşadığı şiddet ve savaş sarmalına dayalı kaos, tarihsel-toplumsal gerçekliğiyle örtüşmeyen bir durumdur. Her gün silahların konuştuğu, bombaların patladığı ve çocuk, genç, kadın, yaşlı demeden onlarca insanın öldüğü, kadınların kaçırılıp tecavüz edildiği, insanların başının kesildiği, insanların yakıldığı Ortadoğu, kendi tarihsel-toplumsal gerçekliğine yabancılaşmış bir Ortadoğu'dur. Bu yaşanılanlardan sadece Ortadoğu'yu sorumlu tutmak soruna bütünlüklü bakmamak anlamına gelir. Oysa gerçek bütündür. Hakikat var olan bütünsel gerçekliğe doğru bakabilmektir. Doğru bakabilme gücünü gösterdiğimiz ölçüde Ortadoğu'da yaşanan sorunları yetkin tanımlayabilir ve çözüm yollarını ortaya çıkarabiliriz. Bunun için de Oryantalist bakış açılarının ve kapitalist modernitenin zihniyet kalıplarının dışına çıkmak gerekir.

Derinleşmiş ve genelleşmiş bir kölelik sistemi olan kapitalist modernite günümüz dünyasında tüm toplumu köleleştirmek istemektedir. Bunun için de kapitalist modernitenin üç sacayağı olan (kapitalizm, ulus-devlet ve endüstriyalizm) unsurları geliştirmektedir. İnsanın, toplumun ve doğanın iflası anlamına gelen bu unsurlar çağımızın yaşadığı temel sorunların kaynağıdır. İnsanı, toplumu ve doğayı mülkleştirerek, birbirine yabancılaştıran bu anlayışlar pozitivizmin sosyal bilimler üzerinde yarattığı tahribatlarla bağlantılıdır. Zihniyet anlamında yaşanan parçalılık, özne-nesne anlayışı kadını-erkeği, insanı-doğayı, Doğu'yu-Batı'yı vb. birbirinden ayırmış ve birbirine düşman haline getirerek savaştırmıştır. Hem kendi içinde hem de dışa karşı bu anlayışı geliştirmiştir. Bu zihniyetten çıkarı olan, kapitalist modernite ve onun azami kâr anlayışına dayalı gözü doymaz ceberrutluğudur. Bu ceberrutluk dünyayı işgal ve istila etmesini beraberinde getirirken ağırlıklı olarak da 18. yüzyıldan itibaren Ortadoğu üzerinde bu politikaların pratikleşmesini beraberinde getirmiştir. Bu politikalarla birlikte artık Ortadoğu'da böl-parçala-çatıştır ve yönet anlayışı geliştirilmeye başlanmıştır. Bu süreçten itibaren Ortadoğu her gün geçtikçe kendi tarihsel-toplumsal gerçekliğinden uzaklaşmaya başlamıştır. Bakar ama göremez, anlayamaz, tanımlayamaz hale gelmiştir. Kendi adına konuşamaz, tartışamaz, karar alamaz ve uygulayamaz duruma düşmüştür. İpinin başkalarının elinde olduğu bir süreçle yüz yüze kalmıştır. Kendine yabancılaşmanın, kendini yönetemez hale gelmenin başladığı süreç bu süreçtir.

Oryantalist bakış açılarının ve kapitalist modernitenin zihniyet kalıplarının dışına çıkmak gerekir

Oysa Ortadoğu tarihi ve toplumu böyle bir yabancılaşmayı kaldıramayacak kadar kadim bir varoluşsallığa sahiptir. Yukarı Mezopotamya toplumsallaşmanın ilk oluştuğu mekân olmaktadır. İnsanlık adına var olan tüm manevi değerler burada ete kemiğe bürünmüştür. Toros-Zagros Dağlarının etekleri olan bu alanlar üretimin, yaratımın, paylaşımın, dayanışmanın mekânı olarak insanın ruh ve maneviyat dünyasını şekillendirmiştir. İnsanlık burada anlam gücüne kavuşmuştur. Resim, sanat, müzik bu topraklarda filizlenmiştir. İnsanın doğal olarak yaşadığı ve yaşamını anlamlandırdığı milyonlarca yıla dayanan bu süreç Yukarı Mezopotamya'da neolitik süreçle derinlemesine insanın-toplumun tüm hücrelerine nüksetmiştir. İnsanlık varoluşu anlamında manevi ve maddi olarak ne varsa hepsini bu süreçte kazanmıştır. Tarım ve köy toplumuna dayalı olarak ahlaki ve politik toplum değerleri burada oluşmuştur. Kadın-ana öncülüğünde gelişen bu süreç toplumun kendisini bütün zenginliğiyle, çeşitliliğiyle ifade ettiği bir süreçtir. Bu süreç Dünya'nın hiçbir yerinde Mezopotamya'nın yukarısında yaşandığı kadar uzun ve derinlemesine yaşanmamıştır. Bundan dolayı Yukarı Mezopotamya ve buranın kalbi olan Kürdistan coğrafyası toplumun kök hücresinin mayalandığı mekân olmuştur.

ORTADOĞU'NUN 15.000 YILLIK HAKİKATI

Ortadoğu toplumsallaşmanın mekânı olduğu kadar olumsuz hiyerarşinin, iktidarın, devletin de ortaya çıktığı mekândır. Yukarı Mezopotamya toplumsallaşmanın mekânı olurken Aşağı Mezopotamya'da hiyerarşik-devletçi uygarlığın mekânı olmuştur. İnsanlığı maddi ve manevi anlamda besleyen mekân Ortadoğu'dur. Ortadoğu'nun neolitik değerleri ve bu değerlerle beslenen Sümer ve Mısır uygarlığıdır. İlk mitoloji, dinler, felsefe, bilimin merkezi Ortadoğu'dur. Geliştirmiş olduğu anlam ve yapı gücüyle hem Doğu'yu hem de Batı'yı beslemiştir. Bütün insanlığa beşiklik etmiştir. Zihinsel ve maddi anlamda hep üretmiş, yaratmış ve vermiştir. Yani hem demokratik uygarlığın hem de devletçi uygarlığın merkezi Ortadoğu olmuştur. Bu yönleriyle insanlık adına yarattığı olumlu ve olumsuz değerleriyle 13. yüzyıla kadar insanlığa öncülük etmiştir.

İnsanlığın tarihsel-toplumsal gerçekliğinde böylesine bir anlam ve yapı gücüne sahip olan Ortadoğu, orijinal bir şekillenmeye sahip olmuştur. Her şeyden önce kendine güvenen bir kimliğe, duruşa sahiptir. Bilgelerin, dervişlerin, peygamberlerin, filozofların yatağıdır. Düşünce zenginliğiyle, etnisitelerin çokluğuyla, dillerin ve dinlerin çeşitliliğiyle farklılıkları kendi içinde barındıran ve farklılıklarla yaşamasını bilen bir kültürel zenginliğe, renkliliğe, jeo-kültüre sahip olmuştur. Ortadoğu'yu Ortadoğu yapan böyle bir mozaiğe sahip olmasıdır. Hep kendi kökleri üzerinde yeşermesini bilmiş ve kendi ayakları üzerinde durmuştur. Kendi adına konuşan, tartışan, karar alan ve kendi kendini yöneten ve kendisini savunan bir gerçekliğe sahip olmuştur.

13. yüzyılın ortalarından itibaren felsefenin, tartışmanın önünün alınması ve giderek teolojinin gelişmesiyle beraber öncülük rolünü kaybetmeye başlamıştır. Kendi içine kapanma dogmatik dincilikle de birleşince Ortadoğu toplumlarının üzerine kara bir örtü inmeye başlamıştır. Bu süreçten itibaren düşünce dünyaları ve yaşam tarzları giderek kararmıştır. Bu duruma düşmesinin dıştan kaynaklı yanları olsa da asıl belirleyici olan kendi içinde yaşamış olduğu düşünce tartışmalarının dogmatik dincilik yoluyla engellenmesidir. Avrupa'da Rönesans, Reformasyon ve Aydınlanma hareketleri gelişip özgür tartışma ve buna dayalı gelişme koşulları açığa çıkarken, Ortadoğu; üzerine ölü toprağı serpilmiş bir halde kalmıştır. Ancak tüm bu olumsuz durumlara rağmen yaşamış olduğu tarihsel-toplumsal köklülük dışardan gelen şeylere kapalı olmasına yol açmış ve kabullenmemiştir. Bunları kendi cevherine uygun bulmamıştır. Biçimde kabullenmiş görünse de öz ve içerik olarak kabullenmemiş ve özümsememiştir.

ZORAKİ BİR BİLEŞEN: KAPİTALİST MODERNİTE VE ULUS-DEVLET

Kapitalist modernitenin azami kâr anlayışına dayanan ulus-devlet anlayışı ve endüstriyalizm gerçeği karşısında duruşu böyledir. Ortadoğu, kapitalist tekel güçleri için her zaman ele geçirilmesi gereken bir bölge olarak ele alınmıştır. Hem başta petrol olmak üzere yer altı ve yer üstü zenginlikleri hem de düşünsel, inançsal ve kültürel farklılığından dolayı bu bölgede hâkimiyet kurmak her zaman Batılı güçlerin amaçlarından biri olmuştur. Kapitalist modernite döneminde de bu durum devam etmiş ve Birinci Dünya Savaşı sonrasında oluşturulan yapay sınırlara dayalı ulus-devlet anlayışlarıyla bu amaçlarına ulaşmaya çalışmışlardır. Ortadoğu'nun toplumsal dokusuyla örtüşmeyen bu ulus-devlet anlayışları Ortadoğu'nun ruhsal yapısının bozulmasına yol açmıştır.

Köleci ve feodal devletçi sistem dönemlerinde yaşanan işgal ve istilalar olsa da toplumun kendisine yabancılaşması ve yabancı yönetim anlayışı öne çıkmamıştır. Egemen-işbirlikçi kesimlerin çıkarlarıyla bağlantılı bu anlayış daha fazla onların şahsında öne çıkmış olsa da, toplum kendi demokratik-komünal kültürel değerleriyle yaşamasını bilmiştir. Yabancı yönetimlere ve bunların uzantısı olan egemen-işbirlikçi kültür ve yaşam anlayışına kapalı kalmıştır. Ancak kapitalist modernitenin azami kâr anlayışı ve buna dayalı oluşan ulus-devlet yapılanması toplumsal yabancılaşmayı ve yabancı yönetim kültürünü topluma musallat etmede önemli bir aşama kaydetmiştir. Ulus-devlet anlayışıyla toplumsallaşmanın ana hücresi Kürdistan coğrafyası ve toplumu, kendi iradesi dışında dört parçaya ayrılarak "yabancı yönetime" dayalı bir sömürgeciliğe tabii tutulmuştur. Kapitalist moderniteye göbekten bağımlı bölge ulus-devletleriyle hem toplumsal gerçekliği, hem coğrafyası üzerinde her türlü tasarrufun yapılabileceği bir alan haline getirilmiştir.

Arap toplumu, 22 ulus-devlete bölünerek birbirine yabancılaştırılan bir yabancı yönetim kültürüne tabii kılınmıştır

İran'a da aynı yöntemi dayatarak sonuç almaya çalışmışlardır. Günümüzde Ortadoğu'da yaşanan sorunların kaynağı kapitalist modernitenin tekelci anlayışından gıdasını alan ulus-devlet yapılanmasıdır. Ulus-devlete dayalı oluşturulan böl-parçala-çatıştır ve yönet politikasıdır. Kaynağını ahlaki ve politik toplumun zayıflamasından alan bu yapılanma Ortadoğu'nun başındaki en büyük beladır. Hiyerarşik-devletçi sistemin ortaya çıkmasıyla başlayan ve kadının düşüşüyle gelişen bu süreç kapitalist modernite ve onun Leviathan'ı ulus-devlet tarafından kadın şahsında ahlaki-politik değerlerin dibe vurmasıyla korkunç boyutlara ulaşmıştır.

İnsanı insana, erkeği kadına, insanı doğaya, dili dile, dini dine, etnisiteyi etnisiteye, kültürü kültüre düşman kılan bu yapılanmadır. Bu yapılanmayla toplum birbirine yabancı hale getirilmiştir. Anlam-yapı arasında yaşanan parçalanma sosyal yaşama bir bütün sirayet ederek sosyal dokuyu bozmuştur. Bu bölgenin az çok sorunları olsa bile geçmişten beri bir arada yaşayan etnisiteleri, inançları, mezhepleri, kültürleri bir arada yaşayamaz hale gelmiştir. Ulus-devlet anlayışının yarattığı milliyetçilik zehri bütün topluma yayılmış ve bir kanser hücresi gibi toplumu tüketmiştir ve tüketmeye devam etmektedir. İsrail-Arap savaşları, Şii-Sünni mezhep savaşları, İslam-Hıristiyan gibi Doğu-Batı sıcak ve soğuk savaşları vb. biçimde toplum kendi içinde ve dışında sürekli savaş hali içinde bırakılmıştır. Toplum var olduğu tarihsel-toplumsal gerçekliğine yabancı hale getirilmiştir. Bütün renklerin bir arada yaşadığı Ortadoğu giderek tek renkliliğe bürünmeye başlarken kendisine yabancılaşmaya başlamış, kendisini tanıyamaz, en küçük sorunlarını dahi çözemez hale gelmiştir. Bugün Ortadoğu'da yaşananlar bu gerçekliklerle bağlantılıdır. Ortadoğu tanınmaz haldedir. Tarihine yaraşır bir durumda değildir.

Toplumsallığın ve devletçi uygarlığın yaratım mekânında kan gövdeyi götürmektedir. Bir arada yaşamanın hoşgörüsü kalmamıştır. Kimsenin kimseye tahammülü kalmamıştır. Toplumsal değerler parçalanıp küçültülerek anlamından ve değerinden uzaklaştırılmaktadır. Birlikte yaşamanın, paylaşmanın, dayanışmanın yerini şiddet ve savaş almıştır. Kan ve şiddet eldeki yegâne metot olarak tüm sorunlara uygulanmakta, böylece yaşam dayanılmaz bir hal almaktadır.

Ortadoğu'da ağır sorunların çözümü yerine savaş ve doludizgin şiddet, tek "çözüm seçeneği" haline gelmiştir

Bunun temel kaynağı Ortadoğu'nun yaşadığı yabancılaşma ve bu yabancılaşmayı dayatan tekelci kapitalist güçlerdir. Ortadoğu'nun toplumsal genlerini kapitalist modernite güçleri bozmuştur. Bunların yarattığı yabancı yönetim anlayışları bu durumu ortaya çıkarmıştır.

Bugün Ortadoğu'daki devletlere bakıldığında devleti yönetenler kendi halkından insanlar olmasına rağmen halkına yabancılaşmıştır. Kendi halkına yabancı bir yönetim ortaya çıkarılmıştır. Halkının ve toplumunun çıkarlarını gözeten ve ona dayalı yönetim yerine ya geleneksel ya bir zamanlar reel sosyalizmden gıdasını alan kaba totaliter anlayış ya da kapitalist modernitenin çıkarlarını ve onun yaşam anlayışını topluma dayatan veya bunların sentezi biçiminde bir yönetim açığa çıkmıştır. Yaratılan yabancı yönetim kapitalist modern kültüre dayalı ulus-devlet yönetimidir. Ruhunu ve gıdasını toplumsal değerlerden almayan, güç odaklarına dayanan ve onların hizmetinde olan yönetim anlayışı kendi toplumuna yabancılaşmış yönetimdir. Bu anlamda Ortadoğu yabancı yönetime açılmış bir bölge haline gelmiştir. Bu yönetim anlayışıyla bölgenin sadece yeraltı-yerüstü zenginliklerine değil tarihsel-toplumsal gerçekliğine de peşkeş çekilmiştir. Sadece coğrafyası değil toplumsal gerçekliği de mülkleştirilmiştir. Üzerinde her türlü tasarrufun yapıldığı bir bölge haline gelmiştir.

Sosyalitesi bozulan bölge Liberal ideolojinin saldırıları karşısında savunmasız hale gelmiştir. Kendi geleneğinden kültüründen koparılmıştır. Özentili, bireyci, kendi değerlerine yabancı, batı taklitçisi bir insan-toplum yaratılmaya başlanmıştır. Kendi iç dinamiklerine dayalı gelişmenin önünün alınması ve kapitalist modernite saldırılarına açık hale gelmesi; sıkışmış, ucube bir yapılanma açığa çıkarmıştır. Devletçi kültür geleneğinden kaynağını alan ve kapitalist modernitenin ulus-devlet anlayışıyla toplumu tek tipleştirmeye çalışan bu zihniyet Ortadoğu toplumlarına zorla giydirilmiş bir elbise olmaktadır. Ortadoğu, zorla giydirilen bu elbiseyi her an bırakıp atmaya hazırdır; yeter ki kendi tarihsel toplumsal gerçekliğiyle örtüşen bir çıkış yolu bulsun.

ORTADOĞU'DA DEMOKRATİK MODERNİTE

Ortadoğu için bu çıkış yolu demokratik modernitedir. Bu sadece Ortadoğu için değil tüm insanlık için bir çıkış yoludur. Toplum ancak bu şekilde kapitalist modernitenin kafesinden, bireyci yaşam anlayışından kurtulabilir. İnsan-toplum ancak bu yolla kendi özüyle buluşabilir ve dayatılan mülkleşme, yabancılaşma ve yabancı yönetimin önüne geçebilir. Bunun için de kapitalist modernitenin üç sacayağı olan kapitalizm, ulus-devlet ve endüstriyalizme karşı ekonomik, ekolojik ve demokratik topluma dayanan bir zihniyetle toplumun kendini yeniden yapılandırması önemli olmaktadır.

Bu yolla ahlaki ve politik toplum değerleri, kendi kökleriyle buluşup yeniden yeşererek anlam kazanabilir. Bütün etnisiteler, dinler ve mezhepler, diller ve kültürler kendi gerçekliği içinde yeniden bir arada yaşayarak demokratik ulus haline gelebilir. Halkların, kültürlerin birbirine yabancılaşmasının önüne geçilerek farklılıkların bir zenginlik olduğu anlayışıyla bir arada yaşamanın koşulları açığa çıkabilir. Toplum, kendi tarihinden ve toplumsal gerçekliğinden gücünü alarak kendi ihtiyaçları ve sorunları için tartışmalar yürütüp, karar aldığı ve pratikleştirdiği bir gücü kazanarak demokratik siyasetle kendini yönetir bir hale gelebilir. Bunun kurum ve kuruluşlarını oluşturabilir. Kendini savunabilir bir düzeyi kazanarak daha eşit ve daha özgür yaşam olanaklarına kavuşabilir. Ortadoğu tarihi bu yaşam tarzının örnekleriyle doludur.

Ortadoğu toplumu kabileler, aşiretler, mezhepler, uluslar ve direniş hareketleri olarak zengin bir komünal-demokratik kültüre sahiptir. Komünal yaşam Ortadoğu toplumlarının temel yaşam tarzı olarak var olmuştur. Kapitalist moderniteye kadar da devletin çok fazla toplum üzerinde etkisi olmamıştır. Topluluklar, toplum her zaman kendisini yönetmesini bilmiştir. Devlete ihtiyaç duymamıştır. Kendi sorunlarını kendisi çözmüştür. Toplum ve topluluklar bunun farkında olarak yaşamış ve arayışları buna göre olmuştur. Zaten devlet yönetimi sorun çözen bir yönetim değil, sorunların kaynağıdır. Topluma ilişkin sorunların kaynağı olduğu kadar doğaya ilişkin sorunların kaynağı da kapitalist modernitedir. Bu, azami kâr zihniyetine dayalı endüstriyalizm anlayışıdır. Bu zihniyetin aşılması için eko-endüstri anlayışına dayalı bir endüstrinin pratikleşmesi önemli olmaktadır. Ancak bu şekilde ekolojik sorunların önüne geçilebilir. Yoksa mevcut durumda toplum ve doğa çoktan SOS işareti vermektedir.

KÜRDİSTAN DEVRİMİ, DEMOKRATİK MODERNİTE VE ORTADOĞU

Ortadoğu'nun içinde bulunduğu kaostan çıkması için demokratik modernite zihniyetine dayalı olarak ahlaki-politik toplumun, demokratik ulusun ve eko-endüstrinin kendisini yapılandırması önemli olmaktadır. Bunun için, 13. yüzyıldan beri içine düşmüş olduğu dogmatik zihniyetten kurtulması ve kapitalist modernitenin yaratmış olduğu yabancılaşmayı her boyutuyla aşması gerekmektedir. Bunun yolu da zihniyet devriminden geçmektedir. Ortadoğu gerçeği böyle bir devrimi yapacak güce sahiptir. Tarihsel-toplumsal gerçekliği buna elverişlidir. Toplumsallaşmanın yaratım kaynağı Kürdistan'daki gelişmeler sanki tarihi yeniden canlandırır gibi bütün halklara umut vermektedir. Mülkleştirmenin, yabancılaşmanın ve yabancı yönetimin en ağır uygulandığı bu topraklar ve Kürdistan toplumu, kendi kökleriyle yeniden buluşarak üzerindeki ölü toprağını atmıştır.

Kadın-ana tarihteki rolüne benzer bir öncülükle yine aynı topraklarda rolünü oynamaktadır. Kürdistan kadını, devletçi kültürün ve özelde kapitalist modernist kültürün kendinden çaldığı değerleri yeniden alarak eşit ve özgür yaşamın kapıla-

rını açmaya başlamıştır. Kadın'da gelişen bu düzey bir bütün olarak topluma etki etmekte ve ayaklanan kadınla özgür toplumun yaratılabileceğini göstermektedir. Bu gerçeklik sadece Ortadoğu açısından değil bütün dünya kadınları ve halkları için örnek olmaktadır. Devlet nasıl kadını düşürdükçe giderek kendisini tüm toplumun ve doğanın başına en büyük felaket haline getirdiyse yine kadında yaşanacak özgürleşme düzeyiyle toplum kendi tarihine, değerlerine ve kültürüne sahip çıkacak hale gelecektir. Kürdistan kadını ve toplumu bu konuda önemli bir zihniyet devrimi yaşamaktadır. Başta Türkiye'nin demokratikleşmesi olmak üzere bir bütün olarak bölgenin demokratikleşmesinde Kürdistan devrimi önemli bir misyona sahiptir. Bu gerçeklik her gün geçtikçe Ortadoğu'yu daha fazla etkileyecektir. Ortadoğu'nun zihniyet devrimini yapmasında Kürdistan devrimi katalizör bir rol oynamaktadır. Bu durum birleşik kaplar misali bütün bölgeyi giderek etkileyen bir düzey kazanacaktır.

Demokratik modernite bir zihniyet devrimidir. İnsanın; insana, topluma, doğaya bakışında köklü değişikliklere yol açmaktadır. Kapitalist modernitenin bütün zehrini akıtacak ve toplumu kendi küllerinden yeniden yapılandıracak bir zihniyet ve eylem gerçeğidir. Kapitalist modernitenin yarattığı zihniyet kalıplarından, yaşam anlayışlarından ve alışkanlıklarından kurtulmak için her şeyden önce zihniyette devrim yapmaya ihtiyaç vardır. Zihniyette devrim yapmadan hiçbir şey başarılamaz. Şu anda Ortadoğu toplumlarının önündeki temel sorun böyle bir devrimi yapma sorunudur. Kapitalist modernite ve onun ulus-devlet politikaları ancak bu şekilde boşa çıkarılır. Toplumu yeniden inşa etmek için öncelikle demokratik modernite zihniyetinde bir devrime ihtiyacımız vardır. İnsanın-toplumun düşünce biçimi değiştirildikten sonra her şey değiştirilebilir. Kapitalist modernitenin toplum aleyhine yaptığı bu durumu, toplum lehine yapmak en önemli mücadele olmaktadır.

Ortadoğu toplumları kapitalist modernitenin yaratmış olduğu zihniyet ve yapılanmaları hiçbir zaman benimsememiş ve özümsememiştir. Her zaman bununla çelişkili olmuştur. Bu dayatmalar biçimsel olarak kalmış ruhsal, manevi dünyasına fazla etki etmemiştir. Bundan dolayı böyle bir zihniyete açıktır. Yeter ki bunun farkına varabilsin. O zaman Ortadoğu halklarının önünde hiçbir gerici güç kalamayacaktır. Demokratik modernite zihniyeti toplumun ruhsal ve bedensel yapısıyla bütünleşerek tarihiyle buluşmasını sağlayacaktır. Demokratik kültür bu bölgenin genlerinde vardır. Toplum demokratik olarak var olmuştur. Demokratik yaşam ve yönetime açıktır. Önündeki temel engel topluma içten ve dıştan dayatılan yabancılaşmadır. Bunun önüne de ancak demokratik modernite zihniyetiyle geçilebilir. Bu yolla insan kendi doğasıyla buluşabilir, kendisine ve topluma anlam vererek doğayla buluşabilir. İçinde yaşadığı doğaya da daha fazla anlam verebilir. Demokratik ve ekolojik bir toplum haline gelerek kendine yetebilir. Ekolojik bilinçle bütün bir doğa ve evrenle bağını kurarak yaşama daha bütünlüklü bakabilecek hale gelebilir. Bu anlayışla; kapitalist modernitenin herşeyi parçalara ayırıp birbirine yabancılaştırdığı ve iktidarını sürdürdüğü zihniyetin önüne geçilerek, bu topraklarda yaşamın dokusu yeniden örülerek barış içinde yaşanabilir.

Demokratik moderniteyi inşa edebilmek için demokratik uygarlık tarihine dayalı bu ekolün akademilerini toplumsal yaşamın her alanında oluşturmak gerekir

Kapitalist modernitenin yaratmış olduğu zihniyet çarpıtmalarından, kaos ve krizden ancak demokratik modernite zihniyetine dayalı bilimsel, anlamsal, edebi, ekonomik, ekolojik vb. alanlarda yapılandırılacak akademilerle çıkış sağlanabilir. Akademilerin önemine ilişkin Kürdistan Halk Önderi Abdullah Öcalan, *Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü* adlı savunmasında şunları dile getirmektedir: "Zihinsel anlam birikimi için hem tarihte, hem de modernitenin demokratik kefesinde oluşmuş birikimin akademik örgütlenmesi sağlam bir başlangıç olabilir. Unutmamak gerekir ki, tarihin ilk akademileri olarak Sümer zigguratları, Nippur, Babil, Nusaybin, Urfa, Bağdat Bilge Evleri uygarlıkların onlarsız edemeyeceği gerçeğin de ifadesidirler. Demokratik modernite akademiyasız gelişemez." Dolayısıyla bu bilge evlerini güncelleyerek yeniden canlandırmak gerekir. Ancak bu şekilde daha demokratik, eşit ve özgür bir Ortadoğu inşa edilebilir.

TÜRKİYE'DE POLİTİKAYI YENİDEN DÜŞÜNMEK

Mehmet Sezgin

Sınıflı toplumun her döneminde bilgi ve düşünce, yöneten ve buyuran sınıfın tekelinde oldu. Devlet, bir bilgi ve güç yoğunluğu olarak toplumu yönetti. Toplumsal zekânın toplumun elinden devletin eline geçmesini ise devletin bizzat toplumu ele geçirmesi izledi. Oysa zekâ, arzu ve bilinç, toplum kaynaklıdır. Toplum, insan faaliyetinin en nitelikli buluşu ve örneğin başta doğal afetler olmak üzere baş edilemeyen tüm güçlere karşı, komünün ortak yanıtının geliştirildiği ilk platformdur.

Böylesine kadim bir hakikatin zekâ üretmediğini düşünmek büyük bir yanılgıdır. Toplumun doğuş ve gelişim evreleri büyük ölçüde bilinmediğinden, bilgi-iktidar yapıları tüm bilme ve anlama yöntemlerini kadük bırakmıştır. Toplum, arzu, duygusal zekâ ve maneviyat iken; devlet, bilinç ve analitik zekâdır. Toplum, içkinlik düzleminde canlı doğa anlayışı iken; devlet, aşkın ve dışsaldır. Yapısı gereği sömürgeci ve yabancı yönetim erkidir. Egemenliğin bedeni ve toplum karşıtı faaliyetin "resmi" merkezidir. Toplumun üstüne binerek hakikatini gasp ettiğini söylemek bir propaganda değil, büyük ölçüde kanıtlanan bir görüştür. Kadının toplumun içindeki rol ve irtifa kaybı da bu düşüşle ilintilidir.

Kadın şahsında toplumsal roller ilk ciddi kırılmayı yaşadı. Kadının sınıflı toplumun oluşumuyla birlikte yaşamın tüm alanlarından tasfiye edilmesi, bir sosyal, siyasal ve kültürel olgu olarak işlenmeyip sorun alanı olarak değerlendirilmedi. Yaptığımız felsefe ve bilim, kadın sorununa ilişkin neredeyse bir şey söylememektedir. O halde beş bin yıl kadar bir zaman dönemiyle takvimlendirilen devlet, toplumun beyninin dağıtılmasıdır. Beyni ve yüreği vurulan toplum başka bir beyne -aşkınsal- ve akla teslim olur. Sınıflı toplumun doğuşu bu sistemli ve organize aklın yönetime geçmesiyle başlar.

Hegemonik düşünce yapısını tartışırken göz ardı edilen, toplumsal varlıktır. Toplumun başlı başına kendi tanımı yapılmadan, ürettiği ilk düşünce ve eylem de hakkınca anlaşılamaz. Buna göre bina edilen politik felsefe de toplumsuz ve büyük ölçüde kurgusaldır. İdare edenlerin zihniyet yapısını tartışırken "idare edilenlerin" tanınmaması, felsefenin toplumdan uzak bir yaratım gibi algılanmasına yol açtı. Episteme sorunu gerçekte tüm uygarlığın sorunudur.

Dinin, mitolojinin ve felsefenin temel paradoksu, topluma değil devlete ilişkin düşünce üretmeleridir

Modern siyaset felsefesi Machiavelli ve Hobbes ile zirveleşen yönüyle egemenliğin ve iktidarın tasarımı gibi bir işlev gördü. Machiavelli, siyasetin bir analitik ve bilinç olgusu olduğunu işledi. Buna göre politika, devletin aşkınsal-dışsal bir güç olarak sürdürülmesinin bir aracından başka bir şey değildi. Batı sosyal bilimindeki yetmezliğin nirengi noktası, yönetim sorununun salt analitik akılla izah edilmeye çalışılmasıdır. Hobbes'tan Kant ve Hegel'e siyaset felsefesinin büyük ekolleri, aklı ve dolayısıyla egemenlik fikrini çözmeye çalıştılar. Egemenlik fikrinin teorizasyonu çağdaş ulus-devletin üzerine bina edilen temel düşünce oldu. Özellikle Rousseau ve Montesquieu ulus-devlete biçim ve içerik kazandırırlar.

Marx ve Engels ile birlikte bu tanım yeni bir içerik kazanır gibidir. Marx'a göre idealist Parmeneides'den Hegel'e filozoflar, gerici sınıf felsefesinin gelişimini ve sonuçta kapitalizmin egemenlik fikrini tesis etti. Kendi zamanındaki Fourier, Proudhon gibi toplumcu düşünürlerin düşünce düzlemini dikkate almayıp, modern felsefi geleneğin takipçileri olarak düşünce geliştirmeye yöneldi. Böylece onları ütopik sosyalist diyerek eleştirip "bilimsel sosyalizmi" geliştirdi. Marx, Hegel'le uçlaşan -baş aşağı duran- idealizmi ayaklarının üzerine oturttuğunu idea ederek onun diyalektik idealizmini diyalektik materyalizme dönüştürdü. Bilimsel sosyalist felsefe ve politika, ilk defa insanın insan üzerindeki tahakkümüne son vermeyi deneyecekti. Ancak esas aldığı proletarya diktatörlüğü de son analizde bir "özgürlük sosyolojisi" değil, komünizme varıncaya dek esas alınacak zorunlu bir tahakküm aşamasıdır. Sonuçta gerçekleşen Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın "firavun sosyalizmi" belirlemesindeki totalitarizm oldu.

Özgürleşme zaten Marx ve Engels'de büyük oranda yanıtsız bir kavram. Birçok eserinde Marx, özgürlüğü burjuva liberalizmine

ve egemen sınıf felsefesine içkin bir kavram olarak değerlendirir. Marx'ta daha çok öne çıkan, "eşitlik" ve "kurtuluş" gibi kavramlardır. Kurtuluş, bir mücadele pratiği olarak tarif edilir, ama özgürleşmenin etik hakikatini sürekli yaşayan bir yaşam ilkesi olarak değil. Marx ve Engels'le teori ve politikaya dönüşen bilimsel sosyalizm, topluma dair başta dil, kültür, din ve etnisite olmak üzere hakikati çözümlemeyi değil; ekonomi-politika ve üretim ilişkilerini anlamayı amaç edinmiştir. Dolayısıyla üretim ilişkileri ve ekonomi başta olmak üzere -ezilenler için de olsa-, yine egemenlik fikrini işlemiştir. Kürt Halk Önderi, Marx'ı "sol-Hegelcilik" yapmış olmakla eleştirir. İnsanın insan üzerindeki tahakkümünü sona erdirmeyi amaç edinen bu yiğit düşünce ve politika, büyük kazanımlarının, insanlığımızın en değerli sayılabilecek direniş ve devrimlerinin ardından başarılı olamadı. Yüz elli yıl sonra açığa çıktığı gibi, Marksizm de egemenlik düşüncesine dayalı modernist felsefenin tersinden sürdürülmesinden, kapitalizmi muazzam yıkma arzusuna ve değerli çabalarına rağmen, sistemin solunda konumlanmış bir iç muhalefetten başka bir şey değildir.

TÜRKİYE'DE BİR SÖMÜRGE KURUMU: SİYASET

Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin padişahın kulları olan bireyi tebaa olarak tarif eden Osmanlı İmparatorluğu'nun ardından kuruluşu, savaşlara yollanan, ağır vergilere bağlanan ve yoksulluk içinde yaşayan insanlar için kategorik bir ayrım ifade etmemektedir. Modern TC, "modern gibi görünmeye" çalışıp bir türlü olamayan bir üçüncü dünya ülkesi olmaktan kurtulamamıştır. Teorik olarak tüm inanç ve düşünce kültürü dolayımıyla saltanatın ve hilafetin tebaası olmakla özdeşleşen halk, "kılık-kıyafet devrimi" denilen uygulamayla modern, laik ve medeni olacaktı. Cumhuriyetin 1923'te ilanının ardından imparatorluğun "geri" ve "ilkel" denilen çok kimlikli ve etnisiteli karakterinden intikam alırcasına "birlik" espirisi etrafında yeni bir devlet tesis edildi. Bu "birlik" mefhumu, halen Türk ulus-devletinin amentüsü ve yegane ülküsüdür. Görece çoklu devlet kimliğinden tekleştiren, bölen ve Türk dışındaki her kimliği ezen bir "birlik" ana belirleyenine geçildi. Politika da tek partinin tasallutunda ve seçeneksiz bir devlet yönetim sahası olarak yapıldı. Cumhuriyet fikrinin "daha iyi" olduğu kabulünün ardından "demokrasi" için çok partili sistemin gerekliliği fark edilince, Cumhuriyet Halk Fırkası'na karşı -Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından- Serbest Fırka kuruldu. Çok geçmeden, "Ben elimi Kürt kanına bulaştırmam," diye Şex Said Ayaklanması'nın tenkil ve tediple bastırılmasını reddeden Serbest Fırka kapatılacak ve partinin başkanı Fethi Okyar, ülkeyi terk etmeye zorlanacaktı. 23 yıl süren tek parti yönetimi cumhuriyetin kuruluşundan bu yana muhalefetin fitne ve fesat yuvası olarak tarif edildiği, iktidarın "devlet baba" olarak imlendiği bir seçeneksizlik ülkesi yarattı. Türkiye 1930'lardaki Recep Peker, Mahmut Esat Bozkurt, Şükrü Saraçoğlu ve Nevzat Tandoğanlı yıllarda kendisini komünizme karşı bir ileri geçit karakolu olarak gördüğünden, her türlü özgürlük ve demokrasi meselesini "komünizm şeytanını kovmak" olarak anladı. Böylece itiraz ve ona dayalı daha müreffeh bir toplum olma talebi, hep hainlik ve terörizmle yaftalanarak yasaklanacak; sert cezalar, büyük tevkifatlar ve katliamlarla toplumun serbest düşünme yeteneği ölümcül bir darbe alacaktı. Cumhuriyet tarihi günümüzde kitapları "Yüz temel eser" olarak okullarda okutulan yazarların katledildiği, hapislerde yıllarca tutulduğu ve özgür düşünce insanlarının sürekli baskı ve zulüm altında tutulduğu sayısız örnekle doludur. Esasta devletin Kürt varlığını tedricen ve tamamen ortadan kaldırmaya "and içen" karakteri onu daha da gerginleştirecek, Kürdistan'da tüm olanaklarıyla Kürtlüğü yok etmeye yoğunlaşan yeni cumhuriyeti tüm özgürlükçü düşünce olasılıklarına karşı "tedbir" almaya yöneltecekti. Bu sorunsal günümüzde de demokrasi ve özgürlüğün belirgin bir ihtiyaç haline gelmesini önleyen oldukça önemli bir faktör olmaktadır. Marx'ın deyimiyle, "Başka bir ulusu ezen ulus özgür olamaz"dı. Modern olma ideasına rağmen devlet "geleneğine" özgürlük ve demokrasi adına hiçbir şey ekemeyenler, sürekli isyan ve kalkışma biçerler. Bugün de yaşanan, "geleneğin" devamıdır.

Düşünceyi yeni yönetim kılavuzu olarak her yenileme, onu toplumdan uzaklaştırıp devletin –Kürt Halk Önderi Öcalan'ın deyimiyle- "beynine, yüreğine ve rahmine" yerleştirdi. Politika, bilim ve felsefenin "ciddi adamların", devletlilerin işi olarak tanımlanması bu yüzden. Sevimsiz ve sıkıcı bir alan olarak okullarda öğrencilerden kaçırılan bir alandır politika. Çünkü politika ve felsefe, okuyan özne için doğrudan kendisini "yönetenlerin" varlığını sorgulamaya yönelik oldukça keskin bir boşluk onlara göre. Öyle herkesin ilgilenmemesi gereken, üstyapıya-devlete ait alanlar bunlar.

Toplum, "Egemenler katında neler oluyor?" diye meraklanmaya başlayınca, demokratik siyaset doğuş halinde demektir. Toplum (society), ekonomik sömürü ve mağduriyete rağmen sorgulama, dayanışma ve itiraz yönüyle gelişirse, kendisini yönetenleri değiştirebilir, bir devrimle alaşağı edebilir çünkü… Milyonlarca kitabın ve o kitaplarla şu veya bu şekilde ilgilenen bir toplumun "sakıncalı" görülüp baskı ve yasağa tabi tutulması, politika ve devlet konusunda oldukça öğreticidir. Düşünce ve politika, devletin tekelinde olduğu sürece "güvenli" ve meşrudur. Tersi anarşi, kaos ve moda deyimle istikrarsızlıktır. Bu tutarsızlık devletin bilime, aydınlanmaya ve akademilerdeki ilim vurgusuna da tezattır.

Devlete kendi cehaletini tahkim edecek bir akademya ve bilimcilik gereklidir

Toplumu güçlendirirken kendi varlığını ortadan kaldırabilecek bir anlama ve bilme girişimi kesinlikle yasak ve "sakıncalı"dır.

Siyasetin Türk ulus-devlet sömürgeciliğine ve faşizmine payanda olan gerçekliği, tüm siyasi partilerin resmi ideolojiye biat etmeleriyle gerçekleşmektedir. Bunun dışında bir siyaset yapma şansı yoktur. AKP'deki durum ise ırkçı siyasetin devletleşmiş, hükümetleşmiş hali olmaktadır. Aslında faşizmin iktidara gelişidir. Bir süre öncesine kadar MHP kurumsal faşizm için rıza üretmekte, AKP ise bu rızayı resmi devlet politikasına tahvil etmekteydi. Ancak bugün bir cumhurbaşkanı olarak insan ölümünün "indirmek" gibi katı bir dille izahı, histerik faşizme rıza üretmede AKP'nin en mahir parti olduğunu göstermesi bakımından ibretliktir. Üstelik MHP gibi acemice ve sokak jargonuyla değil, en son Cizre'de katledilen 35 günlük bebekte olduğu gibi doğrudan "saygın devlet anlayışı" gereği olarak uygulamaktadır. AKP, bir retorik olarak sokak jargonunu seçim meydanlarında zaten en pespayece kullanıyor. Asıl olan onu kurumsallaştırmaktır. AKP, Kürt Halk Önderi'nin belirttiği "beyaz, yeşil ve kara faşizm" biçimlerinin en rafine ve sentetik halini almış bulunmaktadır. Yıkılışını faşizmde muazzam ısrar ederek durdurmaya çalışan yönüyle bu ısrar, bir hayli dikkat çekicidir. Böylece ırkçılığı ve nefreti sürekli tekrarlayarak kurumsal, kültürel ve dahası temsille meşruiyetini koruyan bir yerleşmiş faşizm oluşturulmaktadır. Bunda başarılı olunduğu açıktır. Siyaset Türkiye'de soldan değil AKP'nin ajite etmeyi başardığı en sağdan kurulmaktadır. Bu nedenle de anti-demokratik, mukaddesatçı ve her türlü özgürlüğe karşıdır. Yapısal olarak Türkiye'de siyaseti bir sömürge aparatı olarak değerlendirmemizin nedeni, onun oligarşik, kapalı ve topluma karşı suç dolu hakikati nedeniyle gerçek bir demokratik politikaya fırsat tanımamasından ötürüdür.

Türkiye'de siyaset, siyasete karşıdır

Temsilin en merkezi karar organı olan TBMM'ye girmek ve görüş beyan etmek, Hegel'in "tüm ineklerin siyah olduğu bir geceydi" belirlemesindeki seçeneksizliklere "kayıtsız şartsız" teslim olmak demekti. Egemenlik kayıtsız şartsız oligarşik cumhuriyet elitinindi. 1960 başlarında TİP'in meclise girmesi bir yana; 1991'de Kürtlerin HEP deneyimi oldukça sancılı bir demokratik siyaset ısrarına dayanıyor. HEP milletvekilleri, il başkanları ve üyeleri devlet tarafından katledildiler. Amaç Kürtlerin sisteme rağmen sistem içinde ve sisteme karşı siyaset yapmasını önlemekti. Günümüzde aynı tutuculuk ve nefret, kapatılan birçok Kürt partisinin ardından Kürtlerin Türkler, Aleviler ve sosyalistlerle birlikte kurduğu HDP'nin her fırsatta engellenmesi, saldırıya uğraması ve hukuki baskıya maruz bırakılmasıyla devam etmektedir.

BİR BAŞKA SİYASET?

1960'lar dünyasında hem Sovyet revizyonizmine hem de Amerikan emperyalizmine karşı dünya gençliği yeni bir arayış geliştirdi. Politikaya hem usulen hem de içerik olarak yeni bir müdahale arayışı demek olan bu akım, Kürt Özgürlük Hareketi'nin önderlerini de etkiledi. '68 gençlik hareketi, bu anlamda küresel bir devrim hareketiydi. Esasında 1960'ların tıkanan Marksizm'ine gençlik yeni bir yanıt geliştirmek ve böylece günümüzde Demokratik Ulus dediğimiz halkların kardeşliği ve sosyalizmi kurmak istiyordu. Sanıyoruz hiç kimse Fransız Sorbonne Üniversitesi'ndeki Mayıs Ayaklanması'ndan Seattle'a, Asya'dan Afrika'ya ve Kürdistan'a kadar yayılan bu yeni özgürlük isteminin, günün birinde kapitalist moderniteye soldan eklemlenecek ve -Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın deyimiyle- onun "bir mezhebi olacak" ulus-devleti hedeflediğini söyleyemeyecektir. Arzulanan yeni bir dünya ve yeni bir yaşamdı.

Türkiye'de de Deniz Gezmiş, Mahir Çayan ve İbrahim Kaypakkaya ile sembolleşen gençlik hareketiyle, yeni teori ve politika ile toplumsal sorunları çözmeye odaklanan bir devrim hayaleti dolaşmaya başladı. Talebelerin "memleket meselelerine" artan ilgisi, katı devlet geleneğine karşı büyük bir tedirginlik kaynağıydı. Gençliğin ve halkın sosyalizme dayalı politika arayışı, 1969'da dönemin öğrenci liderlerinden Taylan Özgür'ün Türk kontrgerillası tarafından katledilmesinin ardından gelen 12 Mart 1971 darbesiyle yanıtlandı. 12 Mart 1971 darbecilerinden General Memduh Tağmaç, "Sosyal gelişme, ekonomik gelişmenin önüne geçmiştir," derken bu endişeyi dile getiriyordu. Sonraki yıllarda 1980'e dek 71 devrimciliğinin ardılları örgütlenmeye, çoğalmaya ve parçalı da olsa toplumu etkilemeye devam edecekti. Toplumun gençlik önderleri öncülüğünde uyanışı ve toplumsal özgürlük istemi yükselince 12 Eylül 1980 darbesi yapıldı.

12 EYLÜL'Ü AŞMAK VE DEMOKRATİK ULUS

12 Eylül, gençliği ve kurduğu örgütlenmeleri, dolayısıyla toplumu hedef alan faşist bir operasyondu. Ancak zihnî olarak politikanın kendisini hedef aldığı bugün daha fazla açığa çıkmış bir husustur. Böylece politikayı devletin hegemonyasından hiçbir izin almadan çekip almak isteyen gençlik, çok sert bir cevapla karşılaştı. Düşüncenin yasaklanması, kitaplarla, kitapları yazan ya da okuyan binlerce insanın devre dışı bırakılmasıyla uygulandı. Günümüzde Türk gençliğinin "birinci vazifesi" kendi gemisini kurtaran kaptan olabilmektir. Ülkenin geleceğinin pek de iyi olmadığını söyleyen günümüz gençliği, bireysel geleceğini oldukça parlak görebilmektedir. Üniversiteler ve eğitim kurumları yalnızca birer memur ve teknisyen yetiştiren meslek atölyeleri gibi çalışmakta, bilim ve felsefe boş, uçuk ve gereksiz faaliyetler olarak görülmektedir. Hiçbir toplumsal kaygı duymadan "iddaa" ve "sayısal" şans oyunlarıyla gelecek kurma arayışına hapsolunmuştur.

Günümüzde politika neredeyse Kürt menşeili olarak yapılan bir iş gibi algılanmakta. Kürt gençlerinin ve kadınlarının politikaya, felsefeye ve beşeri bilimlere olan ilgisi Türkiye'de çoktandır var olan yeni bir dinamiğin ifadeye kavuştuğunu göstermektedir. Kürt gençliği büyük ölçüde ulusal, toplumsal ve siyasal sorunlara ilgili olduğu için AKP hegemonyasına karşı gerçek bir itiraz gücünden söz edebiliyoruz. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın Denizlerin, Mahirlerin, İbrahimlerin ve Kemallerin devrimci, demokratik ve sosyalist mirasının temsilci partisi olduğunu ifade ettiği HDP, aynı zamanda Türk, Arap, Laz ve Çerkes milletlerinden insanların da kendi potansiyellerini gerçekleştirdiği çoklu ve yeni bir politik platformdur. HDP ile bu ezilen ve yok sayılan kimliklere-kesimlere temas etme olanağı yaratıldı.

Öcalan'ın Demokratik Ulus teorisiyle kendisini ifade ve bedene kavuşturdukça ulus-devletin tekçi ve baskıcı karakterini anlamsızlaştırarak aşacaktır.

Ulus-devlet yaşamsal olanla siyasal olanı ayırarak, birey ve toplum üzerinde en azgın bir "ameliyat" gerçekleştirmektedir

Tek bir milletin başka milletlere hâkim ve üstün olduğunu dayatan ulus-devlet, artık bir sürdürülemezlik içerisinde ve Demokratik Ulus, yeniden buluşan Türk ve Kürt halklarının barış ve bir arada yaşam formu olmaktadır. HDP şahsında ortadan kaldırılmak istenen, faşizmin imkânsızlık koşullarıdır. Faşizmin mümkünlük koşullarını giderek ortadan kaldıran, Demokratik Ulus çözümünün gördüğü onay ve ilgidir.

Demokratik Ulus, temsilin tekçiliğine ve merkeziliğine karşıdır ve bunu yönetim sorunsalını yerelleştirerek gerçekleştirir. Her toplumsal kesimin kendini yönettiği meclisler, komünler ve ocaklarla politika bir halk gerçeğine dönüşür. Türkiye'de yapıldığının aksine kendi hakkında konuşan toplumsal bünye yararlı ve sağlıklıdır. Türkiye'de toplumun kendi coğrafyası, kültürü ve ekonomisine dair söz söylemesi yasak ve sakıncalıdır. Bu görevi beş yılda bir seçilen milletvekilleri icra etmektedir. Beş yılda bir konuşan "özne" açık ki obur, hasta ve bakıma muhtaçtır. Kürt Halk Önderi bu durumun değiştirilmesi için "sözü ve eylemi özgür kılmak" belirlemesini yapar. Yine politikayı "zekânın yoğunlaştığı alan" olarak tanımlar. O, sözü ve onun tılsımlı iktidarını hegemonik devlet aygıtından geri aldığından beri politika, giderek herkesin daha nitelikli bir özgürleşme arayışı olarak ilgilendiği bir toplumsal faaliyet olmaya başladı. Günümüzde bu gelişimin ısrarıyla ulus-devletin en sağda ve en eskide kalma ısrarının çatışmasına şahitlik ediyoruz.

Siyaset Demokratik Ulus ile ulus-devletin kıyasıya çarpıştığı belirleyici bir yoldur

Böylece politika geleneksel siyaset tarzı gözetildiğinde ilk defa hakkınca yapılmaktadır.

KOMÜNALİTENİN ÖZGÜVEN PROBLEMİNİ AŞMAK

Sinan Palandöken

Toplumsallık ya da komünalite adı verilen özgürlük mücadelesinde insanlık birçok olumsuz deneyim yaşadı. Ancak açıktır ki, son yüzyılın temel sorunu komünalitenin yitirilmesi ve bireyciliğin artık atom bombasından daha tehlikeli bir hale gelmiş olmasıdır. Birinci ve ikinci dünya savaşları başta olmak üzere yaşanan birçok devrim deneyimi komünalitenin aleyhine sonuçlanmıştır. Elbette büyük bedeller, iyi niyetlerle yapılan girişimler çok fazlaydı ama sonuç olarak bu durum "toplum adına toplumsallığın kaybı" ile sonuçlandı. Çağımızı devrimlere açan Fransız devriminin öncülerinden Danton, kayba giden yolu görerek, "Devrim kendi çocuklarını yiyor," diyor. Aslında eşitlik ve özgürlük adına gerçekleşen devrim sadece çocuklarına değil, daha da önemlisi devrim iddiasına ve toplumsallığa zarar veriyor.

Komünalite, yitirilmeye ve dolayısıyla mücadelesinin verilmeye başlandığı ilk zamanlardan itibaren bireyle doğru bağı kuramadı ve bu nedenle de çok fazla sonuç alamadı. Örneğin dinsel çıkışların tümü birer komünaliteyi savunma mücadeleleri olmasına rağmen, bu dinsel çıkışların en hâkim olunduğu çağlarda, toplumun ve bireyin "külli irade" dedikleri ilahi iradenin dışında bir iradesi olamayacağına hükmedecek bir noktaya ulaşıldı. Bu nokta, toplumu iradesinden yani düşünme yeteneğinden soyutlayan ve milyonlarca yıllık birikimini inkâr eden bir noktadır -ki geriye kalana da "toplum" demek mümkün değildir. Hz. İsa örneği üzerinden bunu daha detaylı görebiliriz. Hz. İsa çok yetkin bir "irade olma" çağrısı yayar. Çarmıha gerilmesi ve burada gösterdiği direnç, irade olmanın göstergesi ve hatta zirvesidir ama engizisyon da bunun tam tersi doğrultuda bir zirvedir. Hz. İsa'nın da devamcısı olduğu İbrahimi geleneğin tümü bir put yıkma geleneğidir,[1] ama varılan nokta kendi putlarını dikmek olmuştur. Elbette Nemrut'a karşı Hz. İbrahim, Firavun'a karşı Hz. Musa, Roma'ya karşı Hz. İsa, Mekke kabile aristokrasisine karşı Hz. Muhammed ileridir. Onlar, yozlaşmış toplum düşmanı-sömürücüsü durumunda olan egemenliğe karşıdırlar ve verilen emek, yaratılan değer şüphesiz çok önemlidir ama aşılmaya direnmeleri ve değişime kapalılıkları sonuçta onları komünalitenin kaybettireni durumuna getirmektedir.

Aslında her varlık ve her biçim kendi neslini sürdürmek ister. Bunun için de sürekli değişim anlamına gelen evrimsel, zaman zaman da devrimsel bir süreçten geçer. Bunun aksi bir varlık ya da varlıklar topluluğu düşünmek açıklanabilirliği, anlamlandırmayı yok saymaya, dolayısıyla da nihilist teorilere ulaşır. Varlığın bu özelliğine, kendini değişime kapatması ve yine içsel olarak kendi değişim dinamiklerini biriktirmesini reddeden bir düşünce biçimi olması nedeniyle pozitivizmi gösterebiliriz. "Tek mutlak, mutlak diye bir şeyin olmadığıdır," diyen Auguste Comte, mutlak toplumsal ilerlemelerin "pozitif" aşamayı yaşadığını "mutlak" bir biçimde ilan eder ve kendi yöntemlerini, paradigmalarını bu zemine oturtur. Mutlak olumsallığı topluma yüklemek sosyal bilim hastalıklarının kaynaklarından biridir. Dolayısıyla toplumsal gelişimi doğru anlamak, temel öznelerini doğru belirlemek, bunu yaparken de hâkim paradigmaların dışına çıkabilmek mevcut birçok sorunun aşılmasına, en azından aşılmaya doğru anlaşılmasına olanak sunacaktır.

KOMÜNALİTENİN GÜVEN KIRILMASI

Komünalitenin kendi durumunu ve mevcut formunu bir mutlak olarak dayatması, antropolojik bir kaynağa dayandırılabilir. "Yalnız insan ya bir tanrıdır ya da bir hayvan," diyen Aristoteles, insanın toplumsuz yaşayamayacağını analiz eder. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan bu durumu paradoks olarak çözümlemektedir: "Toplum tanımlanmaya çalışıldıkça cehalette derinleşme gibi bir paradoksla karşılaşılmaktadır. İnsan bireyinin gelişiminde toplum ne denli belirleyiciyse gelişiminin önünde de o denli engeldir. Toplumsal paradoks budur."

İnsan, tanrısal yüceltmenin örneği olabilir ama bu durum tüm tarih boyunca sınırlı sayıdadır. Oysa insanın hayvanlaştığı durumları, özellikle kapitalist dönemde nerdeyse her yerde

sayılamayacak denli çok görmek mümkündür. Zaten bütün iktidarlar böyle bir toplumsuzluğu (Aristoteles'in "hayvanlık" diye tanımladığı durumu) sınırsız güçle, sonsuz sayıda araç, yol ve yöntemle yaratmaya çalışmıştır. Ama hiçbir iktidar bu konuda kapitalizm kadar başarılı olamamıştır.

Hem iktidarların toplumsallık karşısında defalarca yaşadığı yenilginin dersleri hem de kendinden önceki uzun iktidar dönemlerinin tecrübelerini iyi değerlendiren kapitalist iktidar, birey-toplum bütünlüğüne karşı hiçbir şansının olamayacağını görmüş ve bütün tecrübelerinden yararlanarak bu bütünlüğü parçalamayı paradigmasının merkezine koymuştur. Rönesans'ın ve Aydınlanma'nın sunduğu zemin üzerinden, daha doğrusu bu zemini istismar etmek üzerinden örgütlenmeye başlayan kapitalist iktidar, ekonomik ve politik birikime giden yolu daha da açabilmek için Rönesans ve Aydınlanma'nın gerçek birey-toplum dengesi oluşturmaya çalışan doğrultusunu bir birey-iktidar dengesine dönüştürmeyi hedeflemiştir. Elbette amaçlarını "serbest pazar" ya da "sınırlar ötesi ticaret" olarak belirtip işin içinden çıkmak doğru değil. Asıl konu, iktidarın el değiştirmesine giden yolda "liberal" örgütlenmedir. Buna karşı duran en önemli iki odak ise geleneksel siyasal yapı yani aristokrasi ile bunun ideolojik merkezi gibi de hareket eden kiliseydi. İkisinin de yumuşak karnı, geleneksel yanları ile bireyi tamamen inkâr eden karakterleriydi. Müstakbel iktidar burjuvazi, bu noktadan sisteme saldırdı. Saldırırken kimi hakikatleri araç edindi. Ama araçsal değerlerinin ötesinde bir değer yüklenmedi bu hakikatlere.

Bu hakikatlerin başında, bilimsel ve felsefi çalışmalara özgürlük istemi ile bireye asırlardır inkâr edilen iradesinin iadesi yer alıyordu. Şunu belirtmeden geçemeyiz: Benzer taleplerle ilk ayaklananlar köylülerdir ama isyanlarının sonuçsuz kalmasının temel sebebi, savaşmak için geçmişe duydukları özlemin yanı sıra, sadece ellerindeki kargı ve kılıçlara güvenmeleridir. Oysa burjuvazi daha akılcı yöntemlerle savaşmayı bildi. Mesela kilisenin en çok ellerinden aldığı, bireyselliğe-bireyciliğe kapıları ardına kadar açan Protestanlığa dört elle sarıldılar. Ki, bugün Avrupa merkezli bireyciliğin ve mevcut iktidar biçiminin en güçlü zemini Protestanlıktır. Yine kilise resmi ideolojisinde gedikler açan bilim, felsefe ve sanata hamilik ettiler. Örneğin, "İnsan Haklarının Evrenselliği"ne inanan ve bunun için büyük mücadele eden birçok devrimci girişimin sonunda kabul edilmek zorunda kalınan bu haklar mücadelesini tek tip bireye giden bir köşe taşı haline getirmeyi, her tür toplumsal farklılığı eritme ve kendi "vatandaş"larını bunun üzerine inşa etme gibi büyük bir hileye dönüştürdüler. Yani en iyi şeyler bile iktidarların elinde kirlenir ama kapitalizm kadar iyi'yi kirletme başarısı hiç kimseye nasip olmaz demek bu noktada kullanılacak en doğru söz olacaktır.

Tarihsel gelişiminden gördüğümüz kadarıyla kapitalizm ya da burjuvazi insanlığın gelişimi için devrimcilik anlamında hiç bir rol oynamamıştır. İktidara gelmek için de esas olarak mücadele eden odakları kullanmışlardır. Mücadele eden odakların kendisine karşı da mücadele etme azmini kırmak için odak olma anlamına gelebilecek her tür komünaliteye yüzlerce yöntem ve araçla (bilimden sanata, felsefeden spora, dinden eğitime, savunmadan eğlenceye kadar) saldırmaya başlamışlardır. Oysa komünalitenin tümden yok edilemeyeceğini, bırakalım iktidar ideologlarını, en sıradan insan bile bilir. Fakat buna rağmen burjuvazi ikiliklerin karşıtlığına dayanan sosyal bilim ve felsefe anlayışının da etkisi ile birbiri olmadan asla olamayacak olguları karşıtlaştırıp çatıştırmayı esas almıştır. Bu temelde de birey ve toplum konusunda olduğu gibi(!) bireyin toplum dışı hiçbir anlamı ve tanımı dahi olamayacakken, yine aynı şekilde bireyden arındırılmış toplum donuk bir kütleden başka bir şey değilken, birey ve toplum karşıtmış gibi ele alınmıştır. Bu karşıtlık, dinlerden kavimlere, partilerden devrimlere kadar çoğu toplumcu düşüncenin yanılmasına, yenilmesine neden olmuştur. Bu yenilgilerden en ağır sonuçlananı ve komünalitenin güven kırılmasının başat sebeplerinden en önemlisi, şüphesiz reel sosyalizmin yenilgisidir. Bu konuda Kürt Halk Önderi Öcalan, "Sosyalizmin yaşadığı yenilgiler, onun haksız olduğundan değil, yeterince bilimsel olmadığındandır. Sosyalizm genelde toplumu, özelde birey-toplum ikilemini kavramaktan uzak kalmıştır. Kapitalist toplumun sosyalist topluma, kapitalist bireyin sosyalist bireye üstünlüğü aşılamamıştır. Bunda da taşıdığı gerilik ve doğru bilinç yetersizliği esaslı rol oynamıştır," demektedir.

KOMÜNALİTENİN SORUNU: POLİTİKA YAP(MA)MAK

Komünalitenin temel sorunlarından biri -gerçek anlamda- uzun süredir toplumsal yönetimin içinde yer almıyor olmasıdır. Her ne kadar komünalitenin yok edilmekle karşı karşıya olduğunu belirttiysek de bu onun yok olduğu anlamına gelmiyor. Ama hak ettiği yerden çok uzak bir konumdadır. Yoksa nasıl ki iktidar kendini farklı biçimlerle sürdürüyorsa bilimden sanata, felsefeden sosyal hareketlere ve devrimci örgütlere kadar geniş bir yelpazede komünalite de faklı biçimlerde kendini sürdürüyor. Hatta bugün bu yayının çıkması, bir düşünce platformu olarak komünaliteyi savunması, konu edinmesi bu direnişlerin, komünalitenin varlığının bir neticesidir. Yanlış ele alınan komünaliteden, bu yanlışlığa dayanılıp geliştirilen kurumsal yapılarda (özellikle de yönetim boyutunda) güya komünalite adına hareket edilmesi komünaliteye karşı güven kırılmasının sebeplerindendir. İnsanlara "nasıl olsa bir şey değişmiyor" fikrini veren de bu yanlış anlamalar ve pratiklerin yıkıcı sonuçlarıdır. Reel sosyalizm deneyiminde, "Tüm iktidar Sovyetlere!" sloganı ile başlatılan sosyalist devrim "Tüm iktidar Bolşevik Partiye!" ve ardından da "Tüm iktidar parti merkezine!" nihayet son olarak da "Tüm iktidar parti sekreterine!" şeklinde bir evrimle, toplumun politikadan tasfiyesine ulaşıyor. Toplumun temel melekesi olan politika, devşirilerek devlet idareciliğine ve sözde toplumculuğa dayanan bir iktidar biçimine dönüşüyor.

Özgüveni sağlayacak en temel yöntem, toplumu politika üretebilirliğine inandırabilmektir. Politika, toplumun en temel işidir. Politikanın dışına itilmiş ya da daha doğru bir ifadeyle politika yapamaz hale getirilmiş, politik araçlardan yoksun bırakılarak kendisi ve geleceği için artık tartışamaz ve karar alamaz hele getirilmiş bir toplum kendisini savunamaz. Politika, toplum için en yararlı işlerde karar birliği sağlarken bir çimento harcı gibi komünal birliği inşa ederek kendini savunma ve yaşatma gücü kazandırır. Komünalite, toplumun ahlaki ve politik gücüdür.

Özgüven krizi, toplumun ahlaki ve politik dokularında yaşanan aşınma nedeniyledir. Toplumu dolaylı yollarla politik süreçlere katmak da bu krizi aşmaya yetmiyor. Temsili demokrasi örneklerinde çokça tanık olduğumuz gibi, politikayı, "yöneten erkler"le sınırlamak bir kapitalist modernite tuzağıdır. Demokratik siyaset, toplumun doğrudan, yerinde ve yüz yüze politik süreçlere katılmasını öngörür. Bunu sağlayacak bilinç, araç ve komünal örgütlenmeleri gerektirir. Politikayı toplum yapmalı, pratiğini ise komünal örgütlenmelerin

seçtiği yönetim ve koordinasyonlar koordine etmelidir. Dolayısıyla özgüven krizini aşmanın yolu, toplumun ahlaki ve politik kurumlarını topluma açmaktan geçiyor. Reel sosyalizm örneğinde iktidar (toplumcu terminoloji ve pratikteki ifadesi ile politika) gerçekten Sovyetlere verilseydi, bugün dünyanın tüm coğrafyalarında komünalitenin özgüven sorununu değil, belki de daha fazla nasıl geliştirilebileceğini tartışıyor olurduk.

Kapitalist çağ boyunca bazı kırılmalar komünalite lehine yaşandı. Fakat komünalistler lehte olan bu durumları geliştirerek kalıcılaştıramadılar. Bu da yenilgileri beraberinde getirdi. Örneğin "devrimler çağı" denen 20. yüzyıl böyle bir yüzyıldır. Ya da '68 Gençlik Hareketi çok daha büyük bir komünalite lehine kırılmadır, hem de eleştirisini yaptığımız komünalite hastalıklarından önemli oranda arınmış bir tarzda. Kimi tarihçinin, "68 hareketi siyasal anlamda çok başarı sağlayamadı (iktidar olamamaları kast edilerek) ama kültür belirleyicisi oldular" veya "68'den sonraki iktidarları sağcılar, kültürü ise solcular belirledi," tespitleri önemli oranda doğrudur. En güçlü yanları, iktidara oynamamaları, aynı zamanda en zayıf yanları, yani politikayı devletlere-iktidarlara bırakmalarıdır. Politika ve iktidarı birbirinden ayıramamaları en temel eksikleri olmuştur. Yine zaman zaman çıkış yapan komünal hareketler aslında yeterince güven verici nitelikte olsalar da sonuçlanma konusundaki zayıflık halen yenilgilerinin kaynağıdır.

KOMÜNALİTEYİ ESAS ALAN BİR POLİTİKA

Politika ile devleti birbirinden ayıramamak Lenin'den beri üzerine çalışılan ama halen doğru formüle edilmekten ve toplumsal pratiğe geçirilmekten uzak bir konudur. Devrimlerin bu temel handikabı aşılmadan komünalitenin sorunlarını çözmek mümkün görünmüyor. Konunun güncelliğini "Arap Baharı" ve yine aynı şekilde "Wall Street'i İşgal Et" hareketi ya da Türkiye'deki "Gezi Parkı Direnişi" gibi çok kapsamlı direniş hareketlerinin sonuç alıcı olmaması acil olarak ortaya koymaktadır. Biliyoruz ki, yenilgiyle sonuçlanan her hareketten sonra güven kaybı yaşanıyor. O halde şunu sormak gerekecek: Komünalitenin kazanmasını engelleyen nedir?

Çözüm, sorunun içindedir. Kazanmayan komünalite değil, komünaliteyi esas almayan politikalardır. Yani "zikir, fikir ve eylem" birliğinin olmamasıdır. Bu da kaybetmenin asıl sebebidir. Oysa toplum komünalite olarak direniyor. Eğer bugün halen bir toplumdan bahsedebiliyorsak nedeni budur. Kaybetmeyen esas zemin burasıdır. Devletli uygarlık tarihi boyunca başta kadınlar olmak üzere, dinler ve etnik yapılar büyük direnişler sergilediler. Tarihi oluşturan bu direnişler toplumu sürekli dinamize etti. Ancak genel sosyoloji açısından değerlendirildiğinde başarılı gibi gözüken devletli uygarlıktır. Olaysal sosyolojide her direniş, devletli uygarlık karşısında yenilgi yaşamış gibidir. Bu, çok güçlü bir başarısızlık geleneğini de beraberinde taşımıştır. Elbette bu geleneğe dayanarak komünalite adına sergilenecek direnişler başarılı olamayacaktır. Oysa tam tersine, olaysal ve olgusal açılardan olsa da yenilgilerden dersler çıkartarak, kendini sürdüren asıl başarı zeminine dayanılmalıdır. Bu da kuşkusuz komünalitenin kendisidir. Yenilmeyen direniş zemini burasıdır. Görülmeyen veya nasıl doğrudan temas edileceği çözümlenemeyen başarı zemini de burasıdır. Burada belirteceğimiz en önemli eksiklik, inançsızlıktır. Toplumun komünalite gücüne inanmamaktır. Buna bağlı diğer bir eksiklik ise ütopik ve ertelemeci yaklaşımlardır. Komünalite geçmişin cennet özlemini taşıyan ütopyalar olmayacak kadar gerçek ve günceldir. Çünkü insan tür olarak varlığını sürdürüyor. Toplum olmadan insan var olamaz. Komünalite, insanın varoluş tarzıdır. Bütün iktidarların birikimi olarak kapitalist modernitenin yenemediği ve onsuz edemediği hakikat de bu tarihsel toplum zeminidir. O halde yapılması gereken, yaşayan hakikat olarak komünaliteyi söze ve eyleme geçirebilmektir. Demokratik modernite, komünal toplumun hem sözü hem de pratiğidir.

İktidar, çeşitli biçimlerle kendini sürdürürken, toplumsallık da kadın, bilim, felsefe, kabile biçimlerinde direniyor ve eğer hâlâ varsak bu direnişin sayesindedir.

Bilimlerin her alanda yaşadığı kriz ortadayken, toplumbilim alanında kesinlik aramak anlamlı bir çaba değildir. Esas gerekli olan, toplumsal olgunun doğru tanımlanmasıdır. Toplumu tanıma çalışmaları sanıldığından çok daha düşük düzeyde bir anlam birikimine sahiptir. Bireyciliği derinleştiren liberalizmin sözde özgür bireyi ile komünitenin sıkıca bağladığı birey benzer ölçülerde çarpık olup tekil olarak yaşamdan kovulmuş olmaktadır.

---

[1] Burada put, donmuş, gelişim dinamiğini yitirmiş, aşılmış toplumsallık-sistemi olarak anlaşılmalıdır.